

శ్రీ రస్తు:

శ్రీరుద్రాధ్యాయము

Q23:21
3567

శ్రీరుద్రాధ్యాయము అండ్ పర్స్,

202, ఎస్. వై. రోడ్, చెన్నై.

[All Rights Reserved.]

[Price Rs. 1-2-0.]

వేదాంతగ్రంథములు.

	ప్రతి 1-3 ద్వి. బ.
అద్వైతసంగ్రహము, తెనుగుపదనము	0 2
అత్తవోధము, సాంధ్రటిక	0 6
అనందలహరి, ఆంధ్ర తాత్పర్యసహితము	0 6
అపరోక్షానుభూతి ,,	0 6
అద్వైతసంచరత్నములు ,,	0 3
అద్వైతోపదేశసంచరత్నములు ,,	0 3
అష్టాక్షరశతోపనిషత్తులు, మూలము	8 0
శ్రీవిద్యారణ్యకృతజీవన్ముక్తిప్రకాశిక, ఆంధ్ర తాత్పర్యసహితము	3 0
...	0 2
...	0 6
...	0 6

Q23:21x1,1 8113
3567

Sundararam Khosiri
... Pradhyam.

శ్రీ తీర్థ తాత్పర్యసహితము	అచ్చు
...	0 10
...	0 6
నైజా	1 0
తత్పర్యము, చిన్ననైజా	1 10
...	0 8
...	0 8
...	0 6
...	0 4
...	12 0
...	10 0

.. అంధ్ర తాత్పర్యసహితము	...	1	12
.. అనిభిసెంటుగారి ఇంగ్లీషు శబ్దము	...	0	10
.. శ్రీరామచంద్ర సరస్వతీకృత అంధ్ర టీకాతాత్పర్య వివరణసహితము	...	6	0
సౌందర్యలహరి, అంధ్ర టీకాతాత్పర్యము	...	0	8
హతయోగ ప్రదీపిక	..	3	0
శంకరవిజయము, సవ్యాఖ్యానము	...	2	8
భక్తిచలనము	...	0	1
భగవద్గీతాసారసంక్షిప్తములు	...	0	2
ఉత్తరగీతా, సటీక, చిన్ననైజా	...	0	12
నైషధర్మసిద్ధి, సురేశ్వరాచార్యకృతము, అంధ్ర టీకాతాత్పర్యము	...	5	0
పం బీకరణము, అంధ్ర తాత్పర్యసహితము	...	0	3
.. తెనుగుపదనము	...	0	3
భగవద్గీత, శంకరభాష్యము	...	2	8
వాసుదేవమననము, తెనుగుపదనము	...	1	0

వైద్య గ్రంథములు:

అనుపానమంజరి	...	0	12
అశీర్వాదమంజరి	...	0	4
అష్టాంగహృదయము, సూత్రస్థానము	I ...	6	0
డిటా చికిత్సాప్రస్థానములు	II ...	5	0
డిటా కారీర నిదానస్థానములు	III ...	3	8
డిటా ఉత్తరస్థానము	IV ...	6	0
చరకసంహిత, సూత్రస్థానము	I ...	6	0
.. కారీర, ఇంద్రియ, నిదాన, విమానస్థానములు	II ...	5	0
.. చికిత్సాస్థానములు	III ...	8	0
.. సిద్ధి - కల్పస్థానములు	IV ...	8	8

ప్రతి 1-1 రు. అ.

కాలక్షానము, ఆంధ్ర తాత్పర్యసహితము	...	0	4
రావణమూరతంత్రము	..	0	6
చక్రదత్త	..	4	0
ఘృతతరంగము	..	1	4
చికిత్సాసారము	..	2	8
నాడిక్షానము	...	0	4
భేషజకల్పము, సాంధ్ర తాత్పర్యము	...	0	8
దేహతత్త్వనిర్ణయము	...	0	6
మహాచిక్కు (Small-Pox)	...	0	4
వైద్యశత్రోజ్ఞ	...	0	4
రసప్రదీపిక, పద్యకావ్యము, ఆంధ్ర తాత్పర్యసహితము	...	0	12
రాజమూర్తాంశము	...	0	10
లోలంబరాజీయము, సర్వైద్యజీవనము,,	...	0	12
హోమియోపతి గృహవైద్యము	...		10
వస్తుగుణమహోదధి, తెనుగువచనము	...	6	0
మంధ్యాకంఠము, సాంధ్ర తాత్పర్యము	...	0	8
పుష్కాయుర్వేదము	...	0	6
సహదేవభూవైద్యకాస్త్రము, తాత్పర్యము	...	0	6
సర్వావధిగుణకల్పము	...	2	0
కార్ణధరసంహిత, క్రొత్తహర్ష	...	5	8
కార్ణధరకృత్రిక	...	0	8
సుక్రతకారీరము	...	2	8
వైద్యసనిఘంటువు, అభిధానరత్నమాల	...	0	12
మూలికాచికిత్స, డా॥ వరదప్పనాయుడు	...	1	4
మాధవనిదానము, ఆంధ్ర వ్యాఖ్యానము	...	4	8

వావిళ్ల రామస్వామికృష్ణులు అండ్ సన్స్,

292, ఎన్ ట్ల నెడ్, మదరాసు.

బి. ఎ. హి. రా. ద్వ. శివరా. శివరా.

శ్రీ ర స్తు.

శ్రీమతే మహాద్రా.య నమః.

స స్వ ర

శ్రీరుద్రాధ్యాయము

నమకము చమకము అనంబడు రెండుప్రశ్నములు.

బ్రహ్మశ్రీ

చదలువాడ సుందరరామశాస్త్రిలుగారి

శ్రీరుద్ర భాష్యాంధ్ర వివరణ సహితము.

చెన్న పురి:

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రిలుఅండ్సన్స్ వారిచే

బ్ర క టి తము.

1937.

All Rights Reserved.

Q23:21x1.1
3567

Printed by
V. VENKATESWARA SASTRULU
of V. RAMASWAMY SASTRULU & SONS
at the 'Vavilla' Press,
Madras.—1937.

SRI JAGADGURU VISHWANADHYA
JNANA SIMHASAN JNANAMANDIR
LIBRARY

Jangamawadi Math, Varanasi

Acc. No. 8113

ఉ పో ధ్వా త ము.

— — — — —

యస్య నిశ్చయసికం వేదా యో వేదేభ్యోఽఖిలం జగత్,
నిర్తమే తమహ్య వందే విద్యాతీర్థమ్ హేశ్వరమ్.

— — — — —

రుద్రాధ్యాయ ప్రోక్తా రుద్రానీశ్వరవిభూతిరూపధరాః,
నమతాం దురితం హృత్వా భద్రం దిశతో భజే హృదయే.
రుద్రాధ్యాయ ప్రోక్తుల రుద్రుల నీశ్వరవిభూతిరూపులఁ బ్రణమ
దృఢప్రదుల నఘోచ్చయవిద్రావణులఁ హృదబ్జనీధి భజింతున్.

— — — — —

“అథ హైవనం బ్రహ్మచారిణ ఊచుః కింజప్యేనైవామృతత్వ మశ్నుతే” బ్రహ్మచారులు యాజ్ఞవల్క్యునడిగిరి, ఏమంత్రముచే (మనుష్యుడు) మోక్షముపొందును. అని “సహోవాచ యాజ్ఞవల్క్యుః శతరుద్రీయేణేతి” ఆయాజ్ఞవల్క్యుడు పలికెను. శతరుద్రీయముచేతనని ఇట్లు శ్రీజాబాలాపనిషత్తుద్దోషించుచున్నది. “శతం రుద్రా దేవతా యస్య” నూలుగురు అనఁగా పెక్కండురుద్రులు దేనికి దేవతలో అట్టిది యనువ్యుత్పత్తిచే శతరుద్రీయ మని తైత్తిరీయసంహిత చతుర్థకాండ పంచమ ప్రశ్నోత్తకమగు రుద్రాధ్యాయము చెప్పబడును. “స్త్రేయం కృత్వా గురుదారాంశ్చ గత్వా మద్యంపీత్వా బ్రహ్మహత్యాంచ కృత్వా, భస్తచ్ఛన్నో భస్తశయ్యాశయానో రుద్రాధ్యాయీ ముచ్యతే సర్వపాపైః” బ్రాహ్మణసువర్ణము దొంగిలియు గురు

భార్యను బొందియు సురద్రావియు బ్రహ్మహత్య గావించియు,
 భస్తచ్ఛస్నుండై భస్తశయ్యం బరుండినవాడై రుద్రము నధ్య-
 యనించుచుండునేని సర్వపాపములచే విముక్తుడగును. అని
 శాతాతపులు “సువర్ణస్తేనో రుద్రాధ్యాయాముచ్యతే” బ్రాహ్మణ-
 సువర్ణము దొంగిలినవాడు రుద్రమునధ్యయించినచో తత్సాప-
 విముక్తుడగును. మఱియు, “రహసికృతానాం మహాపాతకానా-
 మపి శతరుద్రీయం ప్రాయశ్చిత్తమ్” రహస్యమున గావించిన
 మహాపాతకములకు శతరుద్రీయము ప్రాయశ్చిత్తము అని-
 శంఖులు. ఇచట సువర్ణస్తేయము ఇతరమహాపాతకోపలక్షణము..
 “ఏకాదశగుణాన్వాపి రుద్రానావృత్య ధర్మవిత్, మహాపాపైరపి
 స్పృష్టో ముచ్యతే నాత్ర సంశయః” మహాపాపములు పొందిన
 వాడైనను, రుద్రమును పదునొకండు మాటులు పఠించినచో
 ఆపాపములచే విముక్తుడగును. అని యత్ర్యంగిరసులు.
 “యశ్చ రుద్రా జపేన్నిత్యం ధ్యాయమానో మహేశ్వరమ్,
 యశ్చ సాగరపర్యంతాం సశైలవనకాననామ్, సర్వాన్నాదిగుణో-
 పేతాం సువృక్షజలశోభితామ్, దద్యాత్కాశ్చనసంయుక్తాం
 భూమిం చౌషధిసంయుతామ్, తస్మాదప్యధికం తస్య సకృద్రుద్ర-
 జపాద్భవేత్, మమభావం సముత్సృజ్యయస్తు రుద్రాజపేత్సదా,
 సతేనైవచదేహేన రుద్రస్సంజాయతేధ్రువమ్” ఒకడు నిత్యము
 మహేశ్వరు ధ్యానించుచు రుద్రముల జపించుచుండును. మఱి
 యొకడు పర్వతారణ్యములతోఁ గూడినదియు, సమస్తములయిన
 అన్నములు మొదలగు గుణములతోఁగూడినదియు, మంచి వృక్ష-
 ములతోను జలముతోను ఒప్పుచున్నదియు, సమస్తాపధులతోఁ
 గూడినదియునగు సకల భూమండలమును కాంచనయుక్తముగా

దానముచేయును. అరుద్రపాతముచేయువాడు, ఒకమాటు రుద్రపాతముచే, సకల భూమండలము దానము చేయువాని కన్నను అధికపుణ్యముఁ బొందును. మమకారము వదలి యెవ్వం డెల్లప్పుడు రుద్రములు పఠించుచుండునో అతండు ఆదేహము తోనే రుద్రత్వము నొందును. అని వాయుపురాణము.

ఈశ్రుతిస్మృతివచనముల పర్యాలోచనముచే రుద్ర పాతము మోక్షసాధనమనియు, సకలపాపవినాశకరంబనియుఁ దెలియుచున్నది. పాపవినాశకరంబగుటవలననే చిత్తశుద్ధికిఁ గారణమయి జ్ఞానసాధనం బగుటంజేసి మోక్షమునకు సాధనమని చెప్పబడినది. కర్మకాండమునం బఠితమగుటవలన కర్తాంగము నగుచున్నది. జ్ఞానసాధనమగుటచే నిది బ్రహ్మవిద్యారూప మగు నుపనిషత్సంక్రరాశి యని తలంపవలెను. మఱియును, ఇందలిమంత్రములకుఁ జెప్పబడిన పురశ్చర్యాప్రయోగామలం జూడ నియ్యది సకలకామితప్రదంబనియుఁ దెలియఁగలదు. అట్టి యెడ ననుసంధానభేదమగును. ఎట్లనఁగా; శత్రునాశముగోరు వాడు ఇందలి శత్రువాచకశబ్దముల స్వశత్రుపరముగా గ్రహించును. ముముక్షువగువాడు అరిషడ్వర్గాది పరముగా నను సంధింపవలెను.

ఇట్లు సకలవిధపురుషులకు నావశ్యకమయిన యియ్యు త్తమవేదభాగము, అర్థము దెలియక పఠించుటచే యథోక్తఫల ప్రదము కాజాలదను నభిప్రాయంబున, నాంధ్ర బ్రాహ్మణలో కోపయోగార్థ మియాంధ్రవ్యాఖ్యాన ముద్యమింపబడెను. ఇందు నమకమునకు శ్రీమత్సాయన మాధవాచార్య ప్రణీతమగు వేదార్థప్రకాశాఖ్యభాష్యమును శ్రీభట్టభాస్కరవిరచితమగు

భాష్యమును రెంటిని అనుసరించి తత్తదభిప్రాయము వేటువేటు
 దెలియునట్లు వ్రాయబడియె. అందు ప్రతిమంత్రమునకును
 మొదట వ్రాయబడిన టీక శ్రీసాయనభాష్యానుసారిణియనియు,
 వెనుక “భ” అనుగుర్తుతో వ్రాయబడినది భాస్కరీయభాష్యాను
 సారిణియనియు నెఱుంగవలెను. చమకమునకు రుద్రముతో సహ
 పాఠము విహితమగుటంజేసి, అదియును దెనుఁగున వ్యాఖ్యాత
 మయ్యెను. తద్వ్యాఖ్యానము సాయనమాధవీయభాష్య
 మాత్రానుసారియని గ్రహించునది. ఈప్రయత్నం బవేటులగు
 వారి కభ్యర్థితము నొనగూర్చి యానందము ఘటించుఁ గాక!

శ్రీ

శ్రీగణేశ కారదా గురుభ్యా నమః.

శ్రీరుద్రాధ్యాయము, నమకము

ఆంధ్రవ్యాఖ్యానసహితము.

సృష్టిస్థితిలయా యస్య లీలా ఇవ మహేశితుః,
తం వందే సచ్చిదానందం సర్వాశుభనివృత్తయే.
సర్వాత్మతైర్వికమతిః నిర్వాపితనిఖిలభక్త నికరాజ్ఞానుః
గుర్వోఘవంద్యమానుః సర్వాకారుభజింతు శంకరుభక్తిన్.

న మ త్తే రు ద్ర మ్ న్య వ ఉ తో త ఇ ష వే న మః,
న మ త్తే అ స్తు ధ న్వ నే బా హు భ్యా మ్ త తే
న మః.

నమః - తే - రుద్ర - మన్యవే - ఉతో - తే - ఇషవే -
నమః - నమః - తే - అస్తు - ధన్వనే - బాహుభ్యామ్ -
ఉత - తే - నమః.

రుద్ర = ఓరుద్రుడా! తే = నీయొక్క, మన్యవే = శ్రోధము
కొఱకు, నమః = నమస్కారము. అస్తు (ఇది యుక్తరవాక్యమునుండి లేబడి
నది)=అగుగాక. నీశ్రోధము మాయందుఁ బ్రవర్తింపక మాత్రువులయందే

ప్రవర్తింపవలెననుట. ఉతో = మఱియు, లే = నీయొక్క, ఇవే = బాణము
కొఱకు, నమః (అస్తు) = నమస్కారము అగుగాక, నీబాణము మమ్ము
బాధింపకుండవలెననుట. లే = నీయొక్క, ధన్వనే = ధనుస్సుకొఱకు, నమః =
నమస్కారము, అస్తు = అగుగాక, నీధనుస్సు మామీద బాణములు
ప్రయోగింపకుండుగాక యని భావము. ఉత = మఱియు, లే = నీయొక్క,
బాహుభ్యాం = రెండుచేతులకొఱకు, రుద్రుడు పెక్కు బాహువులు
గలవాడగుటవలన ద్విపచనము ధనుర్బాణాపేక్షము, ఒక్కొక్క బాణ
ప్రయోగమునందును రెండుచేతులే యుపయోగింపబడును కావున నట్లు
చెప్పబడినది, నమః = నమస్కారము అగుగాక, వానిపరాక్రమము మామీద
ప్రవర్తింపకుండుగాక యనుట.

ఓరుద్రా! నీక్రోధమునకును, నీబాణమునకును, నీధనుస్సు
నకును, నీబాహువులకును నమస్కారము చేసెదను. వీనిని
మాయందుఁ బ్రయోగింపవలదు; మా శత్రువులయందే ప్రయో
గింపుము.

“రోదయతి సర్వమస్తకాలే ఇతి రుద్రః” ప్రళయకాలమునందు సమస్త
మును నిడ్పించువాడు, (సర్వమును నశింపజేయువాడు ననుట,) అను
పుత్యత్వత్తిచే రుద్రశబ్దము జగత్సంహారకారకునియందు వర్తించుచున్నది.
పౌరాణికాదు లిందుకు బలువిధములుగా నర్థము వర్ణించెదరు. “రుతే ద్రవతి
ద్రావయతీతివా,” రుతి యనగా నాదము దానియంతమునందు ద్రవించుచున్నాడనిగాని
ద్రవింపజేయుచున్నాడనిగాని రుద్రుడనబడుచున్నాడు.
“రుత్యా ధర్తానవలొకయతి ప్రావయతీతివా,” రుతిచేత అనగా వేదరూపమగు
శబ్దముచే ధర్తములను జూపువాడు లేక పొందించువాడు, ఈపుత్యత్వత్తికే
శబ్దముచే వాచ్యమగునర్థముఁ బొందించువాడని యర్థాంతరము. లేక, ప్రణవ
రూపశబ్దముచే దనస్వరూపమును బొందించువాడు. “రోరూయమాణో ద్రవతి

ప్రవిశతి మర్త్యాన్,' ధన్వినీయేయచ మనుష్యులను జొచ్చువాడు, జీవరూపముచే బ్రాణులంబ్రవేశించినవాడనుట 'రుక్' అనగా లేజన్యు, అదిగలవాడు రుద్రుడు, పర్యవ్యక్త్యము. మఱియును, 'రుత్' అనగా అడ్డగించునదిగాని బంధించునదిగాని మోహింపజేయునదిగాని యగుశక్తి, అదికలవాడు, లేక, 'తాం భక్తేభ్యో ద్రావయతి,' ఆశక్తిని భక్తులయొద్దనుండి పాఠదోలువాడు. 'రుత్' అనగా సంసారదుఃఖము, దాని పోగొట్టువాడు రుద్రుడు, "రుతిం రాలి," శబ్దమునిచ్చువాడు, కావున ప్రాణరూపుడు రుద్రుడని కొందఱు, "రుతిం వేదరూపశబ్దం బ్రహ్మణే కల్పాదౌ రాలి," వేదరూపమయిన శబ్దమును కల్పాదియందు బ్రహ్మ కొనంగినవాడు. ఇట్లు ఆచార్యులు తమతమ సమయమున కనుగుణముగా రుద్ర శబ్దమునకు వ్యుత్పత్తి వర్ణించుచున్నారు.

ఇందు, సర్వవ్యసనములకును మూలము క్రోధము కావున మొదలు దాని నమస్కారము చెప్పబడినది, అటుపిమ్మట సాక్షాద్బాధకమగుటచే బాణముయొక్క నమస్కార ముపదేశింపబడెను, బాణము బాధించుటకు ద్వారము కావున అటుపిమ్మట ధనుస్సుయొక్క నమస్కారము వచింపబడెను, అటుపిమ్మట ఆధనుర్బాణముల రెండింటి వ్యాపారములకును ఆధారములయిన రెండుచేతుల నమస్కారము వర్ణితమయ్యెను. ఇట్లు ఈమంత్రముచే జగదుప సంహారప్రవృత్తమయిన దేవుని ఘోరరూపము ప్రసాదింపజేయఁబడుచున్నది.

ఇది మొదలు అయిదుమంత్రములు ప్రత్యక్షకృతములు, అనగా రుద్ర సంబోధనము గలవి యనుట. దీనికి ఋషి కశ్యపుడు, ఛందస్సు అనుష్టుప్, దేవత రుద్రుడు. ఇతఁ ఋరశ్చరణాదులు. ఒక ప్రాజాపత్య కృచ్ఛ్రము గావించి, యథోక్తదినములు ఈమంత్రము నిరంతరము పదునొకండువేలమార్లు జపింపవలెను. అటుపిమ్మట ఈమంత్రముచేతనే ప్రదక్షిణామఃను నమస్కారమును గావించవలెను. అంతఁ ఋరశ్చరణాదుగచున్నది. పిమ్మట దక్షిణామూర్తిసన్నిధి

యందు పదునొకండుపేలమార్లు జపించినయెడ ననుస్తపాపమును నశించును. అటుపిమ్మట లక్షమార్లు జపించుటవలన విషజన్మములయందుఁ జేసిన పాపము నశించును. ఆదక్షిణామూర్తినన్ని ధానమునందే అన్నిని బ్రతిష్ఠించి నేతితోఁ బాయనము వండి స్తార్తాన్నియందు హోమముచేసినయెడ దేవుని సాక్షాత్కారమవును. అచ్చటనే నాలుగు ప్రక్కలను మూడెడు వైశాల్యము గల యగ్నికుండముగావించి తనయగ్నియందు కపిలగోఘృతముచే లక్షహోమము గావించవలెను. గాణపత్యము లభించును.

క్షత్రియుఁడు పురశ్చరణసిద్ధుడైన బ్రాహ్మణునిచే లింగమునందుఁ బూజ చేయించవలెను. దానివిధము చెప్పబడుచున్నది. లింగమునకు దక్షిణ పార్శ్వమున అగ్నికుండము నేర్పఱచి మఘనాన్ని బ్రతిష్ఠించి, ఆజ్యముచే దూర్వలచే కడిగినతండులముచే జమ్మినమిథలచే ఒక్కొక్కటిచేతను ఎనిమిదిపేల మార్లు పేల్వవలయును. పిమ్మట దేవునియెదుట ఎనిమిదిపేలజవము చేయవలయును. దేవాలయముచుట్టును ఎనిమిదిపేలావృత్తులు ప్రదక్షిణము చేయవలయును. ఇట్లుగావించినయెడ భగవంతుఁడు మిక్కిలి ప్రసన్నుడగును.

ధ్యానము.

ఆకర్ణకృష్టే ధనుషి జ్వలంతీ దేవీమిషం భాస్వతి సందధానమ్,

ధ్యాయేన్త హేళం మహనీయవేషం దేవ్యాయుతం యోధతనుంయువానమ్.

ప్రకాశించుచున్నదియు చెవివఱకు లాగఁబడినదియు నగు ధనుస్సు. నందు మహాప్రభావముగల జ్వలించుచున్న బాణమును సంధించుచున్నవాఁడును యోవనముగలవాఁడును వీరునిరూపముగలవాఁడును ఉత్తమమయిన అలంకారముగలవాఁడును దేవితోఁ గూడినవాఁడును నగు మహేశ్వరుని ధ్యానింపవలెను. అని దీనియర్థము.

యా త ఇ ఘ శ్చి వ త మా శ్చి వ ం బ భూ వ తే ధ నుః,
శి వా శ ర వ్యా యా త వ త యా నో రు ద్ర మృ డ య.

యా - తే - ఇషః - శివతమా - శివమ్ - బభూవ - తే - ధనుః -
శివా - శరవ్యా - యా - తవ - తయా - నః - రుద్ర - మృడయ. ౨

పూర్వమంత్రమునందు భయంకరములయిన క్రోధబాణధనుర్బాహువుల
వలని భయము నివారితమగుటకై తన్నమస్కారము చెప్పఁబడినది. ఇప్పుడు,
సుఖముగలిగించుటకై శాంతములయిన బాణాదుల ప్రార్థనము చెప్పఁబడు
చున్నది.

రుద్ర = రుద్రుడా ! తే = నీయొక్క, ఇషః = బాణము, యా =
ఏది, శివతమా = మిక్కిలి శాంతమయినదో; భక్తులకు సుఖముగలిగించునది
యగుటచే శాంతమని చెప్పఁబడుచున్నదోయనుట. తే = నీయొక్క, ధనుః =
విల్లు, యత్ (అధ్యాహృతము) = ఏది, శివం = శాంతము, బభూవ = అగు
చున్నదో, తే = నీయొక్క, శరవ్యా = అమృలపాది, యా = ఏది, శివా =
శాంతమగుచున్నదో, తయా = ఆశాంతమయిన బాణముచేతను, తేన (అధ్యా
హృతము) = ఆశాంతమైన ధనుస్సుచేతను, తయా (అధ్యాహృతము) =
ఆశాంతమయిన అమృలపాదిచేతను, నః=మమ్ము, మృడయ=సుఖంఁజేయుము.

రుద్రా! భక్తులకు సుఖముగలిగించునట్టి శాంతమయిన
నీ బాణమేదిగలదో, అట్టిబాణములఁ బ్రయోగించుటకు సాధన
మగు శాంతమయిన నీధనుస్సు ఏదిగలదో, అట్టిబాణము లుంచు
టకు స్థానమగు శాంతమయిన నీయమృలపాది యేది గలదో,
ఆశాంతములయిన బాణధనుస్తూణీరముల మూఁడింటిచే మాకు
సుఖము గలిగింపుము.

ఈమంత్రమునకు ఋషి యాత్రేయఁడు, దేవత శంభువు, ఛందస్సు
అనుష్టుప్. ఈమంత్రమును పండ్రెండుదినములు చరువు భుజించుచు
నిరంతరము జపించినయెడఁ బురశ్చరణసిద్ధుఁ డగును. అటుపిమ్మట, అన్నము

గోరినవాడు, తిలకండుల యావకామలకముల కల్కముచే సదునొకండు వేలాహుతులు వేల్వవలయును, అన్నవంతుడగును. దుర్భిక్షము గలుగు నపుడు, దానిఁ దొలఁగించుటకై రాజు పురశ్చరణసిద్ధుఁ డగు బ్రాహ్మణునిచే తిలగుడమిశితమయిన చరువుచే తనయగ్నియందు లక్షహోమము చేయింప వలెను. అంత రాజ్యమునందు సుఖ మగును.

ధ్యానము.

ధ్యాయేద్దేవం సుస్థితం శ్శుద్ధనస్థం దేవ్యాసార్థం తేజసాదీప్యమానం, ఇష్టిష్వాసాలంకృతాభ్యాం కరాభ్యాం శూరాకారం స్తూయమానం సురాద్యైః.

చిటునగవుగలవాడును దేవితోఁగూడ రథముమీఁద నున్నవాడును తేజస్సుచే బ్రకాశించుచున్నవాడును బాణముచేతను ధనుస్సుచేతను అలంకృతములయిన హస్తములచే నొప్పినవాడును శూరునిరూపముగలవాడును దేవతలు మొదలగువారిచే స్తుతింపబడుచున్నవాడు నగు దేవుని ధ్యానింప వలయును. అని యర్థము.

యా తే రు ద్ర శి వా త నూ ర ఘో రా ప కా శి నీ,
త యా న స్త ను వా శ స్త మ యా గి రి శ న్తా భి
చా క శీ హి.

యా - తే - రుద్ర - శివా - తనూః - అఘోరా - అపాప
కాశినీ - తయా - నః - తనువా - శస్తమయా - గిరిశస్త -
అభి - చాకశీహి.

3

రుద్ర = రుద్రుడా! తే = నీయొక్క, యా = ఏ, తనూః = రూపము, శివా = అనుగ్రహముసేయునదియు, అఘోరా = హింసించునది

కానిదియు, అపాపకాశీనీ = హింసారూపమయిన అనిష్టమును బ్రకాశింపఁ జేయనిదియు, హింససేయు నాయుధములు ధరింపకుండుటవలనఁ జూపరులకు హింసాభయము తోఁపఁజేయనిదియనుట, లేక, మిక్కిలి శాంతమగుటచేఁ జూపరులకు అభయముతోఁపించునది కావున హింసాభయము బోఁగొట్టునది యనుట, భవతి (అధ్యాహృతము) = అగుచున్నదో, గిరిశన్త = పర్వతము నందుండి సుఖముసేయువాఁడా! కైలాసపర్వతమునందుండి నిత్యము ప్రాణులకు సుఖముసేయువాఁడా యనుట, రుద్రసంబోధనము, శన్తమయా = మిక్కిలి సుఖమునుగలిగించునట్టి, లేక, పరమానంద రూపమయినట్టి, తయా=ఆ, తనువా = రూపముచేత, నః = మమ్ముఁగూర్చి, అభిచాకశీహి = మిక్కిలి ప్రకాశింపుము, అట్టి నీరూపమును గనఁబఱచి మమ్ము సుఖులంజేయు మనుట, లేక, చూడుమని యర్థము. మమ్ము అనుగ్రహదృష్టి జూడుమని భావము.

గిరిశన్త—గిరి యనఁగా మేఘము, అందుండి పర్వతరూపముచేఁ బ్రాణులకు సుఖము గలిగించువాఁడా! లేక, గిరి = వాక్కునందు, అనఁగా వేదమునందు, అర్థరూపముననుండి సుఖము సేయువాఁడా! లేక ప్రణవమునందు ధ్యేయరూపమున నున్నవాడవై నిరతిశయబ్రహ్మనందరూపమయిన సుఖమును గలిగించువాఁడా! లేక, తప్రత్యయము మత్స్వరీయము, కైలాసపర్వతమునందు సుఖముగలవాఁడా, కైలాసపర్వతమునందు సుఖముతో నుండువాఁడా యనుట. ఇట్లు నానావిధవృత్తములు వర్ణించెదరు.

కైలాసపర్వతమునం దావిర్భూతుడవై నిత్యము ప్రాణులకు సుఖముగలిగించుచుండు రుద్రుఁడా! భక్తులకు అనుగ్రహముచేయునదియు, హింసింపనిదియు, ఆయుధములు ధరింపక మిక్కిలి శాంతమగుటచే భక్తులకు భయము పోఁగొట్టి యభయ మొసంగునదియు నగు నీరూపము ఏదిగలదో, అట్టి నిరతిశయ

సుఖస్వరూపమయిన నీరూపమును మాకు సాక్షాత్కరింపజేసి
యనుగ్రహము సేయుము.

రుద్రునకు ఘోరము శివము అని రెండు రూపములు. హింసించునది
ఘోరము, అనుగ్రహించునది శివము, అందు ప్రసాదనార్థమై ప్రథమ
మంత్రమునందు ఘోరరూపమునకు నమస్కారము చెప్పబడినది. శివము
అయుధములతోఁ గూడినది యాయుధములు ధరింపనిది యని రెండువిధములు
ద్వితీయమంత్రమున సాయుధము ప్రతిపాదించబడినది, రెండవది యీమంత్ర
ముచేఁ బ్రతిపాదించబడుచున్నది.

ఈమంత్రమునకు ఋషి కాశ్యపుఁడు, దేవత శంఖువు, ఛందస్సు
బృహతి. ఇతఁ డీని పురశ్చరణాదులు. హవిస్సు భుజించుచు మూఁడురాత్రులు
నిరంతరము జపించినచోఁ బురశ్చరణమగును. పిమ్మట ఈమంత్రముచే గోశాంతి
చేయునది. ఎట్లనఁగా, ఆవులకొట్టమునడుమ నాలుగు ప్రక్కలను హస్త
ప్రమాణముగల యగ్నికుండము గావించి మథితాగ్నిం బ్రతిష్ఠించి, యందు
దధిమధుఘృతములచేఁ దడుపఁబడిన వైకంకతాపామార్దవులు (ములు నెలను
యుక్తరేనుల) నవిధలు పదివేలు వేల్చునది. మఱియొక గోశాంతిప్రకార
మునుం గలదు. పవిత్రమగుఘటము నుగంధాధివాసితము గావించి యందభి
మృత మగుజలము నింపి, బ్రాహ్మణులచే లక్షమాణు లేతన్తంత్రజపము
చేయించి యాజలముచే గోవులం బ్రోక్షించునది గోశాంతి యగును.

ధ్యానము.

స్తేరాననం చంద్రక్రలావతంసం గజ్జాధరం తైలనుతానహాయమ్,

త్రిలోచనం భస్మభుజభ్రూషణం ధ్యాయేత్పశూనాంపతిమిశితారమ్.

చిటునగవుతోఁగూడిన మోముగలవాఁడును చంద్రకల శిరోభూ
షణముగాఁ గలవాఁడును గంగను ధరించినవాఁడును పార్వతితోఁగూడిన

వాఁడును మూఁడుకన్నులు గలవాఁడును విభూతియు సర్పములును ఆభరణము
గాఁగలవాఁడును పశువులకుఁ బతియు నగు నీశ్వరుని ధ్యానింపవలెను.
అనియర్థము.

3

యా మి షుం గిరిశస్త్రహస్తే బిభర్ష్యస్తవే,
శివాం గిరిత్రతాం కురుమాహింసీః పురు
షం జగత్.

యామ్ - ఇషుమ్ - గిరిశస్త్ర - హస్తే - బిభర్షి - అస్తవే -
శివామ్ - గిరిత్ర - తామ్ - కురు - మా - హింసీః - పురు
షమ్ - జగత్.

౪

గిరిశస్త్ర = కైలాసగిరియందుండి లోకమునకు సుఖముసేయునట్టి
రుద్రుడా! యామ్ = నీ, ఇషుమ్ = బాణమును, అస్తవే = ప్రయో
గించుటకొఱకు, హస్తే = చేతియందు, బిభర్షి = ధరించుచున్నావో, గిరిత్ర =
పర్వతమునుపాసించువాడా! కైలాసనాథుడా యనుట, తామ్ = ఆబాణ
మును, శివామ్ = శాంతమునుగా, మమ్ము హింసింపక కల్యాణము సేయు
దానిగా ననుట, కురు = చేయుము. పురుషమ్ = మాసంబంధియగు, లేక,
నీభక్తుడైన, మనుష్యుని, జగత్ = ఇతరమయిన గోవులుమొదలగు జంగ
మమును, మాహింసీః = హింసింపకుము.

త్రిపురదహనప్రవృత్తమయిన భగవంతునిఘోరరూపము, శత్రువులకుఁ
దక్కఁ దక్కినలోకమునకు బాధలేపండుటకై, ఈమంత్రముచేతను పై
మంత్రముచేతను ప్రసన్నము సేయఁబడుచున్నది.

కైలాసగిరియందు నిత్యావిర్భూతుఁడవై లోకమునకెల్ల
సుఖముగలిగించుచుండు రుద్రుడా! శత్రువులమీఁదఁ బ్రయో

గించుటకొఱకు, నీవిప్పుడు ఏబాణమును చేతఁ బట్టియున్నావో, కైలాసనాథుడా! ఆబాణము మాయెడ మంగళకరమగునట్లుగావింపుము. ఆబాణము సర్వలోక సంహారము నేయ సమర్థము కావున, నీవు ఆబాణముచే శత్రువులు మాత్రమే హింసింపఁ బడునట్లును తక్కిన జంగమస్థావరాత్మకమగు ప్రపంచమునకు ఏబాధయు లేకుండునట్లును గావింపుము. అని, తాత్పర్యము. గిరి శంత గిరిత్ర అనుసంబోధనములు, నీవు లోకకంటకుల హింసించుటకై మాత్రమే యీఘోరరూపము వహించితివి. నీవు కైలాసమునుండి యెల్లలోకములకు సుఖము నేయువాడ వని జ్ఞప్తి పఱచుచున్నవి.

లేక త్రిపురదహనార్థము ప్రవృత్తమయి తద్దహనమైన పిమ్మటను నట్లే యుండు భగవంతునిఘోరరూపము, ఈమంత్రముచేతను వైమంత్రము చేతను బ్రసన్నము చేయఁబడుచున్నది.

ఈపక్షమునందు—కైలాసముననుండి యెల్లలోకములకు సుఖము చేయువాడా! శత్రువులు దగ్ధులయిరి. నీవు మరల ప్రయోగించుటకై యేబాణము నిప్పుడు చేతఁబట్టితివో, దానిని శాంతముఁ గావింపుము, అట్లుగావింపనియెడ సర్వలోకములును దగ్ధములగును. కాఁబట్టి మనుష్యులను ఇతరజగత్తును హింస పొందనియట్లు చేయుము. అని తాత్పర్యము. గిరిశస్త్రగిరిత్ర శబ్దములు ఘోరరూపోపసంహారార్థము శివరూపస్థారకములు.

గిరిత్ర = వర్షముగురిపించుటవలన మేఘమురక్షించువాడా! లేక ఘర్వతముపరిరథము రక్షించువాడా! రథావయవములగు దేవతలరక్షించు వాడగుటచే నట్లు చెప్పఁబడుచున్నాడు. లేక, గిరామ్ - యాచనపుమాటల యొక్క, త్ర-రక్షకుడా యాచకుల కోర్కులనిచ్చువాడా యనుట. ఇట్లు వృత్తాంతభేదము చెప్పఁబడినది.

శి వే న వ చ సా త్వా గి రి శా చ్చ వ దా మ సి,
య థా న స్స ర్వ మి జ్జ గ ద య త్త గ్ం సు మ నా
అ స త్.

శివేన - వచసా - త్వా - గిరిశ - అచ్చ - వదామసి -
యథా - నః - సర్వమ్ - ఇత్ - జగత్ - అయత్తమ్ -
సుమనాః - ఆసత్.

౫

గిరిశ = కైలాసగిరియందుండువాడా! త్వామ్ = నిన్ను, అచ్చ =
పొందుటకు, శివేన = మంగళకరమయిన, స్తోత్రరూపమయిన యనుట,
వచసా = వచనముచేత, వదామసి = ప్రార్థించుచున్నాము, లేక, స్తుతించు
చున్నాము. యథా = ఎట్లు, నః = మాయొక్క, జగత్ = జంగమ
పదార్థము, పుత్రులు మొదలగునదియు పశువులు మొదలగునదియు
ననుట, సర్వమిత్ = అంతయునే, ఏవకారముచే, వృక్షాదిస్థావరము
గ్రహింపఁబడుచున్నది, అయత్తమ్ = రోగములేనిదియు, సుమనాః =
మంచిమనస్సుగలదియు, సుఖముగలదియుననుట, అసత్ = అగునో, తథాకురు
(ఆధ్యాత్మతము) = ఆట్లుచేయుము.

లేక, గిరిశ = కైలాసమందుండువాడా! యథా = ఎట్లు, ఎట్లు
స్తోత్రముచేసినయెడ ననుట; నః = మాయొక్క, జగత్ = జంగమపదార్థము,
అయత్తమ్ = రోగములేనిదియు, సుమనాః = సుఖముగలదియు, అసత్ =
అగునో, తథా = ఆట్లు, త్వా = నిన్ను, అచ్చ = పొందుటకు, శివేన=స్తోత్ర
రూపమయిన, వచసా = వాక్యముచేత, వదామసి = స్తుతించుచున్నాము.

కైలాసవాసియగు రుద్రుడా! మంగళకరమగు స్తోత్ర
ముచే నిన్ను స్తుతించుచున్నాము. మాయొక్క పుత్రులు పశు

పులు మొదలగు జంగమవస్తువులును వృక్షాదిస్థావరవస్తువులును
రోగములేక సుఖముగానుండునట్లు గావింపుము

ఈరెండుమంత్రములకును ఋషి గౌతముఁడు, గోధూముఁడని
కొందఱు, దేవత రుద్రుఁడు, ఛందస్సు మొఁదటిదానికి నిచ్చదనుష్టుప్సు, రెండవ
మంత్రమునకు అనుష్టుప్సు, ఇరువదియొక్కదినము నిరంతరము జపించుట వీని
పురశ్చరణము. వీనిచే అకాలమరణమునకుఁ బ్రతీకారముచేయునది. రాజ్యము
నందు విఘ్నాచికాదులచే నకాలమరణము గలుగునపుడు రాజు పురశ్చరణసిద్ధుఁ
డగు బ్రాహ్మణునిచే జేయింపవలెను. రాజ్యమునందు అకాలమరణము గలు
గదు. తత్ప్రకారము. దధిమధుస్సుతములచే దడుపఁబడిన తిలప్రీహిగోధూమ
యవలచే ఏకవింశతిదినములలో లక్షహోమము చేయవలెను. ఆరాజ్యము
నందు అకాలమరణభయము గలుగదు. తొమ్మిదిదినములలో ఉష్ణవములు
నశించును. పదునెనిమిదిదినములలో శోకముననంతట అకాలమరణము
తొలఁగును.

ధ్యానము.

సాం గ్రామికేణ వపుషా ప్రవిరాజమానం
దృష్టత్పురత్రయతృణాశని మన్దహానమ్,
దైత్యాక్ దిధత్సు మచలేశ్వరచాపపాణిం
ధ్యామేత్పురారి మమరౌఘరథాధిరూఢమ్.

యుద్ధమునకు యోగ్యమయినరూపముచే బ్రకాశించుచున్నవాఁడును
గర్వించిన త్రిపురాసురులు అను తృణములకు పిడుగయిన చిఱునగవుగల
వాఁడును దైత్యులను దహింపఁగోరినవాఁడును మేరువర్షతమయిన ధనస్సు
చేతంగలవాఁడును దేవసమూహము అను రథము నారోహించినవాఁడు నగు
పురహరుడైన రుద్రుని ధ్యానింపవలెను అని యార్థము.

అధ్యవోచదధివక్తాప్రథమోదైవ్యభిషక్,
అహీగంశ్చసర్వాన్జమ్భయన్థనిర్వాశ్చ
యాతుధాన్యః.

అధి - అవోచత్ - అధివక్తా - ప్రథమః - దైవ్యః - భిషక్ -
అహీన్ - చ - సర్వాన్ - జమ్భయన్ - సర్వాః - చ -
యాతుధాన్యః.

౬

ప్రథమః = దేవతలలో ప్రధానుడును, దైవ్యః = ఎల్లదేవతలకును
దగినవాడును, దేవతలను బాలించుటకు దగినవాడుననుట; భిషక్ = చికిత్స
చేయువాడును, ధ్యానమాత్రముచే సమస్తరోగములను బోగొట్టునట్టి
వాడుననుట అగు; అధివక్తా = అధికముగా జెప్పువాడు, నన్ను సభయందు
మెచ్చి యధికుడని చెప్పువాడనుట, అట్టిరుద్రుడు, అహీన్ = సర్పము
లను, సర్వాన్ చ = అన్నిటినిగూడ, వ్యాఘ్రములనుగూడ ననుట; యాతు
ధాన్యః = రాక్షసజాతులను, సర్వాశ్చ = అందఱును, జమ్భయన్ = నశింపఁ
జేయుచు, అధ్యవోచత్ = నన్ను అధికునిగా చెప్పుగాక.

దేవతలలో ముఖ్యుడును దేవతలనెల్లఁ బాలించుటకు
సమర్థుడును స్త్రరణమాత్రమున సమస్తరోగములఁ బోగొట్టు
నట్టి వైద్యుడునగు దేవుడు, నన్ను సభయందు మెచ్చి యధికు
డని చెప్పురుద్రుడు, సర్పవ్యామ్రాదిక్రూరజంతువులను రాక్ష
సాదులను నశింపఁజేసి, నీవందఱికిన్న నధికుడవని నన్ను మెచ్చి
కొని చెప్పుగాక యని తా. ఇది సాయనభాష్యాభిప్రాయము.

ప్రథమః = ప్రధానభూతుడును; దైవ్యః = దేవతలమందుఁగలిగిన
వాడు, లేక, దేవ మనఁగా దేవనము దివ్ ధాత్వర్థములయిన క్రీడాదులలో

నొకటి, అందుఁ గలిగినవాఁడు, క్రీడయందు సుఖరూపుఁడు. జయేచ్ఛు
యందు జయరూపుఁడు. వ్యవహారమునందు ఏకాంతరూపుఁడు. ద్యోతనము
నందుఁ బ్రకాశరూపుఁడు, స్తుతియందు 'స్తుత్యరూపుఁడు, గమనము
నందు గంతవ్యరూపుఁడు, లేక, వాయురూపుఁడు అనుట; లేక, దివ్య
జ్ఞానోపపన్నులు దేవశబ్దవాచ్యులు, వారలయందుఁగలిగినవాఁడు, ప్రథమః =
ప్రధానుఁడు; అనఁగా, దివ్యజ్ఞానము గలవారిలోఁ బ్రధానుఁడనుట, భిషక్ =
వైద్యుఁడును, వ్యాధి తాపము సంసారము మొదలగువ్యసనములకుఁ జకిత్స చేయు
వాఁడనుట, లేక, (భీయాం సాదయితా నాశయితా) భిషక్ = భయమునశింపఁ
జేయువాఁడు, లేక, భీతోనజ్జ్యలే మనసా ప్రాప్యలే = భయముగలిగినపుడు.
మనస్సుచేబొందఁబడువాఁడు; దేహభేదస్థైః సీదతి అనుగృహ్యతి = దేహమును.
భేదించుకొనుటలచేత అనుగ్రహించువాఁడు; అధివక్తా = అధివచనము స్వభా
వము గాఁగలవాఁడు, అధివచనమనఁగా, పక్షపాతముచేతచెప్పట. భక్తునియందుఁ
బక్షపాతముచే నశనినధికునిగాఁ జెప్పవాఁడనుట, లేక, అధివచనమనఁగా
విశ్వరూపుచే గొప్పతనముగాఁ జెప్పట, నీకుభయములేదు నెనున్నానని. అది
స్వభావముగాఁగలవాఁడు; లేక, అధివచనమునకర్హుఁడు, ఈశ్వరులుకానివారు
అధివచనముచేయుటకు అర్హులుకారు, రుద్రుఁడు ఈశ్వరుఁడుకావున అధివచ
నమునకుఁదగినవాఁడనుట, ఆట్టిరుద్రుఁడు, అహీక్ = అగత్యజన్తూహింసస్తి.
తామేవచ్చి జంతువులను హింసించునవికావున, అహింసంబడును, హింసించు.
స్వభావముగల వ్యాఘ్రసర్పవృశ్చికాదులను, సర్వాంశ్చ = అన్నిటినిగూడ,
యాతుధాన్యః = యాతువులనఁగా "యాతయస్తి" దుఃఖింశఁజేయునట్టి.
మాయలు, అవి వీరియందుండును కావున, రాక్షసజాతులను, జాలివచనమగు
టచే స్త్రీలింగము, సర్వాంశ్చ = అన్నిటిని, జమ్భయక్ = నశింపఁజేయువాఁడై,
అధ్యవోచత్ = అధివచనముచేయుఁగాక, మీకు భయములేదని చెప్పఁగాక
యనుట.

దేవతలలో ప్రధానభూతుఁడును దివ్యజ్ఞానముగలవారిలో నుత్తముఁడును, వ్యాధితాపసంసారాదులకు చికిత్సచేయువాఁడును “నేనున్నాను నిన్నురక్షించెదను భయపడకుము” అని చెప్పఁదగినవాఁడునగు రుద్రుఁడు, మాకు హింసచేయునట్టి సర్పవృత్తిక వ్యాఘ్రములు మొదలగు జంతువులను రాక్షసులు మొదలగు దుష్టులను నశింపఁజేసి, నేనున్నాను రక్షించెదను భయపడకుండని మాకు అభయముఁజెప్పఁగాకయని తాత్పర్యము. ఇది భట్టభాస్కరభాష్యాభిప్రాయము.

ఇది మొదలు నాలుగుమంత్రములు రుద్రసంబోధనము లేనివగుటవలన పరోక్షకృతము లనఁబడును. ఈమంత్రమునకు ఋషి కణ్వుఁడు, దేవత శంభువు, ఛందస్సు అనుష్టుప్, నివృత్తిని కొందఱు. దీని పురశ్చరణాదులు. అర్ధకృచ్ఛమనుష్ఠించి యటుసిమ్మట నైదుదినములు శాకములను మూలములను యవలను చరువును భుజించుచు పగలు ఆవశ్యకకర్మలయందుఁ దక్కు దక్కినప్పుడంతయు నిలుచుండి నిరంతరము జపింపవలెను. పురశ్చరణ మగును. ఆట్టిపురశ్చరణసిద్ధుఁడగు బ్రాహ్మణునిచే రాజు రక్షచేయింపవలయును. తెల్లయావాలు తండులములు దూర్వులు యవలు నేతిలోఁ దడిసి నమముగా తనయగ్నియందుఁ గాని మథితాగ్నియందుఁగాని ప్రతిదినము ఎనిమిదివేలు హోమముచేయునది. విశేషించి యార్ద్రానక్షత్రదినమునందు పదివేలు హోమము గావింపవలెను. మఱియు నాదినమునందే తిలలతోను బెల్లముతోను యవలతోను క్షీరముతోను గలిసిన చరువుచేత ఎనిమిదివేలు హోమముచేయవలెను. రాజు దీర్ఘాయువగును.

అన్ని యవసరములయందును ముఖ్యకాలమునందును దక్షిణయావలెను. ఉత్తమమధ్యమాధమభేదములచే దక్షిణ మూఁడువిధములు. పదివేలుపర్ణనిష్కము లుత్తమదక్షిణ, విదువేలు మధ్యమము, మూఁడువేలు అధమము. లేక, మూఁడునూలు లుత్తమము, రెండునూలు మధ్యమము, నూలు అధ

మము. లేక, అటువదినాలుగు సువర్ణనిష్కములు త్తమదక్షిణ, ముప్పదిరెండు మధ్యమము, ఇరువదినాలుగు అధమము. ఏకర్తయందు కర్తాంగముగ దక్షిణ విధింపఁబడుచున్నదో, ఆకర్తయందు మొదట సాధారణ దక్షిణ యిచ్చి పిమ్మట కర్తాంగదక్షిణ యీవలెను. పెక్కండు కర్తలగుపక్షమున ప్రతిపురుషుఁడును వేఱువేఱుగా దక్షిణయీవలెను. ఒక్కఁడే కర్తయగుపక్షమున ఒక్కఁడే యిచ్చునది. దక్షిణ మిక్కిలి స్వల్పమయినయెడ యజమానుని నశింపఁజేయునని చెప్పఁబడుచున్నది. రాజులుగాని తత్సమానులుగాని యుత్తమదక్షిణయు తక్కినవారలు అధికారముచోప్పున మధ్యమాధమములును ఇయ్యవలెను. ఉత్తమమధ్యమాధమంబులయందలి విశేషంబులు శక్తినిబట్టి యథాయోగ్యముగ నిర్ణయించుకొనునది. స్వశక్తిని జక్కఁగాఁ బర్యాలోచించి దక్షిణ నిర్ణయింపవలెను. శక్తివంచనచేసినచో ఫలము గలుగదు. అట్లు “విభజే సతి యో మోహాన్న కుర్యాద్విధివిస్తరమ్, నైవ తత్ఫలమాపన్నతి ప్రలోభాక్రాంతమానసః.” కలిమి యుండఁగా ఎవ్వఁడు మోహమున దక్షిణ యధికముగా నియ్యఁడో, లోభముచే నాక్రాంతమయినమనస్సుగల యతఁడు, ఆకర్తఫలమును బొందనే పొందఁడు అని చెప్పఁబడియున్నది. పదుగురుకర్తలగునపుడు సహస్రమును ఐదుగురుగాని నలుగురుగాని కర్తలయినచో పంచశతంబును ఒకఁడు కర్తయయినచో త్రిశతంబునని దక్షిణాప్రకారాంతరము చెప్పఁబడినది. యథాధికారము వ్యవస్థ. ఆచార్యునకు ద్విగుణదక్షిణ యిచ్చుటయేగాక యాచార్యుఁడే భగవంతుఁడని భావింపవలెను. ఇట్లు సర్వకర్తలయందును అగ్నికిముందర సౌవర్ణము రాజకముగాని మంత్రకలశము స్థాపించి, యందు దేవుని యావాహనము గావించి యగ్నియందు పోమము చేయవలెను. పిమ్మట కలశోదకముచే రాజును బ్రోక్షించునది. దానంజేసి గురుభక్తిగల రాజు రక్ష గలవాఁడగును.

ఈమంత్రముచేతినె మఱియొకప్రయోగము. అరణ్యమార్గమునఁ బోవలసినపుడు, ప్రతివిత్తులును ఉప్పును తెల్లవాలును ఈమంత్రముచే పదు

నొకండుమాటు లభిమంత్రించి, తానుబోదలఁచిన దిక్కును మాత్రము వదలి తక్కినదిక్కులయందు వానిని వేయనది. అంత శుద్ధుండై జపించుచు బోవలెను. చోరవ్యాఘ్ర బ్రహ్మరాక్షస యక్షభూతాదిభయము గలుగదు.

మఱియును ఈమంత్రముచేతనే మఱియొక రోగనాశనప్రయోగము చెప్పబడుచున్నది. వ్యాధిగ్రస్తుఁడు ఏడావగింజలను దీనిచే నభిమంత్రితములు గావించి శిఖియందు బంధించియుంచవలెను. ఆరోగ్యమగును, ఇట్లే తెల్లా వాలను గావించినచో కుమారగ్రహాదులు తొలఁగును. శుంతి యొకఁడలము మంత్రించి జలముచే కషాయము కాఁచి, ఆకషాయమునఁ దనయన్నియందు ఎనిమిదివేలుగాని యెనిమిదివందలుగాని హోమముచేసి, కేషము త్రాగునది. గర్భరోగములు నశించును.

ధ్యానము.

చంద్రార్థమాశిం కాలారిం వ్యాశయజ్ఞోపవీతినమ్,
జ్వలత్స్పవకసంకాశం ధ్యాయేద్దేవం త్రిలోచనమ్.

చంద్రకల శిరస్సునందుఁ గలవాఁడును యముని జయించినవాఁడును సర్పము యజ్ఞోపవీతముగాఁగలవాఁడును జ్వలించుచున్న యగ్నివంటివాఁడును మూడుకన్నులుగలవాఁడును నగుదేవుని రుద్రుని ధ్యానింపవలెనుఅని యర్థము

అ సా య స్తా మ్రో అ రు ణ ఉ త బ భ్రు స్స మ జ్ఞ
లః, యే చే మా గ్ం రు ద్రా అ భి తో ద్ది త్తు శ్చి తా
స్స హ స్త శో వై షా గ్ం హే డ ఈ మ హే.

అసా - యః - తామ్రః - అరుణః - ఉత - బభ్రుః -
సుమజ్జలః - యే - చ - ఇమామ్ - రుద్రాః - అభితః -

దిక్షు - శ్రీతాః - సహస్రశః - అవ - ఏషామ్ - హేడః -
ఈమహేహ.

2

తామ్రః=మిక్కిలీయు నెఱ్ఱనివన్నెగలవాఁడును, ఉదయకాలమున
మిక్కిలి రక్తవర్ణుండనుట, చీకటితో సంబాధమువలన నట్లుకనఁబడును, భూమి
కాంతిసంబంధమువలన నని కొందఱు; అరుణః=కొంచెము ఎఱ్ఱనివన్నెగల
వాఁడును, ఉదయమునకుఁ బిమ్మటననుట; ఉత = మఱియు; బభ్రుః=సింగల
వర్ణముగలవాఁడును, అంతకన్నను బిమ్మటననుట; సుమఙ్గళః = మిక్కిలి
మంగళముగలవాఁడును. సర్వమంగళములను భక్తుల కిచ్చువాఁడుననుట, అగు;
అసౌ = ఈ, ప్రత్యక్షముగా ఆదిత్యరూపుడైన; యః = ఏరుద్రుఁడు;
అస్తి (అధ్యాత్మము) = ఉన్నాడో, యేచ = మఱియునునది; రుద్రాః =
ఈయాదిత్యరూపుడగు రుద్రుని కిరణరూపులయిన రుద్రులు, లేక, దేవుని
చేత సృజింపఁబడి యతనితో సమానమయిన వేషమును మహిమయునుగల
తదనుచరులయినరుద్రులు; సహస్రశః = వేనవేలుగా, లెక్కకుమిఱిన
వారలయియునుట; ఇహామ్ = ఈభూమికి, ఆభిశః = చుట్టును; దిక్షు =
దిక్కులయందు, శ్రీతాః = ఉన్నారో; సర్వలోకములకుఁ బుణ్యపాపకర్తాను
రూపముగా ఫలమునిచ్చుటకు రుద్రునిచే నియుక్తులయి భూమియందంతటను
ఎల్లదిక్కులయందును వ్యాపించియున్నారో అనుట; ఏషామ్=అట్టివీరల
యొక్క, ఆదిత్యరూపుడైన రుద్రునియొక్కయు, తదనుచరులును రుద్ర
తుల్యవేషులగుటచే రుద్రులనుపేరు గలవారలునగు దేవతలయొక్కయు
ననుట; హేడః = క్రోధమును, అవఈమహేహ = (నమస్కారముచే)
నివారించుకొనుచున్నాము, లేక, (మమ్ము బాధింపకుండుటకై) మిక్కిలి వి
యముతో యాచించుచున్నాము.

ఏమహారుద్రుఁడు సర్వలోకములకుఁ బ్రత్యక్షముగా
మండలమునందు ఆదిత్యరూపుడై, ఉపాధినిబట్టి ఉదయకాలము

నందు మిక్కిలి రక్తవర్ణుడును ఉదయమునకుఁ బిమ్మట కొంచె
మెటుపునన్నె గలవాఁడును అంతకన్నను బిమ్మట స్వర్ణవర్ణుడునై
ఎల్లప్రాణులను సర్వమంగళములను ఇచ్చుచున్నాఁడో, మఱియు
ఆమహాదేవుని యాజ్ఞచే లోకములకుఁ బుణ్యపాపకర్తానురూప
ముగా ఫలములనిచ్చుటకై యేరుద్రులు లెక్కకుమిఱి భూమి
యంతయు సర్వదిక్కులయందును వ్యాపించియున్నారో, ఆమహా
రుద్రునకును ఆరుద్రులకును, విహితములయిన కర్తలను చేయక
పోవుటవలనను నిష్పిఠములయినవానిని చేయుటవలనను మా
మీఁదఁగలుగుక్రోధము మమ్ము బాధింపకుండుటకై మిక్కిలి
భక్తినినయములతో నమస్కారము చేయుచున్నాము. ౭

అ సౌ యో ౭ వ స ర్ప తి నీ ల గ్రీ వో వి లో హి తః,
ఉ తై నం గో పా అ దృ శ న్న దృ శ న్ను ద హా ర్యః,
ఉ తై నం వి శ్వా భూ తా ని స దృ ష్టో మృ డ
యా తి నః.

అసౌ - యః - అవసర్పతి - నీలగ్రీవః - విలోహితః -
ఉత - ఏనమ్ - గోపాః - అదృశన్ - అదృశన్ - ఉద
హార్యః - ఉత - ఏనమ్ - విశ్వా - భూతాని - సః - దృష్టః -
మృడయాతి - నః.

౮

నీలగ్రీవః = నల్లనికంఠముగలవాఁడును, 'కాలకూటవిషము ధరించు
టచే నల్లనికంఠముగలవాఁడనుట; విలోహితః = మిక్కిలిఎఱ్ఱనివాఁడును,
యః = ఏరుద్రుడు; అసౌ = ఈమండలాలకర్వర్తియగు ఆదిత్యురూపుడై ;

అవసర్పతి = తిరుగుచున్నాడో. ఉదయాస్తమయములు గల్గించుటకనుట.
 అరుద్రుడు మండలవర్తియగురూపము ధరించుటకు బ్రయోజనము చెప్పబడు
 చున్నది.—ఉత = మఱియు; యష్ (అధ్యాపృతము)=వి; వినష్ =
 ఈమండలవర్తియగురుద్రుని; గోపా = గొల్లవాండ్రు, మిక్కిలియజ్ఞానులనుట;
 అదృశ్ = చూచుచున్నారో, ఉదహర్యః=జలముఁ దెచ్చునట్టి స్త్రీలు, గొల్ల
 వాండ్రకన్నను అజ్ఞానిజనములు గూడ అనుట; అదృశ్ = చూచుచున్నారో,
 ఉత=మఱియు; యష్ వినష్ = ఏయీ మండలగతుడగు రుద్రుని; విశ్వా =
 సమస్తములయిన; భూతాని=ప్రాణులును; అదృశ్ (అధ్యాపృతము) =
 చూచుచున్నారో; ఆదిత్యరూపుడగురుద్రుడు పండితులచేతను పామరుల
 చేతను గోమహిష్యాదిమృగములచేతను ఎల్లప్రాణులచేతను జూడఁబడును;
 కైలాసాదివర్తియగు రుద్రరూపమును వేదశాస్త్రాభిజ్ఞులు మొదలగువారలు
 మాత్రమే చూడఁగలరు గాని యితరులు చూడఁజాలరు. అట్లు సర్వసాధారణ
 ముగా దర్శనమిచ్చుటకై యే రుద్రుడు ఆదిత్యమూర్తిధరించుట, యని
 భావము. సః=అట్టియాదిత్యరూపుడగురుద్రుడు; దృష్టః=చూడఁబడినవాడై,
 సః=మమ్ము; మృడయాతి=సుఖంపఁజేయుఁగాక.

లోకరక్షణార్థము కాలకూటవిషము ధరించుటచే నల్ల
 నైనకంఠము గలవాఁడును మిక్కిలి రక్తవర్ణుడగునగు ఏరుద్రుడు,
 సర్వప్రాణులకును ఒక్కవిధముగా సాక్షాత్కారమిచ్చుటకై
 యాదిత్యరూపము ధరించి యుదయాస్తమయములు సేయు
 చున్నాడో, అట్టి యేయాదిత్యమూర్తిని, గొల్లవాండ్రును
 నీళ్లుమోయునట్టిస్త్రీలును మొదలగుపామరజనులును జూచు
 చున్నారో, మఱియు గోమహిష్యాదిమృగములు సయితము
 అట్లు సర్వప్రాణులును జూచుచున్నవో, అట్లు పండితులకు

మాత్రమే తెలియశక్యమయిన కైలాసాదివర్తిరూపమువలెగాక
సర్వలోకములకుఁ బ్రత్యక్షభూతుఁడయిన యాదిత్యమూర్తి
రుద్రుఁడు, మాచే జూడఁబడినవాఁడై మాకు సుఖమిచ్చుఁగాక.

లేక; నీలగ్రీవవిలాపితపదములు ఆదిత్యమూర్తికే విశేషణములు.—
యః=ఏరుద్రుఁడు; నీలగ్రీవః = “గ్రసంతి ఉదకమ్” జలమును గ్రహించు
చున్నవి యనువ్యుత్పత్తిచే గ్రీవ లనఁగా కిరణములు, నల్లనికిరణములుగల
వాఁడని యర్థము, అస్తమయము పొందునపుడు తమస్సంబంధమువలన కిర
ణములు. తమస్సువంటివే యగుచున్నవని భావము; లేక, అడఁగినకిరణములు
గలవాఁడు. ఉదయమునకుముందును అస్తమయమునకిప్పుట ననుట; విలా
పితః = మిక్కిలియెఱ్ఱనివాఁడును, ఉదయాస్తమయకాలమునందు తమస్సం
పర్కమువలన సూర్యమండలము రక్తవర్ణముగాఁ గనఁబడునని భావము. అగుః
అసౌ = ఈయాదిత్యమూర్తియై; అవసర్పతి = తిరుగుచున్నాఁడో. ఇతరము
సమానము.

ఏరుద్రుఁడు, ఉదయమునకుముందును అస్తమయమునకుఁ
బిచ్చుటను లోకమునకుఁ గనఁబడని కిరణములుగలవాఁడై ఉద
యాస్తమయసమయములందు మిక్కిలి రక్తవర్ణుఁడై, యుదయా
స్తమయములుచేయుచు ఎల్లప్రాణులకును ప్రత్యక్షమగుచు
న్నాఁడో, అట్టి సూర్యరూపుఁడగు రుద్రుఁడు మాచే జూడఁ
బడినవాఁడై మాకు సుఖమొసంగుఁగాక.

అర్థాంతరము.—కొందఱిది యస్తమయము పొందు సూర్యమూర్తి
భగవంతుని గుఱించినదని చెప్పెదరు.—ప్రథమ వాక్యార్థము సమానము.
ఉశ=మఱియును; యప్ ఏనప్ = ఏయీరుద్రుని, గోపాః = గొల్లవాండ్రు,
అదృశక్=చూచుచున్నారో, ఆవులను గ్రామములొనికె దోలుకొనిపోవుటకై

యస్తమయకాలముఁ దెలియఁగోరి చూతురని భావము. ఉదహర్యః=జలముఁ
దెచ్చుస్త్రీలు, అదృశః=చూచుచున్నారో. గృహములకుఁబోవం బ్రోద్దు
దెలియుటకై చూతురనిభావము, లేక, అస్తమయమునకుమున్నె జలము తటా
కాదులనుండి యెత్తవలెను, అటుపిమ్మట జలగ్రహణము నిషిద్ధమని జలము
గ్రహించుటకై చూతురని భావము, ఇంతియకాదు, ఉత=చుఱియును, యమ్
సినమ్=నియ్యారుదుని, విశ్వా = సమస్తములయిన, భూతాని = ప్రాణులును,
అదృశః=చూచుచున్నవో, మృగాదులుగూడఁ దమతమ సెలవులు చేరుటకై
యస్తమయము పొందుచున్నభగవంతుంజూచుననుట, బ్రాహ్మణులు మొదలగు
వారును అగ్నిహోత్రసంధ్యావందనాదికాలము దెలియుటకే యస్తమయము
పొందు నాదిత్యమూర్తి రుద్రునిం జూతురు, ఇట్లు అందఱును అస్తమయము
పొందునపుడు భగవంతుం జూచుచున్నారు, అట్లుచూచుట నిషిద్ధము.
“నేక్షేతోద్యస్తమాదిత్యం నాస్తా యస్తం కదాచన” అదిత్యుని ఉదయించు
చున్న వానిఁగాని యస్తమించుచున్న వానిఁగాని యొకప్పుడును చూడఁగూడదు
అని శాస్త్రము. అందువలననే, సాధారణముగాఁ జూచువారలు గోపాలాదు
లని చెప్పఁబడినది. సః=అట్టిసూర్యమూర్తి రుద్రుఁడు, దృష్టిః = చూడఁబడిన
వాడై, అట్లు నిషిద్ధమయ్యును బ్రమాదంబున ఉపస్థానాది సమయమునందుఁ
జూడఁబడినవాడై యనుట, సః=మమ్ము, మృడయాతి=సుఖంపఁ జేయుఁ
గాక, అట్లు చూచుటచే గలుగుపాపమునుబోగొట్టి, యుపస్థానఫలము నిచ్చి
మమ్ము సుఖంపఁజేయుఁగాక యనుట.

ఇందు, మొదటిమంత్రమునకు ఛందస్సు ఆస్తారపంక్తి, పంచపదపంక్తి
యనికొందఱు, రెండవదానికి షట్పదజగతి ఛందస్సు, రెంటికి ఋషికాలుఁడు,
మరుత్వంతుఁడని కొందఱు. దేవత అదిత్యమూర్తియగు రుద్రుఁడు. రుద్రుని
జగదుపసంహారకములయిన మూర్తులయందును అనుగ్రాహకములయిన అష్ట
మూర్తులయందును అదిత్యమూర్తియు నొకటి యగుటవలన, భక్తవిషయంబున

నయ్యాదిత్యమూర్తి ప్రసన్నమగుటకై యీమంత్రములచే బ్రార్థింపబడుచున్నది.

ఇక వీనిపురశ్చరణాదులు. ఒక ప్రాజాపత్యకృచ్ఛము గావించి, పదునాఱుదినములు నిరంతరము జపముసేయవలెను. పురశ్చరణ సిద్ధియగును, అనావృష్టిగలుగునపుడు వర్షముకొనుట ఈమంత్రములచే బ్రయోగముచేయవలయును. విదుగురు బ్రాహ్మణులను మంత్రసిద్ధులరావించి వారలచే జేయింపవలెను. వారలకు శిరోవేష్టనము కర్ణవేష్టనము కంఠాభరణము హస్తాలంకారములు మొదలగునవి యీవలెను. తత్పరము. ఆర్థానక్షత్రము మొదలుగఁగాని ఆర్థాంతముగఁగాని పదునొకండుదినములు దీక్షవహింపవలెను. దధిమధుస్సుతములచే దడుపఁబడిన తిలకండులయవలచే లక్షఆహుతులు వేల్వవలయును. క్షీరముచే దడుపఁబడిన ప్రబ్బలిసమిధులును లక్షవేల్వవలయును. ఆయముదుగురి బ్రాహ్మణులలో నొకఁడు జపమును నలుగురు హోమమును జేయనది. కడపటిదినమునఁ బ్రత్యేకముగ నెఱ్ఱదామరపువ్వు లెనిమిదివేలచే నారాధింపవలెను. సమాప్తివఱకు అగ్నిహోత్రము రక్షింపవలెను. కర్తకాలమునఁ దిరిగిచూచిన పక్షమందు, ఆచమించి ఒకమాటు జపించి అగ్నింజూచి కూర్చుండవలయు. లేనిచో బ్రాయశ్చిత్తియగును. కడదినమునందు భగవంతుడగు నాదిత్యుడు మహావర్షముగరియించును. మఱియును, ప్రబ్బలిపువ్వులు పదివేలువేల్చినయెడ నూర్చుడు వరమొసంగును. నూర్చుడు డుదయించునప్పుడును అస్తమించునప్పుడును ఈమంత్రములచే నుపస్థానము సేయనది. మఱియు గొంతుబంటి నీట నూర్చునికెదుట నిలుచుండి యీమంత్రములు జపించుచు, రెండుచేతులునిండ జలమెత్తి యర్ఘ్యమువిడుచునది. ఇట్లు ప్రతిదినము ఎనిమిదివేలర్ఘ్యములచొప్పునఁ దొమ్మిదిదినములు గావించవలెను. అంత నాదిత్యుడు ప్రసన్నుడై ఒక సువత్సరమంతయు నితని కామితం బొసంగుచుండును. లేనియచే దడుపఁబడిన దాసనపూవు లిరువదియొక్కవేలు వేల్చినయెడ నాదిత్యుని ప్రసాదమునఁ జతుర్వేదవేదికులంబున జన్మంబును జాతిస్మృతియు బొందును.

ధ్యానము.

మణ్డలా న్తరగతం హిరణ్మయం, భ్రాజమానవపుషం శుచిస్థితమ్,
చణ్డదీధితి మఖణ్డవిగ్రహం చిన్తయేన్మనిసహస్ర సేవితమ్.

మండలము లోపలనున్నవాడును స్వర్ణమయంబగు రూపముగలవాడును ప్రకాశించుచున్నదేహముగలవాడును స్వచ్ఛమయిన చిటునగవు గలవాడును సర్వవ్యాపకమయిన యాకారముగలవాడును ఋషిసహస్రములచే నేవింపఁబడినవాడునగు సూర్యుని ధ్యానింపవలయును. అని దీనియర్థము. ౮

న మో అ స్తు నీ ల గ్రీ వా య స హ స్తా త్మ య
మీ ధు షే , అ థో యే అ స్య స త్త్వా నో ౭ హం
తే భ్యో ౭ క ర్తం న మః.

నమః - అస్తు - నీలగ్రీవాయ - సహస్రాత్మయ - మీధు
షే - అథో - యే - ఆస్య - సత్త్వానః - అహమ్ - తేభ్యః -
అకరమ్ - నమః.

F

నీలగ్రీవాయ = నల్లనికంఠముగలవాడును, సహస్రాత్మయ = వేయి
కన్నులుగలవాడును, ఇంద్రరూపుఁడు ననుట, మీధుషే = తడుపువాడును,
వర్షము గురించువాడును పర్జన్యరూపుఁడుననుట, లేక, జగత్తులకు యోని
యయినవాడును, లేక, పురుషరూపముచే వీర్యసేకము సేయువాడును, అగు
నట్టి రుద్రునితోఁటకు, నమః = నమస్కారము, అస్తు = అగుఁగాక. అథో =
మఱియును, యే = ఎవ్వరు, ఆస్య = ఈరుద్రునియొక్క, సత్త్వానః =
భృత్యులయిన ప్రాణులు, ప్రమథగణములు, సన్తి (అధ్యాహృతము) = కలరో,
లేక, యే = ఎవ్వరు, ఆస్య = ఈరుద్రునిసంబంధులయిన, సత్త్వానః = అతని

నాశ్రయించినట్టి గొప్పవారలు, ప్రమథగణములనుట, సన్తి = కలరో, లేభ్యః = వారలకొఱకు, అహమ్ = నేను, నమః = నమస్కారమును, ఆకరమ్ = చేయుచున్నాను.

కాలకూటవిషము ధరించుటచే నీలవర్ణమయిన కంఠము గలవాఁడును వేయికన్నులు గలిగి యింద్రరూపుఁడయిన వాఁడును బర్జన్యరూపమున వర్షము గురియించువాఁడును (జగత్తులకు యోనియయినవాఁడును బురుషరూపమున వీర్యనేకము చేయువాఁడు) నగు రుద్రునకు నమస్కారము. మఱియును నీరుద్రు నాశ్రయించిన మహనీయులగు ప్రమథు లెవ్వరు గలరో వారలకును నేను నమస్కారము చేయుచున్నాను.

ఈమంత్రమునకు ఛందస్సు అనుష్టుప్, ఋషియు దేవతయు భగవంతుఁడగుశంభువు. ఇతఁ ఁ బురశ్చరణప్రకారము. పదునైదుదినములు హవిస్సు భుజించుచు నిరంతరము జపింపవలెను. పురశ్చరణసిద్ధుఁ ఁ ఁడగును. పడమర వాకిలి గల శివాలయమునందు శివునిసమీపమున నంతటను ఆరత్ని ప్రమాణముగల యగ్నికుండము నిర్మించి యందు మథితాగ్నిం బ్రతిష్ఠించి, యమావాస్య మొదలుకొని పదిదినములు ప్రతిదినమును అర్కపుష్పములువేయి వేల్చి, దేవునకు ఘృతపాయసము నివేదనము సేయవలెను. సర్వార్థములు సిద్ధించును. ఈమంత్రము చేతఁ బుత్రుని గోరువారలకుఁ బ్రయోగము చెప్పఁబడును, అయిదుగాని మూఁడుగాని దినములు దీక్షవహింపవలెను. శివాలయముగాని నదీతీరము గాని యావులకొట్టముగాని దేశము గ్రహించునది. దేవాలయమందేని దేవునియందును ఇతరస్థలముననై నచో కుంభమునందును దేవునావాహనముచేసి, తత్పశ్చిమ పార్శ్వమునందు అగ్నిని బ్రతిష్ఠించి దధిమథుఘృతములచే దడుపఁబడిన జమ్మి పమిధలును జమ్మిపత్రములును ప్రతిదినము పదునొకండువేలుగాని యెనిమిది

వేలుగాని నాలుగువేలుగాని యెనిమిదివందలుగాని వేల్చునది. హోమమయిన
విదహదోమరపుష్పలను అవిలేనిచోఁ దామరాకులను దేవునిమీఁద నుంచవలెను.
ఇట్లు గావించి కడపటిదినమునందు ఎనిమిదివేలమందికిఁగాని నాలుగువేలమందికిఁ
గాని యెనిమిదిసూర్యమందికిఁగాని బ్రహ్మణులకు భోజనమొసంగవలెను. అధి
కముగా ధనము నీవలెను. పదునొకండు బ్రహ్మణుల రుద్రరూపులను భుజింపఁ
జేసి నారల కేదేని భూషణ మిచ్చి, దేవునిసన్నిధిని దక్షిణపార్శ్వమున
ఆచార్యునిఁ జక్కఁగా భుజింపఁజేసి యధికమగుదక్షిణ యీవలెను. విత్తనములు
చల్లినభూమిని దక్షిణగా నిచ్చునది. తొమ్మిదిమూలకొయ్యచే నెనిమిదిసూర్యుల
ప్రమాణ మనఁగా నేడువేలయిన్నాఱుమూలల కొలఁతగలభూమి దానము
సేయవలెను. కుండలములకొఱకుఁ బ్రతిదినమును బాదనిష్కము నువర్ణ మిచ్చి,
దానిచే కుండలములుచేయించియ్యవలెను. ఆనాహితాగ్ని యయినచో నిట్లే
కాంస్యపాత్రము నిచ్చునది. ఇట్లు పుత్రునిఁ గోరువాఁడు చేయునేని శంభు
ప్రసాదమువలనఁ బుత్ర వంతుడగును. సువత్సరములోపల సిద్ధి గలుగును.
దక్షిణాభూమి యుండువఱకు సంతతి యవిచ్చిన్నమగును. దీనిఫలము, సప్త
జన్మములవఱకు సంబంధించి యుండును. కావున సంతమాత్రము లోపము
లేనియట్లు చేయవలెను.

ధ్యానము.

శరచ్చంద్రప్రకాశే పపుషా శీతలద్యుతిమ్,

ధ్యాయేత్స్నిహాసనాసీనముమయా సహితం శివమ్.

శరత్కాలమునందలి చంద్రునివంటి కాంతిగల దేహముతోఁ గూడిన
వాఁడును చల్లనికాంతిగలవాఁడును సింహాసనమునఁ గూర్చుండినవాఁడును
పార్వతీదేవితోఁగూడినవాఁడు నగుశివుని ధ్యానింపవలెను. అని దీనియర్థము.

ప్రముచ్చ ధన్వన్తస్త్వము భయోరార్తియో
జ్ఞామ్, యాశ్చ తేహస్త ఇషవః పరాతాభగ
వోవప.

ప్ర - ముచ్చ - ధన్వనః - త్వమ్ - ఉభయోః - ఆర్తి
యోః - జ్ఞామ్ - యాః - చ - తే - హస్తే - ఇషవః -
పరా - తాః - భగవః - వప.

౧౦

భగవః = భగవంతుడా! సమగ్రమయిన యైశ్వర్యము వీర్యము యశస్సు
శ్రీజ్ఞానము వైరాగ్యము ఈయాఱును భగశబ్దముచేత జెప్పబడును. ఈయా
ఱునుగలవాడా! “విశ్వర్యస్య సమగ్రస్య వీర్యస్య యశస్సశ్చియః, జ్ఞాన
వైరాగ్యయోచైవ షడ్జాం భగ ఇతీరణా” అని స్మృతి. లేక, భూతముల
యుత్పత్తివినాశములను రాకపోకలను విద్యను అవిద్యను తెలిసినవాడా!
“ఉత్పత్తిచ వినాశంచ భూతానామా గతిగతిమ్, పేత్తి విద్యా మవిద్యాంచ
స వాచ్యో భగవానితి” అని స్మృతి. రుద్రుని సంబోధనము. ధన్వనః =
ధనుస్సుయొక్క, ఉభయోః = రెండైన, ఆర్తియోః = మొనలయందు,
జ్ఞామ్ = అల్లెత్రాటిని, ప్రముచ్చ = విడువుము, దించుము, శిథిలము సేయు
మునుట. తే = సీయుక్క, హస్తే = చేతియందు, యాః = ఏ, ఇషవశ్చ =
బాణములును, సన్తి (అధ్యాహృతము) = కలవో, తాః = వానినిగూడ, పరా
వప = విడిచివేయుము. లోకముమీదికి రానట్లు అమృతపాదయందో మఱి
యెచ్చటనో యుంచివేయు మనుట.

భగవంతుడవగు ఓరుద్రుడా! నీధనుస్సుయొక్క రెండు
మొనలయందు ఎక్కువెట్టబడియుండు నల్లెత్రాటిని సడలిం

పుము. నీచేతియందు ఏబాణములు ప్రయోగించుటకై పట్టఁ బడియున్నవో వానినిగూడ అమ్మలపొదియం దుంచివేయుము.

ఇదినఱకు దొడ్డిదిమంత్రములచే గ్రుడ్ధుండగుదేవుని ప్రసాదనము చెప్పఁబడినది. ఇక నతని యుపసంహారమునకుఁ గారణములయిన విటిసారి నడలించుట మొదలగునవి ప్రార్థింపఁబడుచున్నవి. అందు మొదటిరెండు రుద్రసంబోధనము గలవగుటచే బ్రత్యక్షకృతములు. ౧౦

అ॒ న॒ త॒ త్య॒ ధ॒ సు॒ త్వ॒ గ్ం స॒ హ॒ స్రా॒ త్త॒ శ॒ తే॒ షు॒
ధే॒ ని॒ శీ॒ ర్య॒ శ॒ ల్యా॒ నా॒ం ము॒ ఖా॒ శి॒ వో॒ న॒ స్సు॒
మ॒ నా॒ భ॒ న॒.

అవతత్య - ధనుః - త్వమ్ - సహస్రాక్ష - శతేషుధే - నిశీ

ర్య - శల్యానామ్ - ముఖా - శివః - నః - సుమనాః - భన. ౧౧

సహస్రాక్ష = వేయికన్నులుగలవాఁడా! పెక్కుకన్నులు గలవాఁడా! ఇంద్రరూపుఁడా అనుట; శతేషుధే = నూలు అమ్మలపొదులు గలవాఁడా! పెక్కుఅమ్మలపొదులుగలవాఁడా యనుట; రుద్రసంబోధనములు. త్వమ్ = నీవు, ధనుః = ధనుస్సును, అవతత్య = దించి, వదులయినవారి గలదిగాఁజేసి యనుట; శల్యానామ్ = బాణములయొక్క, ముఖా = మొగములను, బాణముల చివరనుండు వాడియయిన ఉక్కుముక్కలను; నిశీర్య = అమ్మలపొదులయందు తలక్రిందుగా నుంచి, లేక, మిక్కిలి మొక్కలనుగాఁజేసి, వాడి లేనివిగాఁజేసి యనుట; నః = మమ్ముగూర్చి, లేక, మాకు; సుమనాః = మంచిమనస్సుగల వాడనై, అనుగ్రహముగలవాడనై యనుట; శివః = శాంతుఁడవు, భయ కారణములగు ధనుస్సు మొదలగువాని నుపసంహరించుటవలన, అభయమిచ్చు

వాడవనుట. లేక; శివః = శాంతుడవు, అపచారములు చేసినను ఊమించు వాడవై యునుట; సుమనాః = నాభి క్తుఁ డిక్కడని నావిషయము దనుగ్రహము గలవాడవు, భవ = ఆగుము.

లేక్కలేని కన్నులును లేక్కలేని యమ్ములపొదులునుగల యోగుడ్రుడా! నీవు భనుస్సు మోపెడలించి బాణములు ప్రయోగించుట కుపయోగింపనిదిగాఁ గావించి, బాణముల ముఖములందుండు వాడిలోహపు తునుకలను పొదులందు తల క్రిందుగానుంచి, (ఎవ్వరిని హింసించుటకు సమర్థములు గాని యట్లు మిక్కిలి మొక్కలుగాఁజేసి) మాయందు అనుగ్రహము గలవాడవై మేముచేయు నపచారముల ఊమించుచు శాంతుం డవై మమ్ము రక్షించుచుండుము.

౧౧

వి జ్యం ధ నుః క ప ర్ది నో వి శ ల్యో బాణ వా గ్ం
ఉ త, అ నే శ న్న న్యే ష వ ఆ భ ర స్య ని ష ఙ్గ థిః.
విజ్యమ్ - ధనుః - కపర్దినః - విశల్యః - బాణవాక్ - ఉత -
అనేశన్ - అస్య - ఇషవః - ఆభుః - అస్య - నిషఙ్గథిః.

౧౨

కపర్దినః = జటాశాటము గల రుద్రునియొక్క, ధనుః = విల్లు, విజ్యమ్ = అల్లెత్రావలెనిది, అస్తు (అధ్యాపౌత్రము) = అగుఁగాక. ఉత = మరియును, బాణవాక్ = బాణములు గలదియగు అమ్ములపొది; విశల్యః = బాణము ముఖముననుండు ఉక్కు మేకులులేనిది, అందు బాణములు తలక్రిందుగా నుంచుటచే ఆ మేకుల భాగము అడుగునఁగలదియనుట, ఆ మేకులు నెలువలికి కనఁబడకుండునట్లునుట, అస్తు (అధ్యాపౌత్రము) = అగుఁగాక. అస్య =

ఈరుద్రునియొక్క, ఇషవః = బాణములు, అనేశక్ = సమర్థములు గానివి
యగుగాక, గ్రుచ్చుట కసమర్థము లగుగాక యనుట. ఆస్య = ఈరుద్రుని
యొక్క, నిషక్లభిః = బాణముల కాధార మయినది, ఆభుః = కొంచెము
సమర్థము, అస్తు (అధ్యాహృతము) = అగుగాక, గోడకొలికిక దగిలింపబడి
యుండుటచే, బాణములను ధరించుటకు మాత్రమే సమర్థమగుగాక, బాణముల
నాకర్షించుటకు యోగ్యము గానిది యగుగాక యనుట. లేక, నిషక్లభిః =
కత్తియొంట, ఆభుః = కొంచెము సమర్థము, అస్తు = అగుగాక. ఒకా నొకచో
దగిలింపబడిన దగుటవలన ఖడ్గము ధరించుటకు మాత్రమే యది సమర్థ
మగుగాక, ఖడ్గము నాకర్షించుటకు అయోగ్య మగుగాక యనుట.

జటాజూటము ధరించినట్టి రుద్రుని ధనుస్సు శాంతమయి
యల్లెత్రాడు లేనిది యగుగాక, ఇతని యమ్ములపొదియు లోపల
నడగినవగుటచే వెలికి గనబడని బాణముల ముఖములందలి
మేకులు గలది యగుగాక. (ఈతనిబాణములు తాణీరములందు
వేయబడినవై బాధింప నసమర్థము లగుగాక,) ఈరుద్రుని
బాణాధారమయిన వస్తువు గోడకు దగిలింపబడి యుండుటవలన
బాణములు తీయుట కుపయోగింపక బాణములు ధరించునది
మాత్రమే యగుగాక, (ఈతని కత్తియొంటయు ఎచ్చటనో తగి
లింపబడి యుండుటచే కత్తిని లాగుట కుపయోగింపక కత్తిని
ధరించినది మాత్రమే యగుగాక) అని తాత్పర్యము. ఇది.
సాయనభాష్యాభిప్రాయము.

కపర్దినః = జటాజూటముగల శివునియొక్క, ధనుః = విల్లు, విజ్యమ్ =
అల్లెత్రాడు లేనిది, అస్తు = అగుగాక. బాణవాన్ ఉత = బాణములు గలది
యగు అమ్ముల పొదియును, అమ్ముల పొదిమందు బాణములు గలదియైనను

అనుట, విశల్యః = బాణములు లేనిది, అస్తు = అగుఁగాక. రుద్రునితూణీరము
మున్ను బాణములు గలది యయినను ఇఁక బాణములు లేనిది యగుఁగాక, మమ్ము
లోకములను బాధింప కుండుఁగాక యనుట. అస్య = ఈరుద్రునియొక్క,
ఇషవః = బాణములు, అనేశః = నశించినవి యగుఁగాక. ఈరుద్రుని బాణ
ములు మమ్ము బాధింపనివి యగుఁగాక యనుట లేక, అస్య = ఈ తూణీరము
యొక్క, ఇషవః = బాణములు, అనేశః = నశించుఁ గాక. ఆబాణములు
తూణీరము విడిచి మఱి యెచ్చటనైనను అవ్యశ్యములయి యుండుఁగాకయనుట.
అస్య = ఈదేవునియొక్క, నిష్కణ్ఠిః = కత్తియొఱు, ఆఘః = తక్కువగానుండుట
గలది, ఎల్లప్పుడును కత్తిని ధరించు స్వభావము గలది కావున దానికి కత్తితోఁ
గూడి యుండుట పుష్కలముగా నుండుట యగును, ఇఁక దానికిఁ దక్కువగా
నుండుటయనఁగా కత్తిలేక యుండుట యని చెప్పవలెను, కత్తి లేనిది యనుట,
అస్తు=అగుఁగాక, కత్తియొఱు కత్తిలేక వట్టిదియై యుండుఁగాక యని భావము.
లేక, నిష్కణ్ఠిః = ఖడ్గము, ఆఘః = కొంచెముగా నుండునది, తక్కువ శక్తి
గలది యనుట, అస్తు = అగుఁగాక, మొక్క వోయినదై మమ్ము లోకములను
బాధింప నమర్థముగానిదై యుండుఁగాక యని భావము. ఇది భాస్కరభాష్యాభి
ప్రాయము.

ఈమంత్రము రుద్రసూర్యోధనము గాని తద్విషయ మయిన యుష్మచ్ఛబ్ద
ప్రయోగముగాని లేని దగుటవలనఁ బరోక్షకృత మనఁబడును.

ఈమూఁడు ఋక్కులకును చందస్సు అనుష్టుప్సు, ఋషి నారమఁడు,
దేవత రుద్రుఁడు. ఇఁక వీనికిఁ బురశ్చరణము. ఒక ప్రాజాపత్య కృచ్ఛము
గావించి పరిశుద్ధుడై తొమ్మిది దినములు నిరంతరము జపించునది. సిద్ధుఁడగును.
ఈ మంత్రములచే యుద్ధకాలమున రాజు నాయుధముల నభిమంత్రించి దర్భ
మొక్కలు పేయి పేల్పవలయును. యుద్ధమునకు వచ్చినశత్రువులు పరాజితు
లగుదురు.

ధ్యానము.

ఉద్యద్భాస్కరశోటి ప్రకాశమాదీ ప్రదహనమూర్ధానమ్,
భీషణభుజ్జఘ్నః ధ్యాయేద్వివిధాయుధం రుద్రమ్.

ఉదయించుచున్న శోటిసూర్యులవలెఁ బ్రకాశముగలవాఁడును మండు-
చున్న యగ్నివంటి శిరస్సుగలవాఁడును భయంకరములైన సర్పములు ఆభరణ-
ములుగాఁ గలవాఁడును నానావిధములగు నాయుధములు గలవాఁడు నగు
రుద్రుని ధ్యానింపవలెను. అని దీనియర్థము.

ధ్యానాంతరము.

రుద్రం సురనియంతారం శూలఖట్వాక్షధారిణమ్,
శ్వాలామాలావృతం ధ్యాయేద్భక్తానామభయప్రదమ్.

దేవతలకు నియామకుండును శూలమును ఖట్వాంగమును ధరించిన
వాఁడును శ్వాలాళాలముచేఁ జుట్టఁబడినవాఁడును భక్తుల కభయ మొసంగు-
వాఁడునగు రుద్రుని ధ్యానింపవలెనని దీని యర్థము. ౧౨.

యా తే హే తి ర్మీ ధుష్టమహస్తే బ భూవతే ధనుః,
తయా ౨ స్తాన్వి శ్వతస్త్యమయత్తయా పరి
బ్భుజ.

యా - తే - హేతిః - మీధుష్టమ - హస్తే - బభూ-
వ - తే - ధనుః - తయా - అస్తాన్ - విశ్వతః - త్యమ్ -
అయత్తయా - పరిబ్భుజ.

మీఠుప్తమ=విశేషించి వర్ణించు వాఁడా! విశేషించి కోర్కుల వర్ణించు వాఁడా యనుట, రుద్రసంబోధనము. యా=ఏది, లే=నీయొక్క, హేతిః= ఆయుధము, ఖడ్గాది రూపము, అస్తి (అధ్యాహృతము) = కలదో, యత్ (అధ్యాహృతము) = ఏది, లే=నీయొక్క, హస్తే=చేలియందు, ధనుః=విల్లు, బభూవ=ఉన్నదో, అయత్తయా = ఉపద్రవములేనట్టి, ఉపద్రవము సేయనట్టి యనుట, తయా = ఆఖడ్గాది రూపమయిన హేతిచేతను, అయత్క్షేణ లేన (అధ్యాహృతము) = ఉపద్రవము చేయనట్టి ఆధనుస్సుచేతను, త్వమ్ = నీవు, అస్తాన్ =మమ్ము, విశ్వతః = అన్నిట నుండియు, పరిబ్బుజ = పరిపాలింపుము.

అతిశయముగాఁ గోర్కుల వర్ణించునట్టి యోరుద్రుఁడా! నీ ఖడ్గాదిరూపమగు ఆయుధమేది గలవో; మఱియును నీచేతి యందు ధనుస్సు ఏది గలదో, బాధ చేయనట్టి యాఖడ్గాది రూపమగు నాయుధముచేతను, ఆధనుస్సుచేతను సమస్త భయములను బోఁగొట్టి మమ్ము బరిపాలింపుము. అని తాత్పర్యము. ఇది సాయనీయము.

మీఠుప్తమ = అతిశయముచేతఁ దడుపువాఁడా! రుద్ర సంబోధనము. లే = నీయొక్క, హస్తే = చేలియందు, ధనుః = ధనుస్సునెడు, యా = ఏ, హేతిః = ఆయుధము, బభూవ = ఉన్నదో, అయత్తయా = భక్తుల కారోగ్యము గలిగించునట్టి, తయా = ఆ యాయుధముచేత, త్వమ్ = నీవు, అస్తాన్ = మమ్ము, విశ్వతః = అన్నిటివలను, పరిబ్బుజ = పరిపాలింపుము.

నీచేతనుండు ధనుస్సునెడు నాయుధ మేదిగలదో, భక్తులకు ఆరోగ్య మొసంగు నట్టి యయ్యాయుధముచే మమ్ము సమస్త పాపములనుండియు నెల్లప్పుడును రక్షింపుమని తాత్పర్యము.

లేక, అస్తాక్ = మమ్ము, విశ్వతః = అందఱను, పరిబ్రుజ = పాలింపుము. పుత్రపాత్రాది సహితులమయిన మమ్ము రక్షింపుమనుట. మఱి కొందఱు చెప్పెదరు. లే = సీయొక్క, హేలిః = హింస, యా = ఏది గలదో, దాని కొఱకు, హస్తే = చేతియందు, ధనుః = విల్లు, యల్ = ఏది, బభూవ = కలదో. అయత్తయా = భక్తులకు బాధ సేయనియట్టి, తయా = ఆహింసచేతను, లేన = ఆధనుస్సుచేతను, త్వమ్, అస్తాక్, విశ్వతః, పరిబ్రుజ.

సీవు చేయునట్టి హింసయేదిగలదో, తదర్థము సీవు చేతియందు ధరించిన ధనుస్సు ఏది గలదో, భక్తుల బాధింపనట్టి ఆహింసచేతను ఆధనుస్సుచేతను మాశత్రువుల హింసించి మమ్ము సర్వభయములనుండి రక్షింపుము అని తాత్పర్యము. ఇది భట్టభాస్కరీయము. ౧౩

న మ స్తే అ స్త్వా యు థా యా ౭ నా త తా య
ధృష్ట వే, ఉ భా భ్యా మ్ త తే న మో బా హు
భ్యాం త వ ధ స్వ నే.

నమః - తే - అస్తు - ఆయుధాయ - అనాతతాయ - ధృష్ట
వే - ఉభాభ్యామ్ - ఉత - తే - నమః - బాహుభ్యామ్ -
తవ - ధన్వనే. ౧౪

లే = సీయొక్క, అనాతతాయ = చాఁచబడనిదియు, ధనుస్సునందు సాధింపబడనిదియు ననుట, ధృష్టవే = స్వభావముచేత బాధించుటకు సమర్థమయినదియు నగు, ఆయుధాయ = బాణముకొఱకు, నమః = సమస్కారము,

అస్తు = అగుఁగాక. ఉత = మఱియు, లే = నీయొక్క, ఉభాభ్యామ్ = రెండైన, బాహుభ్యామ్ = చేతుల కొఱకు, నమః = నమస్కారము, అస్తు (అధ్యాహృతము) = అగుఁగాక. తవ = నీయొక్క, ధన్వనే = ధనుస్సుకొఱకు, నమః అస్తు (అధ్యాహృతము) = నమస్కారము అగుఁగాక.

రుద్రుడా! స్వభావముచే హింసించుటకు సమర్థమయ్యు ధనుస్సునందు సంధింపబడనిది కావున శాంతమయిన నీబాణము నకు నమస్కారము. మఱియు ధనుస్సునుబట్టి బాణమును బ్రయోగించునట్టి నీరెండుచేతులకును నమస్కారము, బాణ ప్రయోగమునకు సాధనమయిన నీధనుస్సునకును నమస్కారము గావించెదను. అని తాత్పర్యము. ఇది సాయనీయము.

లే = నీయొక్క, అనాతతాయ = ఎక్కువెట్టఁ బడనిదియు, ధృష్టవే = మిక్కిలి దృఢమయినదియు, లేక, భక్తులుగానివారలకు భయము గలిగించు స్వభావము గలదియు నగు, ఆయుధాయ = ధనుస్సుకొఱకు, నమః = నమస్కారము, అస్తు = అగుఁగాక. ఉత = మఱియు, లే = నీయొక్క, ఉభాభ్యామ్ = రెండయిన, బాహుభ్యామ్ = చేతులకొఱకు, కుడి యెడమచేతుల కొఱకును, నమః = నమస్కారమగుఁగాక, మాకు భయమును గలిగించునట్టి రెండుచేతులకును నమస్కారమనుట. తవ = నీయొక్క, ధన్వనే = వింటికొఱకు, నమః = నమస్కార మగుఁగాక. మఱి ధనువు నమస్కరించుట ఆదర్శము.

రుద్రుడా! స్వభావముచే దృఢమయి భక్తులు గాని వారలకు భయంకర మయినను మోవెట్టఁబడక యుండుటచే శాంతమయిన నీధనువునకు నమస్కారము, నీరెండుచేతులకును నమస్కారము, మరల నీధనుస్సునకు నమస్కారము చేయుచున్నాను. అని తాత్పర్యము.

లేక, లే, అనాతతాయ = ఉద్యక్తము గానిదియు, ధృష్టవే = భయంకరమునగు, ఆయుధాయ = బాణము కొఱకు, నమః = నమస్కారము అగుగాక. శేషము సమానము.

లేక, లే, అనాతతాయ = ఎత్తబడని యట్టిదియు, ప్రయోగించుటకు ఎత్తబడక పెట్టినచోటనే యున్నట్టిదియు ననుట, ధృష్టవే = భయంకరము నగు, ఆయుధాయ = గదమొదలగు నాయుధము కొఱకు, నమః = నమస్కార మగుగాక. ఇతరము తుల్యము. భట్టభాస్కరీయము. ౧౪

ప రి తే ధ న్వు నో హే తి ర స్తాన్ వృ ణ క్తు వి శ్వ
తః, అ ధో య ఇ ఘ ధి స్త వా ౨౨ రే అ స్త ని ధే
హి త మ్.

పరి - తే - ధన్వనః - హేతిః - అస్తాన్ - వృణక్తు - విశ్వ
తః - అధో - యః - ఇఘధిః - తవ - ఆరే - అస్తత్ - ని
ధేహి - తమ్.

౧౫:

ఇతి శ్రీమద్యజుస్సంహితాయాం చతుర్థకాండే షష్ఠ్యమ
ప్రసాతకే, ప్రథమోఽనువాకః.

లే = నీయొక్క, ధన్వనః = ధనుస్సుయొక్క, హేతిః = బాణము, అస్తాన్ = మమ్ము, విశ్వతః = అంశటను, పరివృణక్తు = విడుచుగాక, మమ్ము బాధింప కుండుగాక యనుట. అధో = మఱియు, తవ = నీయొక్క, ఇఘధిః = అమ్ములపొది, యః = ఏదిగలదో, తమ్ = దానిని, అస్తత్ = మాకంటె, ఆరే = దూరమునందు, నిధేహి = ఉంచుము.

రుద్రా! నీధనుస్సుచే బ్రయోగింపఁబడు బాణ మేది. గలదో, అది మమ్ము ఎచ్చటను బాధింప కుండుఁగాక. మఱియు భయంకరములగు బాణములకు స్థానమయిన నీయమ్ములపొది యేది గలదో, నీవు దానిని గూడ, అందలి బాణములు మమ్ము బాధింప కుండునట్లు, మాకు దూరమున నుంచుము. అని తాత్పర్యము. సాయనీయము.

తే = నీయొక్క, ధన్వనః = ధనుస్సుయొక్క, హేతిః = హింస, అస్తాక్ = మమ్ము, విశ్వతః = అన్నివిధములను, లేక, అందఱను, పుత్ర పౌత్రాదులతోఁ గూడినవారల ననుట, పరివృణక్తు = విడుచుఁగాక, బాధింప కుండుఁగాక. ఆథో = మఱియు, తవ = నీయొక్క, ఇషుధిః = ఆమ్ములపొది, యః = ఏదిగలదో, తవ్ = దానిని, ఆస్తత్ = మాకంటె, ఆరే = దూరము నందు, లేక, ఆరే = శత్రువుల సమూహమునందు, నిధేహి = ఉంచుము.

రుద్రా, నీధనుస్సు గావించు హింస మమ్ము మావారలను అందఱను అన్నివిధముల బాధింప కుండుఁగాక. మఱియు భయంకరములగు బాణములుండు నీయమ్ములపొదిని, మాయొద్ద నుండి తొలగించి మా శత్రువులయం దుంచుము. అని తాత్పర్యము. ఇది భట్టభాస్కరీయము.

ఈమూఁడు మంత్రములు, రుద్రవిషయమగు యష్టచ్ఛట్టి ప్రయోగము కలదియగుటచే బ్రత్యక్షకృతములు. వీని ఛందస్సు అనుష్టుప్, ఋషియు దేవతయు భగవంతుఁడు. ఇతఁ వీనిపురశ్చరణము. ఒక ప్రాజాపత్యకృచ్ఛము చేసి తన్ను శుద్ధుని గావించికొని తొమ్మిది దినములు నిరంతరము జపింపవలెను. మంత్రసిద్ధియగును, యాధికాలమునఁ, బదునొకండువేల దీపములకుఁ జాలిన తైలమును ఒక గొప్పపాత్రలో నుంచి యందు దేవు నావాహనముచేసి, చుట్టు

విక్పాలుర నావాహనము చేసి యారాధించి, యేడుదినము లాత్మైలము స్పృశించుచుఁ బ్రతిదినమును ఎనిమిదివేలావృత్తులు జపింపవలెను. శత్రురాజ్యము సమీపించినపుడు ఆసిద్ధతైలముచే బదునొకండువేల దీపములు వెలిగించి యెత్తించుకొని, రాజునువదలి, సేనాపతి సేనాసహితుండై ముందు నడువవలెను. ఆదీపములజ్వాలను జూచి శత్రుసేన నిలువఁజాలదు. తత్ప్రభావముచే శత్రువులు నశింతురు.

మఱియొక ప్రకారము. మంత్రసిద్ధులగు బ్రాహ్మణులు సిద్ధవేషము ధరించి, శత్రునగరముఁ బ్రవేశించి, శత్రురాజుమీఁద నభిచారముఁ బ్రయోగించువది. శత్రురాజు ఉపయోగించు వస్తువులను ఈమంత్రములుచ్చరించుచు స్పృశించియుఁ జూచియు, స్వర్ణన దర్శనముల కశక్యమగుదానిని, తన్మథంబున విని, “అభిచారోఽస్తు” అభిచార మగుఁగాకయని యంతమునఁ జేర్చి యామంత్రముల జపింపవలెను.

ప్రకారాంతరము. ఒకశంకువును ఈమంత్రములచే వేయిమాటు లభిమంత్రించి, శత్రుపట్టణమునందుఁ జేరిన జతుష్పథంబునఁగాని దేవాలయమునందుఁగాని దేవోద్భావమునందుఁగాని, ప్రహరియందుఁగాని, అగడ్తయందుఁగాని పాఠునది. ఆనగరము శివునికోపమునంజేసి మూఁడు సువత్సరములలో వ్యాధిచే నశించును. చేయించునట్టి యాచార్యునకు రాజ్యముతో సరియయిన దక్షిణ యియ్యవలెను.

ధ్యానము.

ప్రణమవమరలోకమాశిమాలాకుసుమరజోఽరుణపాదపద్మయుగ్మమ్,
అనవరతమనుస్త రేద్యవాన్యా సహ జగతాం పితరం పినాకపాణిమ్.

సమస్కరించుచున్న దేవతలసమూహముయొక్క శిరస్సులయందలి పూదండలపూవుల పరాగముచే గొంచె మెట్టినై కమలములవంటిపాదముల జంటగలవాఁడును (మిక్కిలి యెట్టినై పాదములు పుప్పొడి సోఁగుటచే

నెఱ్ఱదనము దగ్గుటవలనఁ గొంచె పెఱ్ఱని వైనవి) లోకములకుఁ దండ్రీయును
పినాకమును ధనుస్సు చేతం గలవాఁడును బార్వతితోఁ గూడినవాఁడునగు
రుద్రు నెల్లప్పుడును ధ్యానింపవలెను. అని యర్థము. ౧౫.

ఇది శ్రీమత్తువాటోపనామ సుందరరామ ప్రణీతంబగు
శ్రీరుద్రభాష్యాంధ్రవివరణమునందుఁ
బ్రథమానువాకము.

ఓం నమో భగవతే రుద్రాయ.

అ థ ద్వి తీ యా ను వా కః.

సాయసీయము. భగవంతుఁడగు రుద్రునిధుర్యాణధరంబగు ప్రధాన
రూప మేదిగలదో, అది ప్రథమానువాకమునఁ బ్రసన్నము గావించఁబడినది.
ఇంక లోకముల నిర్వాహమునకు హేతువులయిన యారుద్రుని తీర్థావిగ్రహము
లేవిగలవో, వాని ప్రసాదనము, ఎనిమిదనువాకములచేఁ జేయఁబడుచున్నది.
మొదటియనువాకంబున నన్నియు ఋక్కులు. ఇయ్యెన్నిమిదియనువాకముల
నన్నియు యజుస్సులు. రెండు వాక్యములు గలది ఋక్కు ఏకవాక్యరూపము
యజుస్సు ననిభేదము. ఆయజుస్సులును రెండువిధములు, ఉభయతో నమస్కార
ములు (రెండువైపుల నమశ్శబ్దముగలవి) అన్యతరతో నమస్కారములు (ఒక
వైపుననె నమశ్శబ్దములు గలవి) అని. అందు మొదటి మూడనువాకముల
యందు ఉభయతో నమస్కారములు. అనఁగా ఆదియందును అంతమందును
నమశ్శబ్దముగల వాక్య మొక్కొక యజుస్సుగాను తక్కిన యయిదింటి
యందు ఆదియందు మాత్రమే నమశ్శబ్దము కలది యొక్కొక యజుస్సుగాను
గ్రహింపవలెను. అందు రెండవయనువాకంబున పదుమూడు యజుస్సులు.

భట్టభాస్కరీయము. ప్రథమానువాకముచే భగవంతుండగు రుద్రునిఁ బ్రసన్నుంగావించి, ఆతం డుపసంహరించుటకు సాధనములయిన ధనురాదులను బ్రసన్నములఁజేసి, వానిని ఉపసంహరింపఁజేసి, యింక నెనిమిదియనువాకముల నతని విశ్వరూపమును స్తుతించుటయు నమస్కరించుటయుఁ జేయఁబడుచున్నది. అందు మొదటిమూఁడనువాకములందు నమస్కారము మొదటను అంతమునను గల వాక్యమొక యజుస్సుని శాకపూణి. నమస్కారము మొదటఁగల వాక్య మొకయజుస్సు, నమస్కార మంత మందుఁగలదియు నొక యజుస్సుని యాస్కుఁడు. ఎనిమిదియనువాకములును ఎనిమిది యజుస్సులని శాశకృత్సుఁడు. అయినను, బ్రథమ పక్షమె యవలంబింపఁబడును. అందుఁ బ్రతి యజుస్సునందును ఇద్దఱేసి రుద్రులకు స్తుతియు నమస్కారము నని యెఱుంగునది. రుద్రుఁ డొకఁడె యయినను నమస్కారప్రవృత్తి నిమిత్తభేదముచే భేదము కల్పించి ద్విత్వ మారోపింపఁబడుచున్నది. ఒకమంత్రమునందె మూఁడునామములు చెప్పఁబడినచో నొకటి యితరమునకు విశేషణమగును. అందుఁ గొన్ని యజుస్సులు ఉభయతో నమస్కారములు, కొన్ని అన్యతరతో నమస్కారములు, వానియందు, ఉభయతో నమస్కారములు ఘోరతరములనియు, అన్యతరతో నమస్కారములు శాంతతరములనియుఁ జెప్పఁబడియున్నది. బహువచనాంత శబ్దములకు, రుద్రునిచే సృష్టలయి రుద్రనదృశులయిన రుద్ర లర్థము. రుద్రపర్యాయములు కానివానికి తత్తదధిష్ఠానబుద్ధిచే రుద్రుఁడర్థమని తెలియునది. ఈయజుస్సుల ఛందస్సులు తత్తదక్షర సూక్ష్మాక్రమముచే యథాశాస్త్రము గ్రహించునది.

న మో హి ర ణ్య బా హ వే నే న్నా న్యే ది శాం చ
ప త యే న మః.

నమః - హిరణ్యబాహవే - సేనాన్యే - దిశామ్ - చ - ప
తయే - నమః.

౧

హిరణ్యబాహవే = బంగారముచే నిర్మితములయిన భూషణములు
చేతులందుఁ గలవాడగు, సేనాన్యే = యుద్ధములందు సేనలను నడపువాని
కొఱకు, సేనాపతి రూపుఁడైన రుద్రునికొఱ కనుట, నమః = నమస్కారము
అగుఁగాక. దిశామ్ = దిక్కులయొక్క, పతయేచ = పాలకుఁడైన రుద్రుని
కొఱకు, నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

బాహువులందు బంగారు భూషణములు దాల్చిన
వాడును యుద్ధములందు సేనలను నడపువాడునగు రుద్రు
నకు నమస్కారము. దిక్కులఁ బాలించునట్టి రుద్రునకు నమ
స్కారము.

భ. అందు మొదట, ఎవ్వఁడును తన వస్తువును హింసింపడని, రుద్రుఁడు
విశ్వమున కంతయుఁ బరిపాలించుచు నమస్కారము సేయఁబడు
చున్నది. హిరణ్యబాహవే = బంగారుసొమ్ములు చేతులందుఁ గలవాడగు,
బాహుగ్రహణము సర్వాంగోపలక్షణము, బంగారు భూషణములు సర్వాం
గములందును గలవాడనుట, లేక, హిరణ్యమువంటిచేతులు గలవాడు, బంగారు
వంటి దేహము గలవాడనుట, లేక, హితమును రమణీయమును అగునది హిర
ణ్య మనఁబడును. అట్టిచేతులు గలవాడు అట్టిదేహము గలవాడు, భక్తుల
మనస్సునకు ఆనందకరమయి వారలకు ఆభ్యుదయాది నిశ్చేయసాంతము
హితము నిచ్చునట్టి మంగళవిగ్రహము గలవాడనుట. సేనాన్యే = సేనల
నడుపు వానికొఱకు, సేన లనఁగా సంఘాతములు (సమూహములు), దేవతలు
మనుష్యులు పితరులు ఆసురులు రాక్షసులు పిశాచులు యక్షులు కిన్నరులు
విద్యాధరులు మొదలగు భోక్తలగు చేతనులును, ప్రకృతి మొదలుకొని పృథివి

వఱకుఁ గల భోగ్యము లగు అచేతనములును, ఈరెండుసంఘాతములను నడపు
వాఁడు, స్వామి యగుటచే వానికి నియామకుఁడనుట, అట్టిరుద్రునకు, నమః=
నమస్కార మగుఁగాక. దికామ్ = దిక్కులయొక్క, పతయే = పాలకుని
కొఱకు, దిక్పాలాత్మకుఁడగు రుద్రుని కొఱకనుట, లేక దిక్కులకు వ్యవస్థాపకుఁ
డగుటచే దిక్పతి యాదిత్యుఁడు, దేవుని కీర్తించిన పిదపఁ దమపాననమునకు
స్థానమయిన యాదిత్యుఁడు, కీర్తింపఁబడుచున్నాఁడు. అట్టి యాదిత్యుని
కొఱకు, లేక, స్రవ్యగుణ కర్తాదులయొక్కయు ధర్మాధర్తాదులయొక్కయు
వ్యవస్థలు దిక్కులనబడును. వానికి పతి, యనఁగా వానిని తత్తదనుగుణముగాఁ
బ్రవర్తింపఁజేయువాఁడనుట, అట్టి రుద్రునికొఱకు, నమః = నమస్కారము
అగుఁగాక.

న మో వృ త్తే భ్యో హ రి కే శే భ్యః ప శూ నాం
ప త యే న మః.

నమః - వృత్తేభ్యః - హరికేశేభ్యః - పశూనామ్ - పత
యే - నమః.

హరి కేశేభ్యః=పచ్చ వన్నెగల వెండ్రుకలుగల, ఆకులు అను వెండ్రు
కలు గల యనుట, వృత్తేభ్యః = వృక్షములకొఱకు వృక్షరూపులగు రుద్రుల
కొఱకు ! నమః నమ=స్కారము అగుఁగాక. పశూనామ్ = పశువులయొక్క,
పతయే = పాలకునికొఱకు, నమః = నమస్కారమగుఁగాక.

హరితవర్ణములగు పత్రము లనువెండ్రుకలుగలిగి వృక్ష
రూపులగురుద్రులకు నమస్కారము, పశుపతి యగు రుద్రు
నకు నమస్కారము.

భ. హరికేశభ్యః=హరితవర్ణములయిన పత్రరూపములగు మెడ్రుకలుగల, వృక్షభ్యః=వృక్షరూపులగు రుద్రులకొఱకు, లేక, వృక్షములందుండు రుద్రుల కొఱకు, మంచము లఱచుచున్నవి యనునట్లు, తద్గతులకుఁ దద్భావ వ్యవచేశము, లేక, వృక్షములపంటివి కావున బ్రహ్మాది పిపీలికాంతములగు చేతనవర్గములు వృక్షము లనఁబడుచున్నవి, ఎట్లనఁగా, బ్రహ్మాండమును భూమియందుఁ బుట్టినవి, మఱియు, వృశ్చ్యస్తే, ఇతివృత్తాః, ఛేదింపఁబడునవి వృక్షము లనఁబడును, నాశవంతము లనుట, నశించునట్టి యుపాధిగల బ్రహ్మాది పిపీలికాంతచేతన వర్గరూపులగు రుద్రులకొఱకు, నమః = నమస్కార మగుఁగాక. పశూనామ్= ద్విపదములు, చతుష్పదములును అగు బ్రహ్మాది స్థావరాంత పశువులయొక్క, పతయే = ప్రభువుకొఱకు, “బ్రహ్మద్యాస్థానవరాంతాశ్చ పశవః పరికీర్తితాః” అనిస్మృతి. నమస్కార మగుఁగాక.

హరితవర్ణములగు కేశములు గలవారలును, వృక్షము లందుండు వారలునగు రుద్రులకు, లేక, వృక్షములవలె జన్మ నాశములుగల బ్రహ్మాది పిపీలికాదులకు ఆత్మయయిన రుద్రులకును, పశుపతియగు రుద్రునకును నమస్కారము. ౨

నమస్సస్పిష్ఠారాయ త్వీషీమతే పథీనాం పతయే
నమః.

నమః - సస్పిష్ఠారాయ - త్వీషీమతే - పథీనామ్ - పతయే-
నమః. 3

సస్పిష్ఠారాయ = లేతకనవువలె నెఱుపుగలసిన పసపువన్నె గలవాడగు, త్వీషీమతే=అధికమయిన కాంతిగల రుద్రునికొఱకు, నమః=నమస్కార మగు

గాక. పథీనామ్=మార్గములకు, శాస్త్రోక్తములయిన దక్షిణోత్తర తృతీయమార్గములకు, కర్తృకులకు జెప్పబడిన పునరావృత్తి సహితమయిన ధూమాదిమార్గమును ఉపాసకులకు జెప్పబడిన పునరావృత్తి రహితమయిన అర్చిరాది మార్గమును జ్ఞాసికి జెప్పబడిన బ్రహ్మతాభావరూప విదేహము క్తి లక్షణమయిన మార్గమును అనుమూడుమార్గములకును అనుట, పతయే=పాలకుడగు రుద్రుని కొఱుకు, నమః=నమస్కారము.

లేతకసప్తవలె నెలుపుగలసిన పసపువన్నెగలవాడును, మహాతేజాఁడు నగు రుద్రునకు నమస్కారము, శాస్త్రమునందు జెప్పబడినపితృయానమార్గమును దేవయానమార్గమును విదేహము క్తిని నియమించినవాఁ డగురుద్రునకు నమస్కారము.

ఞ. సస్పింజరాయ=లేతగడ్డివలె రక్తపీతవర్ణముగల, లేక, స్పృభక్షణే అనుధాతువువలన వర్ణవ్యత్యయముచే సస్పియని నిష్పన్నమగుచున్నది. సస్పిలనఁగా భక్షణస్వభావు లగురాక్షసులు మొదలయినసన్తార్గద్యేషులు చెప్పబడుచున్నారు. వారలను జీర్ణింపఁజేయువాఁడు, అట్టి, త్వష్టిమతే = అధికమయిన కాంతి గలవాఁడు, లేక, స్వయంప్రకాశరూపుఁడు, అట్టి రుద్రునికొఱుకు, నమః=నమస్కారమగుఁగాక. పథీనామ్=లోకములు వైదికములు నగుసన్తార్గములకు, లేక, అర్చిరాదిమార్గము మొదలగుమార్గములకు, పతయే=ప్రవర్తింపఁ జేయునట్టి రుద్రునికొఱుకు, నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

లేతగడ్డివలె రక్తపీతవర్ణము గలిగి మహాతేజాఁ డగు రుద్రునకు నమస్కారము (రాక్షసులు మొదలగు సన్తార్గద్యేషుల నశింపఁజేయునట్టి స్వయంప్రకాశస్వరూపుఁ డగు రుద్రునకు నమస్కారము). లోకము వైదికములగు సన్తార్గముల లోకమునందు బ్రవర్తింపఁ జేయునట్టి రుద్రునకు నమస్కారము (ఉపాస

కులు మొదలగువారిని వారియోగ్యతకుఁ దగునట్లు దేవయా-
నము మొదలగు మార్గములం దీసికొని పోవునట్టి రుద్రునకు
నమస్కారము.) 3

న మో బ భ్లు శా య వి వ్యా ధి నే ౭ న్నా నాం
ప త యే నమః.

నమః - బభ్రుశాయ - వివ్యాధినే - అన్నానామ్ - పత
యే - నమః.

౪

బభ్రుశాయ = వృషభమునందు శయనించువాడు, వృషభముమీఁదఁ
గూర్చుండినవాఁ డనుట, అగు, వివ్యాధినే = శత్రువులను విశేషించి గొట్టునట్టి
రుద్రునికొఱకు, నమః = నమస్కార మగుఁగాక. అన్నానామ్ = అన్నములకు,
పతయే = పాలకుఁ డగు రుద్రునికొఱకు, నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

వృషభముమీఁదఁ గూర్చుండినవాడై శత్రువులను
విశేషించి బాణములచే బ్రహరించునట్టి రుద్రునకు నమ
స్కారము, ప్రాణులకు జీవనాధారమయిన సర్వవిధము లగు
నన్నములకు నాథుఁ డగు రుద్రునకు నమస్కారము.

భ. బభ్రుశాయ = కపిలవర్ణము గలసిన గోరోజునపువన్నె గలవాఁడగు,
లేక, బభ్రువనఁగా భరించునది కావున వృషభము, శవర్ణము మత్స్యరీయము,
రేఫమునకు లకారము, వృషభముగలవాఁడు, లేక, బభ్రోశేలే = వృషభమునందు
శయనించువాడు, అగు, వివ్యాధినే = ఆచలి మొదలగురూపమున మిక్కిలి
పీడించునట్టి రుద్రునికొఱకు, నమః = నమస్కార మగుఁగాక. అన్నానామ్ =
అన్నములకు, భుజింపఁదగిన యోషధులకనుట, పతయే = పాతమునకును, నమః =
నమస్కార మగుఁగాక.

AGADGURU VEDABANDH
NA SIMHASAN JNANABANDH

LIBRARY

langamawadi Math, Varanasi
8113

కపిల పింగలవర్ణము గలవాడై [వృషభారూఢుడై],
జనులకు ఆడలి మొదలగుబాధను గలిగించునట్టి రుద్రునకు
నమస్కారము. మఱియు భుజింపదగినట్టి యోషధుల కంతయు
నాథుఁ డగురుద్రునకు నమస్కారము. ౪

న మో హ రి కే శా యో ప వీ తి నే పు స్టా నాం
ప త యే న మః.

నమః - హరికేశాయ - ఉపవీతినే - పుష్టానామ్ - పతయే-
నమః.

హరికేశాయ = నల్లని వెండ్రుకలుగలవాఁ డగు, నరపులేనివాఁడనుట,
ఉపవీతినే=మంగళము కొఱకు యజ్ఞోపవీతముగల రుద్రునికొఱకు, నమః=నమ
స్కారము. పుష్టానామ్=పరిపూర్ణులకు పరిపూర్ణము లయినగుణములు గలపురు
షులకనుట, పతయే=నాథుఁ డగురుద్రునికొఱకు, నమః = నమస్కారమగుఁ
గాక.

ఎంతమాత్రము నరపులేక నల్లనివెండ్రుకలు గలవాడై
మంగళార్థము యజ్ఞోపవీతము ధరించినవాఁ డగురుద్రునకు నమ
స్కారము. పరిపూర్ణములగు సద్గుణములుగల పురుషులకు
నాథుఁ డగురుద్రునకు నమస్కారము.

భ. హరికేశాయ=నల్లనివెండ్రుకలు గలవాఁడగు, నిత్యమయిన యోష-
నము గలవాఁడనుట, ఉపవీతినే=మంగళాచారముకొఱకు యజ్ఞోపవీతముగల
రుద్రునికొఱకు, నమః=నమస్కార మగుఁగాక. పుష్టానామ్=పరిపూర్ణగుణులకు,

లేక, పుష్టము లనఁగా పుష్టలు, అవి, వాక్సుప్తి జ్ఞానపుష్టి శరీరేంద్రియపుష్టి గృహక్షేత్రపుష్టి ధనధాన్యపుష్టి ప్రజాపుష్టి పశుపుష్టి గోపుష్టి ధర్మపుష్టి అణిమాదిపుష్టి యని పది, వానికి, పతయే=పాలకుఁడగు రుద్రునికొఱకు, నమః= నమస్కార మగుఁగాక.

నిత్యయావనము గలవాఁ డగుటచే నల్లని వెండ్రు కలతో నొప్పువాఁడును మంగళాచారము ననుసరించి యజ్ఞోపవీతము దాల్చినవాఁడు నగురుద్రునకు నమస్కారము. వాక్సుప్తి మొదలగు దశవిధ పుష్టులకు పాలకుఁ డగురుద్రునకు నమస్కారము.

న మో భ వ స్య హే త్యై జ గ తాం ప త యే
న మః.

నమః - భవస్య - హేత్యై - జగతామ్ - పతయే -
నమః.

భవస్య=సంసారమునకు, హేత్యై=అయుధ మయినరుద్రునికొఱకు, సంసారము ఛేదించునట్టి రుద్రునికొఱ కనుట, నమః=నమస్కార మగుఁగాక. జగతామ్ = లోకములకు, పతయే = పాలకుఁడగురుద్రునికొఱకు, నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

సంసారము ఛేదించునట్టి రుద్రునకు నమస్కారము, సర్వ లోకములకుఁ బాలకుఁ డయినరుద్రునకు నమస్కారము.

భ. భవస్య=సంసారముయొక్క, హేత్యై=హింసకొఱకు, సంసారము చేయునట్టి హింస యేదిగలదో తద్రూపుఁడయినరుద్రుని కొఱకనుట, నమః=నమ

స్కార మగుఁగాక. జగతామ్=వృథివి మొదలగులొకములకు, పతయే=పాలించు. వాఁడగురుద్రునకు, నమః=నమస్కార మగుఁగాక.

సంసారమునందుఁ బ్రాణులను దుఃఖిపఱచు రుద్రునకును. దుఃఖితులగువారి రక్షించువాఁడగురుద్రునకును నమస్కారము.

నమో హిరణ్య బాహవే యనునది మొదలగు నైదుమంత్రములచే పంచబ్రహ్మలయొక్క ఆయిదుషర్ణములను వేఱువేఱుగాఁ బ్రతిపాదించి, యాఱవది యగు నీమంత్రముచే సంసార నాశకుం డగు పంచవక్త్రుఁడు ప్రతి పాదింపఁబడుచున్నాఁడని కొందఱు వచింతురు.

౬

న మో రు ద్ర యా ౨౨ త తా వి నే షే త్రా ణాం
ప త యే న మః.

నమః - రుద్రాయ - ఆతతావినే - షేత్రాణామ్ - పత
యే - నమః.

౭

ఆతతావినే-ఆతత=విరివచేయఁబడిన ధనుస్సుచేత, అవినే=రక్షించువాఁడగు, మోపెట్టఁబడిన ధనుస్సుచేత శత్రువులసంహరించి భక్తులరక్షించువాఁడనుట, రుద్రాయ=రుద్రునికొఱకు, నమః=నమస్కారము అగుఁగాక. షేత్రాణామ్=పరిమడులకు, పతయే=పాలకుఁ డగురుద్రునికొఱకు, నమః=నమస్కార మగుఁగాక.

మోపెట్టిన ధనుస్సుచే భక్తులకు శత్రువు లయినవారిని సంహరించి భక్తులఁ గాపాడునట్టి రుద్రునికొఱకు నమస్కారము. పరిమడులఁ బాలించునట్టి రుద్రునికి నమస్కారము.

భ. ఆశతఅవినే = మోపెట్టబడిన యల్లెత్రాడుగల ధనుస్సుచే లోకములనురక్షించునట్టి, లేక, అట్టిధనుస్సును ధరించువాడు, లేక, అట్టిధనుస్సుగలవాడు, అగు, రుద్రాయ, నమః. ష్రే.త్రాణామ్ = శరీరములకు, పశయే = రక్షించువాడు, లేక ప్రభువు, అయినరుద్రునికొఱకు, అట్లు, “ఈశ్వరస్సర్వభూతానాం హృద్దేశేర్జున తివ్రతి, భ్రామయం సర్వభూతాని యంత్రారూఢాని మాయయా” అర్జునా! సుసారయంత్రము నెక్కిన సమస్తభూతములను మాయచే ద్రిష్టచు ఈశ్వరుడు సమస్తభూతముల హృదయ ప్రదేశమునం దున్నాడు. అని భగవద్వాక్యము, లేక, ష్రే.త్రాణామ్ = అవిముక్తము మొదలగు పుణ్యస్థలములకు, పశయే = ప్రభువయిన రుద్రుని కొఱకు, నమః.

ఎక్కువెట్టబడిన ధనుస్సుచే దుష్టులసంహరించి లోకముల రక్షించునట్టి రుద్రునకు (అట్టి ధనుస్సును ధరించువాడు, లేక, అట్టి ధనుస్సు గలవాడగురుద్రునికి) నమస్కారము. సమస్త శరీరములందు హృదయప్రదేశమునందుండి తత్తత్కర్తృబుల నియమించువాడు (పుణ్యష్రేత్రముల నెల్లఁ బాలించువాడు) అగు రుద్రునకు నమస్కారము. 2

న మ స్సూ తా యా ౭ హ స్త్రాయ వ నా నాం
ప్ర త యే న మః.

నమః - సూతాయ - అహస్త్రాయ - వనానామ్ - పతయే-
నమః.

సూతాయ = సారథియును, అహస్త్రాయ = వధించుటకు నలవిగానివాడు నగురుద్రునికొఱకు, నమః = నమస్కార మగుఁగాక. వనానామ్ =

అడవులయొక్క, పతయే = పాలించువాఁడగురుద్రునికొఱకు, నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

సారథిరూపుఁడును శత్రువులకు వధింప నలవిగానివాఁడు నగురుద్రునకు నమస్కారము, వనముల కధిపతియయిన రుద్రునకు నమస్కారము.

భ. సూతాయ = సారథియు, జగత్తునురభమును నడపువాఁడనుట, లేక, పురాణము చెప్పవాఁడు, యుగాదియందుఁ బురాణములు సృజించువాఁడనుట, లేక, సుత మనఁగా యజ్ఞార్థము భండింపఁబడినసోమలత, దీర్ఘము ఛాందసము, సోమలతాస్వరూపుఁడనుట, అగు, అహస్త్వాయ=వధింప నశక్యుఁడు, జ్యోతిస్వరూపుఁడనుట, లేక అహమేవసర్వమ్ అనుదాని భావము ఆహంతా దాని యందుఁ గలుగువాఁడు, సర్వాత్మైక్య జ్ఞాన స్వరూపుఁడనుట, అట్టి, రుద్రుని కొఱకు, నమః=నమస్కార మగుఁగాక. వనానామ్ = అడవులకు, శ్మశానము మొదలగు వివిక్తప్రదేశముల కనుట, పతయే = స్వామియగురుద్రునికొఱకు, నమః.

జగత్తు అనురభమునకు సారథి యయినవాఁడును, (యుగాదియందుఁ బురాణంబులు సృజించువాఁడును, లేక, సోమలతాస్వరూపుఁడును) వధించుటకు నలవిగాని ఆత్మజ్యోతిస్వరూపుఁడును (సర్వాత్మైక్యజ్ఞానస్వరూపుఁడు) నగు రుద్రునకు నమస్కారము, శ్మశానము మొదలగు వివిక్తప్రదేశములకు నాథుఁడగురుద్రునకు నమస్కారము.

౮

న మో రో హి తా య స్థ ప త యే వృ ఙ్మా ణాం
ప త యే న మః.

నమః - రోహితాయ - స్థపతయే - వృక్షాణామ్ - పతయే -
నమః.

౯

రోహితాయ=ఎఱ్ఱనివన్నె గలవాఁడును, స్థపతయే=ప్రభువునైన
రుద్రునికొఱకు, నమః = నమస్కారము అగుఁగాక. వృక్షాణామ్ = వృక్షముల
యొక్క, పతయే=పాలకుఁ డగురుద్రునికొఱకు, నమః=నమస్కారముగుఁగాక.

ఎఱ్ఱనివన్నెము గలవాఁడును బ్రభువు నగురుద్రునికి నమ
స్కారము, వృక్షములఁ బాలించునట్టి రుద్రునికి నమస్కారము.

భ. రోహితాయ = ఎఱ్ఱనివన్నె గలవాఁ డగు, లేక, రో = వాచక
మగుశబ్దమునకు, హితాయ = అనుకూలుఁడు, లేక, వాచకశబ్దమునందు, హితా
య = ఉంచఁబడినవాఁడు, వాచ్యరూపమున నుండువాఁ డనుట, అగు,
స్థపతయే = గృహములు మొదలగునవి చేయువాని కొఱకు, లేక, సర్వత్ర స్థా^{ని}
తాచ సర్వస్య పాతాచ స్థపతిః, అంతట నుండువాఁడును అన్నిటినిరక్షించువాఁడు
నగురుద్రునికొఱకు, నమః. వృక్షాణామ్=వృక్షములయొక్క, పతయే=పాలకుఁ
డగురుద్రునికొఱకు, నమః.

రక్షవర్ణుఁడును, (వాచకరూప మగుశబ్దమునందు వాచ్య
రూపమున నున్న వాఁడును) శిల్పియు (అంతటనుండి యన్నిటిని
రక్షించువాఁడు) నగురుద్రునకు నమస్కారము, వృక్షములఁ
బాలించునట్టి రుద్రునకు నమస్కారము.

౯

న మో మ్మన్త్రిణే వాణిజాయ క్షాణాం పత
యే నమః.

నమః - మన్త్రిణే - వాణిజాయ - కక్షాణామ్ - పతయే -

నమః.

౧౦.

మన్త్రిణే = ఆలోచనము గలవాఁడును, రాజసభలయందు మంతనము సేయుటయందు సమర్థుఁ డనుట, మంత్రిరూపమున నుండువాఁ డని భావము. వాణిజాయ = వర్తకులకు దొర యగురుద్రునికొఱకు, నమః = నమస్కార మగుఁగాక. కక్షాణామ్ = వనమునందలి గుల్మములు (బోదెలేనిచెట్లు) మొదలగు వానికి, పతయే=పాలించు రుద్రునికొఱకు, నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

రాజసభలయందు మంత్రిరూపమున నున్నవాఁడును, వర్తకులకు దొరయు నగురుద్రునికి నమస్కారము, వనమునందలి గుల్మములు మొదలగు వానికి నాథుఁ డగు రుద్రునికి నమస్కారము.

భ. మన్త్రిణే = పంచబ్రహ్మాది మంత్రములు గలవాఁడును, వానిచేఁ బ్రతిపాద్యుఁ డనుట, లేక, మంత్రము లనఁగా గుప్తముగాఁ జెప్పఁ దగినవి. ఉపనిషత్తులు, అవి గలవాఁడు, వానిచేఁ బ్రతిపాదించఁబడువాఁ డనుట, లేక సప్తకోటి మహామంత్రములు గలవాఁడు, వానికి వాఙ్మ్యుఁ డనుట, అగు, వాణిజాయ = వర్తకుని కొఱకు, లేక వర్తకునిపంటివాఁడు, ఎట్లు వర్తకుఁడు నేతము నందలి సర్వ వ్యవహారవిషయములను విచారించునో, అట్లు సమస్తకర్మలను విచారించువాఁడు, సర్వకర్మసాక్షి యనుట, లేక, వణిక్కునందు నుండువాఁడు. వర్తకునియందు వ్యవహారరూపమున నుండువాఁడనుట, లేక, వాణి = వాక్కునందు, జాయ = పుట్టినవాఁడు, వాచకరూపమయినవాక్కునందు వాఙ్మరూపమున నుండువాఁ డనుట, హ్రస్వము ఛాందసము, అట్టి రుద్రునికొఱకు, నమః = నమస్కారము అగుఁగాక. కక్షాణామ్ = పర్వతములు నదులు నదములు గుహలు గుల్మములు మొదలగునవి కక్షములు, వానికి, లేక, అందుండుజంతుపులకూ

పతయే = పాలకునికొఱకు, లేక, కక్షము లనఁగా, గహనదేశములు, ధర్తా ధర్తాదు లగు గహనవిషయములనుట, వానికిఁ బ్రభు పయినరుద్రునికొఱకు, నమః.

౧౦

న మో భు వ న్త యే వా రి వ స్క్ర తా యా ప
ధీ నాం ప త యే న మః.

నమః - భువన్తయే - వారివస్క్రతాయ - ఓషధీనామ్ -
పతయే - నమః.

౧౧

భువన్తయే = భూమిని విస్తరిల్లఁ జేయువాఁడును, వారివస్క్రతాయ = ధనము చేయువాఁడు నగురుద్రునికొఱకు, నమః = నమస్కారము అగుఁగాక. ఓషధీనామ్ = ఓషధులకు, పతయే = నాథుఁ డగురుద్రునికొఱకు, నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

భూమిని బోషించువాఁడును ధనమును గల్పించువాఁడు నగురుద్రునకు నమస్కారము, ఓషధులకుఁ బ్రభువైన రుద్రునకు నమస్కారము.

భ. భువన్తయే = ప్రపంచమునకు ఆధారమయినవాఁడు, విశ్వమస్తిత్వే భవతి యని వ్యుత్పత్తి, లేక, సర్వదా సర్వత్ర భవతి, ఎల్లప్పుడును ఎల్లయెడల నుండువాఁడు, లేక, భువంతనోతి, భూమిని విస్తరిల్లఁ జేయువాఁడు, భూమి యందలి తృణము గుల్మములు ఓషధులు పృక్షములు మొదలగువానిఁ బెంచు వాఁడనుట. వారివస్క్రతాయ = ధనముచేయువాఁడును, పరివృధనమ్ కరోతీతి, పరివస్క్రత్, పరివస్క్ర దేవవారివస్క్రతః అని వ్యుత్పత్తి, లేక, పరివస్క్రతామ్ అయమ్, ధనము సంపాదించువారలకు సంబంధి, సహాయుఁ

డనుట, లేక, పరిపః అనఁగా సేవ, అది చేయువారలు పరివస్కృతులు భక్తులు, వారికిసంబుధి, వారియందు శ్రీలిగలవాఁడు, భక్తవత్సలుఁ డనుట, లేక, వారిజిజ్ఞలేవాసక్యతోయేనతస్యై. జలమునందు వాసము చేసినవాఁడు, నారా యణరూపుఁడు, లేక, పరుణరూపుఁ డనుట, అట్టి రుద్రునికొఱకు, నమః = నమస్కార మగుఁగాక. ఓషధీనామ్ = పండువఱకు నుండునట్టివానికి, ఫలించిన తోడనే నశించునట్టి యరటి మొదలగు వృక్షముల కనుట, పతయే = పాలకుఁ డగు రుద్రునికొఱకు, నమః = నమస్కార మగుఁగాక. ౧౧

న మ ఉ చై ష్ఠో హ యా ౭౭ క్ర న్ద య తే ప
ప్ర తీ నాం ప త యే న మః

నమః - ఉచైష్ఠోహాయ - ఆక్రన్దయతే - పత్తీనామ్ -
పతయే - నమః. ౧౨

ఉచైష్ఠోహాయ = గొప్పనైన ధ్వనిగలవాఁడును, ఆక్రన్దయతే = శత్రువులను విడ్పించువాఁడు నగురుద్రునికొఱకు, నమః = నమస్కార మగుఁగాక. పత్తీనామ్ = పాదచారు లగుభటులకు, పతయే = ప్రభు వగురుద్రుని కొఱకు, నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

యుద్ధకాలమునందు గొప్పధ్వని గలవాఁడును శత్రువుల నేడ్పించువాఁడు నగు రుద్రునికి నమస్కారము. పదాతిసైన్యములకుఁ బ్రభువయిన రుద్రునికి నమస్కారము.

భ. ఉచైష్ఠోహాయ = గొప్పశబ్దము గలవాఁడు, లేక, గొప్ప స్తోత్రము గలవాఁడు, లేక, గొప్పశబ్దముగల మేఘాదులరూపము గలవాఁడు,

ఆకర్షణ్యతే = యుద్ధమునందుఁ బిలుచుటను జేయుచువాఁడు, శూరు లొకరి నొకరుపిలుచుటకుఁ గారణ మయినవాఁడు, వారియందు శౌర్యమురూపమున నున్నవాఁడనుట, లేక, శత్రువులను విడిచిచువాఁడు, జయము గలిగించువా ఁడనుట, అట్టి రుద్రునికొఱకు, నమః = నమస్కార మగుఁగాక. పత్తీనామ్ = “ఏకారథో గజకైచ్చకో నరాః పంచపదాశయః, శ్రయశ్చ తురగాస్తద్భైః పత్తిరి త్యభిధీయతే” ఒకరథమును ఒకయేనుఁగును అయిదుగురుకాలిబంటులను మూడుగుఱ్ఱములును జేరిన సేనాభాగము పత్తియని చెప్పఁబడును, అనిచెప్పఁ బడిన పత్తియను సేనాభాగములకు, సర్వవిధము లయినసేనల కనుట, పతయే = స్వామియగు రుద్రునికొఱకు, లేక, పత్తీనామ్ పతయే = కాలిబంటులకు పాలకుఁ డగురుద్రునికొఱకు, పదాతిరూపమున సర్వలోకములను జయింపఁజాలినట్టి రుద్రునికొఱ కనుట, నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

౧౨.

న మః కృ త్స్న వీ తా య థా వ తే స త్త్వ నామ్
ప త యే న మః.

నమః - కృత్స్నవీతాయ - థావతే - సత్త్వనామ్ -
పతయే - నమః.

౧౩:

ఇతి శ్రీమద్యజుస్సంహితాయాం చతుర్థకాండే షష్ఠ్యమ
ప్రపాతకే, ద్వితీయోఽనువాకః.

కృత్స్నవీతాయ కృత్స్న = ఎల్లనైన్యము, వీతాయ = పరివేష్టించు-
బడినదిగాఁ గలవాఁడును, సమస్తనైన్యములను దాను బరివేష్టించియుండువాఁ
డనుట, థావతే = పరుగెత్తుచున్న వాఁడును, పరుగెత్తుచున్న శత్రునైన్యముల.

వెంటించి తఱుమువాడు ననుట, అగు రుద్రునికొఱకు, నమః = నమస్కార మగుఁగాక. సత్త్వనామ్ = శరణాగతు లగుసాత్త్వికులకు, పతయే = పాలకుని కొఱకు, నమః=నమస్కార మగుఁగాక.

పై న్యములనంతయుఁ బరివేష్టించియుండువాడును శత్రు సేనలు పరుగెత్తునపుడు వాని వెంటనంటి తఱుమువాడు నగు రుద్రునికొఱకు నమస్కారము, శరణాగతులగు సాత్త్వికులను బాలించునట్టి రుద్రునకు నమస్కారము.

భ. కృత్స్నవీతాయ - కృత్స్న=సమస్తశరీరమును, వీతాయ=కప్పబడి నదిగాఁ గలవాడు, సమస్తశరీరమును కంచుకాదులచే గప్పికొనియుండువాఁ డనుట, లేక, కృత్స్న = సమస్తజగత్తును, వీతాయ = భక్షింపఁబడినదిగాఁ గల వాడు, ప్రలయకాలమునందు సమస్తజగత్తును, భక్షించువాడనుట, లేక, కృత్స్న=ఎల్లజగత్తుచేత, వీతాయ = వీగతివ్యాప్తి ప్రజనకాంత్యసనభాదనేషు అనుటచే, పాండఁబడినవాడును, వ్యాపింపఁబడినవాడును, బుట్టినవాడును, శోరఁబడినవాడును, వేయఁబడినవాడును, భక్షింపఁబడినవాడును, ఈరూప ములుగలవాడననుట, లేక, 'కృత్స్నాత్త నావతిష్ఠలే' జగత్తంతయు నష్టము కాఁగా, తాను సర్వాత్తరూపముచే నుండువాడు, దృశ్య ప్రపంచమంతయు నష్టమగునపుడు తదధిష్ఠాన సత్తాస్వరూపుడయిన తానుమాత్రము శేషించువా డనుట, ధావలే=శీఘ్రముగా నడచువాడును, లేక, శీఘ్రముగా ననుగ్రహించు వాడును, లేక, భక్తులపాపములను కడుగువాడును, భక్తుల పాపములను బోఁగొట్టువాడననుట, అట్టిరుద్రునికొఱకు, నమః = నమస్కారమగుఁగాక. సత్త్వనామ్=ప్రమథగణములకు, పతయే=ప్రభు వగురుద్రునికొఱకు, నమః= నమస్కార మగుఁగాక.

ఈయనువాకమునకు ఋషి మండూకుడు, ఛందస్సు మహాగాయత్రి, దేవత రుద్రుడు. ఇకఁ బురశ్చరణము, అర్థకృచ్ఛము గావించి చరువు ఘుజించుచు నెనిమిదివేలు జపము సేయునది. పూర్ణ మగువఱకు సంధ్యా కాలములయందు శివాలయమునకుఁ బదునొకండు ప్రదక్షిణములు సేయు చుండునది. జపము ముగిసినప్పుడు శివునిఁ బూజించి తత్సన్నిధానమునఁ బదునొకండుగురు బ్రాహ్మణుల భుజింపఁ జేసినచోఁ బురశ్చరణ మగును.

ఇకఁ బ్రయోగము. దీనిచే రాజులకుఁ జెప్పఁబడుచున్నది. శత్రువుల మారణము గోరువాఁడు, ప్రతి ఋతువునందును తైలముచేఁ దడుపఁబడిన యెఱ్ఱి యావలు పదివేలు హోమము సేయునది. అందుచే శత్రువులు నశింతురు. ఆవసిండిచే దేవునకు లేపనముచేసి శత్రువుపేరు చెప్పఁచు నెనిమిదివేలు జపించునది, పదునొకండురాత్రులలో శత్రురాజులకు మహాజ్వరముకలుగును, దానిచేతనే వారలు నశింతురు. యుద్ధము సమీపించినపుడు దేవునిమీఁదఁ బసపుట్టముగప్పి, తాను శుద్ధుడై కుడిచేతియందుగర్వముచే దాని స్పృశించుచు, అనువాకాంతమున “గచ్ఛ” పొమ్ము అని చెప్పఁచు నెనిమిదివేలై దుదినములు జపము సేయవలెను. శత్రురాజున కుచ్చాటనమగును. వశీకరణము గోరువాఁడు మధుస్థుతంబులచేఁ దడుపఁబడిన పాలాశములు (మోదుగు) గాని ఆశ్వత్థములు (రావి) గాని వైకంకతములు (ములువెలను) గాని అసామర్థములు (ఉత్తరేను) గాని సమిధలు పదివేలు వేల్చునది. క్రమముగా బ్రాహ్మణక్షత్రియవైశ్యశూద్రులు వశంగతు లగుదురు. రాజ్యము గోరునట్టిరాజు, లేనచేఁ దడుపఁబడిన తెల్లగలువలు చెంగలువలు నల్లగలువలు పదివేలు వేల్వవలయును. రాజ్యలక్ష్మిని పొందును. సంపద గోరువాఁ డగునేని, కమలములు పదివేలు హోమము సేయునది శ్రీమంతుడగును. ధారణాశక్తి గలబుద్ధిని గోరువాఁడు కపిలగోవునేతిచేఁ దడుపఁబడిన పలాశపుష్పములు పదివేలు వేల్చునది మేధావియగును. శత్రువుల జయింపఁగోరినవాఁడు పదొకండువేల యావృత్తు

లీయనువాకము జపించినచో నశనికి శత్రువులు పరాజితు లగుదురు. ప్రతి దినమును నూటయెనిమిదిగాని యిరువదియెనిమిదిగాని యావృత్తులు జపపూర్వకముగాఁ బ్రదక్షిణనమస్కారములు యావజ్జీవము సేయునతఁడు, ఈలాకమున సుఖ మనుభవించి యంతమునం గైలాసముఁ బ్రాప్తిచును.

ధ్యా న ము.

ముక్తాలంకృతసర్వాక్ష మిన్దుగజ్ఞాధరం హరమ్,
ధ్యాయే త్కల్పతరో స్త్వాలే సమాసీనం సహో మయా.

ముత్తైములచే నలంకరింపఁబడిన సర్వావయవములును గలవాఁడును, జన్మని గంగను ధరించినవాఁడును, భార్యితోఁ గూడఁ గల్పవృక్షము క్రిందఁ గూర్చుండినవాఁడు నగుహరుని ధ్యానించునది. అని దీని యర్థము.

ఇది శ్రీమ త్థవాటోపనామ సుందరరామ ప్రణీతం బగు శ్రీరుద్రభాష్యాంధ్ర వివరణమునందు ద్వితీయానువాకము.

ఓం న మో భ గ వ తే రు ద్రాయ

అ ధ తృ తీ యా ను వా కః.

ద్వితీయాను వాకమునఁ బదుమూఁడు యజుస్సు లుభయతో నమస్కారములు చెప్పఁబడినవి. ఇక, నట్టివే తృతీయాను వాకమునఁ బదు నేడు యజుస్సులు చెప్పఁబడును.

న మ్మ స్స హ మా నా య ని వ్యా ధి న ఆ వ్యా ధి
నీ న్నాం ప త యే న మః.

నమః - సహమానాయ - నివ్యాధినే - ఆవ్యాధినీనామ్ -
పతయే - నమః

సహమానాయ = శత్రువులను లోబఱచుకొనువాడును, నివ్యాధినే = శత్రువులను మిక్కిలి కొట్టువాడునగు రుద్రునికొఱకు, నమః = నమస్కారము అగుగాక. ఆవ్యాధినీనామ్ = అంతటను కొట్టునట్టి శూరసేనలకు, పశయే = పాలకుడగు రుద్రునికొఱకు, నమః = నమస్కార మగుగాక.

శత్రువులను జయించువాడును అధికముగా కొట్టు వాడునగు రుద్రునకు నమస్కారము, అన్ని ప్రదేశములందును వ్యాపించి శత్రువులను బ్రహరించునట్టి శూరసేనలఁ బాలించు వాడగు రుద్రునకు నమస్కారము.

భక్తి క్రిందటి యనువాకమునందు దేవుడు ద్రవ్యములకు నధిపతి యనుట ప్రతిపాదించబడినది. ఈయనువాకమునఁ గర్తలకు నధిపతి యనుట ప్రతిపాదించబడును.

సహమానాయ = తనకంటె వ్యతిరిక్తమయిన నమస్తమును లోబఱచు కొనువాడును, లేక, ఓర్పువాడును, భక్తులపరాధములు చేసినను తమించు వాడుననుట, నివ్యాధినే = మిక్కిలి కొట్టుట స్వభావముగాఁ గలవాడును, అపరాధముచేయకున్నను భక్తులు గానివారలను మిక్కిలి పీడించువాడుననుట, అట్టి రుద్రునికొఱకు, నమః = నమస్కార మగుగాక. ఆవ్యాధినీనామ్ = ఎదురు కొనివచ్చి, లేక, అంతటను కొట్టు స్వభావముగల సేనలకు, అంతటను వ్యాపించి భక్తులుగాని వార లెచ్చటనున్నను బాధించు సేనలకు అనుట, పశయే = స్వామియగు రుద్రునికొఱకు, నమః = నమస్కార మగుగాక. ౧

నమః క క్తు భా య ని ప్త జ్ఞే జ్ఞే న్తే నా న్తాం ప త యే
నమః.

నమః - కకుభాయ - నిషజ్జిణే - స్తేనానాం - పతయే -

నమః.

౨

కకుభాయ = విజు ముద్దిచెట్టు వంటివాడను, దానివలె బొడవైన వాడనగా ప్రధానభూతుఁ డనుట, నిషజ్జిణే = ఖడ్గము గలవాఁడు నగు రుద్రునికొఱకు, నమః = నమస్కారమగుఁగాక. స్తేనానామ్ = గుప్తచోరులకు, రహస్యపు దొంగలకు, రహస్యముగా దొంగిలించువారల కనుట, పతయే = పాలకుఁడగు రుద్రుని కొఱకు, నమః = నమస్కారమగుఁగాక. రుద్రుఁడు వినిసార్థము నటనివలె నయ్యయి వేషములు ధరించునుకావున దొంగలకుఁ బాలించువాడని చెప్పఁబడినది, లేక, రుద్రుఁడు సమస్త జగదాత్మకుఁ డగుట వలన, ఎవ్వ రెచ్చట నెట్లుదురో, అతఁ డెచ్చట నారూపమున నుండును కావున, రుద్రుఁడు సర్వాత్మఁ డనుట ననుసంధించుటకై స్తేనపతిత్వాదులు మంత్రములం జెప్పఁబడుచున్నవి. స్తేనాదిశరీరములందు రుద్రుఁడు, జీవ రూపము ఈశ్వరరూపము నను రెండు రూపములచే నుండును. అందు జీవరూప మేదిగలదో, అది స్తేనాది శబ్దములకు వాచ్యార్థము. ఆజీవుఁడే చోర్యాది దోషమువలన శాస్త్రములందు నిందసీయుఁడు. ఇక ఈశ్వరరూప మేదిగలదో అది స్తేనాదిశబ్దములకు లక్ష్యార్థము. అట్టి స్తేనాది శరీరగతుఁడైన యీశ్వరు ననుసంధించుట పాపక్షయహేతు వగుటవలన బరమపురుషార్థమగును. కావున, ఈశ్వర రూపమగు లక్ష్యార్థము వివక్షించి మంత్రములందు స్తేనాది తాకిక శబ్దములు ప్రయోగింపఁబడునని తెలియవలెను. “శాఖాగ్రమునందుఁ జంద్రుఁ డున్నాఁడు” ఇత్యాదుల యందువలె లక్షకశబ్దముయొక్క వాచ్యార్థముమూల మున లక్ష్యార్థము బాలరకేనియు శీఘ్రమునఁ జక్కగాఁ దెలియ నలవియగును. కావున, లక్ష్యార్థమే వివక్షితమయ్యును, సుఖబోధమునకు మార్గ మగుటచే ముఖ్యార్థ వాచకములగు శబ్దములు ప్రయోగింపఁబడుచున్నవి.

సర్వదేవతలందుఁ బ్రధానభూతుడై ఖడ్గధరుడగురుద్రు
నకు నమస్కారము, దొంగలకుఁ బ్రభువైన వానియందును అంత
ర్యామియయి తద్రూపుడై యున్నరుద్రునకు నమస్కారము.

భ. కకుభాయ = ప్రధానుఁడును, లేక, ఉన్నతుఁడును, లేక, కకుభాయ =
కకుభిభౌతి, వృషభముయొక్క మూఁపునందుఁ బ్రకాశించువాఁడును, వృషభా
రూఢుఁడు ననుట, నిషజ్జిణే = ఖడ్గము గలవాఁడును, ఖడ్గముచేఁ బోరుటయందు
సమర్థుఁడనుట, అట్టి రుద్రునికొఱకు, నమః = నమస్కార మగుఁగాక. స్త్రీనా
నామ్ = దొంగియుండి దొంగలించునట్టి వారికి, పతయే = స్వామియగువాఁడు,
దొంగలయినను భక్తులయినయెడ వారియందలి వాత్సల్యముచే వారికి స్వామి
యయి వారి పాపముల హరించి రక్షించువాఁడనుట, లేక, దొంగతనమునందు
అందఱికన్నను సమర్థుఁడనుట, అట్టి రుద్రునికొఱకు, నమః = నమస్కార మగుఁ
గాక.

అ

న మో ని ష జ్జి ణ ఇ షు ధి మ తే త స్క రాణాం
ప త యే న మః.

నమః - నిషజ్జిణే - ఇషుధిమతే - తస్కరాణామ్ -
పతయే - నమః.

3

నిషజ్జిణే = ధనుస్సునందు సంధించుటకై చేతంబట్టుబాణము నిషంగ
మనఁబడును. అది గలవాఁడును, ఇషుధిమతే = మూఁపున ధరించు బాణాధారము
ఇషుధి యనఁబడును, అమృతపాది యనుట, అది గలవాఁడునగు రుద్రుని
కొఱకు, నమః = నమస్కారమగుఁగాక. తస్కరాణామ్ = ప్రకటముగా దొంగిలు
నట్టి దొంగలకు, పతయే = పాలకుఁడగు రుద్రునికొఱకు, నమః = నమస్కార
మగుఁగాక.

ధనుస్సునందు సంధించుటకు హస్తమున బాణమును ధరించుచున్నవాడును అమృతల పొదిని మూపునఁ దాల్చినవాడునగు రుద్రునకు నమస్కారము, బాహుటముగా దొంగిలించునట్టి దొంగలను, అనఁగా నరణ్యము మొదలగు ప్రదేశములనుండి దారిఁ బోవువారలఁ గొట్టి వారిసొమ్ము హరించు ప్రకట చోరులను బాలించువాడగు రుద్రునకు నమస్కారము.

భ. నిషడ్గిణే = ఖడ్గము గలవాడును, ఇషధిమలే = అమృతలపొది గలవాడునగు రుద్రునికొఱకు, ఖడ్గమును అమృతలపొదియు రెండును గలవాడని చెప్పుటకై మరల నిషంగి గ్రహణము, లేక, నిషడ్గిణే=మిక్కిలి యాసక్తి గలవాడును, భక్తులయందు మిక్కిలి ప్రీతి గలవాడనుట, లేక, దొంగతనము నందు మిక్కిలి యాసక్తి గలవాడనుట, ఇషధిమలే=అమృతలపొది గలవాడునగు రుద్రునికొఱకు, నమః = నమస్కార మగుఁగాక. తస్మరాణామ్ = అడవి మొదలగుచోటులనుండి బాటసారులనుగొట్టి ప్రత్యక్షముగా దొంగిలించు వారలకు, పతయే = ప్రభువగు రుద్రునికొఱకు, నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

3.

న మో వ ఞ్చ తే ప రి వ ఞ్చ తే స్తా యూ నాం
ప త యే న మః.

నమః - వఞ్చతే - పరివఞ్చతే - స్తాయూనామ్ - పతయే -
నమః.

౪

వఞ్చతే = తన ప్రభువునకు ఆహ్వాదైన యతనివ్యవహారములుచేయుచు నతనికిఁగా విలచునప్పుడును విక్రయించునప్పుడును ఒకానొకప్పుడు కొంచెము.

ద్రవ్యము నపహరించువాఁడును, పరివృత్తతే = అన్ని వ్యవహారములయందును మోసపుచ్చువాఁడునగు రుద్రునికొఱకు, నమః = నమస్కారముగఁగాక. స్తాయా నామ్ = గుప్తచోరులు చెందువిధములు, దూరముననుండివచ్చి రాత్రి యెవ్వరికిని దెలియనట్లు కన్నము మొదలగునని వేసి ద్రవ్యము నపహరించువారలు స్తేషులనఁబడుదురు. ఇంటిలోనే స్వామికి స్వీయులయియుండి రాత్రిగాని పగలుగాని యితరులకుఁ దెలియక యపహరించువారలు స్తాయువులనఁబడుదురు. అట్టి దొంగలకు, పతయే = పాలకుఁడగు రుద్రునికొఱకు, నమః = నమస్కారముగఁగాక.

ప్రభువున కాపుండై యుండి యతనికిఁగాఁ దాను గావించు క్రయవిక్రయాది వ్యవహారములందు ఒకానొకచోఁ గొంచెము ద్రవ్య మపహరించునట్టి వంచకుని రూపము గల వాఁడును బ్రభువునకుఁగాఁ దానుజేయు సర్వవ్యవహారములందును ద్రవ్య మపహరించునట్టి పరివంచకుని రూపము గల వాఁడు నగు రుద్రునకు నమస్కారము, స్వామి యింటిలోనే యతనికి స్వీయులై యుండి రాత్రిగాని పగలుగాని యితరులకుఁ దెలియనట్లు. అతని సొమ్ము నపహరించునట్టి యింటి దొంగలకుఁ బాలకుఁడగు రుద్రునకు నమస్కారము.

భ. వృత్తతే = మోసము సేయువాఁడును, పరివృత్తతే = అంతటను మోసము సేయువాఁడును, అంతటను అప్రతిహతముగా మోసము సేయు వాఁడు ననుట, అట్టి రుద్రునికొఱకు, నమః = నమస్కారముగఁగాక. స్తాయా నామ్ = నత్పురుషులవేషము గలవారలై కపటముచేఁ దిరుగుచు ఎండవేసిన వస్త్రములు మొదలగువానిని అపహరించునట్టి దొంగలకు, పతయే = ప్రభువగు రుద్రునికొఱకు, నమః = నమస్కారముగఁగాక.

న మో ని చే ర వే ప రి చ రా యా ర ణ్యా నాం
ప త యే న మః.

నమః - నిచేరవే - పరిచరాయ - అరణ్యానామ్ - పతయే -
నమః.

>4

నిచేరవే = అపహరించుటకు. ఎప్పుడవకాశము చిక్కునను తలంపుతో
స్వామియింటనే సావధానుడై యెల్లప్పుడు తిరుగు స్వభావముగలవాడును,
పరిచరాయ=అంతటను అనగా నంగడివీది మొదలగు నెల్లచోటులయందు
దొంగిలించుతలంపునఁ దిరుగువాడు నగు రుద్రునికొఱకు, నమః=నమస్కార
మగుఁగాక. అరణ్యానామ్=దారియందుఁ బోవువారిని బాధించి వారిసొమ్ము
హరించుటకై యెల్లప్పుడు నడవయందున్నట్టి దొంగలకు, పతయే=పాలకుడగు
రుద్రునికొఱకు నమః=నమస్కార మగుఁగాక.

దొంగిలించుట కవకాశ మారయుచు స్వామి గృహము
నందే యెల్లప్పుడు జాగ్రత్తతోఁ దిరుగువాని రూపము గల
వాడును అట్లు అంగడివీది మొదలగు ప్రదేశములందు దొంగి
లించుటకై తిరుగువాని రూపముగలవాడు నగు రుద్రునికి నమ
స్కారము, దారి నడచువారలం గొట్టి వారిధనము నపహరించు
టకై యరణ్యముల వసించునట్టి దొంగలకుఁ బ్రభువైన రుద్రు
నకు నమస్కారము.

భ. నిచేరవే=రహస్యముగాఁ దిరుగువాడును, లేక, మిక్కిలి తిరుగు
వాడును, పరిచరాయ=వెల్లడిగాఁ దిరుగువాడును, లేక, అంతటను దిరుగు
వాడునగు రుద్రునికొఱకు, నమః=నమస్కార మగుఁగాక. అరణ్యానామ్=అడవి

యందుండువారలకు, అరణ్యమున నుండువార లగుటచే నరణ్యులని చెప్పబడుచున్నారు. అరణ్యవాసులగు దొంగలకనుట, లేక, అరణ్యముఁ బాలించువారల కనుట, పతయే=ప్రభువగు రుద్రునికొఱకు, నమః=నమస్కార మగుఁగాక. ౧

న మ స్సృ క్కా వి భ్యో జి ఘా గ్ స ద్భ్యో ము ష్ట
తాం ప త యే న మః.

నమః - సృకావిభ్యః - జిఘాగ్సద్భ్యః - ముష్టతామ్ -
పతయే - నమః.

౬

సృకావిభ్యః = వజ్రాయుధముచే తమశరీరమును రక్షించుకొనునట్టివారను, దృఢమయిన యాయుధముచే దమశరీరము గాపాడుకొనువారలనుట, జిఘాంసద్భ్యః=చంపఁగోరినవారలగు చోరులకొఱకు, ఆయుధములచే దమ్ము రక్షించుకొనుచు ప్రాణులను హింసింపఁగోరునట్టి అట్టిచోరులరూపముగల రుద్రునికొఱ కనుట, నమః=నమస్కార మగుఁగాక. ముష్టతామ్=సేద్యము సేయువారలయి తమయేలిక ధాన్యములను దొంగిలునట్టి వారలయొక్క, పతయే = పాలకుఁడగు రుద్రునికొఱకు, నమః=నమస్కార మగుఁగాక.

ఉత్తమమగు నాయుధముచే తమ్ము రక్షించుకొనువారులును ప్రాణులను జంపఁగోరు వారలునగు చోరులరూపముగల రుద్రునకు నమస్కారము, సేద్యగాండ్రై భూస్వామియొక్క ధాన్యములను హరించునట్టి దొంగలనాథుని రూపముగలరుద్రునకు నమస్కారము.

భ. సృకావిభ్యః=సృక మనఁగా వజ్రము, అది యాయుధమాశ్రమనకుపలక్షకము, ఆయుధములుగల రుద్రునుచరులకొఱకు, మత్స్వర్థీయాంశము. లేక,

సృకావిభ్యః = వజ్రము మొదలగు నాయుధముల రక్షించునట్టి రుద్రానుచరుల
కొఱకు, లేక, ఆయుధములందు నేర్పరులయి ఆయుధములచేత జీవించునట్టి
యొకతెగమనుష్యులు సృకాపు లనబడుదురని కొందఱు, అట్టివారలకొఱకు,
వారలరూపముగల రుద్రునికొఱకునుట, జిహ్వాంశద్భ్యః = చంపఁగోరునట్టి
రుద్రానుచరులకొఱకు, వీరలు మనుష్యజాతి విశేషములని కొందఱు, ఆపక్షమున,
అట్టిమనుష్యులరూపముగల రుద్రునికొఱకు, నమః=నమస్కారము. ముష్ఠతామ్=
దొంగిలించువారలకు, పతయే = ప్రభువైన రుద్రునికొఱకు, నమః = నమస్కా-
రము.

౬

న మో స్తి మ ద్భ్యో న క్త ఇచ్చ ర ద్భ్యః ప్ర కృ న్తా
న్తాం ప త యే న మః.

నమః - అసిమద్భ్యః - నక్తఇచ్చరద్భ్యః - ప్రకృన్తా నామ్ -
పతయే - నమః.

౭

అసి మద్భ్యః=కత్తి గలవారలకొఱకు, కత్తిదాల్చిన చోరులకొఱకును,
నక్తఇచ్చరద్భ్యః=రాత్రియందు తిరుగుచుండువారలకొఱకును, రాత్రియందుఁ
దిరుగుచు దారివచ్చువారిని బాధించునట్టి దొంగలకొఱకును, ఆ యిరు తెగల
చోరుల రూపముగల రుద్రునికొఱ కనుట, నమః = నమస్కార మగుఁగాక
ప్రకృన్తానామ్=చంపి దొంగిలించునట్టిదొంగలకు, పతయే=పాలకుఁడగు రుద్రుని
కొఱకు, నమః=నమస్కార మగుఁగాక.

ఖడ్గము ధరించినవారలును రాత్రియందు దిరుగుచు వీధికి
వచ్చినవారి బాధించువారలు నగు చోరుల రూపముగల రుద్రు

నకు నమస్కారము, ప్రాణులను వధించియే వారి ధనాదుల దొంగిలించు దొంగలకు నాథుని రూపము గల రుద్రునకు నమస్కారము.

భ. అసిమధ్యగ్ధిః=భిడ్గముగలవారలును, నక్తశ్చరద్భగ్ధిః=రాత్రులందుఁ దిరుగువారలునగు రుద్రులకొఱకు, నమః=నమస్కార మగుఁగాక. ప్రకృతా నామ్=మిక్కిలి ఛేదించునట్టివారలకు, రాత్రులు దిరుగుచు ప్రాణులను వధించియే వారిధనాదిక మపహరించునట్టి చోరులకనుట, పతయే=ప్రభువగు రుద్రునికొఱకు, నమః=నమస్కార మగుఁగాక.

2

న మ ఉ స్థీ పి ణే గి రి చ రా య కు లు ఖ్వా నామ్
ప త యే న మః.

నమః - ఉస్థీపిణే - గిరిచరాయ - కులుఖ్వానామ్ -
పతయే - నమః.

౮

ఉస్థీపిణే=తలగుడ్డ గలవానికొఱకు, తలగుడ్డ ధరించి పెద్దమనుష్యునివలె నటించుచు జనసమూహమునడుమ దొంగిలించుటకై తిరుగునట్టి చోరునికొఱకు, గిరిచరాయ = పర్వతమునందుఁ దిరుగువానికొఱకు, కట్టెలు మొదలగువానికై వచ్చుజనులనుకొట్టి వారివస్త్రాదుల నపహరించుటకై కొండలయందుఁ దిరుగు చుండునట్టి దొంగకొఱకు, వీరియిద్దఱి రూపముగల రుద్రునికొఱ కనుట. నమః =నమస్కార మగుఁగాక. కులుఖ్వానామ్=భూమి నపహరించునట్టి దొంగలకు, పతయే=ప్రభువగు రుద్రునికొఱకు, నమః=నమస్కార మగుఁగాక.

గ్రామమునందుండు జనులవలెనే తలగుడ్డధరించి వారి నడుమ సంభావించునట్లు తిరుగుచు దొంగిలించునట్టి చోరుని

రూపముగల రుద్రునకును బర్వతములందుఁ దిరుగుచు నచటికిఁ గట్టెలు మొదలగువానికై వచ్చునట్టి జనులవస్త్రాదు లపహరించు నట్టి దొంగయొక్క రూపముగల రుద్రునికిని, నమస్కారము. భూమిని అనఁగా ఇల్లు కయ్య మొదలగువానిని అపహరించునట్టి దొంగలకు నాథుని రూపముగల రుద్రునికి నమస్కారము.

భ. ఉష్ణీషిణే = శిరోవేష్టనముగల, లేక, బొమిడికము (శిరఃకవచము) గల రుద్రునికొఱకును, గిరిచరాయ=పర్వతమునందుఁ దిరుగునట్టి రుద్రునికొఱకును, నమః=నమస్కార మగుఁగాక. కులుఞ్చానామ్=భూమి నపహరించునట్టి వారికి, లేక, కుత్సితముగా నపహరించువారికి, ప్రాణులకు నానావిధవ్యసనములు గల్గించి, వారు వానికి లోబడియుండునపుడు వారిధనాదు లపహరించు వారల కనుట, లేక, గృహములను అపహరించువారలకు, పశయే=ప్రభువయిన రుద్రునికొఱకు, నమః=నమస్కార మగుఁగాక. ౮

న మ ఇ ఘ మ ద్భ్యో ధ న్వా వి భ్య శ్చ వో న మః.

నమః - ఇఘమద్భ్యః - ధన్వావిభ్యః - చ - వః - నమః. ౯

హేరుద్రాః (అధ్యాత్మకము, ఇట్లు ముందును,) ఓరుద్రులారా! ఇఘమద్భ్యః=బాణములు గలవారలగు, భయపఱచుటకై చేత బాణముదాల్చినవారలనుట, అగు మీకు, నమః=నమస్కార మగుఁగాక. ధన్వావిభ్యః=ధనుస్సుగల వారలును, భయపఱచుటకై ధనుస్సు ధరించినవారలు ననుట, అగు, వః చ=మీకును, నమః=నమస్కార మగుఁగాక.

ఓరుదులారా! భక్తులు గానివారి భయపడుచుటకై
చేత బాణము పట్టినట్టి మీకు నమస్కారము; హస్తమున
ధనుస్సు ధరించినట్టి మీకు నమస్కారము.

భ. ఇక యుష్మచ్ఛబ్దప్రయోగము గలుగుటవలన ఈమంత్రములు.
ప్రత్యక్షకృతములు. ఈమంత్రములందు సంఘాతములు నమస్కరింపఁబడును.
ఇదివఱకు బ్రాయశ్చముగా దత్పతియే నమస్కరింపఁ బడెను. తక్కినది సమా-
నము.

౯

న మ ఆ త న్వా నే భ్యః ప్ర తి ద థా నే భ్య శ్చ వా
నమః.

నమః - ఆతన్వానేభ్యః - ప్రతిదథానేభ్యః - చ - వః -
నమః.

౧౦.

రుద్రాః = రుదులారా! ఆతన్వానేభ్యః = విడిచియందు అల్లెతాటిని
ఎక్కువెట్టువారలగు మీకొఱకు, నమః = నమస్కార మగుఁగాక. ప్రతిదథా
నేభ్యః = బాణము సంధించువారలగు, వః చ = మీకొఱకును, నమః = నమ-
స్కార మగుఁగాక.

రుదులారా! ధనుస్సును మోవెట్టు వారలగు మీకు
నమస్కారము, మోవెట్టిన ధనుస్సునందు బాణము సంధించు
వారలగు మీకు నమస్కారము.

౧౦.

భ. సమానము.

న మ ఆ య చ్ఛ ద్భ్యో వి స్త జ ధ్య శ్చ వో న మః.

నమః - ఆయచ్ఛద్భ్యః - విస్తజద్భ్యః - చ - వః - నమః.

రుద్రాః = రుద్రులారా! ఆయచ్ఛద్భ్యః = అల్లెత్రాటి నాకర్షించు వారలగు మిశోఱకు, నమః = నమస్కార మగుఁగాక. విస్తజద్భ్యః = బాణము ప్రయోగించు చున్నట్టి, వః చ = మిశోఱకును, నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

రుద్రులారా! బాణము సంధించి యల్లెత్రాడు లాగు చున్న మీకు నమస్కారము, అట్లు అల్లెత్రాడు లాగి శత్రువు మీఁద బాణము ప్రయోగించుచున్న మీకు నమస్కారము.

భ. సమానము.

న మో ౭ స్త ద్భ్యో వి ధ్య ద్భ్య శ్చ వో న మః.

నమః - ఆస్త్ద్భ్యః - విధ్యద్భ్యః - చ - వః - నమః. ౧౨

రుద్రాః = రుద్రులారా! ఆస్త్ద్భ్యః = బాణము వేయుచున్న మిశోఱకు, బాణమును గుఱియొద్దకు బోవునట్లు చేయునట్టి మిశోఱకునట, నమః = నమస్కారమగుఁగాక. విధ్యద్భ్యః = శత్రుదేహములో గ్రుచ్చుటను చేయుచున్న, వః చ = మిశోఱకును, నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

బాణమును గుఱియొద్దకు బాటునట్లు చేయుచున్న మీకు నమస్కారము, బాణమును గుఱియొన వాని దేహములో గ్రుచ్చునట్లు చేయుచున్న మీకు నమస్కారము.

భ. విధ్యద్భ్యశ్చ = కొట్టునట్టి, వః=మీకు, నమః = నమస్కార మగుఁ
గాక. ఇతరము సమానము.

౧౨.

స మ ఆ సీ నే భ్య శ్చ యా నే భ్య శ్చ వో న మః.

నమః - ఆసీనేభ్యః - శయానేభ్యః - చ - వః - నమః. ౧౩

భ. రుద్రాః = రుద్రులారా ! ఆసీనేభ్యః = కూర్చుండియున్న మీ
కొఱకు, నమః = నమస్కార మగుఁగాక. శయానేభ్యః = జరుండియున్న
వారగు, వః చ = మీకొఱకును, నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

విశ్రమించుటకై కూర్చుండియున్న మీకు నమస్కా
రము, అటు పిమ్మట పరుండియున్న మీకు నమస్కారము. ౧౩.

స మ స్త్వ ప ద్భ్యో జా గ్ర ద్భ్య శ్చ వో న మః.

నమః - స్త్వపద్భ్యః - జాగ్రద్భ్యః - చ - వః - నమః. ౧౪

భ. రుద్రాః = రుద్రులారా ! స్త్వపద్భ్యః = నిదురించు చున్న
మీకొఱకు, నమః=నమస్కార మగుఁ గాక. జాగ్రద్భ్యః=మేలుకొన్నవారగు,
వః చ = మీకొఱకును, నమః=నమస్కార మగుఁగాక.

అంత నిదురించుచున్న మీకు నమస్కారము, అటు
పిమ్మట మేలుకొనియుండు మీకు నమస్కారము. ౧౪.

స మ స్తి ష్ఠ ద్భ్యో థా వ ద్భ్య శ్చ వో న మః.

నమః - తిష్ఠద్భ్యః - ధావద్భ్యః - చ - వః - నమః. ౧౫

భ. రుద్రాః = రుద్రులారా! తిష్ఠద్భ్యః = నిలుచుడిచమిహిమకు,
నమః = నమస్కార మగుగాక. ధావద్భ్యః = పరుగెత్తుచున్నవారగు, వః
చ = మిహిమకు, నమః = నమస్కార మగుగాక.

అంత నిలిచియుండు మీకు నమస్కారము, అటుపిమ్మట
:బరుగెత్తుచున్న మీకు నమస్కారము. ౧౫

న మ స్స భా భ్య స్స భా ప తి భ్య శ్చ వో న మః.

నమః - సభాభ్యః - సభాపతిభ్యః - చ - వః - నమః. ౧౬

భ. రుద్రాః = రుద్రులారా! సభాభ్యః = సభలయిన మిహిమకు, సమూ
హముగాఁ జేరి కూర్చుండియుండు మిహిమకునుట, నమః = నమస్కార మగు
గాక. సభాపతిభ్యః = సభలకు ప్రభువులయిన, లేక, సభాస్థానములకుఁ బ్రభువు
లయిన, వః చ = మిహిమకు, నమః = నమస్కార మగుగాక.

సమూహముగాఁజేరి కూర్చుండి యుండునట్టి మీకు నమ
స్కారము, అట్టి సమూహములకుఁ [అవియుండు స్థానములకు]
ప్రభువులయిన మీకు నమస్కారము. ౧౬

న మో అ శ్వే భ్యో ౭ శ్వ ప తి భ్య శ్చ వో న మః.

నమః - అశ్వేభ్యః - అశ్వపతిభ్యః - చ - వః - నమః. ౧౭

ఇతి శ్రీమద్యజు స్సంహితాయాం - చతుర్థకాండే,
పంచమ ప్రపాఠకే, తృతీయో ౭ నువాకః.

భ. రు.ద్రాః = రు.ద్రు.లారా ! అశ్వేభ్యః = గుఱ్ఱముల రూపముగల మీ
కొఱకు, అశ్వేభ్యః = (శసల క భేదము) ధనము లేనివారలగు మీకొఱకు, దరి
ద్రుల స్వరూపముగల మీకొఱకునుట, లేక, అశ్వేభ్యః = శ్వస్తనమయిన
ధనములేనివారలకొఱకు, రేపటికి నిలువధనములేనివారలకొఱకు, మఱునాటికి
మిగులకుండ నానాటికిః దెచ్చుకొని జేపించునట్టి అశ్వస్తనికులనంబడు ఋషుల
స్వరూపముగల మీకొఱకునుట, నమః = నమస్కారమగుఁగాక. అశ్వపతిభ్యః =
గుఱ్ఱములకుఁ బ్రభువులయిన, ధనములేనివారికి, లేక, అశ్వస్తనికులగు ఋషు
లకుఁ బాలకులయిన, వః చ = మీకొఱకును, నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

రు.ద్రు.లారా ! అశ్వరూపులగు మీకు (దరిద్ర రూపు
లగు, లేక, మఱునాటికి మిగత యుంచుకొనని యశ్వస్తనికు
లగు ఋషుల రూపముగలమీకు) నమస్కారము, గుఱ్ఱములకుఁ
ప్రభువులయి శ్రీమంతులయిన (దరిద్రులను అశ్వస్తనికులగు
మునులను బాలించునట్టి) మీకు నమస్కారము.

ఈయనువాకమునందు నమస్కరింపఁబడిన వారలందఱు దేవునియను
చరులు, లేక, దేవునివే లీలావిగ్రహ విశేషములని తెలియవలెను.

ఈయనువాకమునకు ఋషి మహాదేవుఁడు, ఛందస్సు బృహస్పతి, దేవ
తయు మహాదేవుఁడే, ఇతఁ దీని పురశ్చరణాదులు. ఒక ప్రాజాపత్యము చేసి
యయిదువేలావృత్తులు జపించినచోఁ బురశ్చరణ సిద్ధియగును. దేశము
వ్యాధిచే బీడింపఁబడునప్పుడు, రాజు దీనిచే దచ్చాంతి గావింపవలెను.

తత్ప్రకారము. సిద్ధులగు వదునొకండుగురు బ్రాహ్మణులను సంపాదించ
వలెను. అందఱుగురు జపమును విదుగు రాజ్యహోమమును జేయవలెను.
ఒకఁడు, నమశ్శబ్దము వచ్చునప్పుడంతయు, తిలదనము వేల్పు చుండునది.
ఇట్లు జపహోమములు లక్షావృత్తులు గావించినచో జనపదమునందు వ్యాధి

యుండదు. గుఱ్ఱములు మొదలగు వాహనములకు రోగము గలుగునెడ, నువ్వు పిండిగలిసిన యేళూపములు అహుతి ప్రమాణములు చేయించి పడునొకండు వేలు వేల్వవలయును. వాహనములకు సామాన్యవ్యాధి నశించును. ఇతరవ్యాధి గలుగునపుడు, ఏవాహనములకు వ్యాధిగలుగు నావాహనముల కొట్టమునందు, నేయి గలిపిన యుత్తరేసు బియ్యముచే నెనిమిదివే లాహుతులు వేల్చునది. ఆవాహనముల వ్యాధి యడఁగును. ప్రధానమంత్రికి రోగము గలిగినయెడ, శివాలయమునందు నేతిచే దడుపబడిన శుద్ధతండులములచే లక్షాహుతులు వేల్వవలయును. ఆతని కారోగ్యము గలుగును. ఇతరమంత్రులకైనచో, దూర్వలచేత నపామార్గములచేత నెనిమిదేసి వేలాహుతులు వేల్వవలయును. వారలరోగము నశించును.

ఇక రాజునకు వ్యాధిగలిగినపక్షమునఁ జెప్పఁబడుచున్నది. తచ్చాంతిసిద్ధులగువార లిరువదియొకండుగురు బ్రాహ్మణులు గావింపవలెను. అన్ని ప్రక్కల రాజయొక్క ప్రమాణముగల కుండమునిర్మించి యందుమధితాగ్నింబ్రతిష్ఠించి హోమము చేయవలెను. అందొక్కఁడు బ్రహ్మ, తక్కినయిరువదిమంది బ్రాహ్మణులును ఇద్దఱేని యొకటిగాఁజేరి యొక్కొక హోమద్రవ్యముచే వేల్వవలయును. తండులములు, తిలలు శ్యామాకము (చామలు) నీవారము అపామార్గము దూర్వలు కమలములు కింజల్కములు శుద్ధోదనము ఆజ్యము ఇవి పది హోమద్రవ్యములు. హోమద్రవ్యములన్నియు నావునేతిచే దడుపబడి యుండవలెను. అయ్యన్ని కుండమునకు నిర్మతిదిశను జలపూర్ణ మగుకలశముఁ బ్రతిష్ఠించి బ్రహ్మ దాని స్మృశించుచు జపము సేయుచుండునది. ఇట్లు హోమమును జపమును ప్రతిదినము ఏడునాడికలు నిరంతరముగావింపవలెను. ఇట్లు అమావాస్య మొదలకొని మరల నమావాస్యవఱకుఁ జేయునది. రాజువ్యాధి యధికమగు నేని యుదయము మొదలకొని యస్తమయమునకు హోమము సేయవలెను. హోమము ఏడునాడికలు సేయునెడ ప్రతిపురుషునకును అర్ధనిష్కముదక్షిణ,

వగలంశయునైనచో నిష్కము, అచార్యునకు ద్విగుణమివలెను. రాజు ఉపభోగించు వస్తువులను గలశబలముచే బ్రక్షించు చుండునది. ఇట్లు గావించినచో రాజు ఆరోగ్యము నొందును.

మఱియొక ప్రకారము. రాజునకు రోగములేకయుండుటకై నువ్వులు నేయి కలిసిన శుక్ల తండులములచే నీయనువాకము పఠించుచు నెనిమిదివేలా హుతులు ప్రతిదినము వేల్వవలయును. ఇందుచే రాజు ఎల్లప్పుడు రోగము లేనివాడై దీర్ఘాయువునగును. ఇతరులకు రోగమగునేని, నేయిచేతను దేనె చేతను దడుపఁబడిన లిల వ్రీహియవములచే నెనిమిదివేలాహుతులు వేల్చినయెడ వారిరోగములు నశించును.

ఇక నీయనువాకముచే నభిచారములు చెప్పఁబడును. శత్రురాష్ట్రమునకు రోగపీడ గోరువాడు, “రిపురాష్ట్రం సముద్ధిక్యాభిచారం కరోమి ఫట్ స్వాహా” అని మంత్రాంతమున నుచ్చరించుచు పంది మొదలగువాని మాంసముచే లక్షహోమముచేయునది, ఒకమాసమున శత్రురాష్ట్రమును అందలి ప్రజలును శోషింతురు. ఎఱ్ఱనూలిచే జుట్టుఁబడిన వికంకత [ములువెలను] సమిధలచే లక్షహోమము చేసినయెడ, శత్రువునకు మహాజ్వరము కలుగును. శత్రుదేశమునందలి జనులు వాడుకొను జలము మొదలగు వస్తువులను తాకిగాని చూచిగాని లక్షజపము చేయునది. అవస్తువు నుపభోగించినవాడు ఒకసంవత్సరమునకు నాశమునొందును. శ్మశానాగ్నియందు జిల్లేడుసమిధలచే లక్షహోమము గావించుటవలన శత్రువుపట్టణము వ్యాధిచే నశించి యర్కారణ్యమగును. చాముండాలయమందు దక్షిణాభిముఖుడై నూనెచే దడుపఁబడిన మినుముల నువ్వులచే బదునొకండు వేలాహుతులు వేల్చునది. శత్రుదేశపుజనులు మసూరికచే బాధింపఁబడుదురు.

ప్రకారాంతరము. పడమటి వాకిలిగల శివాలయమునందు దేవుని పాదసీతమున అపస్తాయగు నగ్నిని ధ్యానించి, ఏడువేలు జపమునేయవలెను.

మంత్రాంతమున “శత్రురాజ్యే ప్రజ్వలజ్వాలావస్థారిక” అని పఠింపవలెను. ఇందుచే శత్రు వపస్సారరోగము గలవాడగును. మఱియును శత్రురాజు ఎల్ల చోటులను నుడువట్లు తలచుచుఁ దెల్లనిదియ్యపుండిచే లక్షహోమము చేసినచో, శత్రురాజు రాజయిత్తు పొంది దానిచేతనే నశించును.

ధ్యానము.

- రూపయావనసంపన్నా మూర్తేవ వనదేవతా
 పుష్పితాశోకపున్నాగ సహకారశిశూపముః. ౧
- పంచవింశతి నక్షత్రో మాయూరకృతశేఖరః
 ఆకలఙ్కశరచ్చంద్రాభ్రాద్భిమ్బసమాననః. ౨
- ప్రాస్తే బద్ధకపర్దానో వసానశ్చర్మ కోమలమ్
 సవ్యాపసవ్య విధృతకృతమాలవిభూషితః. 3
- ధారాకదమ్బపుంజేన నాభిదేశప్రలమ్బినా
 అజఙ్ఘ్రేషేషణీయేన ప్రేక్షణీయోఽపి శత్రుభిః. ౪
- భార్యాస్య చారుసర్వాంగీ వన్యాలఙ్కారభూషితా
 ఆదర్య మూర్తిశ్శోభానాం వన్యానామివ నిర్తలా. ౫
- తస్యా హస్తే ధనుర్దత్వా శరమేకం చ నిర్తలమ్
 ద్వితీయమంసమాలమ్బ్య శిష్టం వామేన బాహునా. ౬
- సుగంధి పుష్పస్తంబక మాఘ్రూయాఘ్రూయ పాణినా
 వీజ్యమానో మన్దమన్దం నవఙ్గవకాభయా. ౭
- సమావృతో బాలకైశ్చ శ్వభిశ్చాపి మనోహరైః
 గచ్ఛచ్ఛిరగ్రతో దృష్టైర్ధృతవ్యో జగతాం గురుః. ౮
- ఏవంభూతో మహాలేఖాః కిరాతవపురీశ్వరః.

ఆకారము వహించిన రూపయావన సంపన్నయగు వనదేవతయో
యనందగినవాడును బుష్పితములగు నశోకపున్నాగసహకారముల గున్నలవలె
నున్నవాడును ఇరువదొడ్ల వయసు గలవాడును నెమిలిసింధము శిరస్సునం
దాల్చినవాడును కలంకములేని శరత్కాలచంద్రుని నిండు బింబముంబోలు
మోముగలవాడును ఒక ప్రక్కకు ముడువబడిన జటాజూటము గలవాడును
శోమలమగు వ్యాఘ్రచర్మము ధరించినవాడును సవ్యముగాను నవసవ్యముగాను
తేలపూదండలఁ దాల్చినవాడును నాభిప్రదేశము మొదలుగఁ బిక్కల
వఱకు న్రేలుకాడునట్టి కడిమిపూలదండలచే శత్రువులకును ఆనందకరంబగు
సౌందర్యము గలవాడును తనయట్లు వన్యాలంకారములచే నలంకృతయయి
నిర్మలయయి అడవియందలి శోభలకు దర్పణమో యనందగి యొప్పుచున్న
సర్వాంగసుందరియగు దేవిహస్తమున ధరుస్సును నిర్మలమగు నొక బాణము
నొసంగి యామె రెండవ (ధనుర్ధరమగు దానికన్న నిశితమయిన) మూఁపును దన
వామబాహువుచే నవలంబించి రెండవచేత సుగంధియగు పూగుత్తిని పలుమాఱు
మూర్ఛింపచు శ్రొంజిగురురెప్పుచే నీవఁబడుచున్నవాడును తనముందు
గర్వించి నడచుచున్న సిల్లవాండ్రచేతను మనోహరములగు కుక్కలచేతను
బరివేష్టితుండును ఇట్టియాకారముదాల్చిన కిరాతవేషుఁడగు లోకగురువు సీశ్వ
రుని ధ్యానింపవలెను. అని యర్థము.

ఇది శ్రీమత్థవాటోపనామ సుందరరామ ప్రణీతంబగు

శ్రీరుద్రభాష్యాంధ్రవివరణమునందుఁ

దృఢీయానువాకము.

ఓం నమో భగవతే రుద్రాయ.

అథ చతుర్థానువాకః.

న మ ఆ వ్యా ధి నీ భ్యో వి వి ధ్య స్తీ భ్య శ్చ వో
న మః.

నమః - ఆవ్యాధినీభ్యః - వివిధ్యస్తీభ్యః - చ - వః -
నమః.

తృతీయానువాకమున నుభయతోనమస్కారములగు కొన్నియజాస్సులు చెప్పబడినవి. ఇక మఱికొన్ని యుభయతోనమస్కారములగు యజాస్సులు చతుర్థానువాకమునందుఁ జెప్పబడును.

రుద్రా = రుద్రులారా ! ఆవ్యాధినీభ్యః = అంతటను కొట్టునట్టి స్త్రీమూర్తులయిన మిఁకొఱకు, నమః = నమస్కారము అగుఁగాక. వివిధ్యస్తీభ్యః = విశేషించి కొట్టునట్టి స్త్రీమూర్తులగు, వఃచ = మిఁకొఱకును, నమః = నమస్కారమగుఁగాక.

రుద్రులారా ! అంతటను వ్యాపించి శత్రువులను కొట్టునట్టి శక్తుల రూపముగల మిఁకు నమస్కారము, విశేషించి కొట్టునట్టి శక్తుల రూపముగల మిఁకు నమస్కారము.

భ. ఇకమీఁద దేవుఁడు ద్రవ్య క్రియాగుణముల కధిపతియని ప్రతిపాదించఁబడును. ఇయ్యనువాకమున నన్నిమంత్రములును బ్రత్యక్ష కృతములు. సంఘాతములే నమస్కరించఁబడును. ఆవ్యాధినీభ్యః = అంతటను కొట్టునట్టి రుద్ర సేనలు ఆవ్యాధినులు, లేక, ఆవ్యాధినులని కొన్నిజాతులు కలవు, వాని రూపముగల మిఁకొఱకును, నమః = నమస్కార మగుఁగాక. వివిధ్యస్తీభ్యః =

నానా విధముగా కొట్టునట్టి సేనలగు, లేక జాతులగు, తద్రూపులగుననుట, వః
చ=మిశ్రితమును, నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

న మ ఉ గ ణా భ్య స్త గ్ం హ తీ భ్య శ్చ వో
నమః.

నమః - ఉగణాభ్యః - త్యగ్ంహతీభ్యః - చ - వః - నమః.

రుద్రాః = రుద్రులారా ! ఉగణాభ్యః = ఉత్కృష్టగణ రూపలగు
సప్తమాతృకలు మొదలుగాఁగల శక్తులకొఱకు, వారి రూపముగల మిశ్రిత
కనుట, నమః = నమస్కార మగుఁగాక. త్పంహతీభ్యః=హింసించుటకు సమర్థ
లగు సుగ్రదేవతలయిన దుర్గమొదలయిన, వారి రూపముగలవారగు అనుట,
వఃచ = మిశ్రితమును, నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

ఉత్కృష్ట గణస్వరూపలగు సప్త మాతృకాది శక్తుల
రూపముగల మిశ్రిత నమస్కారము, హింసించుటయందు సమర్థ
లయిన దుర్గాదులగు సుగ్రదేవతల రూపముగల మిశ్రిత నమ
స్కారము.

భ. ఉగణాభ్యః = ఇరువదియేడు రథములును అన్ని యేనుగులును
ఎనుబదియొక్క గుఱ్ఱమును నూటముప్పది యయిదుగురు కాల్యురును గలసేనా
విశేషము గణమనఁబడును. ఉత్కృష్టములగు గణములను సేనా విశేషములుగల
వారలకొఱకు, లేక, అతిశయించిన గణములను సేనా విశేషములుగల వారల
కొఱకు, గొప్ప సేనలు గలవారల కొఱకునుట, అట్టి స్త్రీదేవతల రూపముగల
మిశ్రితము, నమః = నమస్కార మగుఁగాక. త్పంహతీభ్యః = హింసించునట్టి
స్త్రీదేవతల రూపముగల, వఃచ = మిశ్రితమును, నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

న మో గ్ర తే భ్యో గ్ర త ప తి భ్య శ్చ వో న మః.

నమః - గ్రతేభ్యః - గ్రతపతిభ్యః - చ - వః - నమః. 3.

రుద్రాః = రుద్రులారా! గ్రతేభ్యః = ఆశపడునట్టి న్వభావముగల వారలకొఱకు, విషయ లాలరనుట, అట్టివారల రూపముగల మీకొఱకు, నమః = నమస్కారమగుగాక. గ్రతపతిభ్యః = విషయాసక్తులకు పాలకులగు, వశ = మీకొఱకును, నమః = నమస్కార మగుగాక.

విషయాసక్తుల రూపముగల మీకు నమస్కారము. విషయాసక్తులఁ బాలించువారి రూపముగల మీకు నమస్కారము.

భ. గ్రతేభ్యః = మిక్కిలి బుద్ధిగల వారలకొఱకు, బుద్ధిమంతులయి జీవించువారలు గ్రతులనఁబడుదురు, వారి రూపముగల మీకొఱకు, నమః = నమస్కారమగుగాక. గ్రతపతిభ్యః = బుద్ధిమంతులకు ప్రభువులగు, వశ = మీకొఱకును, వారి రూపముగల మీకొఱకు ననుట, నమః = నమస్కార మగుగాక. 3

న మో వ్రా తే భ్యో వ్రా త ప తి భ్య శ్చ వో న మః.

నమః - వ్రాతేభ్యః - వ్రాతపతిభ్యః - చ - వః - నమః. ౪

రుద్రాః = రుద్రులారా! వ్రాతేభ్యః = నానాజాతుల సమూహములకొఱకు, వాని రూపముగల మీకొఱకునుట, నమః = నమస్కార మగుగాక. వ్రాతపతిభ్యః = ఆసమూహములకుఁ బ్రభువులయిన, వశ = మీకొఱకును, తత్ప్రభువుల రూపముగల మీకొఱకు నమః = ననుట, నమస్కార మగుగాక.

రుద్రులారా! నానావిధ జాతులవారి సమూహముల రూపముగల మీకు నమస్కారము. ఆసమూహములకుఁ బాలకులగువారి రూపముగల మీకు నమస్కారము.

భ. వ్రాతేభ్యః = నియతమయిన జీవితలేని నానా జాతీయుల సమూహములకొఱకు, వాని రూపముగల మీకొఱకు, నమః = నమస్కార మగుఁగాక. తక్కినది సమానము. ౪

న మో గ జే భ్యో గ ణ ప తి భ్య శ్చ వో న మః.

నమః - గజేభ్యః - గణపతిభ్యః - చ - వః - నమః. ౫

రుద్రాః = రుద్రులారా! గజేభ్యః = దేవుని సేవకులయిన వ్రమధులను భూత విశేషములకొఱకు, వాని రూపము గల మీకొఱకు ననుట, నమః = నమస్కార మగుఁగాక. గణపతిభ్యః = వ్రమధ గణములకుఁ బాలకులయిన; పాలకుల రూపము గల యనుట, వః = మీకొఱకును, నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

వ్రమధగణముల రూపముగల మీకు నమస్కారము, వానికే బ్రభువుల రూపముగల మీకు నమస్కారము.

భ. సమానము. ౫

న మో వి రూ పే భ్యో వి శ్వ రూ పే భ్య శ్చ వో న మః.

నమః - విరూపేభ్యః - విశ్వరూపేభ్యః - చ - వః - నమః. ౬

రుద్రాః = రుద్రులారా! విరూపేభ్యః = వికృతమయిన ఆకారము
గలవారలకొఱకు, దిగంబరులు ఎచ్చు తక్కువలయిన యవయవములు గల
వారలు మొదలగు వారలయొక్క రూపముగల మీకొఱకనుట, నమః =
నమస్కారమగుఁగాక. విశ్వరూపేభ్యః = నమస్తరూపములును గలవారలగు,
స్వేచ్ఛచే గుఱ్ఱములు పులు లేనుగులు సింహములు మొదలగు వానిరూపముల
ధరించినట్టి యనుట, వఃచ = మీకొఱకును, నమః = నమస్కారమగుఁగాక.

రుద్రులారా! నగ్నులు మొదలగు వికృత రూపముగల
వారల రూపముగల మీకు నమస్కారము, గుఱ్ఱములు మొద
లగు నానారూపములను స్వేచ్ఛచే ధరించినట్టి మీకు నమ
స్కారము.

భ. సమానము.

౬

న మో మ హ ద్భ్యః తు ల్ల కే భ్య శ్చ వో న మః.

నమః - మహద్భ్యః - తుల్లకేభ్యః - చ - వః - నమః. ౭

రుద్రాః = రుద్రులారా! మహద్భ్యః = అణిమాద్యస్తైశ్చర్య
ములుగల గొప్పవారల కొఱకు, వారి రూపముగల మీకొఱకనుట, నమః =
నమస్కారమగుఁగాక. తుల్లకేభ్యః = అణిమాదులులేనివారలగు, వారిరూపము
గలవారలగు ననుట, వఃచ = మీకొఱకును, నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

అణిమ గరిమ మహిమ లఘిమ ప్రాప్తి ప్రాకామ్యము
ఈశత్వము వశిత్వము అను నెనిమిది యైశ్వర్యములుగల
మహానుభావుల రూపముగల మీకు నమస్కారము; అవిలేని
యల్పులగు వారి రూపముగల మీకు నమస్కారము.

భ. రుద్రాః = రుద్రులారా ! మహాభ్యుః = జ్ఞానముచేతను ఆకారముచేతను ప్రభావముచేతను గొప్పవారలకొఱకు, వారిలక్షణము, “సాశ్చే-
ష్టగ్రహనక్షత్రాం ద్వాం కుయ్యర్యే మహితలే, ప్రాప్తాప్తగుణమైశ్వర్యం
యేన యాన్తి సువిన్దయమ్, యేషాం విన్దయతే నిత్యం కర్తృభిర్భగవాన్-
శివః” ఎవ్వరు సూర్యచంద్రనక్షత్రములతోఁ గూడిన ఆకాశమును భూమి
యందు నిర్మింతురో, ఎవ్వరు ఎనిమిది విధములయిన దైవశ్వర్యమునొందియు
నంతగా నాశ్వర్యము పడరో, ఎవ్వరికార్యములచే భగవంతుండగు శివుఁ
డెల్లప్పుడు నాశ్వర్యపడునో, ఆట్టివారలు మహచ్ఛబ్దవాచ్యులు, అని చెప్పఁ
బడినది, ఆట్టి వారి రూపముగల మీకొఱకనుట, నమః = నమస్కార మగుఁ
గాక. త్సుల్లక్షేభ్యః = నీచములయిన జ్ఞానమును ఆకారమును బ్రభావమును
గల, లేక “క్షోదయిత్వా లాలయిత్వా కదనం కృత్వా వర్తమానేభ్యః” నలిపి
కదలించి కొట్టియుండు వారలగు, లేక, “త్సుధం క్షోదం వాలాన్తీతి
త్సుల్ల కాః తేభ్యః” అకలిని నలుపుటనుగాని గ్రహించువారలగు, ఆట్టి వారి
రూపముగలయనుట, వః చ=మీకొఱకును, నమః = నమస్కార మగుఁగాక. 2

న మో ర ధి భ్యో ౭ ర థే భ్య శ్చ వో న మః.

నమః - రధిభ్యః - ఆరథేభ్యః - చ - వః - నమః.

రుద్రాః = రుద్రులారా ! రధిభ్యః = రథముగల వారల కొఱకు,
రథము నెక్కియున్న వారలకొఱకు, వారి రూపముగల మీకొఱకనుట, నమః=
నమస్కార మగుఁగాక. ఆరథేభ్యః = రథము లేనివారలగు, రథము నెక్కి
యుండు వారలనుట, వారిరూపముగల, వఃచ = మీకొఱకును, నమః = నమ
స్కార మగుఁగాక.

రథము నారోహించి యుండు వారల రూపముగల మీకు నమస్కారము, అట్లు కాని వారల రూపముగల మీకు నమస్కారము.

భ. నమానము.

౮

న మో ర థే భ్యో ర థ ప తి భ్య శ్చ వో న మః.

వమః - రథేభ్యః - రథపతిభ్యః - చ - వః - నమః.

౯

భ. రుద్రాః = రుద్రులారా! రథేభ్యః = రథములకొఱకు, రథముల రూపముగల మీకొఱకనుట, లేక, రథావయవ రూపులగు మీకొఱకనుట, “హయాంశ్చ చతురోవేదాం త్వర్వదేవమయం రథమ్” నాలుగువేదములను గుఱిములను సర్వదేవ మయంబగు రథమును” అని మహాభారతమునందును, “అర్కాబ్జనేమిర్వేదాశ్వస్త్రయస్త్రింశన్తరున్తయః; పురాణేః కల్పితో దేవై స్సరథో బ్రహ్మసారథిః” సూర్యచంద్రులు చక్రములుగాఁ గలదియు ముప్పది మూఁడు కోటులదేవతల వికార మయినదియు బ్రహ్మసారథిగాఁ గలదియునగు నారథము పురహరునకు దేవతలచేఁ గల్పింపఁబడినది. అని భవిష్యత్పురాణము నందును, దేవునిరథముయొక్క యవయవము లన్నియు దేవతలని చెప్పఁబడినది, రథావయవభూతలగుదేవతల రూపముగల మీకొఱకని భావము. నమః = నమ స్కార మగుఁగాక. రథపతిభ్యః = రథమునకు నాథులగు, వఃచ = మీకును, నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

రథ స్వరూపులు, లేక, రథావయవ స్వరూపులగుమీకు నమస్కారము, ఆరథమునకుఁ బ్రభువులరూపముగల మీకు నమస్కారము.

౯

న మ సే నా భ్య సే నా ని భ్య శ్చ వో న మః.

నమః - సేనాభ్యః - సేనానిభ్యః - చ - వః - నమః. ౧౦

భ. యద్రా = యదులారా! సేనాభ్యః = సేనల కొఱకు, సేనల
రూపమున క్రిడించునట్టి మిశ్రాఱకనుట, నమః = నమస్కార మగుఱగాక, సేనా
నిభ్యః = సేనలను నడపువారలగు, సేనాపతుల రూపము గలయనుట, వఃచ =
మిశ్రాఱకును, నమః = నమస్కార మగుఱగాక.

సేనలరూపమున విహరించునట్టి మిశ్రాఱక నమస్కారము,
సేనాపతుల రూపముగల మిశ్రాఱక నమస్కారము. ౧౦

న మః శ్చ త్తృ భ్య స్స సంగ్రహీ తృ భ్య శ్చ వో న మః.

నమః - శ్చ త్తృభ్యః - సంగ్రహీతృభ్యః - చ - వః - నమః.

భ. యద్రా = యదులారా! శ్చ త్తృభ్యః = గుఱ్ఱములను మరపువారల
కొఱకు, వారి రూపముగల మిశ్రాఱకనుట, నమః = నమస్కార మగుఱగాక
సంగ్రహీతృభ్యః = పట్టువారలగు, పగ్గములనుబట్టి రథముఱదోలునట్టి సారథు
లగు, వారి రూపము గలయనుట, వఃచ = మిశ్రాఱకును, నమః = నమస్కార
మగుఱగాక.

అశ్వములను మరపు వారి రూపము గల మిశ్రాఱక నమ
స్కారము, రథము తోలువారి రూపముగల మిశ్రాఱక నమ
స్కారము. ౧౧

న మ్మ స్త యే భోయో ర థ కారే భ్య శ్చ వో న మః.

నమః - తక్షభ్యః - రథకారేభ్యః - చ - వః - నమః. ౧౧

భ. రుద్రాః = రుద్రులారా! తక్షభ్యః = వడ్డంగులకొఱకు, వడ్డం
గుల రూపముగల మిశ్రితకనుట, నమః = నమస్కార మగుఁగాక. రథకారేభ్యః =
రథముల చేయువారలగు, తద్రూపముగల వారలగు, వఃచ = మిశ్రితకను, నమః =
నమస్కార మగుఁగాక.

వడ్డంగుల రూపముగల మిశ్రిత నమస్కారము. రథము
చేయువారి రూపముగల మిశ్రిత నమస్కారము. ౧౨

న మః కు లా లే భ్యః కర్తారే భ్య శ్చ వో న మః.

నమః - కులాలేభ్యః - కర్తారేభ్యః - చ - వః - నమః. ౧౩

భ. రుద్రాః = రుద్రులారా! కులాలేభ్యః = కులవర్తనవాండ్రకొఱకు, వారి
రూపముగల మిశ్రితకనుట, నమః = నమస్కార మగుఁగాక. కర్తారేభ్యః = కరు
మలవాండ్రగు, కరుమలవారి రూపముగల, వః చ = మిశ్రితకను, నమః = నమ
స్కార మగుఁగాక.

కుమారవారి రూపముగల మిశ్రిత నమస్కారము. కర్మ
వారి రూపముగల మిశ్రిత నమస్కారము. ౧౪

న మః పు జ్ఞై స్తే భోయో ని షా దే భ్య శ్చ వో న మః.

నమః - పుజ్జైస్తేభ్యః - నిషాదేభ్యః - చ - వః - నమః. ౧౫

రుద్రాః = రుద్రులారా ! పుంజిష్టేభ్యః = పక్షుల సమూహముల
చంపునట్టి వారల కొఱకు, వారి రూపముగల మీకొఱకు, నమః = నమస్కార
మగుఁగాక. నిహదేభ్యః = మత్స్యములను చంపు వారలగు, వారి రూపముగల
యనుట, వః చ = మీకొఱకును, నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

పక్షులఁ జంపువారల రూపముగల మీకు నమస్కారము,
మత్స్యములఁ జంపువారల రూపముగల మీకు నమస్కారము.

భ. పుంజిష్టేభ్యః = సమూహముగల పక్షులను బంధించు వారలరూపము
గల మీకొఱకు; నమః = నమస్కార మగుఁగాక. నిహదేభ్యః = మిక్కిలి నశించఁ
జేయువారలు, అనఁగా సమూహములుగా చుట్టి చంపువారలు కావున, మత్స్య
ఘాతులు నిహదు లనఁబడుదురు. వారలరూపముగల, వః చ = మీకొఱకును,
నమః = నమస్కార మగుఁగాక. గర

న మ ఇ ష్టు కృ ద్ధ్యో ధ న్న కృ ద్ధ్య శ్చ వో న మః.

నమః - ఇష్టుకృద్భ్యః - ధన్వకృద్భ్యః - చ - వః - నమః. గగి

భ. రుద్రాః = రుద్రులారా ! ఇష్టుకృద్భ్యః = మంచి బాణములను
జేయు వారలకొఱకు, తద్రూపముగల మీకొఱ కనుట, నమః = నమస్కార
మగుఁగాక. ధన్వకృద్భ్యః = మంచి ధనుస్సులను జేయువారలగు, తద్రూపము
గలయనుట, వః చ = మీకొఱకును, నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

బాణములు చేయు వారల రూపముగల మీకు నమ
స్కారము, ధనుస్సులు చేయు వారల రూపముగల మీకు నమ
స్కారము. గగి

స మో మృ గ య భ్య శ్చ ని భ్య శ్చ వో స మః.

సమః - మృగయుభ్యః - శ్వనిభ్యః - చ - వః - సమః. ౧౬

రు ద్రాః = రుద్రులారా! మృగయుభ్యః = వేటకాండ్ర కొఱకు, వారి రూపముగల మీకొఱకు, సమః = సమస్కార మగుఁగాక. శ్వనిభ్యః = కుక్కల నడపువారలగు, కుక్కలమెడలకుఁ దగిలించిన పగ్గములను బట్టువారలగు, అట్టివారి రూపముగల వారలగుననుట, వః చ = మీకొఱకును, సమః = సమస్కారమగుఁగాక.

వేటయాడువారి రూపముగల మీకు సమస్కారము, కుక్కలను మెడకు త్రాడు తగిలించి పట్టుకొనియుండు వారల రూపముగల మీకు సమస్కారము.

భ. మృగయుభ్యః = మృగముల వేటయాడువారలకొఱకు, మృగములను చంపఁ గోరికే పొందుదురు. కావున మృగయువు లనబడుదురు, లేక, మృగములను తమకుఁగోరువారలు మృగయువులు, వ్యాభులు, అట్టివారి రూపముగల మీకొఱకునుట, సమః = సమస్కార మగుఁగాక. శ్వనిభ్యః = కుక్కల నడపువారలగు, కుక్కలకుఁ బాలకులగు, వారి రూపముగల యనుట, వః చ = మీకొఱకును, సమః = సమస్కార మగుఁగాక. ౧౬

స మ్ శ్చ భ్య శ్చ ప తి భ్య శ్చ వో స మః.

సమః - శ్వభ్యః - శ్వపతిభ్యః - చ - వః - సమః. ౧౭

ఇతి శ్రీమద్యజుస్సంహితాయాం - చతుర్థకాండే,
పంచమ ప్రపాఠకే, చతుర్థోఽనువాకః.

ఇందు, దేవుడు విలాసార్థముధరించు నానావిధమూర్తులందు, ద్వితీయానువాకమున దేవతామూర్తిని బ్రధానీకరించి స్తోత్రము సేయఁబడెను. తృతీయానువాకమునఁజోరమూర్తిని జతుర్థానువాకమున నానాజాతి మూర్తిని బ్రధానీకరించి స్తోత్రము చేయఁబడెనని విభాగము తెలియునది.

భ. శ్వభ్యః = కుక్కలకొఱకు, తద్రూపముగల మిఠొకనుట, నమః = నమస్కార మగుఁగాక. శ్వపతిభ్యః = కుక్కలకుఁ బ్రభువులయిన, లేక, క్షేత్రపాలకరూపులయిన, వః చ = మిఠొకనును, నమః = నమస్కారమగుఁగాక.

కుక్కల రూపముగల మీకు నమస్కారము, వానిని బాలించువారి (క్షేత్రపాలకుల) రూపముగల మీకు నమస్కారము. ౧౭

ఇందు నానావిధముగాఁ బరమేశ్వరు నుపాసించి తత్ప్రసాదమును బొందిన జాతి విశేషములే నమస్కరింపఁబడునని కొందఱు వక్కాణింతురు.

ఇక నీయనువాకమునకుఁ బురశ్చరణము. ఒక ప్రాజాపత్య కృచ్ఛ్రమును తదర్థమును చరించి తొమ్మిదివేలు జపముసేయవలెను, అంత శివాలయమున నెనిమిదివేలు ప్రదక్షిణములు సేయవలెను. ప్రదక్షిణము లగువఱకు నిరంతరము జపించుచుండునది. అంతఁ బురశ్చరణసిద్ధుఁడగును. ఇందు తిథ్యాది నియమములేదు, ఇష్టమగునపుడు చేయవచ్చును. రాజయత్న వీడితుఁడగువాఁడు సిద్ధుఁడగు బ్రాహ్మణుని వరించి యతనిచే శాంతిచేయించుకొనవలెను. ఆసిద్ధుఁడు రోగవీడితునియింట బాహుప్రమాణమగు కుండముగావించి యతనియన్నిం బ్రతిష్ఠించి దానిముందట వేది నిర్మించి యందు జలపూర్ణము తంతువేష్టితమగు నూతనఘటము ప్రతిష్ఠించి దానియందు ఈయనువాకముచే దేవు నావాహనముచేసి, గంధాదులచేఁ బూజించి, కర్పూరగంధము తామరస

పుష్పము ఊశీరాదిదశాంగధూపము ఆజ్యదీపము సమర్పించి, యిట్లు ఆరాధించి పదునొకండుదినములు దీక్షవహించి చేయవలెను. ప్రారంభదినమునందు ఆవాహనాది మంత్రపుష్పాంతము నారాధించి ఈయనువాకముచేఁ బదునొకండుమాటులు ప్రతి సమస్కారము నేలిచే హోమముచేసి తత్సన్నిధానమునందు ఇరువదియొక్కవేలు జపము సేయవలెను. అదినము మొదలు కడవఱకు అగ్నిని రక్షింపవలెను. మఱునాడు నిత్య కార్యమయినపిదప, నేలిచేతను దేవ చేతను దడుదఁబడిన తిలలాజ దూర్వా వ్రీహియవలచే సీయనువాకము పదునొకం డావృత్తులుగాఁ బ్రతినమస్కారము హోమము సేయవలెను. ఇట్లే ఆసిమ్మట మూఁడుదినములు ప్రదిదినమును లేనెగలిసిన నేలిచే వేల్వలయును. అటుసిమ్మట ముచుపటివలెనే, ఆఱవదినమునందు అశ్వత్థసమిధలచేతను విడవదినమున నుత్తరేను సమిధలచేతను హోమము సేయునది. అటుసిమ్మట నొకదినము ఆవశ్యకములయిన నిత్య కర్మలకు విరోధములేనట్లు ఉదయము మొదలుకొని యస్తమయము వఱకు నిరంతర మీయనువాకము జపముసేయవలెను. తొమ్మిదవ దినమునందు లేనెగలిసిన నేలిచే హోమము. పదియవ దినమునందు ఉదయము మొదలుగా నస్తమయమువఱకు జపము. అంత సమాప్తి దినమందనఁగాఁ బదునొకండవ దినమునందు ఈయనువాకము జపించుచు నెనిమిదివేల రామరస పుష్పములచేఁ బ్రతినమస్కారము దేవునిఁ బూజింపవలెను. సిమ్మట గౌరీపూజ చేయవలెను. అంత బ్రాహ్మణులచే “వ్యాధి నిర్మోచనమస్తు” అని పఠించి యాశీర్వాదము పొందునది. అటుసిమ్మట దక్షిణ. రాజు ఎనిమిదివేలుగాని తదర్థముగాని యెనిమిదిసూటులుగాని నిష్కము లీవలెను. ఇతరులైనచో ఎనిమిది సూటులుగానితదర్థముగాని యిరువదియైదుగాని నిష్కము లిచ్చునది. పెక్కండు కర్తలగునెడ ఒక్కొక్కఁడు వేటువేటుగా దక్షిణ యీవలెను. వెనుకఁ గర్త దక్షిణ యిచ్చునది. ప్రదిదినమును ఒక్కొక్క నిష్కమునిచ్చి పూర్తిపొందిన పిదప సమష్టి దక్షిణగా నొకగోవు నొసంగవలెను. అనంతరము దేవోద్వాస నము సేయునది. అంతఁ గలశజలముచే కర్తను స్నానముసేయించునది, లేక

ప్రక్షీంచునది. ఇందుచే రాజయత్న నశించును. శంభు ప్రసాదముచే దీర్ఘాయువు నగును.

ఇక నీయనువాకముచేతనే మేహశాంతి చెప్పబడును. మేహ పీడితుడగువాడు తనయగ్నియందు, ప్రతినమస్కారము తొమ్మిదివేలాహుతులు వేల్చినయెడ మేహశాంతి యగును. ఇతరములగు కుష్ఠము మొదలగువ్యాధులకును, అనువాకము లక్షమార్లు జపించునది. ఆవ్యాధులు నశించును. గొప్పజ్వరములు వచ్చినపుడు, శత్రుడైన బ్రాహ్మణుడు బొడ్డుబంటినీట బ్రవాహమున నిలుచుండి యనువాకముజపించుచు బ్రతినమస్కారము నొక్కొకటిచొప్పున నెనిమిదివేలెఱ్ఱదామర పూవులను జలమునందు వేయునది. ఆటుకిప్పుట భృంగి రిటపూజ చేయునది. ఇట్లు చేసినచో మహాజ్వరము నశించును. ఇది మిక్కిలి ఘోరమగుటంజేసి విద్వాంసుండగు బ్రాహ్మణుడే గురువుగావలెను. లేనిచో విఘ్నమగును. కాబట్టి లోపము సేయఁజనదు.

ధ్యానము.

భస్మో ద్భాసితసర్వాక్షం జటామణ్డలమండితమ్,
ధ్యాయేత్త్ర్యక్షం వృషారూఢం గణేశ్వరయుతం హరమ్.

విభూతిచే బ్రకాశించునట్టి యెల్లయవయవములుగలవాడును జటాసమూహముచే నలంకరింపఁబడినవాడును మూడుకన్నులుగలవాడును గణనాథునితోఁ గూడినవాడును వృషభము నారోహించినవాడునగు హరుని ధ్యానింపవలెను. అని యర్థము.

ఇది శ్రీమత్త్వేదాంతోపనామ సుందరరామ ప్రణీతంబగు
శ్రీరుద్రభాష్యాంధ్ర వివరణమునందుఁ
జతుర్థానువాకము.

ఓం నమో భగవతే రుద్రాయ

అథ పశ్చిమానువాకః.

న మో భ వా య చ రు ద్రా య చ.

నమః - భవాయ - చ - రుద్రాయ - చ.

౧

చతుర్థానువాకమున నుభయతో నమస్కారములగు యజుస్సులు సహస్రములయ్యెను. ఇక నైదవది మొదలుకొని యైదనువాకములయందు నమస్కారము మొదలుగాఁగల యజుస్సులే పఠింపఁబడును. అందుఁ బాఠ మానువాకమునఁ బాఠపఠయజుస్సులు చెప్పఁబడును.

భవాయచ = ప్రాణులకుఁ గారణమైన వానికొఱకును, భవన్తిప్రాణినః అస్తాత్, వీరివలనఁ బ్రాణులు కలుగుదురు అని వ్యుత్పత్తి, రుద్రాయచ = రుద్రుడొదన హేతుభూతం దుఃఖం ద్రావయతీతి రుద్రః, రోదనమును అనఁగా దానికిఁ గారణమైన దుఃఖమును పోగొట్టువానికొఱకును, నమః = నమ స్కారము.

సర్వప్రాణులకును గారణమయినవానికి నమస్కారము, రోదనమునకుఁ గారణమైన దుఃఖమును హరించువానికి నమ స్కారము.

భ. ఇట్లు మూడనువాకములచే దేవుఁడు విశ్వనాథుఁడగుట ప్రతిపాదింపఁబడినది. ఇకమీఁద నష్టమూర్త్యధిష్ఠానము నుగ్గడించి, దేవుఁడు స్తుతింపఁబడును. ఈభయతో నమస్కారములగు యజుస్సులు ముగిసినవి. ఇక నన్యతరతో నమస్కారములు, అందును ఆదియందు నమస్కారము గలయజుస్సులు పఠింపఁబడును.

భవాయచ=భవకృతౌ సర్వత్ర సర్వదా ఇతి భవః, ఇతఁడు ఎల్లచోట లను ఎల్లప్పుడు నుండువాఁడు, లేక, ఎల్లప్పుడును ఉండనే యుండువాఁడు,

ఒకప్పుడును లేనివాడుకాదు, లేక, సర్వంభావయతి, సమస్తమును కలుగఁ జేయువాడు, లేక, సర్వైభావ్యతే, అందఱిచేత ధ్యానింపఁబడువాడు, లేక, భవతి అస్తిత్వం సర్వమ్, ఇతనియందు సమస్తము నుండును. అట్టివానికొఱకును; భవుడు అప్తమూర్తులయందు జలమున కధిష్ఠాత. రుద్రాయచ=రోదయతి సర్వ ముత్తకాలే ఇతిరుద్రః, ప్రలయకాలమునందు సమస్తము నేష్పించువానికొఱ కును, నమః=నమస్కారము. రుద్రుడు సూర్యమూర్తి కధిష్ఠాత, అధిష్ఠాత్మ ప్రకరణముకావున మరల రుద్రశబ్ద మామూల మయ్యెను. ౧

న మ శ్చ ర్వా య చ ప శు ప త యే చ.

నమః - శర్వాయ - చ - పశుపతయే - చ.

౨

శర్వాయచ=శృణోతి హి నస్తి పాపమితి శర్వః, పాపమును హింసించు వానికొఱకును, పాపమును బోగొట్టువానికొఱకు ననుట, పశుపతయేచ = పశు పులవంటివారికి అజ్ఞానులగుపురుషులకు బాలకుడగువానికొఱకును, నమః = నమస్కార మగుగాక.

పాపములఁ బోగొట్టువానికొఱకును అజ్ఞానులగుటచేఁ బశుపులవంటివారగు పురుషులఁ బాలించువానికొఱకును నమ స్కారము.

భ. శర్వాయచ=శృణోతిహి నస్తి సర్వమస్తకాలే ఇతిశర్వః, ప్రలయ కాలమునందు సమస్తమును హింసించువానికొఱకును, ఇతఁడు అగ్నిమూర్తి కధిష్ఠాత, పశుపతయేచ=బ్రహ్మాదిస్థావరాంతము లగుపశుపులయొక్క పాలకుడగు వానికొఱకును, ఇతఁడు భూమిమూర్తి కధిష్ఠాత, నమః = నమస్కార మగు గాక. ౩

న మో నీ ల గ్రీ వా య చ శి త్తి క ణ్ణా య చ.

నమః - నీలగ్రీవాయ - చ - శితికణ్ణాయ - చ. 3

నీలగ్రీవాయచ = నల్లనికంఠము గలవానికొఱకును, కాలకూటముధరించుటచే నల్లనైన కంఠముందలి యేకదేశము గలవానికొఱకు ననుట, శితికణ్ణాయచ=తెల్లని కంఠముగలవానికొఱకును, తెల్లనైన తక్కినకంఠ ప్రదేశము గలవానికొఱకు ననుట, నమః=నమస్కార మగుఁగాక.

కాలకూటము ధరించుటచే నల్లనైన కంఠమునందలి యేకదేశము గలవానికొఱకు నమస్కారము, తెల్లనైన తక్కిన కంఠభాగముగల రుద్రునకు నమస్కారము.

భ. శితికణ్ణాయచ=తెల్లనికంఠము గలవానికొఱకును, కాలకూటధారణముచే భగవంతుని కంఠమునందు వేయుట నొకభాగము మాత్రమె నల్లనైనది కావున తక్కిన కంఠమంతయు తెల్లగానే యుండునని భావము. లేక నల్లని కంఠము గలవానికొఱకును, “శీతీధవళమేచకా” అని నిఘంటువు, పునరుక్తి యాదరార్థము, నమః=నమస్కార మగుఁగాక. తక్కినది సమానము. 3.

న మః క ప ర్ది నే చ పృ ష్ఠ కే శా య చ.

నమః - కపర్దినే - చ - పృష్ఠకేశాయ - చ. ౪

కపర్దినేచ = జటాజూటము గలవానికొఱకును, పృష్ఠకేశాయచ = ఛేదింపబడిన పెండ్లుకలు గలవానికొఱకును, ముండితమయిన శిరస్సు గలవానికొఱకుననుట. నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

జటాజూటము ధరించి పాశుపతాదుల వేషముగలవాని

కొఱకును ముండితమయిన శిరస్సుధరించి సన్యాసి మొదలగు వారి వేషము గలవానికొఱకును నమస్కారము.

భ. పుష్ప కేశాయచ = ముండితములయిన పెండ్లుకలు గలవాని కొఱకును, సగము ముండితములయిన కేశములు గలవాఁడు పుష్పకేశుఁ డనఁ బడును. యజమానమూర్తిగలవానికొఱకు ననుట, నమః = నమస్కారమగుఁ గాక. ఇతఁడు యజమూర్తి కధిష్ఠాత. ౪

స మ స్స హ స్త్రా త్మ య చ శ త ధ న్వ నే చ.

నమః - సహస్త్రాత్మయ - చ - శతధన్వనే - చ. ౫

సహస్త్రాత్మయచ = వేయికన్నులు గలవానికొఱకును, ఇంద్రరూప మున వేయికన్నులు గలవానికొఱకు ననుట, శతధన్వనేచ = నూఱుధనుస్సులు గలవానికొఱకును, వేయి భుజములుగలుగు నవతారముపొందినవాఁడగుటచే నూఱు ధనుస్సులు గలవానికొఱకుననుట, నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

ఇంద్రరూపమున వేయికన్నులుగల రుద్రునకును వేయి భుజములుగల యవతారమునందు నూఱు ధనుస్సు లేక కాల మున ధరించిన రుద్రునికొఱకును నమస్కారము.

భ. సహస్త్రాత్మయచ = పెక్కుకన్నులు గలవానికొఱకును, శతధన్వ నేచ = పెక్కుధనుస్సులు గలవానికొఱకును, లేక, ధనుస్సు ఆయుధోపలక్ష్యము, పెక్కాయుధములు గలవానికొఱకు ననుట, నమః = నమస్కార మగుఁగాక. ౫

న మో గి రి శా య చ శి పి వి ప్తా య చ.

నమః - గిరిశాయ - చ - శిపివిప్తాయ - చ.

౬

గిరిశాయచ = కైలాసమును పర్వతమునందుండువానికొఱకును, శిపివిప్తాయచ = విష్ణురూపుడైనవానికొఱకును “విష్ణు శ్శిపివ్యః” అని శ్రుతి. నమః = నమస్కార మగుగాక.

భక్తుల ననుగ్రహించుటకై కైలాస పర్వతమునందు ఉమామహేశ్వరరూపంబున వెలసియున్న వానికొఱకును సర్వ లోకంబుల రక్షించుటకై విష్ణురూపము వహించువానికొఱకును నమస్కారము.

భ. గిరిశాయచ = కైలాసపర్వతమునందుండువానికొఱకును, లేక, ప్రశస్తమయిన గిరి (పర్వతము) గలవానికొఱకును, ప్రశస్తమయిన పర్వతమగు కైలాసము నివాసము గాగలవానికొఱకుననుట, లేక, గిరికి ఈశశః, కైలాస పర్వతమునకు నాథునికొఱకును, గిరామ్ ఈశశః, వాచకములగు వేదములకు ప్రణవమునకు నాథునికొఱకును, శిపివిప్తాయచ = ఆదిత్యస్వరూపునికొఱకును, “కైత్యచ్ఛ్రయనయోగా ద్వాకీలి వారి ప్రచక్షతే, తత్పానా ద్రక్షణాద్వాపి శివయో రశ్చయో మతాః, తేషు ప్రవిష్టస్సవితాశిష్టస్తదోచ్యతే” కైత్యము వలనగాని శయనము గలుగుట వలనగాని శి యనగా జలమని చెప్పచున్నారు. దానిని పానము చేయుటవలనగాని రక్షించుటవలనగాని శివులు అనగా కిరణములు చెప్పబడును. ఆకిరణములందు ప్రవిష్టుడుగావున సూర్యుడు శిపివిప్తుండని చెప్పబడుచున్నాడు. అని స్కందపురాణము. లేక, శివులనగా పశువులు “యజ్ఞోవైవిష్టుః పశవశ్శిషిః” అని శ్రుతి. వానియందు విష్టుడు అనగా ప్రవిష్టుడు, సర్వప్రాణులయందును, అంతర్యామిరూపమున వ్యాపించిన వాడనుట, అట్టి రుద్రునికొఱకును, నమః = నమస్కార మగుగాక.

౬

న మో మ్రి ధు ప్త మా య చే షు మ తే చ.

నమః - మీధుప్తమాయ - చ - ఇషుమతే - చ. 2

మీధుప్తమాయచ = మేఘరూపమున మిక్కిలి వర్షించువానికొఱకును,
ఇషుమతేచ = బాణములు గలవానికొఱకును, నమః = నమస్కారమగుగాక.

సర్వభూతములకును బోషణార్థమై మేఘరూపమున
మిక్కిలి వర్షించువానికొఱకును, సాధువులను బాధించువారి
శిక్షించుటకై బాణములు ధరించియుండువానికొఱకును నమ
స్కారము.

భ. ఇషుమతేచ = పెక్కుబాణములు గలవానికొఱకును, మహాశూరుని
కొఱకు ననుట. తక్కినది సమానము. 2

న మో హ్ర స్వా య చ వా మ్న నా య చ.

నమః - హ్రస్వాయ - చ - వామనాయ - చ. ౩

హ్రస్వాయచ = అల్పమయిన ప్రమాణముగలవానికొఱకును, పొట్టి
వానికొఱకు ననుట, వామనాయచ = సుకుచితములయిన యవయవములు
గలవానికొఱకును, పొట్టి యవయవములు గలవానికొఱకు ననుట, నమః =
నమస్కార మగుగాక.

పొట్టిశరీరము గలవానికొఱకును, పొట్టి యవయవములు
గలవానికొఱకును నమస్కారము.

భ. సమానము. ౪

న మో బృ హ తే చ వ ర్షీ య సే చ.

నమః - బృహతే - చ - వర్షీయసే - చ

౯

బృహతేచ = ఆకారముచే పెద్దయయినవానికొఱకును, వర్షీయసేచ = గుణములచే మిక్కిలి పెద్దయయినవానికొఱకును, నమః = నమస్కార మగుగాక.

ఆకారముచే గొప్పయయినవానికొఱకును గుణములచే నధికుడయినవానికొఱకును నమస్కారము.

౯

భ. సమానము.

న మో వృ థ్ధా య చ సృ వృ థ్వ నే చ.

నమః - వృథ్ధాయ - చ - సృవృథ్వనే - చ.

౧౦

వృథ్ధాయచ = వయసుచే నధికుకొఱకును, సృవృథ్వనేచ = చక్కగా వేదములచే పొగడఁబడినవానికొఱకును, నమః = నమస్కార మగుగాక.

మిక్కిలి వయసుచెల్లినవానికొఱకును, వేదములచే చక్కగా స్తుతింపఁబడినవానికొఱకును నమస్కారము.

భ. సృవృథ్వనేచ = మిక్కిలి వృద్ధునికొఱకును, ఎల్లప్పుడును స్తోత్రములచే వృద్ధిబొందుచున్నవానికొఱకు ననుట, లేక, భక్తులను జక్కగా వృద్ధిబొందించువానికొఱకును, నమః = నమస్కార మగుగాక.

౧౦

న మో అ గ్రి యా య చ ప్ర థ మా య చ.

నమః - అగ్రియాయ - చ - ప్రథమాయ - చ.

౧౧

అగ్రియాయచ = మొదటనున్న వానికొఱకును, జగత్తు పుట్టుటకుముందున్న వానికొఱకు ననుట, ప్రథమాయచ = ముఖ్యుడైనవానికొఱకు ననుట, నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

ప్రపంచము గలుగుటకు ముందున్న వానికొఱకును సభయందు ఉత్తముడైనవానికొఱకును నమస్కారము.

భ. సమానము.

న మ ఆ శ వే చా జి రా య చ.

నమః - ఆశవే - చ - అజిరాయ - చ.

౧౨

ఆశవేచ = శీఘ్రముగా వ్యాపించువానికొఱకును, అజిరాయచ = గమనమునందు సమర్థుడైనవానికొఱకును, నమః = నమస్కార మగుఁగాక. ౧౨

సమస్త ప్రపంచమును శీఘ్రముగా వ్యాపించినవానికొఱకును గమనమునందు సమర్థుడైనవానికొఱకును నమస్కారము.

భ. సమానము.

న మ శీ ఘ్రి యా య చ శీ భ్యా య చ.

నమః - శీఘ్రియాయ - చ - శీభ్యాయ - చ.

౧౩

శీఘ్రియాయచ = వేగముగా నడచువానికొఱకును, శీభ్యాయచ = శీభ మనగా జుప్రవాహము, జుప్రవాహమునందున్న వానికొఱకును, నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

శ్రీఘ్రముగా నడచువానికొఱకును జలప్రవాహము
నందున్న వానికొఱకును నమస్కారము.

భ. సమానము.

౧౩

న మ డ్డో ర్థ్యా య చా వ స్వ న్ద్యా య చ.

నమః - డ్డోర్థ్యాయ - చ - అవస్వన్ద్యాయ - చ.

౧౪

డ్డోర్థ్యాయచ=తరంగములయందున్న వానికొఱకును, అవస్వన్ద్యాయచ=
భ్వనిలేని జలమునందున్న వానికొఱకును, నమః = నమస్కార మగుగాక.

తరంగములయందున్న రుద్రునికొఱకును, నిలిచియుండు
టచే భ్వనిలేక యుండుజలమున నున్న వానికొఱకును నమ
స్కారము.

భ. సమానము-

౧౫

న మ స్రో త స్థ్యా య చ ద్వీ ప్యా య చ.

నమః - స్రోతస్థాయ - చ - ద్వీప్యాయ - చ.

౧౬

ఇతి శ్రీయజుస్సంహితాయాం
చతుర్థకాండే పంచమ ప్రపాఠకే,
పంచమోఽనువాకః.

స్రోతస్థాయచ=ప్రవాహము నందున్న వానికొఱకును, ద్వీప్యాయచ=
జలమధ్యముననుండు భూమియందున్న వానికొఱకును, నమః = నమస్కార
మగుగాక.

జలప్రవాహము నందున్న వానికొఱకును జలప్రవాహము నడుమనుండు భూమియందున్న వానికొఱకును నమస్కారము.

భ. ఇందు అధిష్ఠాన వ్యాపారభేదముచే భేదము నవలంబించి నమస్కారములు చెప్పబడినవి.

ఇది శ్రీమత్త వాటోపనామ సుందరరామ ప్రణీతం బగు
శ్రీరుద్రభాష్యాంధ్ర వివరణమునందుఁ
బంచమానువాకము.

ఓం నమోభగవతే రుద్రాయ.

అథ షష్ఠానువాకః.

న నో జ్యేష్ఠాయ చ క నిష్ఠాయ చ.

నమః - జ్యేష్ఠాయ - చ - కనిష్ఠాయ - చ.

పంచమానువాకమునందుఁ గొన్ని యన్యతరతో నమస్కారము లగు యజ్ఞస్థులు పఠింపఁబడినవి. షష్ఠానువాకమునందును మఱికొన్ని యట్టివే పఠింపఁబడును.

జ్యేష్ఠాయచ = విద్య యైశ్వర్యము మొదలగువాసచే నధికునికొఱకును,
కనిష్ఠాయచ = అవిద్య మొదలగునవి తక్కువ యగుటవలన మిక్కిలిఅల్పుడైన
వానికొఱకును, వారియిద్దఱికిని అంతర్యామియయిన రుద్రునికొఱకునుట, నమః =
నమస్కార మగుఁగాక.

విద్య యైశ్వర్యము మొదలగువానిచే నధికుడైనవాని రూపముగల రుద్రునికొఱకును, అవి తక్కువయగుటచే నల్పుడైన వానిరూపముగల రుద్రునికొఱకును నమస్కారము.

భ. జ్యేష్ఠాయచ = మిక్కిలి పృథ్వినికొఱకును, లేక, మిక్కిలి యుత్తముఁ డగువానికొఱకును, కనిష్ఠాయచ = మిక్కిలిచిన్న వానికొఱకును, లేక, మిక్కిలి తక్కువయయినవానికొఱకును, వీరియిద్దఱి రూపముగల రుద్రునికొఱకునుట, నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

న మ : పూ ర్వ జా య చా ప ర్వ జా య చ.

నమః - పూర్వజాయ - చ - ఆపరజాయ - చ.

పూర్వజాయచ = ముందుపుట్టినవానికొఱకును, సృష్టికిమొదట హిరణ్యగర్భరూపమునఁ బుట్టినవానికొఱకును, ఆపరజాయచ = వెనుకనుబుట్టినవానికొఱకును, బ్రలయకాలమునందు కాలాగ్ని మొదలగువానిరూపమునఁ బుట్టిన వానికొఱకును అనుట, నమః=నమస్కార మగుఁగాక.

సృష్టి యారంభమునందు హిరణ్యగర్భరూపమున నవతరించి జగత్తులను సృజించినవానికొఱకును, బ్రలయమప్పుడు కాలాగ్ని మొదలగువాని రూపమునఁ బ్రలయము గావించిన వానికొఱకును నమస్కారము.

భ. పూర్వజాయచ=ముందుపుట్టినవానికొఱకును, సర్వప్రాణులు పుట్టుటకుముందును ఉన్న వానికొఱకును అనుట, ముఖ్యమయిన పుట్టుట యీశ్వరునందు సంభవికాదు కావున, సర్వప్రాణులును పుట్టుటకుముందు గలనత్తయే యిచ్చట నుపలక్షితమగుచున్నది. జన్మలేనివానికొఱకును, లేక అనాది

యయినవానికొఱకును అనిభావము. అపరజాయచ = వెనుకను ఉన్న వానికొఱకును, నమస్తప్రాణులు నశించిన వెనుకకు ఉన్న వానికొఱకును అనుట, అనంతనికొఱకని భావము. నమః = నమస్కార మగుఁగాక. ౨

న మో మ ధ్య మా య చా ప గ్గ ల్భా య చ.

నమః - మధ్యమాయ - చ - అపగల్భాయ - చ. 3

మధ్యమాయచ = మధ్యకాలమునందును పుట్టినవానికొఱకును, దేవనర తిర్యగాదిరూపమునఁ బుట్టినవానికొఱకును అనుట, అపగల్భాయచ = ఇంద్రియ జ్ఞానములేని బాలునికొఱకును, ఇంద్రియములచే విషయములను జక్కఁగా గ్రహించుటకుఁ దెలియని మిక్కిలి శిశువైనవానికొఱకును అనుట, తద్రూపము గల రుద్రునికొఱకును అనిభావము. నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

మధ్యకాలమున దేవమనుష్యతిర్యగాదిరూపమున నావి ర్భవించినవానికొఱకును చక్కఁగా నింద్రియజ్ఞానముకలుగని శిశువురూపముగల రుద్రునికొఱకును నమస్కారము.

భ. మధ్యమాయచ = మధ్యకాలమునందును ఉన్నవానికొఱకును, అప గల్భాయచ = మిక్కిలి శిశువైనవానికొఱకును, తద్రూపునికొఱకును ననుట. నమః = నమస్కార మగుఁగాక. 3

న మో జ ఘ న్ద్యా య చ బు ధ్ని యా య చ.

నమః - జఘన్ద్యాయ - చ - బుధ్నియాయ - చ. ౪

జఘన్ద్యాయచ = జఘనమునందుఁ బుట్టినవానికొఱకును, గోవుమొదలగు వానిజఘనమునందు అనఁగా పశ్చాద్భాగమందు దూడలు మొదలగువాని.

రూపమునఁ బుట్టినవానికొఱకును, బుద్ధియాయచ = బుద్ధుమునందును, అనఁగా మూలమునందుఁ బుట్టినవానికొఱకును, వృక్షదులమూలములందు కొమ్మలు మొదలగువానిరూపమునఁ బుట్టినవానికొఱకును అనుట, నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

ఆవులు మొదలగువాని పశ్చాద్భాగమునందు దూడలు మొదలగువానిరూపముచే నావిర్భవించినవానికొఱకును వృక్షములమూలమునందు కొమ్మలు మొదలగువానిరూపమునఁ బుట్టినవానికొఱకును నమస్కారము.

భ. సమానము.

౪

న మ స్తో భ్యా య చ ప్ర తి స్త ర్భా య చ.

నమః - స్తోభ్యాయ - చ - ప్రతిస్తర్భాయ - చ.

౫

స్తోభ్యాయచ = ఉభాభ్యాం పుణ్యపాపాభ్యాం సహవర్తతే ఇతిస్తోభః, తత్ర భవస్తోభ్యః, పుణ్యపాపముల రెంటితోఁగూడిన మనుష్యలోకమున నున్నవానికొఱకును, ప్రతిస్తర్భాయచ = వివాహాదికర్తలయందు హస్తమునందు ధరించునట్టి రత్నబంధము ప్రతిస్తరము, దానికి యోగ్యుఁడయినవానికొఱకును, వివాహము మొదలగుకర్తలచే సంస్కరింపఁబడువాని రూపముగలవానికొఱకును అనుట, నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

పుణ్యపాపముల రెంటితోఁగూడిన మనుష్యలోకమున నున్నవానికొఱకును వివాహాదిసంస్కారములచే సంస్కరింపఁబడు పురుషుఁడు స్వరూపముగాఁ గలవానికొఱకును నమస్కారము.

భ. సోభ్యాయచ = సోభమనగా గంధర్వనగరము, సాల్వసోభమధి
ష్ఠాయ, సాల్వండు సోభమునధిష్ఠించి యని సాల్వని యాకాశగమనమగు నగ
రము సోభసంజ్ఞమని భారతము. ఇది నగరమాత్రమునకుపలక్షణము, ఎల్లనగరముల
యందును ఉన్న వానికొఱకును, లేక, శీతోష్ణముల రెంటితోఁగూడినది సోభము
ద్వంద్వములతోఁ గూడినదనుట, ఆట్టి శరీరమునం దున్న వానికొఱకును తక్కి
నది సమానము. గ

న మో యా మ్యాయ చ తే మ్యాయ చ.

నమః - యామ్యాయ - చ - తేమ్యాయ - చ. ౬

యామ్యాయచ = యమలోకమునందుఁ బాపము శిక్షించువాని రూప
మున నున్న వానికొఱకును, తేమ్యాయచ = తేమమనగా మోక్షము, దానికి
యోగ్యుడైన వానికొఱకును, జ్ఞానిస్వరూపునికొఱకును అనుట, నమః =
నమస్కారమగుఁగాక.

యమలోకమునందుఁ బాపము చేసినవారి శిక్షించు
యమునిరూపమున నుండువానికొఱకును ఆత్మాపరోక్షజ్ఞానము
నొంది మోక్షము పొందువాని రూపముగలవానికొఱకును
నమస్కారము.

భ. యామ్యాయచ = యమ మనగా ప్రళయకాలము, లేక, ప్రాణ
ముల నిగ్రహము, అందున్న వానికొఱకును, లేక, యమునిపురము యామ్యము,
అందున్న వానికొఱకును, తేమ్యాయచ = తేమమనగా రక్ష, లేక, మోక్షము,
లేక, రక్షాస్థానము, అందున్న వాని కొఱకును, నమః = నమస్కారమగుఁగాక. ౬

న మ ఉ ర్వ ర్యా య చ ఖ ల్యా య చ.

సమః - ఉర్వర్యాయ - చ ఖల్యాయ - చ.

2

ఉర్వర్యాయచ = ఉర్వర యనగా ఎల్లసస్యములతో నొప్పినభూమి, ధాన్యరూపమున దానికి యోగ్యుడైనవానికొఱకును, ఖల్యాయచ=ఖల మనగా ధాన్యము నులుచుభూమి, అందు పశువులను గట్టుటకుఁ బాఠినగుంజ మొదలగు వానిరూపమున, ఆఖలమునకుఁ యోగ్యుడైనవానికొఱకును, సమః=సమస్కార మగుఁగాక.

భూమియందు ధాన్యరూపమునఁ బుట్టినవానికొఱకును, ధాన్యము నులుచు కల్లమునందు మేధి మొదలగువానిరూప మున నున్న వానికొఱకును సమస్కారము.

భ. ఉర్వర్యాయచ = సర్వసస్యములతోనొప్ప భూమియందున్న వాని కొఱకును, ఖల్యాయచ=ధాన్యము నులుచు ప్రదేశమునందున్న వానికొఱకును, సమః=సమస్కార మగుఁగాక.

2

న మ శ్లో క్యా య చా వ సా న్ధ్యా య చ.

సమః - శ్లో క్యాయ - చ - అవసాన్ధ్యాయ - చ.

౮

శ్లోక్యాయచ = శ్లోకములనఁగా వైదికమంత్రములు, వానియందున్న వానికొఱకును, వైదిక మంత్రములచేఁ బ్రతిపాదింపఁబడువానికొఱకును అనుట, అవసాన్ధ్యాయచ = అవసాన మనగా వేదాంతము, అందున్న వానికొఱకును, వేదాంతముచేఁ బ్రతిపాదింపఁబడువానికొఱకును అనుట, సమః=సమస్కార మగుఁగాక.

వైదికమంత్రములచే బ్రతిపాద్యుఁ డగుటచే వానియందున్న వానికొఱకును, వేదాంతములచే బ్రతిపాద్యుఁడగుటచే నవ్వేదాంతములయందున్న వానికొఱకును నమస్కారము.

భ. శ్లోకాయచ = పాదబద్ధమయిన అక్షరసముదాయము శ్లోకమనఁబడును, దానియందుండువానికొఱకును, అవసాన్యాయచ = అవసానమనఁగా సర్వార్థముల యుపసంహారము, లేక, జీవితావసానము, అందున్న వానికొఱకును, లేక, శ్లోకాయచ = వేదములయందున్న వానికొఱకును, అవసాన్యాయచ = వేదముల యవసానమయిన యుపనిషత్తునందున్న వానికొఱకును, నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

న మో వ న్నా య చ క ష్టా య చ.

నమః - వన్యాయ - చ - కష్టాయ - చ.

వన్యాయచ=అడవియందున్న వానికొఱకును, అడవియందున్న వృక్షాది రూపమున నున్న వానికొఱకును అనుట, కష్టాయచ=బోదే లేనిచెట్లయందున్న వానికొఱకును, అందు లతాదిరూపమున నున్న వానికొఱకును అనుట, నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

అడవియందు వృక్షాదిరూపమున నున్న వానికొఱకును గుల్మములయందు లతాదిరూపమున నున్న వానికొఱకును నమస్కారము.

భ. ఇవి భూమి మూర్త్యధిష్ఠాత్మ భేదములు.

న మ శ్చ వా య చ ప్ర తి శ్చ వా య చ.

నమః - శ్రవాయ - చ - ప్రతిశ్రవాయ - చ. ౧౦

శ్రవాయచ=శ్రవాయత ఇతిశ్రవః శబ్దః, వినఃబహునది కావున శ్రవ మనఁగా శబ్దము, శబ్ద స్వరూపునికొఱకును, ప్రతిశ్రవాయచ = ప్రతిధ్వని స్వరూపునికొఱకును, నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

శబ్దము స్వరూపముగాఁ గలవానికొఱకును బ్రతిధ్వని స్వరూపముగాఁ గలవానికొఱకును నమస్కారము.

భ. శ్రవాయచ=శబ్దస్వరూపుని కొఱకును, లేక, అంతటనువినఁబడుచుఁ బ్రసిద్ధుఁడైన వానికొఱకును, ప్రతిశ్రవాయచ = ప్రతిధ్వని స్వరూపునకును, లేక, ప్రత్యుత్తరము స్వరూపముగాఁ గలవానికొఱకును, నమః = నమస్కార మగుఁగాక. ౧౦

న మ ఆ శు షే ణా య చా శు ర థా య చ.

నమః - ఆశుషేణాయ - చ - ఆశురథాయ - చ. ౧౧

ఆశుషేణాయచ = శీఘ్రముగా నడచునట్టి సేన గలవానికొఱకును, ఆశురథాయచ = శీఘ్రముగాఁ బోవునట్టి రథము గలవానికొఱకును, నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

భక్తులరక్షించుటకై, శీఘ్రముగా నడచునట్టి సేనగలవాని కొఱకును వేగముగాఁ బోవునట్టి రథము గలవానికొఱకును నమస్కారము.

భ. సమానము.

౧౧

న మ శూ రా య చా వ భి స్త తే చ.

నమః - శూరాయ - చ - అవభిస్తతే - చ.

౧౨

శూరాయచ = యుద్ధమునందు ధైర్యము గలవానికొఱకును, అవభిస్తతే = శత్రువులను బగులఁగొట్టువానికొఱకును, నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

యుద్ధములందు భయములేక ధైర్యము గలవాని కొఱకును శత్రువుల వధించువానికొఱకును నమస్కారము.

భ. అవభిస్తతేచ=భక్తులయొక్క శత్రువులను అప్రయత్నముగా భేదించువానికొఱకును, ధర్మమునకు శత్రువులయైనవారి శిరస్సును పగల్చువాని కొఱకును.

౧౨

న మో వ ర్తి జే చ వ రూ థి నే చ.

నమః - వర్తిజే - చ - వరూథినే - చ.

౧౩

వర్తిజేచ=కంచుకము గలవానికొఱకును, వరూథినేచ=మంచిగృహము గలవానికొఱకును, నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

కవచము ధరించినవానికొఱకును ఉత్తమమయిన గృహము గలవాని కొఱకును నమస్కారము.

భ. సమానము.

౧౩

న మో బి ల్లి నే చ క వ చి నే చ.

నమః - బిల్లినే - చ - కవచినే - చ.

౧౪

బిల్వినేచ = బిలముగలది బిల్వము, శిరఃకవచము బొమిడికము, అదిగలవానికొఱకును, కవచినేచ = దేహమునకు రక్షకము కవచము. అది గలవానికొఱకును, నమః = నమస్కార మగుగాక.

శిరస్త్రాణము ధరించినవానికొఱకును కవచము దాల్చినవాని కొఱకును నమస్కారము.

భ. బిల్వినేచ = బొమిడికము గలవానికొఱకును, భస్మపాత్రము గలవాని కొఱకుని కొందఱు, “బిల్వం భాజనమ్” అని నైరుత్తులు, కవచినేచ = శరీరరక్ష గలవానికొఱకును, లేక, కవచమనగా పాదములవఱకు ప్రేలాడుకంచుకము, అది గలవానికొఱకును, నమః = నమస్కారమగుగాక.

న మ శ్చ తా య చ శ్రు త నే నా య చ.

నమః - శ్రుతాయ - చ - శ్రుతనేనాయ - చ. ౧౫

ఇతి శ్రీమద్యజుస్సంహితాయాం - చతుర్థకాండే,

ఋషిమప్రపాతకే, షష్ఠోఽనువాకః.

శ్రుతాయచ = వేదములయందుఁ బ్రసిద్ధుడైన వానికొఱకును, వేదములవలననే తెలియఁబడువాడనియు ఇతర ప్రమాణములవలనఁ దెలియరానివాడనియు భావము. శ్రుతనేనాయచ = ప్రసిద్ధమయిన సేన గలవానికొఱకును, నమః = నమస్కార మగుగాక.

వేదములవలననే ప్రసిద్ధుడైన వానికొఱకును వేదములయందు ప్రసిద్ధములయిన సేనలు గలవానికొఱకును నమస్కారము.

భ. శ్రుతసేనాయచ=శ్రుతియందు ప్రసిద్ధమయిన సేన గలవానికొఱ
కును, దేవుని యాయుధములు బాణాదులేవి చెప్పబడినవో, అవియు శ్రుతి
ప్రసిద్ధములే యనుట.

౧౫

ఈరెండనువాకములకును దేవత భగవంతుడగు శంభువు, అతఁడేఋషి,
ఛందస్సు మహావిరాట్టు. వీనికిఁ బురశ్చరణము. మూడురాత్రులు చరుభోజి
యై దీక్షించి పిదపః బదునొకండు దినములు నిరంతరము జపముసేయవలెను.
పురశ్చరణ మగును.

ఇతఁక బ్రయోగము. అందు రాజులకు మొదటఁ జెప్పబడుచున్నది.
ఈరెండనువాకములు పదునొకండుమాఱులు జపించుచుఁ బ్రతిసమస్కారమును,
లింగముమీఁద శ్వేతకమలములు వేయునది, ఇట్లు ప్రతిదినము ఒకమాసము
సేయవలెను. అటుపిమ్మట దక్షిణామూర్తిసన్నిధిని బసునొకండుగురు బ్రాహ్మణుల
భుజింపఁజేయునది. రాజ్యశ్రీ వర్ధిల్లును. రాజు జన్మదినమునందు వాని యగ్ని
యందుఁగాని మథితాగ్నియందుఁగాని నేతితోఁ దడుఁబడిన యశ్వత్థ సమి
ధలు ఇరువదియొక్కవేలును, దూర్వులు పదునొక్కవేలును వేల్వవలయును.
ఇట్లు చేసినచో రాజునకు జయము నాయువును వృద్ధిబొందును. ప్రతి
మాసము నీయనువాకముల లక్షమాఱులు జపించినచో ఎల్లప్పుడును విజయము
గలుగును. యుద్ధము వచ్చినపుడు రాజునకువండునట్టి మహానసంఖున వండిన
సోపదంశమగు నన్నము దధిమధుస్సుతంబులచేఁ దడిసి, యాయనువాకములు
పదునొకండు మాఱులు జపించుచుఁ బ్రతిసమస్కారము వేల్చి, శేషము భూమి
యందు బలి యొంది, దానిదీసి జలమునంగలిసి శత్రుసేనవైపు చల్లవలెను.
అసేన శత్రుమున నప్త మగును. అట్లే యాజ్యమునందడిసిన శుద్ధ తండులములచే
హోమముచేసి శేషము శత్రువున కభిముఖముగా వేయునది. ఆశత్రువు
నశించును. రాజునాయుధములన్నియు స్పృశించి వీనిచే వేయమాఱు లభి
మంత్రించునది. అయ్యాయుధంబులకుఁ దేజుచ్చు వర్ధిల్లును. ఇతఁ శత్రునైస్య

స్తంభనము, బ్రతినమస్కారమును 'పరసేనాస్తంభం కరోమి స్వాహా' అని పఠించుచు జిల్లేడు సమిధలచే లక్ష వేల్వలయును. శత్రుసేన స్తంభితమగును. వీనిచేతనే రాజు భోజ్యవస్తువులన్నియు నభిమంత్రించునది. అవి యమృతము లగును. పరరాజ్య ప్రజల శోషణము గోరినవాడు ఇట్లు ప్రయోగించునది. నదీ మధ్యంబున శూద్రునిచే దేబడిన యగ్నియందు హరిణవరాహశశకపింజల కలవింక మృగంబుల మాంసములచే నొకొకటి చేతను లక్షహోమముచేయ వలెను. ఆహుతి ప్రమాణములయిన యపూపములును లక్ష వేల్వలయును. బ్రతినమస్కారమును "పరరాష్ట్ర ప్రజాశోషణం కరోమి స్వాహా" అని పఠింపవలెను. ఇట్లు చేసినచో పరరాష్ట్ర ప్రజలు శోషింతురు. వీనికి సువర్ణము రజతము గోవులు భూమి వస్త్రము మొదలగునవి దక్షిణయిచ్చునది. ఇట్లు రాజులకు.

ఇక నితరులకుఁ జెప్పఁబడుచున్నది. అనపత్యలగు స్త్రీలకుఁ బుత్రోత్పత్తికొఱకు దధిమధు ఘృతములచే దడుపఁబడిన యత్తి సమిధలు స్వాగ్ని యందుఁ బ్రతినమస్కార మొక్కొకటిచొప్పున నిరువది యొక్కవేలు వేల్పు నది. నమస్కార సంఖ్యగలవి తంతువేష్టితములు నూతనవస్త్రావృతములు జలపూర్ణములగు కలశములచే బ్రతినమస్కార మభిషేకము చేయ వలెను. ఎనిమిదివేలావృత్తులు జపింపవలెను. పిమ్మట ఈయనువాకములు పఠించుచు ఏడు నాడికలకాలము మహాదేవు నభిషేకింపవలెను. వీని జపించుచు నెనిమిదివేలు ప్రదక్షిణములు చేయవలెను. పిండిచే పిండము గావించి దాని పీనిచే నభిమంత్రించి భుజింపఁ జేయునది. నదీతీరమునఁ బ్రతినమస్కారము శమిపత్రములు వేయుచు వీనిని బదునొకండుమాటులు జపింపవలెను. ఈ ప్రయోగములు చేసినయెడ శుద్ధలగు స్త్రీలకు రుద్రతుల్యుడగు పుత్రుండు జనించును. క్రమంబుగా ముప్పదియెనిమిది నలువదియెనిమిదిదేండ్ల వయసుగల జాయాపతులు గావించినను, తప్పక పుత్రుం బొందఁగలరు. ఆకుమారుడు పంశకరుఁడై శివభక్తుఁడై యుండును. అతనిహస్తంబుల శూలరేఖ యొప్పును.

ఘృతపాయసము వండి యాయనువాకములచేత నెనిమిదిపేలాహుతులు వేల్చినయెడ జన్మాంశరమునందు బ్రాహ్మణుడై జనించును. వీనిచేనొక సూత్రము నభిమంత్రించి గర్భిణీహస్తమున బంధించినచో గర్భము సురక్షితమగును. కుమారగ్రహము మొదలగువానిచే నావిష్టలగువారలకు వీనిచే నభిమంత్రితములగు భస్మతోను ధూపముతోను రక్ష సేయునది. రాత్రికాలముల జూట్టు వీడకుండునట్లు ముడిపేయునది. కుమార గ్రహాదిభయము తొలఁగును.

ధ్యానము.

గౌరీకరాముజన్యస్తస్వర్ణశైలశరాసమ్,

ఇషుహస్తం రథారూఢం నరనారీతనుం స్తరేల్.

పార్వతి హస్తమున మేయ ధనుస్సు పట్టినవాడును స్వహస్తమున బాణము దాల్చినవాడును రథారూఢుడునగు నర్ధనారీశ్వరుని ధ్యానింపవలెను అని దీనియర్థము.

ఇది శ్రీమత్త వాటోపనామ సుందరరామప్రణీతం బగు

శ్రీరుద్రభాష్యాంధ్రవిపరణమునందు

షష్ఠానువాకము.

ఓం నమో భగవతే రుద్రాయ.

అథ సప్తమానువాకః.

న మో దుష్టు భ్యా య చా హ న్న న్నా య చ.

నమః - దుష్టుభ్యాయ - చ - ఆహనన్యాయ - చ.

సప్తమానువాకమునందును మఱికొన్ని యన్యతరతో నమస్కారములగు యజుస్సులే పఠింపఁబడుచున్నవి.

దుష్టభ్యాయచ = భేరియందుఁ బుట్టినవానికొఱకును, తదీయధ్వని రూపుడైన వాని కొఱకు ననుట, ఆహనన్యాయచ = ఆహన్యతే అనేనేతి ఆహననః, భేరి యందుచేఁ గొట్టఁబడునుగావున ఆహనన మనఁగా వాయించు దండము, అందుఁ బుట్టినవాని కొఱకును, అందుఁ దాడనరూపమునఁ బుట్టినవాని కొఱకును అనుట, నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

భేరియందు శబ్ద రూపమునఁ బుట్టినవానికిని దాని వాయించు దండమునందు తాడనరూపమునఁ బుట్టినవానికిని నమస్కారము.

భ. దుష్టభ్యాయచ = భేరియందుఁ బుట్టినవాని కొఱకును, తద్ధ్వని రూపుని కొఱకునుట, అట్లు ప్రసిద్ధమయిన మహిమ గలవాని కొఱకునని భావము. లేక, దుందుభిమొదలగు వాద్యములయందున్న వానికొఱకును, ఆహనన్యాయచ = దానివాయించు దండమునందున్న వాని కొఱకును, నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

౧

న మో ధృష్ట వే చ ప్ర మృ శా య చ.

నమః - ధృష్టవే - చ - ప్రమృశాయ - చ.

౨

ధృష్టవేచ = యుద్ధమునందు వెనుదీయని వానికొఱకును, ప్రమృశాయచ = శత్రునైస్యవృత్తాంతము విచారించువానికొఱకును, నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

యుద్ధమునందు వెనుదీయక పోరువానికిని శత్రునైస్యముల వృత్తాంతమునారయునట్టి రుద్రునకును నమస్కారము.

భ. ధృష్టవే = తిరస్కరించుట స్వభావముగాఁ గలవానికొఱకును, లేక, సమస్తలొకములను రక్షింప సమర్థునికొఱకును, ప్రమృశాయచ = అందఱను

బరామర్శించుటయందు సనుద్ధునికొఱకును, పండితుని కొఱకును, మఱియొకఁడు చెప్పుచున్నాఁడు. ప్రమృశాయచ = ఉత్తమమయిన స్వభావము గలవాని కొఱకును, అంశమును స్వగ్లాది శ్రేయస్సునకుఁగాని నిశ్శ్రేయసమునకుఁగాని తమ కార్యార్థమే దేవుని భజించుచున్నారు. దేవుఁడో, తానవియంతయుఁ దన కొఱకె యైనట్లు దలంచి వారల కవియిచ్చి రక్షించుచున్నాఁడు, కాబట్టి యుత్తమ స్వభావుఁడని చెప్పఁబడినది, నమః = నమస్కార మగుఁగాక. ౨

న మో దూ తా య చ ప్ర హి తా య చ.

నమః - దూతాయ - చ - ప్రహితాయ - చ.

3

దూతాయచ=వృత్తాంతముఁ దెలుపుటయందు నేర్పరి యయినవాని కొఱకును, ప్రహితాయచ = ప్రభువుచే బంపఁబడిన పురుషుని కొఱకును, తద్రూపుడైన రుద్రునికొఱకు ననుట, నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

తనస్వామికే బరులవృత్తాంతముఁ దెలుపుటకు సమర్థుఁడైనవాని, రూపముగలవానికిని, తనస్వామిచే బంపఁబడినవాని రూపముగలవానికిని నమస్కారము.

భ. భక్తుల రక్షించుటకై దూత కృత్యాదులుగూడ భగవంతుఁడు చేయుచున్నాఁడని చెప్పఁబడుచున్నది. దూతాయచ = వృత్తాంతము కొనిపోవువాని కొఱకును, దేవుఁ డాశ్రితరక్షణార్థమయి దూతునిరూపమునుగూడ చేకొను ననుట, లేక, అగ్నిరూపమున దేవతలకు దౌత్యము చేయువానికొఱకును, ప్రహితాయచ=పంపఁబడువానికొఱకును, కార్యార్థము పంపఁబడునట్టి సేవకుని కొఱకును, భక్తవాత్సల్యమున నట్టిదియు దేవుఁడు చేయువాఁడనుట. లేక, అగ్నిరూపమున దేవతలయొద్దకు యజమానునిచే బంపఁబడినవానికొఱకును, లేక, మిక్కిలి హితునికొఱకును, నమః = నమస్కార మగుఁగాక. 3

న మో నిష్ఠ జ్ఞే తే చ ష ధి మ తే చ.

సమః - నిష్ఠజ్ఞే - చ - ఇషధిమతే - చ.

౪

నిష్ఠజ్ఞేతేచ = భద్రముగలవానికొఱకును, ఇషధిమతేచ = అమ్మల పొదులు
గలవానికొఱకును, సమః = సమస్కార మగుగాక.

ఆశ్రితులరక్షించుటకై ఖడ్గమును అమ్మలపొదులును
దాల్చియుండునట్టి రుద్రునకు సమస్కారము.

భ. ఈరెండు విశేషణములును మున్ను చౌర్యసాధనత్వాభిప్రాయ
మునఁ బరిపఁబడినవి. ఇప్పుడు రక్షణ సాధనత్వాభిప్రాయము ననని భేదము
నెఱుంగునది. భూతరక్షణార్థము దేవుఁ డాయుధగ్రహణముగూడ గావించునని భావము.

౪

న మ స్తీ త్జే ప వే చా యు ధి నే చ.

సమః - తీత్జేపవే - చ - ఆయుధినే - చ.

౫

తీత్జేపవేచ = కఱకులయిన బాణములు గలవానికొఱకును, ఆయుధి
నేచ = పెక్కు ఆయుధములు గలవానికొఱకును, సమః = సమస్కారమగు
గాక.

వాడియయిన బాణములు గలవానికిని అసంఖ్యములగు
నాయుధములు దాల్చినవానికిని సమస్కారము.

భ. సమానము.

౫

న మ స్వా య ధా య చ సు ధ న్వ నే చ.

నమః - స్వాయుధాయ - చ - సుధన్వనే - చ.

౬

సుతియుధాయచ=మంగళకరమయిన త్రిశూలరూపమగు నాయుధము. గలవానికొఱకును, సుధన్వనేచ=మంగళకరమయిన పినాకమును ధనుస్సుగలవాని కొఱకును, నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

త్రిశూల మను మంగళకరమయిన యాయుధముకలవాని కిని పినాకమును మంగళకరమయిన ధనుస్సుగలవానికిని నమస్కారము.

భ. స్వాయుధాయచ = శోభనమయిన ఆయుధముగలవానికొఱకును, లేక, వ్యర్థముకాని యాయుధముగలవానికొఱకును, లేక, ఆయుధము గలవాఁడు ఆయుధుఁడు, శోభనాకారుడైన ఆయుధుఁడు స్వాయుధుఁడు అట్టివానికొఱకును, దేవుడే తనయాయుధములు ధరింప నర్హుఁడు కావున, లోకోత్తరసుందరములయిన ఆయుధములను మించునట్టి లోకోత్తర సౌందర్యము. గలవాఁడనుట, సుధన్వనేచ=శోభనమయిన ధనుస్సుగలవానికొఱకును, ప్రధాన మగుటచే ధనుస్సు వేటుగాఁజెప్పఁబడినది, లేక కాంచనపర్వతరూప మగుట వలన సర్వాయుధములయందు నుత్తమమని చెలుపుటకై వేటుగఁ బ్రతి పాదించఁబడినది.

౬

న మ స్మృ త్యా య చ ప థ్యా య చ.

నమః - స్మృత్యాయ - చ - పథ్యాయ - చ.

౭

స్మృత్యాయచ=స్మృతియనఁగాకాదెంచి, దానికిఁదగినవానికొఱకును, లేక, అందున్నవానికొఱకును, పథ్యాయచ = పథమనఁగా రథముమొదలగునవి.

సంచరించుటకుఁదగిన గొప్పమార్గము, దానికిఁదగినవానికొఱకును, లేక అందున్న వానికొఱకును, నమః = నమస్కార మగుగాక.

భక్తుల రక్షించుటకై కాలిదారులయందుఁ దిరుగువాఁ డును రాజమార్గములందు సంచరించువాఁడనగు రుద్రునకు నమస్కారము.

భ. సమానము.

2

న మః కౌ ట్యాయ చ నీ ప్యాయ చ.

నమః - కాట్యాయ - చ - నీప్యాయచ.

౩

కాట్యాయచ = కాట మనఁగా కొంచెముగా నీటిపాటుదలగలకాలువ, అందున్నవానికొఱకును, నీప్యాయచ = నీప మనఁగాఁ బర్వతశిఖరమునుండి జలముపడు ప్రదేశము, అందున్నవానికొఱకును, నమః = నమస్కార మగుగాక.

కాలువయందు జలరూపమున నున్నరుద్రునకును, నెల యేలులయందు జలరూపమున నున్నరుద్రునకును నమస్కారము.

భ. కాట్యాయచ = కాటమనఁగా నూయి, అందున్నవానికొఱకును, లేక, కాటమనఁగా కటియందు భవము, లింగము దానియందున్నవానికొఱకును, నీప్యాయచ=జలము వెడలుప్రదేశము నీప మనఁబడును, అందున్నవానికొఱకును, నమః = నమస్కార మగుగాక.

౪

న మ్న సూ ద్యాయ చ స ర్త స్యాయ చ.

నమః - సూద్యాయ - చ - సర్తస్యాయ - చ.

౫

సూద్యాయచ = సూద మనఁగా బురదగానుండు ప్రదేశము, అందున్న
వానికొఱకు, సరస్వాయచ = కొలనియందున్నవానికొఱకును, నమః = నమః
స్కార మగుఁగాక.

బురద ప్రదేశమునందు జలరూపమున నున్నవాఁడును,
కొలఁతులయందు జలరూపమున నున్నవాఁడు సగు రుద్రునకు.
నమస్కారము.

భ. సమానము.

న మో నా ద్యా య చ వై శ న్తాయ చ.

నమః - నాద్యాయ - చ - వై శన్తాయ - చ.

౧౦.

నాద్యాయచ = నదియందున్నవానికొఱకును, నదియందు జలరూప
ముననున్నవానికొఱకు ననుట, వై శన్తాయచ = వేశంతమనగా చిన్నకొలను, దాని
యందు జలరూపమున నున్నవానికొఱకును, నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

నదియందు జలరూపముననున్న రుద్రునకును అల్పసర
స్సులయందు జలరూపముననున్న రుద్రునకును నమస్కారము.

భ. నాద్యాయచ = నాద్యమనఁగా నదియందలిజలము, దానియందున్న
వానికొఱకును, వై శన్తాయచ = వేశంతమనఁగా అల్పసరస్సు, దానియందున్న
వానికొఱకును, లేక దేవతర్పణము మొదలగువానికొఱకు, ఎచట జలముంచఁ
బడునో, అదేవఖాతములగు సరస్సులు వేశంతము లనఁబడును. వానియందు
జలరూపముననున్నవానికొఱకును, నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

న మః కూ ప్యా య చా వ ట్యా య చ.

నమః - కూప్యాయ - చ - అవట్యాయ - చ. ౧౧

కూప్యాయచ = నూతియందున్న వానికొఱకును, నూతియందు జల రూపమున నున్న వానికొఱకు ననుట, అవట్యాయచ = అవటమునఁగా పల్లము, దానియందు జలరూపముననున్న వానికొఱకును, నమః=నమస్కార మగుఁగాక.

నూతియందు జలరూపముననున్న రుద్రునకును పల్లముల యందు జలరూపముననున్న రుద్రునకును నమస్కారము.

భ. సమానము.

౧౧

న మో వ ఝ్యా య చా వ ఝ్యా య చ.

నమః - వఝ్యాయ - చ - అవఝ్యాయ - చ ౧౨

వఝ్యాయచ = వర్ష జలమునం దున్న వానికొఱకును, అవఝ్యాయచ = వర్ష జలముకానట్టి సముద్రాదిజలమునం దున్న వానికొఱకును, నమః=నమస్కార మగుఁగాక.

వర్ష మువలనఁగలుగు జలమునందున్న వానికిని, వర్ష ముచేఁ గలుగని సముద్రాదిజలమునందున్న వానికిని నమస్కారము.

భ. సమానము.

౧౨

న మో మే ఘ్యా య చ వి ధ్య త్యా య చ.

నమః - మేఘ్యాయ - చ - విధ్యత్యాయ - చ. ౧౩

మేఘ్యాయచ = మేఘములయందున్న వానికొఱకును, విద్యుత్తాయచ =
మెఱపులతోఁగూడ నుండువానికొఱకును, నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

మేఘములయందున్న రుద్రునిఁగి మెఱపులతోఁగూడ
నుండు రుద్రునకును నమస్కారము.

భ. సమానము.

౧౩

న మ ఈ ధ్రి యా య చా త ప్త య చ.

నమః - ఈధ్రియాయ - చ - ఆతప్తాయ - చ. ౧౪

ఈధ్రియాయచ = ఈధ్రమనఁగా నిర్తలమగుటచేఁ బ్రకాశించునట్టి
శరత్కాలమేఘము, అందున్న వానికొఱకును, ఆతప్తాయచ = ఎండతోఁగూడ
వర్షించువర్షము ఆతప్యము, అందున్న వానికొఱకును, నమః = నమస్కార
మగుఁగాక.

శరత్కాలమునందు జలములేనిదగుటచే నిర్తలమయి
ప్రకాశించుచుండు మేఘమునందున్న వానిఁగి, ఎండకాయు
నప్పుడు వర్షించువర్షమునందున్న వానిఁగి నమస్కారము.

భ. ఈధ్రియాయచ = (అర్థాంతరము) అగ్ని మొదలగువానిసంయోగ
ముచే కాచబడిన జలమునందున్న వానికొఱకును, ఆతప్తాయచ = ఎండ యం
దున్న వానికొఱకును, నమః = నమస్కార మగుఁగాక. ౧౪

న మై వా త్యా య చ రే ష్టి యా య చ.

నమః - వాత్యాయ - చ - రేష్టియాయ - చ. ౧౫

వాత్యాయచ=గాలితోఁగూడిన వానయందుండువానికొఱకును, రేష్టి
యాయచ=రేష్టమనఁగా, రిష్యన్తిభూతానిత్ర, ఇందుభూతములు నశించును,
కావునఁ బ్రలయకాలము, అప్పుడు గలుగునది తాలమొదలగునవి వర్షించునట్టి,
వర్షము రేష్టియము, తద్రూపుడైనవానికొఱకును, నమః = నమస్కార మగు
గాక.

గాలితోఁగూడిన వానయందున్న వానికిని, బ్రళయకాలము
నందుఁ గురియునట్టి పాషాణాదిసహితమయిన వర్షముయొక్క
రూపముగలవానికిని నమస్కారము.

భ. రేష్టియాయచ = ప్రలయకాలమునందుఁ బాషాణాదులవర్షించు
నట్టి సంవర్తమనెడువాయువు రేష్టము, దానియందున్న వానికొఱకును, కొందఱు
రేష్టమనఁగా గ్రీష్మర్తవందురు. మఱికొందఱు, గాలికిరేగునట్టిదుమ్ము రేష్టమని
యెదరు. వానియందున్న వానికొఱకును, అని యర్థము. నమః = నమస్కార
మగుగాక. ౧౫

న మో వా స్త వ్యా య చ వా స్తు పా య చ.

నమః - వాస్తవ్యాయ - చ - వాస్తుపాయ - చ. ౧౬

ఇతి శ్రీయజుస్సంహితాయాం చతుర్థకాండే
పంచమప్రపాతకే, సప్తమోఽనువాకః.

వాస్తవ్యాయచ = వస్తువనఁగా గోవులు అశ్వములు మొదలయినపదార్థ
ములరూపముగలధనము, అందు అయ్యైకార్యరూపముననున్నవఁడు వాస్త
వ్యుడు, అట్టివానికొఱకును, వాస్తుపాయచ = వాస్తువనఁగా గృహమునిర్మించు
చోటు, దానిపాలించువానికొఱకును, నమః = నమస్కార మగుగాక.

గవాశ్వాదిపదార్థరూపమయిన ధనమునందు తత్తత్కార్య
రూపమున నున్న వానికిని, గృహమునిర్మించునట్టి తేత్రమును
బాలించువానికిని నమస్కారము.

భ. వాస్తవ్యాయచ= (ఆర్థాంతరము) గృహమునిర్మించు చోటునందున్న
వానికొఱకును, వాస్తుపాయచ = గృహమునిర్మించుచోటును బాలించువాని
కొఱకును, నమః = నమస్కారము.

౧౬

ఈయనువాకమునకు ఋషి సేమకోశుఁడు, దేవత శ్రీరుద్రుఁడు,
ఛందస్సుహోపంక్తి. ఇక దీనిపురశ్చరణము. ఒకయుపవాసముచేసి యెనిమిది
నూర్లు జపించునది, పురశ్చరణవంతుఁడగును.

ప్రయోగము. బ్రాహ్మణ తత్త్రియవైశ్యశూద్రుల వశీకారము గోరిన
వాఁడు క్రమముగా అశ్వత్థోదుంబరవటప్లత సమిధలను దధిమధుఘృతములచే
దడిపి, పదివేలు వేల్వవలయును, వారలు వశ్యులగుదురు. మేధాకాముఁడు
కపిలగోవునేలిని ఐదువేలు వేల్చునది. మేధావియగును. పుష్టికాముఁడు అపూప
ములు తొమ్మిదివేలు హోమముసేయవలెను. ఆరోగ్యకాముఁడు దధిమధుఘృత
ములచే దడుపఁబడిన ఖదిరసమిధలైదువేలు వేల్వవలయును. సౌందర్యముగోరు
వాఁడు దధిమధుఘృతంబులం దడిపిన మాచిచివురులు పదివేలు వేల్చునది. శ్రీకా
ముఁడు వనమునందు తనయాకారమంత ప్రమాణముగల కుండము ద్రవ్వి యందు
మథితాగ్నిఁ బ్రతిష్ఠించి, పెరుగుమొదలగువానిచే దడుపఁబడిన తెల్లదామర
పూవులైదువేలు వేల్వవలయును. అతనికి సాక్షాల్లత్యై ప్రసన్నయగును. తత్ర
సాదమునంజేసి భూమియుండుదనుక నాతనివంశము ప్రవర్ధమానమగుచుండును.
ప్రతివస్త్రములఁగోరువాఁడు ప్రతివిత్తనములఁ దేనియందడిపి పదివేలువేల్చి
నచోఁ బ్రతిపుట్టములఁ జెందును. గోవులుకోరువాఁడు, గోవులమందయందు
నీయనువాకము జపించుచు బదివేలు ప్రదక్షిణములుచేయునది, గోవులంబడ

యును. పుత్రకాముఁడు పెరుగుమొదలగువానితోఁ దడుపఁబడిన మోదుగు సమిధలు పదివేలువేల్వవలయును. అతనికి వంశకరుండగు పుత్రుండు లభించును. ఆయుష్యము గోరువాఁడు ప్రతివర్షము నేతిచేఁ దడుపఁబడిన దూర్వలు పదివేలు వేల్పుచుండునది, నూతొండ్లు జీవించును. విద్యాకాముఁ డాజ్యముచేఁ దడుపఁబడిన యశ్వత్థ సమిధలు లక్షహోమమునేయునది, సర్వవిద్యాపారీణుఁ డగును. రాజ్యము నపేక్షించువాఁడు లేనియందడిపిన సౌగంధికంబు లైదులక్షలు వేల్చినయెడ సామ్రాజ్యము నొందును.

ఇక మోక్షోపాయము చెప్పఁబడును. అందు మొదటఁ జాంద్రాయణ కృచ్ఛము చరించునది, పిమ్మట, నీయనువాకము నిరుపదియైదువేలమార్లు జపించి యటువెనుక నైదువేలమార్లు ప్రదక్షిణములు ప్రాణాయామములు చేయవలెను. అటుపిమ్మట, శంఖునన్ని ధానమునఁ దనయన్నియందు మధుఘృతము లచేఁ దడుపఁబడిన పలాశాశ్వత్థసమిధల మూఁడులక్షల వేలువవలయును. శంఖుప్రసాదమున మోక్షముపొందును. తద్వంశజులగు నితరులును రౌరవనర కంబున బాధిపఁబడుచుండువారు గూడ, కైలాసమునొంది యచ్చట రమింతురు. ఐదుగురిండులు కడచనువఱకును, ఈభూమి నిలిచియుండుదనుకను, తద్వంశము వర్ధిల్లును.

ధ్యానము.

జటాభిర్లమ్బమానాభిర్నృత్యస్తమధయప్రదమ్,

దేవం శుచిస్తీతం ధ్యాయేద్వ్యాధ్యుచర్త పరిష్కృతమ్.

వ్రేలాడుచున్న జడలతోఁ గూడినవాడై నృత్యమునేయుచున్నవాఁడును అభయమునిచ్చువాఁడును స్వచ్ఛమైన చిఱునగవుగలవాఁడును వ్యామ్రాజినముచే నలంకరింపఁబడినవాఁడునగు దేవుని ధ్యానింపవలెను. అని దీనియర్థము.

ఇది శ్రీమత్తువాటోపనామ సుందరరామప్రణీతంబగు

శ్రీరుద్రభాష్యాంధ్రవివరణమునందు

సప్తమానువాకము.

ఓం నమో భగవతే రుద్రాయ.

అథాష్టమానువాకః.

న మ స్సోమాయ చ రు ద్రాయ చ.

నమః - సోమాయ - చ - రుద్రాయ - చ.

౧

సష్టమానువాకంబున గొన్ని యన్యతరతో నమస్కారములు చెప్పఁబడినవి, ఇక సష్టమానువాకంబునను అవే మఱిగొన్ని చెప్పఁబడును.

సోమాయచ = సోమఁడనఁగాఁ బార్వతితోఁగూడినవాఁడు, అట్టివాని కొఱకును, రుద్రాయచ = రుత్తనఁగా రోదనహేతువైచమఃఖము, దానిఁ బోఁగొట్టువానికొఱకును, నమః=నమస్కారమగుఁగాక.

పార్వతితోఁగూడినవానికిని, రోదనమునకుఁ గారణమయిన దుఃఖమును బోఁగొట్టువానికిని నమస్కారము.

భ. ఇందు దేవునియనుగ్రహరూపములు చెప్పఁబడును. రుద్రవశు పత్యాది నామము లిందు మరలఁజెప్పట, యవియు దేవునియనుగ్రహరూపములని తెలుపుటకని తెలియునది. సోమాయచ=పార్వతితోఁగూడినవాని కొఱకును, భక్తులఁ బ్రసాదించుకాలమున దేవుఁడు పార్వతీసహితుడై నన్ని ధానముసేయును, లేక, చంద్రస్వరూపునికొఱకును, దేవుఁడు చంద్రరూపుడై పితృదేవమనుష్యులను దృష్టిపఱచుచున్నాఁడు, లేక, సోమయాగస్వరూపుని కొఱకును, తత్స్వరూపముచే భగవంతుఁడు పురుషుల కభ్యుదయముకలిగించును. రుద్రాయచ = ప్రలయకాలమునందుఁ బ్రాణుల నేడ్పించువానికొఱకును, భగవంతుఁడు దయచేతనే జీవులకు సంసారభేదము పోవుఁగాక యని మహా సంహారముచేయుచున్నాఁడు; ఇందలియర్థవిశేషములు మున్నే ప్రతిపాదించఁబడినవి, నమః=నమస్కారమగుఁగాక.

౧

న మ స్తా మ్రా య చా ర్థ నా య చ.

నమః - తామ్రాయ - చ - అర్థనాయ - చ.

అ.

తామ్రాయచ = ఆదిత్యరూపముచే ఉదయకాలమునందు, మిక్కిలి యెఱ్ఱనివానికొఱకును, అర్థనాయచ = ఉదయమునకుఁ బిమ్మట గొంచెమెఱ్ఱనివాని కొఱకును, నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

ఆదిత్యరూపమున నుదయకాలమునందు మిక్కిలి రక్త వర్ణుడైనవానిని, ఉదయమునకుఁ బిమ్మటఁ గొంచెము రక్తవర్ణుడైనవానిని నమస్కారము.

భ. తామ్రారుణశబ్దములు ఆదిత్యవిషయములై యిదివఱకే వివరింపఁ బడినవి. ఆదిత్యరూపముననే, భగవంతుఁడు, మెలఁకువగలిగించుట మొదలగు వానిచే బగత్తు ననుగ్రహించుచున్నాఁడు, జంతువులకర్మలకు సాక్షియగు చున్నాఁడు.

అ.

న మ శ్చ జ్ఞా య చ ప శు ప త యే చ.

నమః - శ్చజ్ఞాయ - చ - పశుపతయే - చ.

3.

శ్చజ్ఞాయచ = సుఖమునుబొందించువానికొఱకును, పశుపతయేచ = పశువుల పాలించువానికొఱకును, నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

సుఖముగలిగించువానికిని పశువులరక్షించువానికిని నమస్కారము.

భ. శ్చజ్ఞాయచ = సుఖము నేపొందించువానికొఱకుననుట, పశుపతయేచ =

పాపరోగచోరాచిభయములనుండి బ్రహ్మదివిషీలికాంతపశువుల రక్షించువాని కొఱకును, నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

3

న మ ఉ గ్రా య చ భీ మా య చ.

నమః - ఉగ్రాయ - చ - భీమాయ - చ.

౪

ఉగ్రాయచ = కోపము గలవానికొఱకును, శత్రువులను వధించుటకు కోపము గలవాని కొఱకుననుట, భీమాయచ = భయము గలిగించు వానికొఱకును, చూచినమాత్రాన శత్రువులను భయము గలిగించు వాని కొఱకుననుట, నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

శత్రువుల వధించుటకై కోపము గలవానిని శత్రువులు తన్నుఁ జూచినంతనె వారికి భయము గలిగించు వానిని నమస్కారము.

భ. ఉగ్రాయచ = పాప రోగాదులచేతను నరకాదులచేతను జయింప నలవి గానివాని కొఱకును, లేక, ఏభయములవలనఁ దాను పశువుల రక్షించునో, ఆభయములను బలిమిచే జయించువానికొఱకును, ఈయుగ్రుఁడు యజమాన మూర్తికధిష్ఠాత, భీమాయచ = ఆపాపరోగాదులకే భయముగలిగించువాని కొఱకును, వేనివలన జగత్తు భయపడునో ఆపాపరోగాదులు భగవంతునివలన భయపడునని భావము, ఈభీముఁడాకాశమూర్తికధిష్ఠాత, నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

౪

న మో అ గ్రే వ థా య చ దూ రే వ థా య చ.

నమః - అగ్రేవథాయ - చ - దూరేవథాయ - చ.

౫

అగ్రేవధాయచ = ఎదుట చంపుట గలవానికొఱకును, ఎదుటనున్న శత్రువును జంపువానికొఱకు ననుట, దూరేవధాయచ=దూరమునందుఁ జంపుట గలవాని కొఱకును, దూరముననున్న శత్రువును జంపువాని కొఱకుననుట, నమః= నమస్కార మగుఁగాక.

అనాయాసమున నెదుటనున్న శత్రువును జంపువానికిని, అట్లే దూరమున నున్న వానినిగూడఁజంపువానికిని నమస్కారము.

భ. అగ్రేవధాయచ=ఎదుటనుండి చంపువానికొఱకును, శత్రువున కభి ముఖుడై యతనిఁ జంపువానికొఱకుననుట, లేక, ముందు, అనఁగా శత్రువులు దన్నుఁ జంపఁ దలంచునంతనె వారలఁ జంపువానికొఱకును, దూరే వధాయచ=దూరముననున్న వారినిగూడ చంపువానికొఱకును, లేక, దూరము నందును అనఁగా, అకాలమునందును దురాత్ములఁ జంపువానికొఱకును, నమః= నమస్కార మగుఁగాక.

౫

న మో హా న్తే చ హ నీ య సే చ.

నమః - హాన్తే - చ - హనీయసే - చ.

౬

హాన్తేచ=చంపువానికొఱకు, లోకమునందు ఎవ్వఁడేని శత్రువుఁ జంపు నప్పుడు, కద్రూపమున రుద్రుడే శత్రువుఁ జంపువాడని భావము. కావుననే, “మయైవైతే నిహతాః పూర్వమేవ నిమిత్తమాత్రం భవ సవ్యసాచిక్” నాచేతనే వీరలు ఇంతకుముందే చంపబడిరి, అర్జునా ! నీవు నిమిత్తమాత్ర మగుము. అని యర్జునునితో నీశ్వరునిచే జెప్పబడెను; హనీయసేచ=అతిశ యముచేర చంపువానికొఱకును, సుహృదకాలమునందు అందఱును జంపువాని కొఱకుననుట, నమః=నమస్కార మగుఁగాక.

లోకమునందు ఎప్పుడు ఎక్కడ ఎవ్వడు శత్రువునుపధించి నను, అపుడంతయు నచ్చట ఆవధించువాని స్వరూపముతో నుండువానికిని, ప్రళయకాలమునందు విశేషించి ప్రజలనందఱు నశింపఁజేయువానికిని నమస్కారము.

భ. హస్తేచ=చంపువారందఱు నీబలముచేతనే చంపెదరని భావము హసీయసేచ=అధికముగాఁ జంపువానికొఱకును, నమః=నమస్కార మగుఁగాక. ఇట్లు సమస్తమునతిశయించిన బలముగలవాఁడగుటను నీవే పశువులకుఁ బతి కాఁదగుదువని భావము.

౬

న మో వృక్షే భ్యో హ రి కే శే భ్యః.

నమః - వృక్షేభ్యః - హరికేశేభ్యః.

౭

హరికేశేభ్యః = ఆకుపచ్చరంగుల వెండ్రుకలవంటి పత్రములుగల, వృక్షేభ్యః=వృక్షములకొఱకు, అట్టి కల్పవృక్షములు మొదలైన వృక్షముల రూపముకల రుద్రునికొఱకుట, నమః=నమస్కార మగుఁగాక.

ఆకుపచ్చపన్నెగల వెండ్రుకలవంటి వర్ణములుగల కల్ప తరువులు మొదలగు వృక్షములరూపమునొందినట్టి రుద్రునకు నమస్కారము.

భ. ఉభయతోనమస్కారములందు “నమో వృక్షేభ్యో హరికేశేభ్యః పశూనాం పతయే నమః” అను యజుస్సవ్యాఖ్యానమున వివరింపఁబడినది. దేవుడు తనకుఁ బ్రియమగు నాకారమున వృక్షాదిరూపమునంగూడ నావిర్భవించి జగము ననుగ్రహించుచుండును.

౭

స మ స్తా రా య.

నమః - తారాయ.

౮

తారాయ = ప్రణవముచే బ్రతిపాదింపఁ బడువానికొఱకు, నమః
నమస్కార మగుఁగాక.

ప్రణవముచే బ్రతిపాద్యమయిన ముఖ్యార్థమగు రుద్ర
నకు నమస్కారము.

భ. తారాయ = సుసారసాగరాత్ సర్వజ్ఞస్తూత తారయతీతి తారః,
సుసారమును సముద్రమునుండి యెల్ల జుతువులను దరింపఁజేయునది, కావున
ప్రణవము తార మనఁబడును, ప్రణవరూపుని కొఱకనుట, నమః=నమస్కార
మగుఁగాక.

౯

స మ శ్చ మ్భ వే చ మ యో భ వే చ.

నమః - శచ్చవే - చ - మయోభవే - చ.

౯

శచ్చవేచ = సుఖమును గలిగించు వాని కొఱకును, విషయసుఖమును
గలిగించు వానికొఱకు ననుట, మయోభవేచ = సుఖమును గలిగించువాని
కొఱకును, మోక్షసుఖము గలిగించు వానికొఱకు ననుట, నమః = నమస్కార
మగుఁగాక.

విషయసుఖమును గలిగించు వానికిని మోక్ష సుఖమును
గలిగించువానికిని నమస్కారము.

భ. శచ్చవేచ = ఆర్థాంతరము, సుఖమునందే యెల్లప్పుడు నుండువాని
కొఱకును, లేక, సుఖస్వరూపమును తెలియువాని కొఱకును, మయోభవేచ,

మయస్సనగా సుఖమనియెయర్థము ఈరెంటికిని, విహిత సుఖము అముష్మిక సుఖము అనిగాని, అభ్యుదయము నిశ్చేయనము అనిగాని, భేదమునూహించు నది, లేక, దుఃఖశమన రూపమయిన సుఖము “శమ్” అనుటచే చెప్పబడి నది. ఇతరసుఖము మయశ్శబ్దము చేత నని గ్రహించునది. ౯

న మ శ్చ జ్జ రా య చ మ య స్స రా య చ.

నమః - శబ్జ-రాయ - చ - మయస్క-రాయ - చ. ౧౦

శబ్జ-రాయచ=సుఖమును జేయువానికొఱకును, తండ్రి మొదలగు వారిరూపమున ఈలోకమునందలి సుఖమును జేయువానికొఱకు ననుట; మయ స్క-రాయచ=సుఖమును జేయువానికొఱకును, ఆచార్యుడు శాస్త్రము మొదలగు రూపమున మోక్షసుఖమును జేయువానికొఱకు ననుట; నమః=నమస్కార మగుగాక.

తండ్రి మొదలగు వారిరూపమున లౌకికసుఖమును గలిగించు వానికిని, ఆచార్యుడు శాస్త్రము మొదలగు రూపమున మోక్ష సుఖమును గలిగించువానికిని నమస్కారము.

ఈరెండు పదములచే సాక్షాత్సుఖ కారిత్యము చెప్పబడినది, శంభు మయోభూ శబ్దములచే, వీరీమూలమున సుఖముచేయుచుట చెప్పబడినది.

భ. శబ్జ-రాయచ=ఎల్ల ప్రాణులకును స్వభావముచేతనే సుఖముచేయు వాని కొఱకును, లేక, సుఖమునే చేయువాని కొఱకును; మయస్క-రాయచ=మయస్సనగా చెప్పబడినది, దాని స్వభావముచేతనే ఎల్ల ప్రాణులకును జేయువాని కొఱకును, లేక, దానినే చేయువాని కొఱకును; నమః=నమస్కార మగుగాక. ౧౦

న మ శ్చి వా య చ శి వ త రా య చ.

నమః - శివాయ - చ - శివతరాయ - చ.

౧౧.

శివాయచ=కల్యాణ రూపునికొఱకును, దోషము లేనివాని కొఱకు. ననుట, శివతరాయచ=మిక్కిలి కల్యాణ రూపుని కొఱకును, తనభక్తులను గూడ నిర్దోషులుగాఁ జేయువానికొఱకుననుట, నమః=నమస్కార మగుఁగాక.

నిర్దోషుడగుటచేఁ గల్యాణ రూపుడైనవానికిని, తన భక్తులను గూడ నిర్దోషులుగఁజేయునట్టి మిక్కిలి కల్యాణరూపుఁడైనవానికిని నమస్కారము.

భ. శివాయచ=త్రైగుణ్యాతీతుఁ డగుటచే నిష్కల్తః డైనవాని కొఱకును, సర్వవిధములచేతను గల్యాణరూపునికొఱకు ననుట, ఇట్టి శివుఁడు. సుప్రసిద్ధుఁడు; శివతరాయచ = కల్యాణవాచకమైన శివశబ్దము, అభ్యుదయ నిశ్చేయసములనెడు కల్యాణముఁ జేయువానియందును గుణవృత్తిచేత వర్తించుచున్నది. శివమైనమార్గము శివమైన యుపాయము అనునట్లు, అట్లు మహాభారతము “సమేధయతి యన్నిత్యం సర్వార్థాన్ సర్వకర్తసు, శివమిచ్ఛన్ మనుష్యాణాం తస్మాద్దేవశ్శివః స్తృతః” ఎందువలన, యెల్లప్పుడును సమస్తకర్తలయందును మనుష్యులకుఁ గల్యాణము గోరువాడై, సర్వార్థములను వృద్ధిబొందించుచున్నాడో, అందువలన, దేవుఁడు శివుఁడని చెప్పఁబడెను, అని చెప్పఁబడినది. అట్లు మేలుచేయువాఁడు శివుఁడు, మిక్కిలి మేలుచేయువాఁడు శివతరుఁడు, అట్టివానికొఱకును, నమః=నమస్కార మగుఁగాక. ౧౧.

న మ స్తీ ర్థా య చ కూ ల్యా య చ.

నమః - తీర్థాయ - చ - కూల్యాయ - చ.

౧౨.

తీర్థాయచ=తీర్థము లందున్న వానికొఱకును, ప్రయాగాది పుణ్యతీర్థములయందు నన్నిహితుడై యున్న వానికొఱకుననుట; కూల్యాయచ=తీరము నందున్న వానికొఱకును, నదీతీరములందు లింగరూపమున నున్న వాని కొఱకుననుట; నమః = నమస్కార మగుగాక.

ప్రయాగ మొదలయిన పుణ్య తీర్థములందు ఎల్లప్పుడు నన్నిహితుడై యున్న రుద్రునకును గంగాది నదీతీరములందు లింగరూపమున వెలసియుండు రుద్రునకును నమస్కారము.

భ. ఇక ఆయ్యైయాధారముల రూపమున దేవుడు లోకము ననుగ్రహించుట చెప్పబడుచున్నది. అర్థము సమానము. ౧౨

న మః పా ర్శ్వా య చా వా ర్శ్వా య చ.

నమః - పార్శ్వాయ - చ - అవార్శ్వాయ - చ. ౧౩

పార్శ్వాయచ = పారమనగా నావలిగట్టు, అందున్న వానికొఱకును, సంసారసముద్రము నావలిగట్టునందు ముముక్షువులచే ధ్యేయమై యున్న వాని కొఱకు ననుట; అవార్శ్వాయచ=అవార మనగా ఈవలిగట్టు, అందున్న వాని కొఱకును, సంసారమధ్యమునందుఁ గామ్యఫలము నిచ్చుచున్న వాని కొఱకుననుట; నమః = నమస్కార మగుగాక.

సంసారసముద్రము నావలి గట్టునందు ముముక్షువులచే ధ్యానింపఁదగిన వాడై యున్న రుద్రునికేని, సంసారము నడుమఁ గామ్యఫలముల నిచ్చుచున్న రుద్రునకును నమస్కారము.

భ. పార్శ్వాయచ = నదిమొదలగువాని యావలితీరము నందున్న వానికొఱకును, అవార్శ్వాయచ = ఈవలితీరము నందున్న వానికొఱకును,

నమః = నమస్కార మగుఁగాక. ఒకఁడు చెప్పచున్నాఁడు. ఈతీర్థాదికము సంసార పరము. తీర్థాయచ = తీర్థ స్థానీయములగుకైవ సమవాయములు తీర్థము లనఁబడును, అందున్న వానికొఱకును, అందుండి జగత్తుననుగ్రహించుచున్నాఁడనుట, కాల్యాయచ = కాలాదికము కాలమనఁబడును, అందున్న వానికొఱకును, పార్యాయచ = పారమనఁగాశుద్ధతీరము, అందున్న వానికొఱకును, అవార్యాయచ = అవారమనఁగా అపరిశుద్ధమయినతీరము, అందున్న వానికొఱకును.

౧౩

న మః ప్ర త రణాయ చో త్త రణాయ చ.

నమః - ప్రతరణాయ - చ - ఉత్తరణాయ - చ. ౧౪

ప్రతరణాయచ = మిక్కిలి తరించుటకు పేతువైనవానికొఱకును, మంత్ర జపాదిరూపమునఁ బాపముఁ బోఁగొట్టుటకు సాధనమైన వానికొఱకు ననుట, ఉత్తరణాయచ = సంసారమునుండి తరించుటకు సాధనమైన వానికొఱకును, తత్త్వజ్ఞానరూపమున సర్వసంసారమును దరింపఁ జేయువాని కొఱకు ననుట, నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

మంత్ర జపాదిరూపమునఁ బాపముఁ బోఁగొట్టువానికిని తత్త్వజ్ఞానరూపమున సంసారమునుండి ముక్తునిఁ జేయువానికిని నమస్కారము.

భ. ప్రతరణాయచ = తరణమనఁగా దాటుట, ఉత్తమ యోనియందు జన్మప్రకర్ష మునొందుటయనుట. ఈసంసారమునందు ఉత్తమజన్మముఁబొందించు వాని కొఱకును, ఉత్తరణాయచ = ఈసంసారమునుండి వెలుపరించువానికొఱకును, నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

౧౫

న మ ఆ తా ర్థా య చా ల్లా ద్ధా య చ.

నమః - ఆతార్థాయ - చ - ఆలాద్యాయ - చ. ౧౫.

ఆతార్థాయచ = సంసారమునుండి తరింపఁజేయు తత్త్వజ్ఞానము సంభవించినను దాని నుపేక్షించి కామ్యకర్తల ననుష్ఠించుటచే మరల సంసారము నొందుట ఆతారము, దానికిఁ దగినవాని కొఱకును, అట్టివాని రూపము గలవాని కొఱకుననుట, ఆలాద్యాయచ=అలం సంపూర్ణం యథా భవతి తథా కర్తృఫలమ్. అత్తి, సంపూర్ణముగా కర్తృఫలము కుడుచువాఁడు అనువృత్తిచే అలాదుఁడనఁగా జీవుఁడు, తత్సంబంధి యైనవానికొఱకును, జీవులనుజేరించు వాని కొఱకుననుట, నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

సంసార నాశకారణమగు తత్త్వజ్ఞానము సంభవించినను గామ్యకర్త యనుష్ఠించుటచే మరల సంసారమునొందిన జీవుని రూపముగల రుద్రునకును, జీవులను అయ్యై కర్తృలయందుఁ జేరించురుద్రునకును నమస్కారము.

భ. ఆతార్థాయచ = సంసారము నావలిగట్టును బొందియుఁ గర్తృశేషమున మరల సంసారముపొందుట యాతారము. అందున్నవాని కొఱకును, అందుండి యనుగ్రహించువాని కొఱకుననుట, ఆలాద్యాయచ=అలాదమనఁగా స్వర్గము, లేక, సంసారసముద్రమునందు మాటిమాటికిఁ బ్రభ్రమించుట, అందున్నవానికొఱకును, లేక, అలాదమనఁగా స్వర్గము. అందున్నవాని కొఱకును, నమః=నమస్కార మగుఁగాక. ౧౫.

న మ శ్చ ష్పా య చ ఫే న్దా య చ.

నమః - శ్చష్పాయ - చ - ఫేన్దాయ - చ. ౧౬.

శష్ఠ్యాయచ=శష్ఠమనగా గంగానదీతీరములందుఁ బుట్టిన దర్భాంకురము మొదలగు బాలశృణము, దానికిఁ దగినవానికొఱకును, దానిచేఁ బూజింపఁ బడువానికొఱకుననుట, ఘేన్యాయచ=నదిలోనుండు నురుగునకుఁ దగినవానికొఱకును, నమః=నమస్కారమగుఁగాక.

గంగానదీతీరంబులంబుట్టిన పవిత్రమగు దర్భాంకురాదితృణముచేఁ బూజింపఁబడువానికొఱకును, ఏటినురుగుచేఁ బూజింపఁ బడువానికొఱకును నమస్కారము.

భ. శష్ఠ్యాయచ=గంగాతీరము మొదలగు పవిత్రప్రదేశములంబుట్టిన దర్భలు మొదలగు తృణమునందున్న వానికొఱకును, ఘేన్యాయచ = నురుగునందున్న వానికొఱకును, నమః=నమస్కార మగుఁగాక. ౧౬

న మ స్మి క్త త్తాయ చ ప్ర వా హ్యాయ చ.

నమః - సికత్యాయ - చ - ప్రవాహ్యాయ - చ. ౧౭

ఇతి శ్రీయజుస్సంహితాయాం చతుర్థకాండే,
పచ్చిమ ప్రపాతకే, అష్టమోఽనువాకః.

సికత్యాయచ = ఇసుకకుఁదగినవానికొఱకును, పైకతప్రదేశస్వరూపుని కొఱకుననుట, ప్రవాహ్యాయచ=ప్రవాహమునకుఁ దగినవానికొఱకును, తత్ప్రదేశస్వరూపునికొఱకును, నమః=నమస్కార మగుఁగాక.

పైకతప్రదేశము స్వరూపముగాఁగలవానికిని ప్రవాహప్రదేశము స్వరూపముగాఁగలవానికిని నమస్కారము.

విపుల ఘటం గంగాది నదీ తీరమున శ్రద్ధ మెయి స్నానాది తత్పరుండై
నిరంతరము నివసించునో, తద్వారా ప్రాప్తమగు నవానికొకటి, శాస్త్రవిద్యబ్రహ్మములు
నాల్గింటికిని దాత్పర్యార్థము కావచ్చును.

భ. సికత్యాచ = ఇసుకయందున్న వానికొకటి, ప్రవాహ్యాయచ =
ప్రవాహమునందున్న వానికొకటి, నమః = నమస్కార మగుగాక. ౧౭

ఇది శ్రీమత్పాదాంశనామ సుందరరామ ప్రణీతంబగు

శ్రీరుద్రభాష్యాంధ్రవివరణమునందు

అష్టమానువాకము.

ఓం నమో భగవతే రుద్రాయ.

అథ నవమానువాకః.

న మ ఇ రి ణ్యా య చ ప్ర ప థ్యా య చ.

నమః - ఇరిణ్యాయ - చ - ప్రపథ్యాయ - చ. ౧

ఇక నవమానువాకమునందును మఱికొన్ని యన్యతరలొనమస్కార
ములగు యుజాస్సులే పఠింపబడును.

ఇరిణ్యాయచ = ఇరిణిమనగా చవుటి నేల, అందున్న వానికొకటి,
ప్రపథ్యాయచ = ప్రపథమనగా బహుజనులచే సేవింపబడిన మార్గము, అందున్న
వానికొకటి, నమః = నమస్కారమగుగాక.

ఊషరక్షేత్రమునందున్న వానికిని పెక్కండు నడచు
మార్గముననున్న వానికిని నమస్కారము.

భ. సమానము.

న మః కి గ్ం శి లా య చ ఊ య నా య చ.

నమః - కిగ్ంశిలాయ - చ - ఊయనాయ - చ.

౨

కింశిలాయచ = సన్నతాలుగల ప్రదేశము కింశిలమనఁబడును, అందున్న వాడగుటచే తచ్ఛబ్దవ్యవదేశము, అట్టిప్రదేశమునందున్న వానికొఱకును, ఊయనాయచ = ఊయణమనఁగా వాసయోగ్యమయిన ప్రదేశము, తచ్ఛబ్దవ్యవదేశము సమానము. అందున్న వానికొఱకును, నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

సన్నతాలుగల ప్రదేశమునందున్న వానికిని వాసయోగ్యమగు ప్రదేశమునందున్న వానికిని నమస్కారము.

భ. కింశిలాయచ = అర్థాంతరము, శిలలా లేక స్ఫటికాదులా అను సందేహ మెచటఁ గలుగునో ఆప్రదేశము కింశిలము, అందున్న వాని కొఱకును, ఊయనాయచ = వాసయోగ్యమగు దేశమునందున్న వానికొఱకును, నమః = నమస్కారమగుఁగాక. మఱియొకఁడు చెప్పుచున్నాఁడు. ఈశమ్పాదులన్నియు జీనభేదములు, అందు శష్పములనఁగా బాలతృణ సమానులు స్వల్పప్రాణులగు జీవులు, ఫేనము లనఁగా తత్సదృశు లగు నల్పాయువులు, సికతలనఁగా ఇసుక పంటి మిక్కిలి యల్పులు. ప్రవాహము లనఁగా ప్రకృష్టవాహములు మహా విభూతులు, ఇరిణములనఁగా ఊషరభూమికల్పులు శూన్యశక్తులు, ప్రపథు లనఁగా సుత్రమమార్గముననుండువారలు, కింశిలులనఁగా కుత్పితమయిన శిలముగల వారలు, హ్రస్వము ఛాందసము, ఊయణులనఁగా ఊయించుస్వభావముగల వారలు, వారలయందఱియందు భేదములేక యనుగ్రహించువాడై యుండు వానికొఱకని యర్థము. అందఱను అనుగ్రహించువాడని భావము.

౩

న మః క ప ర్ది నే చ పు ల స్త యే చ.

నమః - కపర్దినే - చ - పులస్తయే - చ.

3

కపర్ది నేచ=జడము ముడిగలవానికొఱకును, పులస్తయేచ=భక్తులముందట నుండువానికొఱకును, నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

జటాబంధముగలవానికిని భక్తులయెదుట నుండువానికిని నమస్కారము.

భ. కపర్ది నేచ=జటాబంధముగలవానికొఱకును, పులస్తయేచ=సెండ్రికలు గలవానికొఱకును, నమః=నమస్కారమగుఁగాక. ప్రసాదకాలమున భగవంతుఁ డొకానొకప్పుడు కపర్దియై, యొకానొకప్పుడు కుంకలములుగలవాఁడై పొడ నూపును. కొందఱుచెప్పుదురు, పులస్తయేచ = ఎల్లప్పుడును ఎల్లవారియెదుటను నిలుచుండువానికొఱకును, ఇందుచే మహానుభావుఁ డైనను ఎల్లప్పుడును సులభుఁడని చూపఁబడినది.

3

న మో గో ష్ఠ్యా య చ గృ హ్యో య చ.

నమః - గోష్ఠ్యాయ - చ - గృహ్యాయ - చ.

౪

గోష్ఠ్యాయచ=గోష్ఠమనఁగా గోవులస్థానము, అందున్నవానికొఱకును, గృహ్యాయచ = గృహమునందున్నవానికొఱకును, నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

ఆవులుండుచోట నున్నవానికిని గృహమునందున్నవానికిని నమస్కారము.

భ. ఆసౌలభ్యమే విస్తరించి చెప్పఁబడుచున్నది. అర్థము సమానము.

న మ స్త ల్ప య చ గే హ్య య చ.

సమః - తల్పాయ - చ - గేహ్యాయ - చ.

౫

తల్పాయచ = పాన్పునందున్న వానికొఱకును, గేహ్యాయచ = గేహ మనగా మేడ, అందున్న వానికొఱకును, సమః = సమస్కార మగుగాక.

పాన్పునం దున్న వానికిని మేడయం దున్న వానికిని సమ స్కారము.

భ. సమానము.

౫

న మః క్షా త్ప య చ గ హ్వ రే స్థా య చ.

సమః - క్షాత్యాయ - చ - గహ్వరేస్థాయ - చ.

౬

క్షాత్యాయచ = కటమనగా ముండ్లతోఁగూడిన తీగ మొదలగునవి, దానిచే నిండియుండుటవలన దుష్ప్రవేశమగునరణ్యవిశేషము క్షాతమనఁబడును. అందున్న వానికొఱకును, గహ్వరేస్థాయచ = విషమమగు గిరి గుహ మొదలగు ప్రదేశమునం దున్న వానికొఱకును, సమః = సమస్కార మగుగాక.

ముండ్లతీగలు మొదలగువానిచే నిండిన దగుటవలనఁ జొరరానిదగు నరణ్యమున నున్న వానికిని, పర్వతగుహ మొదలగు విషమప్రదేశమునం దున్న వానికిని సమస్కారము.

భ. క్షాత్యాయచ = వ్యాఖ్యాతము, నూతియందలి జలము రూపముచే లోకము ననుగ్రహించువానికొఱకుని భావము. తక్కినది సమానము.

౬

న మో హ్ర ద్త యా య చ ని వే ష్ప య చ.

సమః - హ్రదయాయ - చ - నివేష్యాయ - చ.

౭

హృదయ్యాచ = హృదము లనఁగా లోఁతైన మడుగులు, వాని
యందున్న వానికొఱకును, నివేష్యయచ = నివేష్య మనఁగా మంచునీరు,
అందున్న వానికొఱకును, నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

లోఁతైన మడుగులయందున్న వానికొఱకును హిమ
జలమందున్న వానికొఱకును నమస్కారము.

భ. సమానము.

2

న మః పా గ్ం స వ్యా య చ ర జ స్యా య చ.

నమః - పాగ్ంసవ్యాయ - చ - రజస్యాయ - చ. ౮

పాంసవ్యాయచ = పాంసువులనఁగా, మిక్కిలి సూక్ష్మమయినదుమ్ము,
దానియందున్న వానికొఱకును, రజస్యాయచ = రజస్సనఁగా స్థూలమయినదుమ్ము,
దానియందున్న వానికొఱకును, నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

సూక్ష్మమై కంటికిఁ గానబడని దుమ్మునందున్న వానికీని,
స్థూలమయిన దుమ్మునందున్న వానికీని నమస్కారము.

భ. రజస్యాయచ = లేక, రజోగుణమునందున్న వానికొఱకును, లేక,
రజోలాకమునందున్న వానికొఱకును, నమః = నమస్కార మగుఁగాక. ౯

న మః శు స్కృ ష్కా య చ హ రి త్యా య చ.

నమః - శుష్కృష్యాయ - చ - హరిత్యాయ - చ. ౯

శుష్కృష్యాయచ = శుష్కములనఁగా ఎండినకట్టెలు, వానియందున్న
వానికొఱకును, హరిత్యాయచ = హరితమనఁగా పచ్చికట్టెలు, వానియందున్న
వానికొఱకును, నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

ఎండినకట్టెలయందున్న వానికిని పచ్చికట్టెలయందున్న వాని-
కిని నమస్కారము.

భ. సమానము.

న మో లో ప్యా య చో ల్ ప్యా య చ.

నమః - లోప్యాయ - చ - ఉలప్యాయ - చ.

౧౦

లోప్యాయచ = లోపమనగా తృణాదు లిందులోపించుననుభ్యత్పత్తిచే
కఠినప్రదేశము, అందున్న వానికొఱకును, ఉలప్యాయచ = ఉలపమనగా తృణా-
దులు, అందున్న వానికొఱకును, నమః = నమస్కార మగుగాక.

తృణాదులు మొలుచనికఠినప్రదేశమునందున్న వానికొఱ-
కును, తృణాదులయందున్న వానికొఱకును నమస్కారము.

భ. ఉలప్యాయచ = ఉలపమనగా తృణాదులు అందున్న వానికొఱకును,
లేక, అవిగలప్రదేశమునందున్న వానికొఱకును, నమః = నమస్కార మగుగాక.

న మ డ్డో ర్వ్యా య చ సూ ర్త్యా య చ.

నమః - డ్డోర్వ్యాయ - చ - సూర్త్యాయ - చ.

౧౧

డ్డోర్వ్యాయచ = డ్డోర్వీయందు అనగా భూమియందున్న వానికొఱకును,
సూర్త్యాయచ = సూర్త్యయనగా మంచితరంగలుగలనది, అందున్న వానికొఱకును,
నమః = నమస్కార మగుగాక.

భూమియందున్న వానికిని మంచితరంగంబులుగల నదియం-
దున్న వానికిని నమస్కారము.

భ. సూర్యాయచ = సూరి యనఁగా లోపల రంధ్రముగలప్రతిమ,
దానియందున్నవానికొఱకును, లోపలబోలుగనుండు ప్రతిమయందున్నవాని
కొఱకుననుట, నమః=నమస్కార మగుఁగాక. ౧౧

న మః ప ర్ణ య చ ప ర్ణ శ ద్వా య చ.

నమః - పర్ణాయ - చ - పర్ణశద్యాయ - చ. ౧౨

పర్ణాయచ = పత్తములయందున్నవానికొఱకును, పర్ణశద్యాయచ =
పర్ణశదమనఁగా, ఎండుటాకులసమూహము, దానియందున్నవానికొఱకును,
నమః=నమస్కార మగుఁగాక.

ఆకులయందున్నవానికిని ఎండుటాకులసమూహములయం
దున్నవానికిని నమస్కారము.

భ. వీనిచే దేవుఁ డింత యత్యంతసులభుఁడని దేవునియనుగ్రహప్రకార
ములు చెప్పఁబడెను. ౧౩

నమో ౭ ప గు ర మా ణా య చా భి ఘ్న తే చ.

నమః - అపగురమాణాయ - చ - అభిఘ్నతే - చ. ౧౩

అపగురమాణాయచ = ఆయుధముపట్టుచున్నవానికొఱకును, అభిఘ్న
తేచ=శత్రువుల కభిముఖుడై కొట్టుచున్నవానికొఱకును, నమః = నమస్కార
మగుఁగాక.

దుష్టులవధించుటకై యాయుధము ధరించుచున్నవాని
కిని, వారి నెదిరించి ప్రహరించుచున్నవానికిని నమస్కారము.

భ. ఇక నిగ్రహింపఁదగిన దురాత్ములవిషయమై భగవంతుని ప్రకారము చెప్పఁబడును. ౧౩

నమ ఆఖిదతేచ ప్రఖిదతేచ.

నమః - ఆఖిదతే - చ - ప్రఖిదతే - చ. ౧౪

ఆఖిదతేచ = కొంచెము శ్రమపఱచువానికొఱకును, ప్రఖిదతేచ = మిక్కిలి శ్రమపఱచువానికొఱకును, నమః = నమస్కార మగుఁగాక.

వారివారి యపరాధమునకుఁ దగునట్లు కొందఱిని కొంచెముగాఁ బీడించువానిని కొందఱిని అధికముగాఁ బీడించువాని కిని నమస్కారము.

భ. ఇట్లు దేవుఁడు నిగ్రహింపఁదగినవారి నిగ్రహించు ప్రకారము చెప్పఁ బడినది. ౧౪

నమస్సోమాయ అను సప్తమానువాకాదిమొదలుగ నిదివఱకు నొక మంత్రము. ఇందుకు దేవతయు ఋషియు భగవంతుఁడే, ఛందస్సు మహా సుప్త్యు, ఇంకఁ బురశ్చరణప్రకారము. రెండు ప్రాజాపత్యకృచ్ఛములు చరించి పంచశతము జపించునది. పురశ్చరణ సిద్ధియగును.

ప్రయోగము. అందు మొదట రాజులకుఁ జెప్పఁబడును. సామ్రాజ్యము గోరునట్టిరాజు, ఈచెప్పఁబోవు ప్రకారమున గావింపవలెను. అందుకుఁగాలము వసంతర్తువు, దేశము పర్వతముగాని శివాలయముగాని వనముగాని గ్రహించు నది. అందు శివాలయమం దైనచో దేవునిఁ బూజించి కత్సన్నిధియందుఁ గావించునది. అర్ధానక్ష త్రవిశిష్టమగు నమావాస్యయందుఁగాని అర్ధానక్ష త్రమునఁ గాని యమావాస్యయందుఁగాని ప్రారంభము సేయునది. మొదట బ్రాహ్మణులఁ బూజించి వారలచే గార్యసిద్ధి యగుఁగాకయని పలికించి క్షిప్తులఁ గర్త యారం

భింపవలెను. మంత్రసిద్ధులగు బ్రాహ్మణుల గ్రహింపవలెను. అట్టి బ్రాహ్మణులు దొరకనిచో, ఆచార్యుడు కర్తార్థము, వారలకు సద్యస్సిద్ధి సంపాదించునది. కల్పవిదుండును సిద్ధుండును బ్రాహ్మణోత్తముఁ డాచార్యుడనడగును. ఆతండు పలికినట్లు సిద్ధియగును. సద్యస్సిద్ధిప్రకారము. బ్రాహ్మణులు శుద్ధులై అట్టి యాచార్యునివలన మంత్రము గ్రహించి, పదునేనుదినములు నిరంతరము జపింప వలయును. అంతఁ గర్తయోగ్యులగుదురు. ఇది సద్యస్సిద్ధి యనంబడును. అట్టి వారలచే హోమము సేయింపవలెను. ప్రతిసమస్కారము నాహుతి జేల్చునది. నేలితోఁగూడిన తిల ప్రీహియవాదులు హోమద్రవ్యములు. ఉదయము మొదలుగ నస్తమయమువఱకు నిరంతరము హోమము సేయునది. ఇట్లు పదనొకండు బ్రాహ్మణుల చే ముష్పదిదినములు చేయించునది. హోమము సేయువారల కుత్తరీ యాదులీవలెను. ఆచార్యునకును పోఁగులు మొదలగునవి యీవలెను. హోమాగ్నికిమీఁద నాజ్యపాత్రము సన్నధారగాఁ బడుచుండునట్లుంచవలెను. ఇట్లు కర్తము ముగియువఱకు దేవునకుఁ బ్రతిదినము నెనిమిదివేలపురుషులయాహోమము నివేదనము చేయవలెను. బ్రాహ్మణులనుగూడఁ బ్రతిదినము ఎనిమిదివేలమందిని భుజింపఁ జేయవలెను. కడపటిదినమున నిత్యమునకన్నను ద్విగుణము గావింప వలెను. ఆచార్యుని భగవంతునిఁగా భావించి యశనికి సారభూతమయిన భూమి యీవలెను. ఋత్విజులకు ఒక్కొక్కరికి నూతేసి నిష్కములుగాని తదర్థముగాని దక్షిణ యిచ్చునది. ఆచార్యునకు ద్విగుణదక్షిణ యీవలెను. అందు, శివపూజకు, గంధము కర్పూర మిశ్రతమయిన గంధము, పుష్పములు కమలములు, ధూపము కర్పూరమిశ్రతమయిన గుగ్గులుపు, దీపము గోఘృత దీపము నుపయోగింపవలెను. నైవేద్యము మున్నె చెప్పఁబడినది. ఇట్లు రుద్రారాధనము ప్రతిసంవత్సరము చేయవలెను. ఇట్లు ఆరాధించుటవలన రాజు సమ్రాట్టగును. సాగరమధ్యభూమియందుండు నితరరాజులందఱు రుద్రరూపులచే హతులగుదురు. సాధకుఁ డిచట భూమండలమంతయు ననుభవించి యంతమున రుద్రరూపులచే ననుగ్రహింపఁబడి కైలాసమునొందును. అచట రుద్ర

చూపుడై పదివేలకల్పములు భోగములనుభవించి పిమ్మట సప్తస్వీపాధిపతియగు రాజై శివభక్తుడై జన్మించును. అతని హస్తములం బినాకాంకము కనబడును. ఆలక్షణముగలవాడు రుద్రారాధనము సేయువాడని తెలియునది.

ప్రయోగాంతరము. అది శత్రునాశము గోరురాజు మిక్కిలి సమర్థుడగు బ్రాహ్మణునిచే జేయింపవలెను. చంద్రకొయ్యచే శత్రురాజు ప్రతిమను జేసి, యేకాంత ప్రదేశమున జలపూర్ణ కుంభమునందు దేవు నావాహనము గావించి, తత్సన్నిధానమున నగ్నిం బ్రతిష్ఠించి ముండ్రతోఁగూడిన జమ్మి సమిధలను బిడాలరక్తముతోఁదడిపి వానిని బ్రతినమస్కారము లక్ష వేల్వవలయును. అంత నాప్రతిమకుఁ బ్రతినమస్కారము లోహశంకువులు ప్రయోగించి దానిమీఁద రాజు తనవామపాదము నుంచునది. విన్యాసకాలమున నాచార్యుఁడు జపము సేయవలయును. అత రాజు నూర్ధ్వ బ్రాహ్మణుల భుజింప జేసి దేవు నుద్వాసనముచేయునది. ఇట్లు గావించినచో శత్రురాజు మూఁడుసంవత్సరముల నశించును. మఱియొక ప్రయోగము. ఆప్రతిమనే శృంఖలితముగావించి, మునుపటివలె హోమాదులుచేయునది. అంత శీఘ్రమున శత్రువు వశ్యుడగును. మఱియును సిద్ధులగు రాజపురుషులు కృత్రిమవేష ధారులై బ్రాహ్మణసహితులై శత్రునగరము ప్రవేశించి, యందుఁ జదుకము లందును జైత్రములందును దేవాలయములందును రాజసభలయందును రాజ ద్వారమునందును నల్లని లోహశంకువుల లక్షవారాభిమంత్రితములుగావించి గుప్తముగానుంచవలెను. అత నభిమంత్రితమగు భిన్నమును జలమును అంతటం జల్లునది. ఆనగరము మూఁడుసంవత్సరములలో నశించును. మఱియును వికృత వేషులయి శత్రునగరమునందలి కొలంకులందు కంఠ ప్రమాణజలమున నిలుచుండి సూర్యాభిముఖులై యెనిమిదిహర్షదినములు ప్రతిదినము అష్టశతము జపించుచు జపకాలమునందు భగవంతుని కంఠస్థితమగు హోలాహలముచే తజ్జలము నభిమంత్రించునది. అట్లు గావించినచో నాజలము త్రాగువారలు

విషదస్థులవలె నశించుదు. ఇట్లు చేయించువారలకు రాజ్యార్థసమానమయిన దక్షిణ యీవలెను.

ధ్యానము.

పినాకపాణిం భూతేశ ముద్యత్సూర్యాయుతద్యుతిమ్
భూషితం భుజగై ధ్యాయే త్కణ్ఠేకాలం కపర్దివన్.

పినాకమనుధనుస్సు హస్తమునం గలవాఁడును ఉదయించుచున్న పది
పేల సూర్యులకుంబోలె లేజస్సుగలవాఁడును సర్పములచే నలంకృతుండును
కంఠమున నీలవర్ణుండును జటాజూటము గలవాఁడునగు భూతనాథు నీశ్వరుని
ధ్యానింపవలెను. అని యర్థము. ౧౪

న మో వః కి రి కే భ్యో దే వా న్తా గ్ం హృ ద యే భ్యః.

నమః - వః - కిరికేభ్యః - దేవానామ్ - హృదయేభ్యః. ౧౫

దేవానామ్=దేవతలకు, హృదయేభ్యః = మనస్సువంటివారలు, ప్రియు
లనుట, అగు, కిరికేభ్యః = భక్తులకు ధనమును వెనచల్లునట్టి రుద్రావతారము
లయిన, వః=మీకొఱకు, నమః=నమస్కార మగుఁగాక.

దేవతలకందఱుఁ బ్రియులును భక్తులకధికముగా ధనము
నొసంగువారలు నగు రుద్రావతారములయిన మీకు నమస్కా
రము.

భ. ఇది మొదలుగ ననువాకము చివరవఱకు నొకమంత్రము, యుష్మ
చ్ఛబ్జప్రయోగమువలన నియ్యది ప్రత్యక్షకృతము. ఇదివఱకు దేవుని లీలావిగ్ర
హములు వేటువేఱ నమస్కరింపఁబడినది. ఇప్పుడు సమూహరూపమున నమ
స్కరింపఁబడుచున్నవి. ఇదివఱకు దేవుని నమస్కరించి యిప్పుడు తదనుచ

నమస్కరింపఁబడెదరని కొందఱు, ప్రసిద్ధములైన దేవుని యాకారములు నమస్కరింపఁబడినది. అప్రసిద్ధములైనవి, అనఁగా లోకమునకుఁ దెలియనివి, జగద్రక్షకములగు దేవునియాకారములు పెక్కులుగలవు. ఇక నవి నమస్కరింపఁబడునని మఱికొందఱు. ఈపక్షమే యుక్తము. దేవానాం హృదయేభ్యః= ఈవిశేషణము విక్షీణకాదులకును అనువర్తించును. దేవతలహృదయమువంటి వారలగు, దేవతలహృదయము ఎట్లు దేవతలకుమాత్రమే తెలియునో అట్లు దేవతలకుమాత్రమే తెలియఁదగినవారలగు ననుట, కిరికేభ్యః=ఇదివఱకు చెప్పఁబడినవారికన్నను భిన్నులయినవారలగు కిరికులు అనఁగా ఉదారస్వభావులు మొదలయినవారలకొఱకును, వః=మీకొఱకును, నమః=నమస్కార మగుఁగాక. మీరఱును అనుగ్రహించి యాముఖముల నుపసంహరింపుడని శేషము.

అర్థాంతరము—దేవానామ్=దేవతలయొక్క, హృదయేభ్యః=మనస్సులందుండువారలగు, హృదయమున నుండువారలగుటచే హృదయశబ్ద వ్యవదేశము. దేవతలకుమాత్రమే తెలియఁదగినవారలనుట, లేక, దేవతల హృదయమునందు అనుగ్రహించుటకొఱకు అవిచ్ఛిందించువారలగు, దేవతలచే ఇష్టసిద్ధికొఱకైల్లప్పుడు స్తరింపఁబడువారలనుట, లేక, దేవతలకు హృదయభూతులయినవారలగు, వారలకు మిక్కిలి యాప్తులగువారలనుట, కిరికేభ్యః=స్వేచ్ఛచే లోకములను హింసింపచువారలగు, లేక స్వేచ్ఛచే లోకములను చేయువారలగు, వః=మీకొఱకు, రుద్రులకొఱకునుట, నమః=నమస్కార మగుఁగాక.

న 'మో విక్షీణ కేభ్యః.

నమః - విక్షీణకేభ్యః.

౧౬.

విక్షీణకేభ్యః=క్షీణులనఁగా క్షయము నాశము గలవారలు, వారలకన్న విపరీతులు విక్షీణకులు, నాశములేనవారలగు, దేవానాం హృదయేభ్యః, వః = మీకొఱకు, నమః=నమస్కార మగుఁగాక.

దేవతలకుఁ బ్రియులును నాశములేనివారలునగు మీకు
నమస్కారము.

భ. విక్షీణకేభ్యః=వివిధంక్షణ్యైః, క్షీణ్యైః, ఇతి విక్షీణకాః, భక్తులు
గానివారలను వ్యాధి చార్యనరకాదులచేత నానావిధముగా హింసించు వార
లగు, దేవానాం హృదయేభ్యః, వః, నమః. ౧౬

న మో వి చి న్స్వ త్కే భ్యః.

నమః - విచిన్స్వత్కేభ్యః.

౧౭

విచిన్స్వత్కేభ్యః=విచిన్స్వస్తీతి విచిన్స్వత్కాః, అపేక్షింపబడినదాని
సంపాదించువారలగు, దేవానాం హృదయేభ్యః, వః, నమః.

దేవతలకుఁ బ్రియులును భక్తులుకొరినదాని సంపాదించు
వారలునగు మీకు నమస్కారము.

భ. విచిన్స్వత్కేభ్యః=వీరలు పుణ్యవంతులు, వీరలు పాపులు అని జుతు
వులను పరిశీలించువారలు విచిన్స్వత్కు లనబడుదురు. ఆట్టివారలగు, దేవానాం
హృదయేభ్యః, వః, నమః. ౧౮

న మ ఆ ని ర్హ తే భ్యః.

నమః - ఆనిర్హతేభ్యః.

౧౯

ఆనిర్హతేభ్యః=అంతటను నిశ్శేషముగా పాపము ఎవరిచే హతమగునో,
వారలు ఆనిర్హతులు. పాపనాశమునేయు వారలగు, దేవానాం హృదయేభ్యః,
వః, నమః.

దేవతలకుఁ బ్రీయులును అంతటను బాహము కొంచెమేని లేకుండునట్లు హరించువారలునగు మీకు నమస్కారము.

భ. అనిర్హ తేభ్యః = ఏది మర్యాదచేతను నిశ్చయముచేతను చేయఁ బడునో, అహింస అనిర్హతము. అట్టిదిగలవారలగు, లేక మర్యాదచేతను నిశ్చయముచేతను వధించువారలగు, ఎవ్వరిని అన్యాయముచే హింసింపరనియు అపరాధుల నుపేక్షింపరనియుభావము ఇతరులుచెప్పెదరు. మర్యాదచే వెలువరింపఁ బడినవారలగు, ఇతరదేవతలతోడ యజించుటకును గీర్తించుటకును అనుచిత మగుటచే, ఇతరదేవతలనుండి వేఱుపఱుఁపబడినవారలకుట, దేవానాం హృదయేభ్యః, వః, నమః.

౧౮

నమ ఆ మీ వ త్కే భ్యః.

నమః - ఆమీవత్కేభ్యః.

౧౯

ఇతి శ్రీయజుస్సంహితాయాం - చతుర్థకాండే,
ఁశ్చమప్రపాఠకే, నవమానువాకః.

ఆమీవత్కేభ్యః = అంతట స్థూలభావమును బొందువారలు ఆమీవత్కులు, అట్టివారలగు, దేవానాం హృదయేభ్యః, వః, నమః.

దేవతలకుఁ బ్రీయులును స్థూలమగు ప్రపంచము రూపమునఁ బరిణమించినవారలునగు మీకు నమస్కారము.

ఇట, విక్షీణకాదులందును “దేవానాం హృదయేభ్యః” అనునది యనువర్తించును. పంచమానువాకము మొదలుగ నవమానువాకాంతమువఱకు అన్యతరతో నమస్కారములగు యజుస్సులు పెక్కులు పఠింపఁబడినవి. పరమేశ్వరుని

సర్వాత్పత్వము నిరూపించుటకై వానియందు ఒక్కొక్క యజుస్సుచే నొక్కొక్కటి దేవుని స్థావరరూపము జంగమరూపము చెప్పబడినది. అనువాకభేదము, యజ్ఞేతరప్రయోగములందు మంత్రభేదసిద్ధిఁగొఱకని తెలియునది. అప్పుడు ఒక్కొక్కయనువాకము ఒక్కొక్కమంత్రమగును. వాని పురశ్చరణాదిప్రకారము రుద్రకల్పంబునం జెప్పబడును.

భ. ఆమీవల్క్రేభ్యః = అంతటను నిజృంభించువారగు, లేక, అంతటను హింసించువారగు, దురాత్ములకు కొంచెమేని యవకాశములేనియట్లు హింసించువారలనుట, దేవానాం హృదయేభ్యః, వః, నమః.

౧౯

ఈమంత్రమునకు, ఋషియు దేవతయు భగవంతుఁ డగుశంభువు. ఛందస్సు షట్పదజగతి. ఇంకఁ బురశ్చరణము, పరాకృత్యచ్ఛ్రమఃచరించి నలువదివేలు జసింపవలెను. పురశ్చరణమగును. పిమ్మట మంత్రశోధనార్థము గురుసన్నిధానమున నెనిమిదివేలు జసించునది. అంతఁ గర్తృయోగ్యుఁడగును. ఈమంత్రము ప్రభావముచే సర్వము సిద్ధించును. దీనికి అసాధ్యమేదియు లేదు.

దీనిచేఁ గామ్యకర్తృము చెప్పబడుచున్నది. దక్షిణామూర్తిసన్నిధానంబునఁ దనయగ్నియందు మథితాగ్నియందుఁగాని లాజలును నువ్వలునుగలిపి లక్షవేల్వలయును. సువర్ణముకలుగును. దధిమధుస్ఫుతములచేఁ దమపఁబడినయుత్తరేనుబియ్యమును వెదురుబియ్యమును యవలును పదివేలు వేల్చినయెడల వేయిసువర్ణములు కలుగును. కన్యఁగోరువాఁడు, తనకిష్టయగుకన్యకు సమానాకృతియయినగుడ్గులుప్రతిమనుగావించి దానిస్పృశించుచు నైదువేలుజపించి యంతట దానిఁభేదించి యాఱువేలు వేల్చునది. సర్వాభరణభూషితయయిన యిష్టకన్యం బడయును. కమలాత్పలకుముదంబులు లక్షవేల్చినవానికి రాజ్యలక్ష్మీ ప్రత్యక్షయగును. పాలతోఁ దమపఁబడిన మోదుగుమొలకలు లక్షహోమముచేసినచో యక్షరాక్షసభూతప్రేతపిశాచాదులు దృశ్యులును.

వశ్యులును అగుదురు. పెద్దయడవియందు అగ్నికుండముగావించి మథితాగ్ని
యందు పదివేలు బిల్వఫలంబులు వేల్చునది. సింహుట ఘృతాక్తములగు బిల్వ
పత్రములు ముష్టిమాత్రములుగా అయిదువేలహతులువేల్వనలయును. అంత
బిల్వఫలాకారమగు నువ్వుపిండము సిద్ధించును. అది పరుసవేదియగును. ఆవు
నేతితోడడిపిన తెల్లదానరపూవులులక్షహోమము చేసినవానికి సార్వభౌముఁ
డగుపుత్రుఁ డుడయించును. శమీసమిధలను కొనలువంచి రజతపాత్రమున
నుంచి దధిమధుఘృతాక్తములుగావించి పదివేలువేల్చువాఁడు శిషభక్షుండగు
పుత్రుంబడయును. అతివలము తెల్లవన చూర్ణముగావించి వెండిపాత్రయందు
కాపిలజ్యముతో రంగరించి పదివేలమా ర్ణమంత్రముతో నభిమంత్రించి
నేవించినవాఁడు కవియగును. దధిమధుఘృతాక్తములగు నుదుంబరసమిధలు
పదివేలు వేల్చునతండు మహాభోగి యగును.

ఇక మనోజవసిద్ధికిఁ బ్రయోగప్రకారము. మనోజవము గోరినవాఁడు
ముప్పది కృచ్చములుచరించి దేహశుద్ధి నొందినవాఁడై సింహుట చరుశాకమూల
ఫలంబు లాహారముగాఁ గొనుచుఁ బదు నెనిమిది దినములు నిరంతరము జపింప
వలెను. ఈలాఁపల బుద్ధిపూర్వముగా నిదురింపఁగూడదు. బుద్ధిపూర్వముగాక
నిదురించినచోఁ దక్షణము స్నానము ప్రాయశ్చిత్తము. పదు నెనిమిదిదినము
లయినసింహుట మంత్రము వశ్యమగుటకై గురువునకు విదుస్వర్ణనిష్కములీవలెను.
అటుసింహుట, గురుసన్నిధియందుఁగాని దేవునిసన్నిధియందుగాని యేఁబదివేలు
జపము నేయవలెను; అంత నుమాసహాయుండగు రుద్రుఁడు ప్రత్యక్షమగును.
తదనుగ్రహమున మనోజవసిద్ధి యగును. అంత, ఏదేశమునకుఁ బోఁదలఁచునో,
ఆదేశమును గురువును స్మరించి యామంత్రము నెనిమిదిసార్లు జపించినచో,
ఆదేశము పొందఁగలఁడు.

ఇక నదృశ్యత్వసిద్ధికి విధానము చెప్పఁబడును. దీనికిని బురశ్చరణము
పూర్వమువలెనే చేయవలెను. అంత నదృశ్యత్వముఁగోరినకాలమునందు, రక్త

చందనము కపిలాక్షరముతో రంగలించి యశ్వత్థపత్రమునందుంచి దాని
స్పృశించుచు నెనిమిదివేలు జపించునది. అంత దానిదేహమంతయుఁ బూసి
కొని దేవుని స్పృశించియు స్తరించియు ప్రాణాయామధారణము చేయునది.
అంత నదృశ్యుడగును. రాజవశ్యముగోరినవాఁడు రక్తచందనచూర్ణము
నీమంత్రముచే పదివేలమార్లభిమంత్రించి రాజగృహమునకుఁ బోవునప్పు
డంతయు లంకాటమున ధరించి పోవునది. రాజును రాజపురుషులును వశ్యులగు
దురు. శత్రునాశమునుగోరినవాఁడు ఆశత్రువుపేరుగ్రహించి, శివుని సన్నిధి
యందు, ఒక్కపాదము నిల్పి, పదివేలు జపించునది. ఆశత్రువు సంవత్సర
మునకు నశించును. దక్షిణామూర్తిసన్నిధానమున నిత్యము నవ్వశతము జపించు
చుండినచో రాజపురుషులవలన భయముగలుగదు.

ధ్యానము.

విశ్వతఃపాణిపాదాబ్జం విశ్వతోక్షి శిరోముఖమ్,

జ్వలంతం విశ్వ మాచృత్య తేజోరాశిం శివం స్మరేత్.

అంతటను హస్తములును పాదములును గలవాఁడును అంతటను కన్ను
లును శిరస్సులును ముఖములును గలవాఁడును సమస్తము నావరించి జ్వలించు
చున్నవాఁడు నగు తేజోరాశిస్వరూపుడయిన శివుని ధ్యానింపవలయును అని
యర్థము.

ఇది శ్రీమత్తపాటోపనామ సుందరరామప్రణీతం బగు .

శ్రీరుద్రభాష్యాంధ్రవివరణమునందుఁ

నవమానువాకము.

ఓం నమోభగవతే రుద్రాయ.

అథ దశమానువాకః.

ద్రా వే అన్ధ స స్ప తే ద రి ద్ర న్నీ ల లో హి త,
 ఏ హం పు రు షా ణా మే హం ప శూ నాం మా
 భే ర్తా ౨ రో మో ఏ హం కిం చ నా మ మ త్.

ద్రావే - అన్ధసః - పతే - దరిద్రత్ - నీలలోహిత - ఏహమ్ -
 పురుషాణామ్ - ఏహమ్ - పశూనామ్ - మా - భేః -
 మా - అరః - మా - ఉ - ఏహమ్ - కిమ్ - చన - ఆమమత్.

ద్రావే=పాపులను కుత్సితగతి నొందించువాడా! పాపులకు నరక
 మిచ్చువాడా యనుట, అన్ధసస్పతే=అన్నమునకు బాలకుడా! భక్తుల
 యన్నమును పాలించువాడా యనుట, దరిద్రత్=విమియు లేనివాడా!
 తానుదక్క దనకు మఱేమియు లేనివాడా యనుట, నీలలోహిత=కంఠము
 నందు నల్లనివాడును దక్కిన శరీరమునందు ఎఱ్ఱనివాడును అయినవాడా!
 కాలకూటధారణముచే కంఠముమాత్రము నల్లనైనదని భావము. ఇట్టి యో
 రుద్రుడా! ఏహం=ఈ, మా సుబంధులగుననుట, పురుషాణామ్ = పురుషుల
 యొక్కయు, ఏహమ్ = ఈ, మా సుబంధులగు, పశూనామ్ = పశువుల
 యొక్కయు, సమూహమునని యధ్యాహార్యము, మాభేః = భయపటుపకుము.
 ఏహమ్=నీనిలో, కించన=విదియును, మా అరః=శనివకుండుగాక, మో ఆమ
 మత్=రోగము పొందకయే యుండుగాక.

పాపులను నరకములోఁ బడవేయువాడవు భక్తుల
యన్నము రక్షించువాడవు కేవలుండవు కాలకూటవిషము ధరిం
చినవాడవగుటచే కంఠమునందు నీలవర్ణుడవుఁ దక్కినశరీర
మంతయు రక్తవర్ణుడవునగు రుద్రుడా! నీభక్తులగు మాపుత్ర
పౌత్రులు మొదలగు పురుషులకును, మాగోమహిష్యాది పశు
వులకును కొంచెమయినను భయము కలిగింపకుము. ఇప్పుడు
చెప్పినవానిలో ఏదియు నాశముపొందకయు కొంచెమయినను
రోగముపొందకయు నుండునట్లు అనుగ్రహింపుము.

భ. ఇదివఱకు విశ్వరూపమున దేవుని స్తుతించి యింక నభయము
ప్రార్థింపఁబడుచున్నది. ద్రాపే = నికృష్టమయినగతిని అనఁగా యాతనానుభవ
రూపమయిన దానిని, లేక, దారిద్ర్యానుభవరూపమయినదానిని, పొందించు
వాడా! లేక, ద్రాపి యనఁగా కవచము, ఆదిగలవాడా! అన్ధనస్సలే=అన్న
మునకు నాకుడా! దరిద్రత్ = దేనిని అంటనివాడా, అన్నమునకుఁ బతి
యయ్యును దరిద్రస్వభావుడా యనుట, నీలలోహిత = దేవుని హృదయము
నుండి యావిర్భూతుడైనరుద్రుండు నీలలోహితుఁ డనఁబడును. ఇతఁడే
భిక్షుటనాదికము గావించెను. ఇతని దేహములో, అర్థము నీలవర్ణము, అర్థము
లోహితవర్ణము, నరనార్యాత్మకుడగుటవలన, లేక, నామరూపాత్మకుడగుట
వలన నని తెలియునది. మఱియుంకఁడు చెప్పుచున్నాఁడు. కంఠమునందు నీల
వర్ణుడును, ఇతరభాగమునందు లోహితవర్ణుడును, లేక, నిలీనము అనఁగా
మిక్కిలి నిరస్తమయిన లోహితము అనఁగా కాలుష్యము గలవాఁడు, అట్టి
వాడా యని సంబోధనము, ఏహమ్ = ఈ, మావారయిన యనుట, పురుషా
ణామ్=పుత్రులు మొదలగు పురుషులను, ఏహమ్=మావైన, పశూనామ్=గోవులు
మొదలయిన పశువులను, ద్వితీయార్థమున షష్ఠి, మాభేః = భయము పఱుప
కుము. ఏహమ్=నీనిలో, కించన = దేనినిగూడ, మా అరః=బుధాతువు ఆజ్

పూర్వాయు వ్యసనము చెలువును, ఇప్పుడు పసర్గము లేకయే యాయర్థముఁ జెప్పుచున్నది. అంతర్భావి కణ్ఠాంతము, ఆర్తినిబొందింపకుము. మో ఆమ మత్ = పురుషవ్యత్యయము రోగము పొందింపకుము, లేక, మా అరః = పురుష వ్యత్యయము, ఆర్తి పొందకయుండుఁగాక. మో ఆమమత్ = రోగము పొంద కుండుఁగాక. అప్పుడు కిం చన అనునది కర్తృపదమగును.

ఈమంత్రమునకు ఋషి పులహఁడు, దేవత రుద్రుఁడు, సందన్ను అస్తారపంక్తి. ఒకదిన ముపనాసముచేసి పదివేలు జపించినచోఁ బురశ్చరణ మగును. ఆర్థానక్షత్రదినమునందు కపిలాజ్యముచే పదివేల హోమముచేసిన చో ధనము నొందును. సన్నిపాతజ్వరముగలవాని శయనము శిరఃపార్శ్వమున నగ్నిం బ్రతిష్ఠించి దూర్వాగ్రము లయిదువేలు వేలుచునది. ఆజ్వరమువలన ముక్తుండై యతండు దీర్ఘాయువునగును. అభిచారమోక్షము గోరువాఁడు వికంకతసమిధలు పదివేలహోమము చేయవలయును. వాని కభిచారమువలన భయముగలుగదు. మహాజనము తన్ను ద్వేషించునపుడు ఘృతాక్షమగు తిలలు పదివేలహోమము చేసినయెడ వారివలన భయముగలుగదు. అత్తి సమిధలును తిలలును పదివేలువేల్చినచో సర్వభూతంబులవలనను భయముగలుగదు. గ్రామ మధ్యంబునఁగాని నగరమధ్యంబునఁగాని యగ్నిం బ్రతిష్ఠించి యాజ్యోక్తమగు నువ్వుడిండిచే పదివేలాచుతులు వేలుచునది. అశ్వత్థపత్రములయందు బలి యుంచునది. ముందును వెనుకను ఎనిమిదివేలు జపము సేయవలెను. అతనికి రుద్రుఁడు సర్వభూతసహితుండై భైరవరూపంబునఁ బ్రత్యక్షమగును. అప్పు డతరదుమాచి చలించునేని యున్నాదము నొందును. అచలుండై యుండెనేని మహాసిద్ధిం బడయును. తద్రూపము స్పృశించినచో నాపదలు తొలగును.

ధ్యానము.

ఆగుల్భాసిత కళ్ళుకో డమరు కాశ్లిష్టో లనత్కున్తలీ
హాలీ కుణ్డలిత శ్రవా స్పృతిలకో మన్దకన్వణన్నపురః,

శ్రీమన్నిర్మల దత్తపక్షికిరణ శ్వేతాయమానాననో
దేవో భైరవవేషభూషితవపు ధ్యేయో మృడానీపతిః.

చీలమండలవఱకు జీరాడునట్టి నల్ల చొక్కాయ గలవాఁడును డమరు
పుతోఁ గూడినవాఁడును ప్రకాశించుచున్న వెండ్రుకలు గలవాఁడును
శూలము ధరించినవాఁడును పోఁగులతోఁగూడిన చెవులుగలవాఁడును నొసట
బొట్టు ధరించినవాఁడును .తిన్నగా మ్రోయుచున్న యండలు గలవాఁడును
అధికమయినకొరిగల స్వచ్ఛమయిన దుశపక్తి కిరణములచేఁ దెల్లనైనట్లున్న
ముఖముగలవాఁడును భైరవవేషముచే నలంకరింపఁబడిన దేహము గలవాఁడు
నగుదేవుని పార్వతీనాథుని ధ్యానింపవలెను. అని దీని యర్థము. ౧

యా తే రు ద్ర శి వా త నూ శ్చి వా వి శ్వా హ భే ష జీ,
శి వా రు ద్ర స్య భే ష జీ త యా నో మృ డ జీ వ నే.
యా - తే - రుద్ర - శివా - తనూః - శివా - విశ్వాహ
భేషజీ - శివా - రుద్రస్య - భేషజీ - తయా - నః - మృడ -
జీవనే. ౨

రుద్ర=రుద్రుడా! శివా=కాంతమయిన, ఎందువలననఁగా, విశ్వాహ
భేషజీ = ఎల్లదినములయందును ఔషధమువంటిది, ఔషధమువలె రోగము
లను దారిద్ర్యదులను పోఁగొట్టునదియనుట, కావుననే, శివా = మంగళకర
మయినదియు, రుద్రస్య = రుద్రునకు, రుద్రుని తాదాత్మ్యము పొందుట
కనుట, భేషజీ = ఔషధమయినది, జ్ఞానదానముచే రుద్రుని తాదాత్మ్యము
పొందుటకు సాధనమయినదియనుట, కావుననే, శివా = మంగళకరమైనదియు
నగు, తే = నీయొక్క, తనూః = రూపము, యా = ఏదికలదో, తయా =

ఆరూపముచే, నః = మమ్ము, జీవనే = జీవింపఁజేయుటకు, మృడ = సుఖంపఁ
జేయుము.

రుద్రుడా! భక్తులకు సర్వకాలములయందును రోగ
ములను దారిద్ర్యదులను బోగొట్టునదియు, జ్ఞానమొసంగి
నీతాదాత్మ్యము కలుగునట్లుచేసి జన్తమరణాది సంసారదుగ్గిఖ
మును బోగొట్టునదియుఁ గావున మంగళకరమై శాంతమయిన
నీరూపము ఏదిగలదో, ఆరూపముచే మమ్ము ఈలోకమునందు
రోగాదిబాధలులేక జీవించునట్లుచేసి తుదను జ్ఞానముగలిగించి
నీతాదాత్మ్యమొసంగి జన్తమరణాదిసంసారదుగ్గిఖము తొలగించి
మోక్షసుఖము నొందింపుము.

భ. రుద్ర = రుద్రుడా! తే = నీయొక్క, శివా = సుఖకరమయిన,
తనూః = రూపము, సర్వదుఃఖనివృత్తికి భేషజమగుటవలనను సంసారదుఃఖనివృ
త్తికి భేషజమగుటవలనను చేపునిరూపముయొక్క శివత్వము చెందువిధములు.
అందు మొదటిదిమాత్రమే పరిగ్రహించినచో ధనము పుత్రులు మొదలయిన
సాంసారికసుఖమునుమాత్రమొసంగును. రెండవదిమాత్రమే పరిగ్రహించినచో
నిశ్చేయసముమాత్రమే గలిగించును. ద్వివిధమయినసుఖమునుం గావలసినది
కావున ద్వివిధశివత్వమునుం గొండాడఁబడుచున్నది. విశ్వాహభేషజీ = సర్వ
దినమలయందును ఔషధమైనది, ఇతరమయిన ఔషధము అట్లుకాదు. దేశ
కాల శరీరవయోవస్థాభేదముఁబట్టి యొకానొకప్పుడే ఔషధమవును, కావు
ననే, శివా = సుఖకరమయినదియు, దారిద్ర్యాది సర్వదుఃఖములను హరించి
సుఖమొసంగునదియుననుట, రుద్రస్య = సంసారరోగమునుహరించునట్టి, తవ
[అధ్యాహృతము] నీయొక్క, భేషజీ = ఔషధమయినది, నీవు ఏయకాషధముచే
భక్తులకు సంసారరోగముపొగొట్టుదువో అట్టిదియనుట, కావుననే, శివా =

సుఖకర మయినదియు, సంసారదుఃఖమును బోగొట్టి నిశ్చేయసలక్షణమయిన ఆత్మ్యంతికసుఖము గలిగించునదియు ననుట, ఆట్టిరూపము, యా = వివిగలదో, తయా = అట్టిద్వివిధమయిన శివత్వముగల రూపముచేత, నః = మమ్ము, జీవసే = జీవించుటకు, మృడ = సుఖంపఁజేయుము, మేము ఈలోకమునందుఁ దృప్తి బొంది ఆత్మలాభమునుజెంది స్వస్థులమై జీవించునట్లు గావింపుమనుట. లేక, నః=మమ్ము, జీవసే=జీవింపఁ జేయుటకొఱకు, మృడ. నీవే అందఱను ఆభిమతము లొనంగి బ్రతికింపవలసినవాఁడవనుట.

ఈమంత్రమునకు ఋషిస్కందఁడు, దేవతయును స్కందరూపుఁడగు రుద్రుఁడు, ఛందస్సు అనుష్టుప్, ఎనిమిదిపాద్య ప్రాణాయామములు గావించి యైదువేలుజపించినచో, బురశ్చరణమగును.

దీనిచే గర్భరక్షచేయునది. ఆరక్షను గర్భము వ్యక్తమయిన పిదప మూఁడవమాసమునందు జేయవలెను. ఆవశ్యకమని తోచినప్పుడైనను జేయ వచ్చును. మంత్రసిద్ధుఁడగు బ్రాహ్మణునిచే జేయించునది. ఆతని శివునిబోలె భావించి నమస్కరించునది. గృహమధ్యమందు యగ్నికుండమును వేదికను నిర్తించి, వేదికయందు శుద్ధ తండులములుపఱచి, సాధారణఘటము ప్రతిష్ఠించి యందు మహాసేనమంత్రముచే స్వర్ణపుష్పమున శివు నావాహనము గావించి బిందు యుక్తంబులు తంతువేష్టితంబులు స్వర్ణగర్భంబులు శరావహితంబులు సముద్రగామి నదీజలపూర్ణములు నూతనవస్త్రచ్ఛన్నంబులునగు కలశంబులుంచి తన్మధ్యంబున జలపూర్ణంబును ఆర్ద్రానక్షత్ర దినముననైనచో బంగారము చేతను కానిచో నవరత్నములచేతను బూర్ణంబునగు నొకఘటము నుంచి, వానిని ఉత్తమ వస్త్రములచే గప్పి కదలకుండునట్లు లుంచి, దేవు నారాధించునది. కడపఱకు నాజ్యముతో దీపము నుంచునది. పూజా ద్రవ్యములన్నియు కర్పూర మిశ్రములు గావలయును. అంతః దత్తన్నిధియం దుపస్థానమంత్రము జపించి పిమ్మటఁ బట సంస్కారమంత్రముచే

హోమముగావించునది. దధిమధ్వాజ్యసంయుక్తంబులగు తిలదూర్వాగ్రలాజ తులస్యశీరములు హోమద్రవ్యము. అంత హవిస్సుఁ బూజింపవలెను. వ్యవస్థిత ప్రస్థపరిమిత తండులములు హవిస్సు. దాని నన్నియందు వేలు చునది. ఇట్లు సాయంకాలమునుం జేయునది. ఆచార్యుఁడు జపించునది. నిత్యము బ్రాహ్మణుల భుజింపఁజేయవలెను. ఇట్లుగావించి నచో ఆయుష్షంతమగు సదవత్యము కలుగును. గర్భపాతము సంభవింపదు. హోమ దేశము స్త్రీలు శూద్రులును బ్రవేశింపఁగూడదు. మంత్రము వైదిక మగుటచే బాషండులును బ్రవేశింపఁజనదు. అంతమువఱకు దీక్షించి కడపటి దినమున స్నానమునేయునది. విష్ణుట గురువునకు దక్షిణయిచ్చునది. తదనంతరము కుమారగ్రహకాంతికొఱకు గణపూజ నేయవలెను. ఆయవత్యము దీర్ఘాయు వగును.

ప్రసంగవశమునఁ బ్రయోగాంతరములు చెప్పఁబడుచున్నవి. కన్యార్థి యగువాఁడు ఘృతప్లుతంబులగు లాజలువేల్చినచో నభీష్టకన్యకం బడయును. ఉత్తరేనుసమిధల వేల్చుటచే నలక్ష్య నశించును. తిల హోమముచే సర్వపాప ములు నశించును. తెల్లనివియు నెఱునివియు నల్లనివియుఁ బితవర్ణములునగు తంతువులచే జుట్టఁబడిన ఖదిరసమిధల హోమముచే గ్రమమున బ్రాహ్మణ ఊత్రియ వైశ్యశూద్రులు వశ్యులగుదురు. నేలిచే లక్షహోమము గావించిన యెడ సర్వకామంబులు సిద్ధించును. వస్త్రము గోరువాఁడు కలువలు మొదలగు పూవులువేల్చునది. తానువేల్చు పూవులవన్నెగల వస్త్రముంబొందును. వర్షము గోరువాఁడు ఈప్రయోగము గావింపవలెను. గోమయముచేనలికిన శుచిప్రదేశమున నెఱుమట్టితో మండలముగావించి ఆమండలమునకు ముందు, సూత్ర వేష్టితము జలపూరితమునగు నూతనకుంభముఁ బ్రతిష్ఠించి యందు సూర్య నావాహనముచేసి పూజించి క్షీరముచే నూటయెనిమిదాహుతులు వేల్చునది. అంత సూర్యుని ధ్యానించుచు సహస్రము జపించునది. ఇట్లు ఏడుదినములుగాని

పండ్రెండు దినములుగానిచేసినచో భగవంతుండు ప్రసన్నుండై మహావర్షము గురియించును. పుత్రుని గోరువాడు అహోరాత్ర ముపవసించి శుచియై పాయసము నూటయెనిమిదాహుతులువేల్చి యెనిమిదినార్లుజపించి ఋతుస్నాతయూ బరిశుద్ధయునగు భార్యచేహుతశేషముఁదినపించునది. అంత బ్రాహ్మణుల భుజింపజేసి వారలయాశీర్వాదము సొందునది. తేజస్వియు రోగరహితుండు నగు పుత్రుం బడయును. మఱియుననిష్ఠము దోచినప్పుడును దుస్వప్నము గలిగినప్పుడును అభిచారము దోషముసంభవించినప్పుడును అలక్ష్మీబాధ కలిగినప్పుడును యుద్ధము మొదలగు నాపదలు కలిగినప్పుడును గ్రహచారము క్రూరమగునప్పుడును భూతావేశము సంభవించినప్పుడును మఱియు నితరసంకటముల యందును, మున్ను చెప్పినయట్లు మండలముగావించి యందు నూతనకుంభంబు సర్వమంగళయు క్తంబు గంధజలపూరితంబుగావించి యందు ఏలాలవంగకర్పూర నింబజాతీఫలంబులంచి, దేవు నావాహనముచేసి పూజించి హోమముచేసి, యామంత్రముచే తజ్జలము వేయునూటయెనిమిదిమార్లభిమంత్రించి యాజలముచే నాతురు నభిషేకించునది. సర్వదోషంబులు నశించును. నిత్యము ప్రాతఃకాలమున స్నానముచేసి యామంత్రమును సహస్రము జపించినచో శ్రీయు నారోగ్యమును దేజస్సును నిరంతరము వృద్ధిఁ బొందుచుండును. తీరము నాహారముగాఁ గొనుచు జితేంద్రియుండై యొకసంవత్సరము ప్రతిదినము యథాశక్తి బూజగావించుచుఁ బదిపేలుజపించిన, భగవంతుని ప్రసాదంబున అణిమాదిసిద్ధులుపొందును. మఱియు భగవంతునియందే హృదయమునుంచి యేకాగ్రుండై దృఢభావనతో నిరంతరము జపించుచుండువాడు ముక్తుఁడగును.

ధ్యానము.

ద్రుతచామికరప్రభ్యం శక్తిపాణిం షడాననమ్,
మయూరవాహనారూఢం స్కందరూపం శివం స్వరేత్.

కరణిన బంగారువంటి మేనుగలవాడను శక్తియను నాయుధము హస్తమునందుఁ గలవాడను ఆఱుమోములుగలవాడను నెమిలి వాహనము నారోహించినవాడనగు స్కందునిరూపముగల శివుని ధ్యానింపవలెను అని యర్థము.

ఇ॒మా గ్ం రు॒ద్రా॒య త॒వ నే॑ క ప॒ర్ది నే॑ శ్చ॒య
ద్వీ॒రా య॒ప్ర భ॑రామ హే॒మ తి॒మ్, య॒థా న॒
శ్శ॒మ స॒ద్వి ప॒దే చ॑తు॒ష్ప దే॒ వి శ్వం॑ పు॒ష్టం
గ్రా॒మే అ॒స్తి న్న॒నా తు॑రమ్.

ఇమామ్ - రుద్రాయ - తవనే - కపర్దినే - శ్చయద్వీరాయ -
ప్రభరామహే - మతిమ్ - యథా - నః - శమ్ - అసత్ -
ద్విపదే - చతుష్పదే - విశ్వమ్ - పుష్టమ్ - గ్రామే -
అస్తి - అనాతురమ్.

3

యథా = ఎట్లు, నః = మాయొక్క, ద్విపదే = మనుష్యుని కొఱకును, పుత్రపౌత్రాదులకొఱకు ననుట, చతుష్పదే = పశువుకొఱకును, గోమహిష్యాదులకొఱకు ననుట, శమ్ = సుఖము, అసత్ = కలుగునో, అస్తి = ఈ, గ్రామే = గ్రామమునందు, విశ్వమ్ = సమస్తమును, ప్రాణిసమూహమంతయు ననుట, పుష్టమ్ = పుష్టికలదియు, మిక్కిలి సుఖముగలదియు ననుట, అనాతురమ్ = ఉపద్రవములేనిదియు, అసత్ (అధ్యాహృతము) = అగునో, తథా = (అధ్యాహృతము) అట్లు, వయమ్ (అధ్యాహృతము) = మేము, తవనే = బలము గలవాడను, మాకోర్కినెఱవేర్చుటకు నుద్దేశించుననుట, కపర్దినే = జటాజూటము గలవాడను, ఋషి వేషము గలవాడనుననుట, శ్చయత్ పీరాయ = చరించుచున్న

శత్రువీరులుగలవాఁడును, లేక, నశించుచున్న అన్యథాభాన రూపమయిన పాపముగలవాఁడును, అన్యథాభానము నశింపఁజేయువాఁడుననుట, అగు, రుద్రాయ = రుద్రునికొఱకు, ఇహమ్ = ఈ, మతిమ్ = బుద్ధిని, పూజ ధ్యానము మొదలుగాఁగలవానియందలికలంపుననుట, ప్రభరామహే = మిక్కిలి పోషించుచున్నాము, ఎక్కువగా చేయుచున్నామనుట.

మాయొక్క పుత్రపౌత్రాది మనుష్యవర్గమునకును గోమహిష్యాది పశువర్గమునకును సుఖము గలుగుటకును, ఈ గ్రామమునందుండు ప్రాణులన్నియు పుష్టిగలిగి యుపద్రవము లేక యుండుటకును, మాఊరిక నెఱవేర్చుటకు సమర్థుఁడును జటాజూటము గలవాఁడును శత్రువీరుల నశింపఁజేయువాఁడును (అన్యథా జ్ఞానము నశింపఁజేయువాఁడు) నగు రుద్రునిఁ బూజ ధ్యానము మొదలగువానిచే మిక్కిలి యారాధించెదము

భ. యథా = ఎట్లు, ఎట్లు గావించినయెడననుట, నః = మాయొక్క, ద్విపదే = పుత్రులు మొదలగువారలకొఱకును, చతుష్పదే = పశువులు మొదలగుదానికొఱకును, శమ్ = సుఖము, అసల్ = కలుగునో, యథా (అధ్యాహృతము), అస్తిక్ = ఈ, గ్రామే = గ్రామమునందు, మేము వసించుగ్రామమునందనుట, విశ్వమ్ = సమస్తమును, మావికాని ప్రాణిజాతము గూడననుట, పుష్టిమ్ = పుష్టిగలదియు, అనాతురమ్ = రోగములేనిదియు, అసల్ = అగునో, “రుద్రాధ్యాయీ వసేవ్యత్ర గ్రామేవానగరరేషివా, నతత్ర త్షుత్విపాసాద్యా దుర్భిక్ష వ్యాధయోషిచ” రుద్రాధ్యాయయగువాఁడు గ్రామమందుఁగాని నగరమందుఁగాని యెచ్చట వసించునో, అచ్చట త్షుత్విపాసాదులుగాని దుర్భిక్ష వ్యాధులుగాని కలుగవు. అని పారాణికులు. లేక, యథా = ఎట్లు, నః = మాయొక్క, అస్తిక్ = ఈ, గ్రామే = గ్రామమునందు, ద్విపదే, చతుష్పదే,

శమ్, అసత్. విశ్వమ్=ధనము ధాన్యము మొదలగునది, పుష్టమ్=సమృద్ధమును, అనాతురమ్ = బాధలేనిదియు, అసత్ = అగునో, తథా = అట్లు, తవనే = వృద్ధిఁ బొందించువాఁడును, లేక, తవస్సనఁగా బలము, అదికలవాఁడును, మత్స్వ ర్థీయలోపము, కపర్దినే = జటాజూటము గలవాఁడును, క్షయత్ పీరాయ = పసిండుచున్న వీరులుగలవాఁడును, ఎవ్వని నాశ్రయించి శూరులు పసి యింతురో అట్టివాఁడును అనుట, లేక, నశించుచున్న వీరులు గలవాఁడును, ఎవ్వనిఁబొంది వీరులు నశింతురో అట్టివాఁడును, అగు, రుద్రాయ = రుద్రునికొఱకు, ఇమామ్ = ఇట్టి, మతిమ్ = బుద్ధిని, మానస పూజాత్మకమగు తలఁపును, ప్రభరామహే=మిక్కిలి ధరించు చున్నాము, ఎల్లప్పుడు రుద్రుని మనస్సుచే బూజించెదమనుట. లేక, మతిమ్ = స్తోత్రమును, స్తోత్రాత్మకమగు పూజను. ప్రభరామహే. ఎల్లప్పుడు రుద్రునిస్తోత్రములచే నారాధించెదమనుట లేక, ప్రభరామహే=మిక్కిలి పోషించెదము, స్తోత్రములచేతను హవిఃప్రదాన ములచేతను రుద్ర విషయకమయినబుద్ధిని అవిచ్ఛిన్నముగాఁ గావించెదమనుట లేక, రుద్రుడే స్తోత్రవృత్తుడు ఉపాసితవృత్తుడు ఇత్యాది శ్రుతిచేత, రుద్రవిష యకమయిన బుద్ధినే యెల్లప్పుడు ధరించెదమని తాత్పర్యము.

3.

మృ॒డా॑ నో॒రు ద్రో॒త నో॒మ య స్కృ॒ధి త్త॒య
ద్వీ॒రా య॒ న మ॒సా వి ధే॒మ తే॒య చ్చ॒ం చ॒యో
శ్చ॒మ ను॒రా య॒ జే పి॒తా త ద॒శ్యా మ్త వ రు ద్ర
ప్ర॒ణీ తా॒.

మృడ - నః - రుద్ర - ఉత - నః - మయః - కృధి - త్తయ
ద్వీరాయ - నమసా - విధేమ - తే - యత్ - శమ్ - చ -

యోః - చ - మనుః - ఆయజే - పితా - తత్ - అశ్యామ -

తవ - రుద్ర - ప్రణితౌ.

౪

రుద్ర = రుద్రుడా! నః = మమ్ము, మృడ = ఈలోకమునందు సుఖంపఁ జేయుము. ఉత = మఱియును, నః = మాకు, మయః = పరలోకసుఖమును, కృధి = చేయుము. క్షయత్ పీరాయ = నశించుచున్న పాపములుగల, నశంపఁ జేయఁబడిన మాపాపములు గలవాఁడనుట, అగు, తే = నీకొఱకు, నమసా = నమస్కారముచేత, విధేమ = పరిచరించెదము, ఆరాధించెద మనుట. రుద్ర = రుద్రుడా! పితా = పాలకుడైన, మనుః = ప్రజాపతి, శంచ = సుఖమును, యోశ్చ = దుఃఖమునుండి వేఱగుటను, దుఃఖములేమిననుట, యత్ = దేనిని, ఆయజే = కొంచెముకలిగించెనో, తత్ = దాని, తవ = నీయొక్క, ప్రణితౌ = ప్రణయమునందే, నీ ప్రేమకలిగిననే యనుట, అశ్యామ = పొందుదుము.

రుద్రుడా! నీవు మాకు ఈలోకమునందును బరలోకము నందును సుఖముగలిగింపుము. అందుకై మాపాపములు పోగొట్టు నట్టి నిన్ను నమస్కారముచేసి యారాధించెదము. ఇదిగాక ఓరుద్రా! నీయాజ్ఞచే బాలకుడగు ప్రజాపతి మాకు సుఖమును దుఃఖములేమియు నేమి గలిగించియున్నాడో, అదియు నీవు మామీద ననుగ్రహముంచినంగాని మాకు గలుగదు.

భ. రుద్ర = ఓరుద్రా! నః = మమ్ము, మృడ = ధనాది సమృద్ధిచే సుఖము నొందింపుము. ఉత = మఱియును, నః = మాకు, మయః = నిశ్చేయసమును, కృధి = చేయుము. క్షయద్వీరాయ, తే = నీకొఱకు, నమసా = నమస్కారము చేత, లేక, అన్నముచేత, చరుపురోడాశములచేత ననుట, విధేమ = పరిచరించెదము. మేము ఎట్లు నిన్నే యెల్లప్పుడును నేవించుచున్నామో, ఆట్లు నీవును, మాకు అభ్యుదయము నిశ్చేయసమునిచ్చునితా. లేక, రుద్రా! నీవు మాకు అభ్యు

దయమును నిశ్చేయసమును ఇమ్ము, అందుకొఱకై మేము నిన్ను సేవించెదమనితా.
 ఇట్లు సుఖసౌప్రాప్తి ప్రార్థింపఁబడెను. ఇంక దుఃఖనివృత్తి ప్రార్థింపఁబడును.
 యల్ = ఎట్టి, శంచ = శమనమును, సంభవించిన దుఃఖహేతువుల శాంతినకుట,
 యోశ్చ = పృథగ్భావమును, అనాగతములయిన దుఃఖహేతువులు తలచూప
 కుండుటను, మనుః = సర్వజ్ఞుఁడగు, పితా = ప్రజాపతి, ఆయజే = మర్యాదచే
 ఇచ్చెనో, వర్తాశ్రమాది భేదముచే వ్యవస్థితముగావించెనో, రుద్ర = రుద్రుఁడా!
 పునరుక్తియాభిముఖ్యాతిశయము కలుగుటకు, తవ = నీయొక్క, ప్రణీతే =
 ఆజ్ఞ కాఁగా, అనుగ్రహముకలుగఁగా, తత్ = దానిని, ఆ అగతదుఃఖహేతు
 శమనమును అనాగతదుఃఖహేతు పృథగ్భావమును, అశ్యామ = పొందుదుము.
 లేక, తత్ = దానిని, అశ్యామ = పొందుదుము, దానిని అట్లే అనఁగా, ప్రజా
 పతి వ్యవస్థ చేసినట్లే పొందెదము. నీయనుగ్రహముచే ఏమఱినవారము గాకుండ
 వలెను. ఒకవేళ ఏమఱిచేయకపోయినను నీయనుగ్రహముచే మాకు ఆయతి
 క్రమించిన దోషము లేకుండుఁగాకయని భావము. ఎందువలన నన్యఁగా, రుద్ర,
 తవ, ప్రణీతే = ఆజ్ఞ యందు, వర్తామహే (అధ్యాహృతము) = ఉన్నాము. అర్థాం
 తరము. రుద్ర = రుద్రుఁడా! తవ = నీయొక్క, ప్రణీతే = ఆజ్ఞ యందు, మనుః =
 స్మృతికర్తయైనవాఁడుననుట, పితా = ప్రజలకుహితముచేయుటచేఁ దండ్రివంటి
 వాఁడు, శంచ, యోశ్చ, రెండువిధములయిన దుఃఖహేతువులనివృత్త్యుపాయ
 మును, యల్ = ఎట్టిదానిని, ఆయజే = నియమించెనో, తత్ = దానిని, అశ్యామ =
 పొందెదము, మునుపువ్యవస్థ చేసినట్లే పొందెదము, నిన్నుఁబరిజరించుచున్నాము.
 కావున తద్వ్యవస్థాభంగము మాకుసంభవించదనిభావము. మఱియొకయర్థము.
 రుద్ర, యల్, తవ = (అధ్యాహృతము) నీయొక్క, నీదైనయనుట, శంచ,
 యోశ్చ, ఉభయవిధదుఃఖనివృత్త్యుపాయమును, మనుః = సర్వజ్ఞుఁడైనను, పితా =
 జగత్తులకుఁదండ్రియయిన ప్రజాపతి, ఆయజే = ఆభిముఖ్యముచే ప్రశంసించెనో,
 లేక, తానును స్వీకరించెనో, తవ = నీయొక్క, ప్రణీతే = అనుగ్రహముకలుగఁగా,
 తత్ = దానిని, అశ్యామ = పొందుదుము. నీవు విర్సఱచిన దుఃఖనివృత్త్యుపాయ

మునే, సర్వజ్ఞుడైన ప్రజాపతి ప్రశంసించి స్వీకరించెను, నీయనుగ్రహమున్నచో మా కది సిద్ధించుననితా.

ఈరెండుమంత్రములకును ఋషి మాండవ్యుడు, ఛందస్సు జగతి, దేవత రుద్రుడు, ఈరెండు ఋక్కులును ఒకటేమంత్రము ఛందస్సు అనుష్టుప్తు అని కొందఱుచెప్పెదరు.

ఒక ప్రాజాపత్యకృచ్ఛముచరించి తొమ్మిదివేలు జపించినచో వీని పురశ్చరణమగును. అమావాస్యయందు జతుష్పథంబున నగ్నిం బ్రతిష్ఠించి నవసేతము పదివేల హుతులు వేల్చినచో గోవులు మొదలగువానికి శాంతియగును. జలము స్పృశించి పదివేలుజపించి యాజలమును రాజవాహనములపై బ్రోక్షించినచో దచ్చాంతియగును. ఆవాహనముల కుపయోగించు నాహారములలో నాజలము కొంచెము కలుపవలెను. ఆజ్యమిశ్రములగులిలలు పదివేలువేల్చినయెడ దిర్భగ్గుంతువులకు శాంతియగును. తక్కినజంతువులకు శాంతికావలయు నేని, దూర్వులు పదివేలువేల్చునది. తచ్చాంతి యగును.

ధ్యానము.

దివ్యసింహాసనాసీనం స్తూయమానం మహర్షి భిః,
ప్రసన్నవదనం ధ్యాయేత్సమం సోమార్థధారిణమ్.

దివ్యసింహాసనంబునం గూర్చుండినవాడును మహర్షులచే స్తుతింపబడుచున్నవాడును ప్రసన్నమయిన మోముగలవాడును చంద్రకల ధరించినవాడునగు శివుని ధ్యానింపవలెను అని దీనియర్థము.

౪.

మా నో మ హా స్త ము త మా నో అ ర్భ కం మా
స్త ఉ త్త స్త ము త మా న ఉ త్త త మ్, మా నో

వ ధీః పి త ర ం మో త మ్నా త ర ం ప్రి యా మా న
స్త ను వో రు ద్ర రీ రి షః.

౫

మా - నః - మహాస్తమ్ - ఉత - మా - నః - అర్భకమ్ -
మా - నః - ఉక్షస్తమ్ - ఉత - మా - నః - ఉక్షితమ్ -
మా - నః - వధీః - పితరమ్ - మా - ఉత - మాతరమ్ -
ప్రియాః - మా - నః - తనువః - రుద్ర - రీరిషః.

౫

రుద్ర = రుద్రుడా! నః = మాయొక్క, మహాస్తమ్ = పెద్దవానిని, వృద్ధుడగుపురుషుని, పితామహాదులననుట, మావధీః = హింసింపకుము. “వధీః” అనునది ముందును అనువర్తించును. ఉత = మరియు, నః = మాయొక్క, అర్భకమ్ = శిశువును, మావధీః = హింసింపకుము. నః = మాయొక్క, ఉక్షస్తమ్ = తడుపువానిని, వీర్యసేచనముసేయ సమర్థుడైన తరుణపురుషుని, వంశకర్తననుట, మా=హింసింపకుము. ఉత=మరియు, నః=మాయొక్క, ఉక్షితమ్ = గర్భమున నుండు శిశువును, మా=హింసింపకుము. నః=మాయొక్క, పితరమ్ = తండ్రిని, మా = హింసింపకుము. ఉత=మరియును, మాతరమ్ = తల్లిని, మా=వధింపకుము. నః = మాయొక్క, ప్రియాః = ప్రियములయిన, తనువః = శరీరములను, మారీరిషః=హింసింపకుము.

రుద్రా! మాతాతలు మొదలగు వృద్ధులను బాలురను యశావనముగలవారలను గర్భమునందుండు శిశువులను మాతల్లి దండ్రులను ప్రియములయిన మాశరీరములను నీవు రోగాదు లచే బాధింపక రక్షింపకుము.

భ. “నః” అనుచోటిబహువచనము భార్యపుత్రాద్యభిప్రాయము. మాశరీరములను మావారిశరీరములకు బాధింపకుము అనితా. ఇట్లుతటను గ్రహించునది.

ఈమంత్రమునకు ఋషి దేవరాతుఁడు, దేవత నందీశ్వరరూపుఁడగు రుద్రుఁడు, ఛందస్సు జగతి. మూఁడుపవానములు గావించి యైదువేలు జపించినయెడ దీని పురశ్చరణమగును. దీనిచే సర్వజనరక్షచేయునది. ఆజ్యముచే దడుపఁబడిన యవలును తిలలును బదివేలు వేల్వవలెను. లేక ఆశ్వత్థ సమిధలు పదివేలువేల్వవలయును లేక, ఆజ్యముచేతఁగాని పదివేలూహుతులు వేల్వవలయును. ప్రతిసంవత్సరము నార్ద్రాక్షత్రమునఁ బదివేలు హోమముసేయునది. ఇట్లుగావించువాని స్త్రీబాలవృద్ధ జనులకందఱుకును శాంతియగును. ఇతరమయిన శాంతిప్రయోగమునందును ఈమంత్రము పదివేలు జపించినచో ఫలవిశేషమగును. రాజు శాంత్యర్థము ప్రతిమాసము నార్ద్రాయందు ఈమంత్రముచే హోమము చేయింపవలెను. రాజు నంశఃపురాదిస్వజనము వర్ధిల్లును.

ధ్యానము.

బాలేస్తు మకుటం చేవం తరుణాదిత్యవిగ్రహమ్,
ధ్యాయే న్నస్తీశ్వరాకారం గణేశ్వరసమావృతమ్.

బాలచంద్రుని కిరీటమునందు ధరించినవాఁడు, బాలసూర్యునివంటి యాకారముగలవాఁడును, ప్రమథగణనాథులచే బరివేష్టించఁబడినవాఁడును, నందీశ్వరునిరూపముగలవాఁడునగు రుద్రుని ధ్యానింపవలెను. అనియర్థము. ౫

మా న స్తో కే త న యే మా న ఆ యు ప్తి మా నో
గో ఘ మా నో అ శ్వే ఘ రీ రి షః, వీ రా న్తా నో

రు ద్ర భా మి తో వ థీ ర్హ విష్ణ వ్తో న మ సా వి ధే
మ తే.

మా - నః - తోకే - తనయే - మా - నః - ఆయుషి -
మా - నః - గోషు - మా - నః - అశ్వేషు - రీరిషః -
వీరాఁ - మా - నః - రుద్ర - భామితః - వధీః - హవి
ష్మంతః - నమసా - విధేమ - తే.

రుద్ర = రుద్రుడా! నః = మాయొక్క, తోకే = బిడ్డయందు, బిడ్డ
విషయమయి యనుట, ఇట్లుముందును, తనయే = పుత్రునివిషయమయ్యును, మారీ
రిషః = హింసింపకుము. నః = మాయొక్క, ఆయుషి = ఆయుస్సువిషయమయి,
మారీరిషః = హింసింపకుము. నః = మాయొక్క, గోషు = అపులవిషయమయి,
మారీరిషః = హింసింపకుము. నః = మాయొక్క, అశ్వేషు = గుఱ్ఱములవిషయ
మయి, మారీరిషః = హింసింపకుము, భామితః = పొందిన వాడనయ్యు, ఇది
యంతటను అనువర్తింపదగును. నః = మాయొక్క, వీరాఁ = భృత్యులను, మా =
చంపకుము. వయమ్ (అధ్యాపృతము) = మేము, హవిష్మంతః = హవిస్సుగల
నారమయి, నమసా = నమస్కారముచేత, తే = నీకొఱకు, విధేమ = పరిచ
రించెదము.

రుద్రా! మేము నీకుఁ గోపముకలుగునట్లు అపచారము
చేసినను, నీవు కరుణించి, మాబిడ్డలకును కొడుకులకును మా
యాయుస్సునకును మాగోవులకును మాయశ్వములకును మా
భృత్యులకును హింసచేయకుండవలయును. అందుకై మేము
నీకు నమస్కారముచేసి హవిస్సువేల్చి సేవసేయుచున్నాము.

భ. రుద్ర = రుద్రుడా! నః = మాయొక్క, తోకే = కొడుకువిషయ
మయి, తనయే = వానికొడుకు విషయమయి, మనుమని విషయమయిననుట,
లేక, ద్వితీయార్థమునవచ్చి, కొడుకును, మనుమని ఇట్లు ముందును, మారీరిషః =
హింసచేయకుము. నః = మాయొక్క, ఆయుషి = జీవితకాలము విషయమయి,
పురుషాయువు నూట పదునాఱుసంవత్సరములనిఛాందోగ్యము. నూటయిరువది
యని జ్యోతిషికులు, నూట యిరువదియేడని కొందఱు, నూటే యని మఱి
కొందఱు, మా = హింస చేయకుము. నః = మాయొక్క, గోఘ = గోవులవిషయ
మయి, ఇది మహిష్యాదులకు నుపలక్షణము, మా = హింసచేయకుము. నః =
మాయొక్క, అశ్వేష = గుఱ్ఱములవిషయమయి, ఇది గజాదులకు నుపలక్షణము,
మా = హింసచేయకుము. భామితః = కోపింపఁ జేయఁబడినవాఁడవయ్యును,
లేక, కోపము గలవాఁడవయ్యును, నః = మాయొక్క, వీరా = సంతాన
ములను, పునరుక్తి సత్పుత్రగ్రహణార్థము, లేక, వీరా = శూరులను, మావధీః =
పధింపకుము, మేము, నీకు అపచారము చేసి కోపముకలిగించినను నీవు మావీరు
లను కృపచే పధింపవలదు. అదుకొఱకు, వయమ్ = మేము; హవిష్ నః;
నమసా; లే; విధేమ.

ఈమంత్రమునకు ఋషియు దేవతయు భగవంతుఁడు, ఛందస్సుజగతి.
ఇంకఁ బురశ్చరణము, ఒకకృచ్ఛము చరించి యుదుంబరపాత్రమునఁ గపి
లాజ్యము వేయిమార్లభిమంత్రించి దానిచే దనయగ్నియందుఁగాని మథితాగ్ని
యందుఁగాని యెనిమిదివేలు వేల్చి మహావ్యాహృతులచే నూతాహతులువేల్చి
శేషము త్రాగునది, అంత మూఁడురాత్రు లుపవసించి పిమ్మటఁ జరుపుభుజించుచు
నేఁబదివేలు జపించునది, గురువున కైదునిష్కము లీవలెను. అంతఁ బురశ్చరణ
మగును.

ఇందుచే ఆయుష్కాములగు రాజులకుఁ బ్రయోగము చెప్పబడు
చున్నది. ప్రతిదినమును రాజు తనయగ్నియందుఁగాని మథితాగ్నియందుఁగాని

నేతితోఁదడుపఁబడిన తిలలు పదివేలువేల్వవలయును. మఱియును రాజుచుట్టు నెనిమిది దిక్కులయందును నెనమండ్రుబ్రాహ్మణు లెనిమిదిమార్లు భస్మమభిమంత్రించి రాజునకు రక్షనేయవలెను. ఇదియును బ్రతిదినమును జేయునది. రాజున కాయుర్వృద్ధియగును. మఱియును, రుద్రరూపులు పదునొకండుగురు బ్రాహ్మణులు మంత్రసిద్ధులుగాని సద్యస్సిద్ధులుగాని, రాజునకై, దధిమధుఘృతాక్షంబులగు శ్వేతకమలంబులు పదివేలువేల్వవలయును, రాజునకు శ్రీవర్ధిల్లును. ఆచార్యునివలన మంత్రమునుబొంది మూఁడురాత్రులుపవసించి మూఁడు రాత్రులు నిరంతరము జపించిన సద్యస్సిద్ధి యగును. అందుచే నప్పటికర్తయందు మాత్రమె యోగ్యత కలుగును. నేతిచేదడుపఁబడినవగు దూర్వులు పదివేలు ప్రతిదినమువేల్చుచుండినయెడ రాజు చిరజీవియగును. స్వర్ణరజతతామ్రమయంబులగు కలశములు ఎనిమిదివేలుగాని యెనిమిదివందలుగాని జలపూర్ణంబులు గావించి యామంత్రముచే నభిమంత్రించి నూతనవస్త్ర వేష్టితంబులు గావించి గంధాదులచే నర్చించి యితరములయిన మంగళాచారములును నిర్వర్తించి యాచార్యుఁడు, రాజును తజ్జన్మదినంబున నాకలశములయన్నింటి జలములచే నభిషేకింపవలయును. రాజుయొక్క శరీరజడోషంబులును బాపంబులును నశించును. ఈమంత్రము ప్రతిదినమును ఒకబ్రాహ్మణునిచే నెనిమిదివేలుజపముసేయించినయెడ రాజున కభివృద్ధియగును. మఱియును వాహనశాలలయందును ఆయుధశాలలయందును రత్నాలగులు మొదలగువానియందును ప్రతిమాసము సౌమ్యనక్షత్రమున నీమంత్రముచే శాంతి చేయవలెను. దధిమధ్వాజ్య సిక్తంబులగు నశ్వత్థాపామార్దనసమిధలు పదివేలు వేల్చినచో గతాయువేనియు దీర్ఘాయువగును. ద్యౌతమునందును వ్యవహారమునందును ఈమంత్రము జపించినయెడఁ బరాజయము గలుగదు. మూఁడురాత్రము లుపవాసముతో నిరంతరము జపముచేసి యటువిష్ణుఁఁ జరుపు భుజించువాఁడై తేనెతోఁదడుపఁబడిన బిల్వఫలంబులు పదివేలు వేల్వవలయును, వేయిస్వర్ణములఁ బొందును. దధిమధ్వాజ్య సిక్తంబులగు కుముదంబులు పదివేలు వేల్చినయెడ నభివృద్ధకన్యకంబడ

యును. ఒకసంవత్సరము చరువు భుజించుచు బ్రతికినము తనయన్నియందు కపిలాజ్యముచే నెనిమిదివేలుగాని యెనిమిదివందలుగాని యాహుతులు వేల్చినచో మహాపాతకము నశించును. చందనచూర్ణము నీమంత్రముచే నభిమంత్రించి లలాటంబునఁ దాల్చునది; యందఱును వశ్యులగుదురు. ప్రతిజన్మ దినమునందును అపామార్గనమిథ లెనిమిదివేలు వేల్చినచో నపమృత్యువు తొలఁగును. వర్షముగోరువాఁడు రవివారమున రక్తవస్త్ర చందనాదులు ధరించి పదివేలదాసనిపులచే సూర్యు నారాధింపవలయును, మహావర్షము గురియును. దూరమార్గము పోఁదలఁచినవాఁడుపదిచిన్నరాలను ఎనిమిదివేలాపృథ్వు లీమంత్రముచే నభిమంత్రించి పది దిక్కులకును వేసి పోవునది, క్షేమముతో మరలి వచ్చును. గొప్పకర్మ యారంభించునపుడు, విష్ణునాశము గోరువాఁడు, దీనిఁ బదివేలుజపించి, కర్మయారంభింపవలెను. అనాయాసముగా నాకర్మ సమాప్తిఁ బొందును. పుత్రునిగోరువాఁడు, ఆజ్యముచే లక్ష హోమము చేసినచో వంశ కరుండగు పుత్రుంజెందును. జయముగోరువాఁడెవ్వని జయింపఁదలఁచునో, అతని నైకతప్రతిమగాఁగించి దానిశిరస్సున నిలుచుండి పదివేలుజపము చేయవలెను. అంతటను జయమునొందును. మఱియు నీమంత్రము ప్రభావముచే సర్వము సాధ్యమగును. అయిన మంత్రసిద్ధులకు మాత్రమే ఫలించునని తెలియునది.

ధ్యానము.

దధానమేకాదశధా విభక్తం దేహం విశుద్ధస్ఫటికప్రకాశమ్,
తేజోనిధిం శూలినమిష్టమాశిం విచింతయేత్తత్ర సదైవ రుద్రమ్.

పదునొకండు రూపములుగా విభక్తమయిన దేహమునుదాల్చినవాఁడును స్వచ్ఛమయిన స్ఫటికమువలె వెలుంగువాఁడును తేజస్సుల గనియైనవాఁడును శూలాయుధముదాల్చినవాఁడును చంద్రుని శిరస్సునధరించినవాఁడునగురుద్రుని ఎల్లప్పుడును ధ్యానింపవలెను అని యర్థము.

ఆ రా త్తే గో ఘ్న ఉ త పూ రు ష ఘ్నే త్త య ద్వీ
రా య సు మ్న మ్ అస్తే తే అస్త్య రక్షా చ నో అధి
చ దేవ బ్రూహ్యథా చ న శ్శర్మ య చ్చ ద్విబర్హాః.

ఆరాత్ - తే - గోఘ్నే - ఉత - పూరుషఘ్నే - త్తయ
ద్వీరాయ - సుమ్నమ్ - అస్తే - తే - అస్త్య, రక్ష - చ -
నః - అధి - చ - దేవ - బ్రూహి - అథ - చ - నః - శర్మ -
యచ్ఛ - ద్విబర్హాః.

౭

దేవ = ఓరుద్రుడా! గోఘ్నే = (వష్టియర్థమునఁ జతుర్థి ఇట్లు
ముందును) గోవులనుజంపువాడవును; ఉత=మఱియును; పూరుషఘ్నే=పురు
షులను జంపువాడవును; త్తయద్వీరాయ = నశించుచున్న భృత్యులు గలవాడ
వును, భృత్యుల నశింపజేయువాడవు ననుట, ఆగు; తే=నీయొక్క; రూపమ్
(అధ్యాపృతము) = శ్రూరమయినరూపము, ఆరాత్ = దూరముగా, అస్త్య =
అగుఁగాక. తే = నీయొక్క, సుమ్నమ్ = సుఖమును జేయునట్టిరూపము, శాంత
మయినరూపమనుట, అస్తే = మాయందు, అస్త్య = అగుఁగాక. చ = మఱి
యును, నః = మమ్ము, రక్ష = కాపాడుము. చ = మఱియును, అధిబ్రూహి =
మేము ఇతరులకన్నను అధికులనిచెప్పము. అథ = మఱియు, ద్విబర్హాః =
రెండులొకములయందును వృద్ధినిజేయునట్టి, త్వమ్ = (అధ్యాపృతము) నీవు,
నః = మాకు, శర్మ = సుఖమును, యచ్ఛ = ఇమ్ము.

రుద్రుడా! మాగోవులను పురుషులను భృత్యులను
జంపునట్టి నీశ్రూరరూపమేది గలదో అది మాకు దూరముగాఁ
దోలఁగిపోవుఁగాక. సర్వజనులకు సుఖమునిచ్చునట్టి నీశాంత.

రూపమేదిగలదో, అది మాయొద్దకు దయచేయుగాక. మఱియు, మమ్ము సర్వవిధములను రక్షింపుము. దేవతలకందఱకును మేము అందఱికిన్న నధికులమని చెప్పుము, మఱియు రెండు లోకముల యందును భక్తులకభివృద్ధి యొసంగువాడవు కావున మాకు ఇహపరముల రెంటియందును సుఖమునిమ్ము.

భ. దేవ=రుద్రుడా! గోఘ్న, ఉత, పూరుషఘ్న, లే=నీయొక్క, సుమ్నవ్ = సుఖము, ఆరాల్ = దూరమునందు, అస్తు = అగుగాక; గోవులను బురుషులను హింసించునట్టి నీతృప్తియేదిగలదో అదిమావిషయమందుగాక మాకన్నను దూరమునందుగాక గాకయనుట, మాగోవులను మాపురుషులను వదలి మాకుదూరముగా నెచట నేని గోవులనుబురుషులను హింసించుసుఖమును బొందుమనిభావము. శ్చయద్విరాయ=వనించుచున్న ప్రజలుగల, ఎవ్వనియందుఁ బ్రజలు వనింతురో అట్టియనుట, ప్రజలస్థితికి హేతువు అగుటచే శాంతుడవైనయని భావము, లే = నీయొక్క, సుమ్నవ్ = సుఖము, అస్తే = మాయందు, అస్తు = అగుగాక. జగత్తుయొక్కస్థితికి హేతువగుటచే శాంతుడవై హింసించుటను వదలుటవలనఁ గలుగుసుఖమును మాయందుఁ బొందుముఅనుట. మమ్ము హింసింపవలదనిభావము. లేక, గోఘ్న, పురుషఘ్న, లే, రూపవ్ = (అభ్యాహృతము) క్రూరమయినరూపము, ఆరాల్, అస్తు. గోవులను బురుషులను హింసించునట్టి నీ క్రూరమయినరూపము మాకు దూరమున నుండుగాకయనుట. శ్చయద్విరాయ, లే, సుమ్నవ్ = సుఖము, తృప్తియనుట, అస్తే, అస్తు లోకములస్థితికి ఆధారమయి వాని కభిగమ్యుడవై యుగ్రహామడవైన నీతృప్తి మాయందుండుగాకయనుట, మమ్ము అనుగ్రహింపుమని భావము. చ, నః, రక్ష. చ, అధిబ్రూహి=భయపడవలదు రక్షించెదమని మామఁజెప్పుము, లేక, మావిషయమయి పక్షపాతముగాఁజెప్పుము. అశచ = మఱియును, నః = మాకు, ద్విబర్హా = రెండులోకములయందును ప్రసిద్ధమయిన, శర్మ=సుఖమును, విహకాముష్మిక

సుఖములననుట, యచ్ఛ=ఇష్టు. లేక, ద్విబర్హాః=ఈలా'క సుఖముయొక్కయుం
బరలా'కసుఖముయొక్కయువృద్ధి బొందించునట్టి, లేక, రెండులా'కములయందు
వృద్ధిబొందించునట్టి, లేక, రెండుపక్షములుగల, మి త్ర శత్రు పక్షములరెంటిని
అవలంబించునట్టి, పరమశాంతుఁడవైనయనుట, త్వమ్ = నీవు, శర్మ, యచ్ఛ.

ఈమంత్రమునకు ఋషి యత్రి. దేవత శంభువు, ఛందస్సు త్రిష్టప్పా-
మూఁడురాత్రు లుపపసించి పిమ్మట మూఁడురాత్రులు నిరంతరము జపము
చేసినఁ బురశ్చరణమగును.

ఇది యాయుష్కాములకే యుపయుక్తమని చెప్పెదరు. పురుషుఁడు
శతాయువని శ్రుతిచెప్పచున్నది. ఆయినను ఈజన్మమునందు జన్మాంతరము
నందుఁగాని సాధవించిన యాయుర్వి నాశహేతువులచే బరిక్షీణాయువులై,
జనులు బాల్యాద్యవస్థలయందె మృతి బొందెదరు. అట్టివారలకు ఆయుర్వృద్ధి
కొఱకు ఈమంత్రముచే బ్రయోగము చెప్పఁబడుచున్నది.

ప్రతిదినమును దనయన్నియందు ఆజ్యముచే నెనిమిదివేలుగాని యెని-
మిదిసార్లుగాని హోమము నేయవలెను. దధిమధ్వాజ్య సిక్తంబులగు దూర్వలెని
మిదివేలయినను వేల్వవలయును. ఎల్లప్పుడు తనజన్మనక్షత్రమున నెనిమిదివేలు
జపమునేయవలెను. విశేషించి యార్ద్రానక్షత్రమున జపముచేయవలెను.
ఆర్ద్రానక్షత్రము వచ్చినప్పుడెల్ల దూర్వలపామార్గ సమిధలు తిలలు దధిమ-
ధ్వాజ్య సిక్తంబులు గావించి ప్రత్యేకము పదివేలు వేల్వవలయును. మఱియు
రేయి దేవునకుఁ బ్రదక్షిణములునేయుచు నైదువేలు జపింపవలెను, రాజయి
నచో జన్మదినమున ఈదూర్వాదులాకొక్కటియుఁ బదివేలువేల్వవలయును,
రాజు దీర్ఘాయువగును. అశక్తులగువారలు నదీప్రవాహమున హోమమునేయు
నది. మిక్కిలి యశక్తులగువారలు జపమునేయునది. లేనచేతను నేతిచేతను
దడుపఁబడిన శుద్ధతండులములచే బదివేలహుతులు వేల్చిన నాయుర్వృద్ధి
యగును. ఆర్కపుష్పంబులు పదివేలచే దేవునిఁ బూజించినచో సంపద వర్ధి-

ల్లును. పశ్చిమద్వారమును శివాలయమునందు, క్షీరలతానిలు వర్ణించి చరువు భుజించుచు బ్రహ్మచర్యమునవలంబించినవాడై నేలమీఁదఁ బరుండుచు దేవుని యన్ని పార్శ్వములందును పేయి పేయిమార్లు జపము సేయవలెను, ఇట్లు గావించినచో పరుసగా నేడుజన్మములయందు శతాయుషగును, అందశక్తుడగువాఁడు భిక్షించి యాహరించునది.

ధ్యానము.

మర్వాణం నన్ని ధా దేవ్యా దేవమానన్దతాజ్ఞాపమ్,

మౌతాశనధరం ధ్యాయేత్తప్తకాశ్చానసన్నిభమ్.

దేవియెదుట నానందతాండవము సేయుచున్నవాఁడును అగ్నిని ధరించినవాఁడును ఉత్తమమయిన బంగారముతో నమానుడైనవాఁడు నగురుద్రుని ధ్యానింపవలెను. అని యర్థము.

2

స్తు హి శ్రు తం గ ర్త స ద్దం యు వా నం మృ గ
న్న భీ మ ము ప హ త్తు మ్మ గ్ర మ్, మృ డా జ రి త్రే
రు ద్ర స్త వా నో అ న్యం తే అ స్త న్ని వ ప స్తు సే నాః.

స్తుహి - శ్రుతమ్ - గర్తసదమ్ - యువానమ్ - మృగమ్ -
న - భీమమ్ - ఉపహత్తుమ్ - ఉగ్రమ్, మృడ - జరిత్రే -
రుద్ర - స్తవానః - అన్యమ్ - తే - అస్తత్ - ని - వపస్తు -
సేనాః.

౮

మదీయపచః = ఓనాపైనవాక్కా! గర్తసదమ్ = గర్తమనగా పల్లము దానివంటి హృదయమునందున్నవాఁడును, యువానమ్ = ఎల్లప్పుడును యౌవ

నముగలవాఁడును, ఉపహత్తుఁ=సంహరించుటకు, ఉగ్రఁ=భయంకరుండును, భీమఁ = భయంకరమైన, మృగం = సింహమువంటివాఁడునగు, నకారముపహవాచకము, శ్రుశఁ=ప్రసిద్ధుఁడయినరుద్రుని, స్తుతి=పొగడుము. రుద్ర = రుద్రుడా! స్తవానః = పొగడఁబడుచున్న, త్వష్ట (అధ్యాహృతము) = నీవు, జరిత్రే = బీర్జించుట స్వభావముగాఁగల శరీరమునందు, మృడ= సుఖంపఁజేయుము. లే = నీయొక్క, సేనాః = సేనలు, అస్తత్ = మాకన్నను, అన్యఁ=ఇతరుడైన శత్రువును, నివహన్తు = నశింపఁజేయుఁగాక.

నావాక్కు! నీవు హృదయపుండరీకమున నున్నవాఁడును ఎల్లప్పుడును యశావనముగలవాఁడును ఏనుఁగును జంపుటకు సింహము భయంకరమగునట్లు ప్రలయకాలమునందు లోకముల సంహరించుటకు ఉగ్రరూపుడగువాఁడునగు ప్రసిద్ధుఁడయిన రుద్రుని స్తుతింపుము. ఓరుద్రా! నావాక్కుచే స్తుతింపఁబడిన వాడవై నీవు ప్రతిదినమును ఊఁచించుచుండు నీశరీరమునందు నాకు సుఖము గలిగింపుము, నీసేనలు నన్ను వదలి నాశత్రువును వధించుఁగాక.

భ. హేమదీయాన్తరాత్మక = (అధ్యాహృతము) ఓనాదైనయంతరాత్మా! గర్తవదఁ=గర్తమనఁగారథము, త్రిపురదహనాద్యవసరమందు అందున్నవాఁడును, లేక, గర్తమనఁగా హృదయాభ్యంతరమనికొందఱు, అందున్నవాఁడును, లేక, “గిరతివిశ్వఁ” ప్రపంచమును మ్రొగును కావున గర్తమనఁగా గొప్పతేజస్సు, దానిని బొందినవాఁడును, లేక “గీర్వస్తే అగ్నినా ప్రజాతత్ర” ఇందగ్నిచే బ్రజలు భక్షింపఁబడుదురు కావున గర్తమనఁగా శక్తకానము, అందున్నవాఁడును, యువానఁ, మృగం=సింహమువలె, భీమఁ=భయంకరుండును, ఉపహత్తుఁ=సంహరింపఁబలసిన శత్రుప్రభృతుల సంహరించు

టకు, ఉద్యతమ్ (అధ్యాపౌతము)=పూనినవాడును, ఉగ్రమ్=తిరస్కరింప
రానివాడును, “ఉపసంహర్తుం మృత్యుమ్” అని కొందఱు పఠించెదరు, ఉప
సంహరించుటకు మృత్యువునందీవాడు అని యర్థము. శ్రుతం=శ్రుతియందుఁ
జెప్పబడినవాడునగు భగవంతుని, స్తుహి=పొగడుము. లేక, మదీయాంత
రాత్మ అనునంబోధనమువలదు, స్తుహియనుట పురుషవ్యత్యయము, పొగడెద
నని యర్థము. రెండవయర్థార్థము ప్రత్యక్షకృతము. రుద్ర=రుద్రుడా!
స్తనానః = స్తుతించబడవలసినట్టి, త్వష్ట = నీవు, జరిత్రే = స్తోత్రముచేయు
వానికొఱకు, అట్టివాకొఱకునుట, మృడ = సుఖంపఁజేయుము, నిన్ను స్తుతించు
నట్టి నన్ను సుఖంపఁజేయుమునుట. లే=నీయొక్క, సేనాః=అనుచరసమూహ
ములు, అస్త్రో, అన్యమ్, నివపన్తు = వధించుఁగాక. ఈమూర్తి యత్యుగ్ర
మగుటవలన పూర్వార్థముచే దేవుఁడు పరోక్షుఁడుగా స్తుతించబడెను.

ఈమంత్రమునకు ఋషి వైయాఘ్రుఁడు, దేవత రుద్రుఁడు, ఛందస్సు
త్రిష్టుప్సు, ఒకరాత్రి యుపవసించి మూడురాత్రులు నిరంతరము జపించిన
యెడ దీని పురశ్చరణమగును.

విషతైలాక్తములగు వికంకతసమిధలు లక్ష శక్తానాన్నియందు వేల్చిన
యెడ శత్రువులు నశింతురు. దేవుని నన్నిధానమున హస్తమున భస్మధరించి
శత్రునామము గ్రహించి పదివేలు జపించినయెడ శత్రువునకు మహాజ్వరము
గలుగును. తెల్లవాలు పదివేలు హోమముచేసినయెడ శత్రువు మహారికచే
మృతుఁడగును. శత్రువు గృహక్షేత్రాదులయందు ఈమంత్రము జపించుచుఁ
బల్లము ద్రవ్వె యందు రోమము లఘ్వులు రాళ్లు పాఠునది. ఆశత్రువు శీఘ్రం
బున నశించును.

ధ్యానము.

ఉద్యద్భాస్కరకోటి ప్రకాశమాదీప్తదహనమూర్ధానమ్,
అమృరసలయం భీమం ధ్యాయేదభయం శివం సురౌఘనుతమ్.

ఉదయించుచున్న కోటిసూర్యులకాంతిగలవాడును మండుచున్నయగ్ని వంటి పెండ్లుకలుగలవాడును ఆకాశమున నుండువాడును శత్రువులకు భయంకరుండును భక్తులకు నభయమునొసంగువాడును దేవసమూహములచే బొగడఁబడినవాడునగు శివుని ధ్యానింపవలయును. అని దీనియర్థము. శరభావ తారమూర్తి ధ్యానింపవలెనని కొందఱు.

పరిణోరుద్రస్య హేతిర్వృణక్తు పరిత్వేష
స్య దుర్మతిరఘాయోః, అవస్థిరామఘవద్భ్యో
స్తనుష్వమిధ్వస్తోకాయ తనయాయమృ
డయ.

పరి-నః - రుద్రస్య - హేతిః - వృణక్తు - పరి - త్వేషస్య -
దుర్మతిః - అఘాయోః, అవ - స్థిరా - మఘవద్భ్యో -
తనుష్వ - మిధ్వః - తోకాయ - తనయాయ - మృడయ.

రుద్రస్య = రుద్రునియొక్క, హేతిః=ఆయుధము, నః = మమ్ము, పరివృణక్తు = అంతటను విడుచుగాక. త్వేషస్య = కోపమునొందినవాడును, అఘాయోః = పాపమునుగోరునట్టివాడును, హింసించుట యను పాపమును గోరునట్టివాడునగు, రుద్రస్య=రుద్రునియొక్క, దుర్మతిః=ఉగ్రమయినబుద్ధి, నః=మమ్ము, పరి (వృణక్తు)=అంతటను విడుచుగాక, స్థిరా=స్థిరమయిన, యా (అధ్యాహృతము) = ఏయుగబుద్ధిగలదో, తాం (అధ్యాహృతము) = దానిని, మఘవద్భ్యో = హవిస్స నెడు అన్నము గలవారివలన, అట్టివారియొద్దనుండి, అవతనుష్వ=తోలఁగింపుము. మిధ్వః=కోర్కులవర్షించునట్టి యోరుద్రుడా! తోకాయ=సూపుత్రుసోఁటకును, తనయాయ=వాసకాడుకుసోఁటకును, మృడయ=నుభము నొసంగుము.

రుద్రుని యాయుధము మమ్ము మావారలను బాధింప
కుండుఁగాక, కుపితుండై హింసింపఁగోరునట్టి యారుద్రుని
యుగ్రబుద్ధియు మమ్ము మావారలను బాధింపకుండుఁగాక.
రుద్రుడా! శత్రువుల నశింపఁజేయుటకొఱకు నీవు ధరించునట్టి
స్థిరమయిన యుగ్రబుద్ధి యేదిగలదో, అది నీకు హవిస్సు సమ
ర్పించునట్టి మావంటియజమానులయందుఁ బ్రసరింపకుండుఁ
గాక. మఱియును, కోర్కులనువర్షించునట్టి యోభగవంతుడా!
మాపుత్తులకును వారిపుత్తులకును సుఖముగలిగింపుము.

భ. రుద్రస్య, హేతిః, నః, పరివృణక్తు. త్వేషస్య, అఘాయో=అఘ
మనఁగా వ్యసనము, దానిని పాపము చేసినవారలకుఁ గోరునట్టివాఁడునగు దేవుని
యొక్క, దుర్మతిః = నిగ్రహరూపమయినబుద్ధి, నః, పరివృణక్తు మేము దేవుని
నిగ్రహమునకుఁ బాత్రులయినట్టి పాపకారులము కాకయుండవలెనని ప్రార్థన.
స్థిరా = ద్వితీయైకవచనమునకు ఆకారము ఛాందసము, లేక, బహువచనమని
గ్రహించునది, ధనుస్సులని యర్థము, ధనుస్సులను, మఘవద్యభిః=మఘమనఁగా
ధనము. హవిస్సనెడు ధనముగలవా రలవలన, వారియొద్దనుండి, అవశనుష్వ =
శిథిలమయిన యల్లెత్రాళ్లుగలవిగాఁ జేయుము. హవిస్సుగలమేము నిర్భయులమై
నిన్ను ఆరాధింపఁగలుగునట్లు నీవు ధనుస్సుల మోపెడలింపుము అనిభావము.
మఱియొక్కరుచెప్పుచున్నారు, స్థిరా=నిశ్చలమయినట్టి, యాదుర్మతిః=నిదుర్మతి
గలదో, దుర్మతియనఁగా, వీనికియఁగూడదు అనుబుద్ధి, తామ్ = దాని, మఘవ
ద్యభిః=హవిస్సుగలవారికొఱకు, అవశనుష్వ=శిథిలముగావింపుము, వారివిషయ
మయి యట్టికలంపు ఉంచకుము అనుట, వారికి యధేష్టముగ నిష్టు అనిభావము.
తక్కినది సమానము.

ఈ మంత్రమునకు ఋషియు దేవతయు భగవంతుఁడు, ఛందస్సు త్రిష్టుప్సు. ఈమూర్తియు సుగ్రమగుటవలన మొదటి యర్ధర్చము పరోక్షముగాఁ బరిపూరించెను. ప్రాణాపత్యకృచ్ఛము చరించి తొమ్మిదిదినుములు ప్రతిదినము నెనిమిదివేలు జపించునది, పురశ్చరణమగును.

ఇందుచేఁ బుత్రకాములకుఁ బ్రయోగము చెప్పబడుచున్నది. అది గుప్తముగాఁ జేయవలెను. దావానలముచే దగ్ధమయినస్థలమునమొలచిన పలాశము ఖదిరముమొదలయినవాని సమిధలు పదివేలు దధిమధ్వాజ్య సిక్తములు గావించి పడమటిద్వారముగల శివాలయమున హోమము సేయవలెను. శివతుల్యుండగు పుత్రుని జెందును. ప్రయోగాంతరము. దీనికి దేవాలయముగాని అశ్వశ్రమాలయముగాని స్వగృహముగాని ఆవులమందలుండుచోటుగాని స్థానమగును. అద్రియనునక్షత్రము అమావాస్య కృష్ణాష్టమిగాని ప్రారంభకాలము, మొదటిదినుము దంపతులు చరువు భుజించి యుండవలెను. ప్రతిమంత్రాక్షరము తంతువేష్టితము జలపూర్ణమునగు నొక్కొకకలశము ప్రతిష్ఠించి వానినడుమ నొకయున్న తమంభమనుంచి యందు “అయాతుభగవాన్ కైలాసాత్” భగవంతుఁడు కైలాసమునుండి వచ్చుఁగాకయని దేవునావాహనముసేసి గంధాదులం బూజించి యంత నడిమికలశముమొదలు ప్రతికలశము మంత్రము మొదటియక్షరము మొదలుకొని యొక్కొక్క యక్షరము న్వాసముసేయవలెను. అంతఁ దొమ్మిదివేలు జపింపవలెను. అంత స్వాగ్నియందు శ్యామాకలాజలు మధ్వాజ్యసిక్తములు గావించి యెనిమిదివేలువేర్చి పిమ్మట నేలిచే నన్ని మాటులు పేల్చవలయును. అంత దంపతుల నేకాసనమునఁ గూర్చుండఁబెట్టి యొక్కొక కలశమునెత్తి తత్తదక్షరరూపుఁడగు భగవంతునిధ్యానించుచు నభిషేకింపవలెను. అనంతరము మధ్యకుంభజలముచే నభిషేకించునది. అటుపిమ్మట బ్రాహ్మణుల నెనిమిదివేలమందినిగాని యెనిమిదిహార్షమందినిగాని నూఱుమందినిగాని భుజింపఁజేయునది. ఆకలశములను తద్వస్త్రములను వానికింది ప్రీహ్యే

దులను ఆచార్యునకొసంగి యతని భుజింపఁజేసి యైదునిష్కములు మూఁడు నిష్కములుగాని దక్షిణయీవలెను. తక్కువకారాదు. ఇట్లు సమాప్తినొందించి పిమ్మట దంపతులు భుజించునది. వారలకు ఉత్తముఁడును దీర్ఘాయువునగు పుత్రుఁడు పుట్టును. ఈకర్మయం దశక్తులగువారలకుఁ బ్రయోగాంతరము చెప్పఁబడును. అశక్తుఁడగువాఁడు ఈమంత్రము జపించునది. పశ్చిమద్వారంబగు శివాలయమున ఉదయముమొదలుగ నస్తమయమువఱకును అస్తమయముమొదలుగ నుదయమువఱకును ఇట్లుహోరాత్రము ప్రదక్షిణమునేయునది. శక్తుఁడగువాఁడు అశక్తునివలె నటించి చేసిన నాశమునొందును. కాఁబట్టి పురశ్చరణ సిద్ధుఁడగు నాచార్యుఁడు ఈవిషయమున నేమఱకుండవలెను. ఇంక మిక్కిలియు నశక్తులై పుత్రకాములగు నగతికులయనుగ్రహార్థము సులభమయిన ప్రయోగము చెప్పెదము. ఎనిమిదిసూర్లు నలువదిఋషుకటి యిరువదియొకటిగాని దినములు చరుభోజి యయి దీక్షించి పశ్చిమద్వారముగు నాలయమునందుఁ బ్రతిదినము నెనిమిదిసూర్లు జపింపవలెను, ఎనిమిదిసూర్లు ప్రదక్షిణములు చేయవలెను. నఱియును ప్రతిదినమును అశ్వత్థవృక్షము పూర్వపార్శ్వముగాని యుత్తరపార్శ్వముగాని మొదలుకొని నాలుగుపార్శ్వములయందును ఎనిమిదిసూర్లు జపించునది, అంతమువఱకుఁగాని యంతమునందుఁగాని శక్తియున్నవఱకు దీక్షితులగు బ్రాహ్మణులను భుజింపఁజేయవలెను. ఇట్లు గావించినచో వంశకరుండగు పుత్రుంబడయును.

ధ్యానము.

గజచర్తావృతతనం స్ఫురత్ప్రహరణోజ్జ్వలమ్,
సర్వపాపహరం ధ్యాయేద్దేవం కుజ్జరభేదినమ్.

ఏనుఁగుచర్మముచే గప్పఁబడిన దేహముగలవాఁడును ప్రకాశించుచున్న యాయుధములచే నొప్పుచున్నవాఁడును సమస్తపాపములను హరించు

వాడును గజాసురుని వధించినవాడునగు దేవుని ధ్యానింపవలెను. అని
యర్థము. ౯

మీ ధృష్టమశివతమశివో నస్తుమనాభవ,
పరమేష్టత ఆయుధం నిధాయ కృత్తిం
వసాన ఆచర పినాకం బిభ్రదాగహి.

మీధృష్టమ - శివతమ - శివః - నః - సుమనాః - భవ,
పరమే - వృక్షే - ఆయుధమ్ - నిధాయ - కృత్తిమ్ -
వసానః - ఆ - చర - పినాకమ్ - బిభ్రత్ - ఆ - గహి. ౧౦

మీధృష్టమ=అధికముగాఁ దమపువాఁడా, కోర్కులను అధికముగా
వర్షించువాఁడాయనుట; శివతమ = మిక్కిలిశాంతుఁడైనవాఁడా! నః=మమ్ము
గూర్చి, శివః=శాంతుఁడవు, కోపములేనివాడవు, సుమనాః=మంచినస్సుగల
వాడవు, స్నేహముగలవాడవనుట, అనుగ్రహబుద్ధిగలవాడవని భావము;
భవ=అగుము. ఆయుధమ్=త్రిశూలముమొదలయిన యాయుధమును, పరమే=
మిక్కిలియున్నతమయిన, వృక్షే=చెట్టునందు; నిధాయ=ఉంచి, కృత్తిమ్=చర్చ
మును, పులిచర్చముననుట, వసానః=ధరించినవాడవై, ఆచర=ఎదురుగార్చు,
పినాకమ్=పినాకమను ధనుస్సు, బిభ్రత్=ధరించినవాడవై, ఆగహి=రమ్ము.

భక్తులకు కోర్కులను అధికముగా నొసంగువాఁడా!
మిక్కిలి శాంతుఁడా! నీవు మామీఁద కోపమువిడిచి శాంతుఁడ
వై యనుగ్రహము గలవాడవగుము. మఱియు, మాకు
భయముగలిగించునట్టి నీత్రిశూలాదిసర్వాయుధములను మాకు

కనఁబడనట్లు మిక్కిలి యున్నతమగు వృక్షముననుంచి పులితోలు కట్టినవాడవై మాకభిముఖముగా రమ్మ, వచ్చునపుడును బాణము మొదలగువానిని విడిచి, అలంకారార్థము నీపినాక ధనుస్సును మాత్రము ధరించినవాడవై రమ్మ.

భ. మీఁగుప్తమ=మిక్కిలి తడుపువాడా! ఉత్తమమయిన పురుషత్వము గలవాడాయనుట. శివతమ = మిక్కిలి మంగళమును జేయువాడా! నః = మాయొక్క, మావాడవైయనుట. శివః=మంగళమునేయువాడవు, సుమనాః= మంచిమనస్సుగలవాడవు. ఉపకారము చేయవలెనను తలంపుగలవాడవనుట, భవ. పరమే = మిక్కిలియున్నతమయిన, లేక, మిక్కిలిదూరమయిన వృక్షే, ఆయుధమ్, నిధాయ, కృత్రిమ్, పసానః, ఆచర=ఁడుడుము, లేక, మాకభిముఖముగా రమ్మ. తక్కినది సమానము.

ఈమంత్రమునకు ఋషి వైరాజాడు, దేవత శంభువు, ఛందస్సు పంచ పదయగు త్రిష్టప్ప. ఒకరాత్రి పడునైదుపేలు జరించినచో బురశ్చరణమగును.

ధనహానివలనఁగాని ప్రాణనశయమునఁగాని మహాదుఃఖమువలనఁగాని దొంగలవలనఁగాని భయము గలుగునపుడు, ఆజ్యముచే నైదుపేలాహుతుల హోమమునేయునది, ఆభయములు తొలంగును.

ధ్యానము.

మట్టలాయతనం దేవం యువానమతిసున్దరమ్,
ధ్యాయేద్వనచరాకారమాగచ్ఛంతం పినాకినమ్.

మంగళములకుఁ జోటయినవాడును యౌవనముగలవాడును మిక్కిలి చక్కనివాడును పినాకధనుస్సు దాల్చినవాడై యభిముఖముగా వచ్చుచున్న వాడును కిరాతుని యాకారముగలవాడు నగుదేవుని ధ్యానింపవలెను అని దీనియర్థము.

వి కి రి ద వి లో హి త న మ స్తే అ స్తు భ గ వః, యా
స్తే స హ స్ర గ్ం హే త యో ౭ న్య మ స్త ని
వ ప స్తు తాః.

వికిరిద - విలోహిత - నమః - తే - అస్తు - భగవః,
యాః - తే - సహస్రమ్ - హేతయః - అన్యమ్ - అస్తత్ -
ని - వపస్తు - తాః. ౧౧

వికిరిద=భక్తులకు నెడచల్లఁబడుచున్నవి కావున కిరులనఁగా ధనములు, వానిని విశేషించి యిచ్చువాఁడా! విలోహిత=ఎఱ్ఱఁదనము లేనివాఁడా! తెల్లని వాఁడాయనుట, పంచాక్షరధ్యానమునందు, భగవంతుఁడు ధవళవర్ణుఁడని చెప్పఁబడియున్నది, లేక, మిక్కిలి యెఱ్ఱనివాఁడా! అష్టాక్షరధ్యానమునందు చేవుఁడు లోహితవర్ణుఁడని చెప్పఁబడినది, భగవః=భగవంతుఁడా! సమగ్రమయిన యైశ్వర్యము వీర్యము యశస్సు శ్రీజ్ఞానము వైరాగ్యము అను షడ్గుణములు భగవంతుఁడను, అవి గలవాఁడాయనుట, లేక, ఉత్పత్తివినాశములను భూతములరాక పోకలను విద్యను అవిద్యను తెలిసినవాఁడు భగవంతుఁడగును, అట్టి యోగుఁడ్రుఁడా! తే=సీకొఱకు, నమః = నమస్కారము, అస్తు = అగుఁగాక. తే=సీయొక్క, సహస్రమ్=వేయిసంఖ్యగల, హేతయః = ఆయుధములు, యాః=వివిగలవో, తాః=అవి, అస్తత్ = మాకన్నను, అన్యమ్ = ఇతరుని, నివపస్తు=నశింపఁజేయుఁగాక.

భక్తులకధికముగా ధనమునిచ్చువాఁడవు తెల్లనివన్నెగల వాఁడవు (మిక్కిలియు నెఱ్ఱనివాఁడవు) భగవంతుఁడవునగు నోరుద్రుఁడా! నీకు నమస్కారముచేసెదము. వేనవేలసంఖ్యగల సీమాయుధము లేవిగలవో అవి మమ్ము వదలి మాకన్న నితరుని మాశత్రువును బాధించుఁగాక.

భ. వికిరద = కిరి యనగా హింస, దాని నిచ్చునవి కిరదము లనగా నాయుధములు, ఆవిలేనివాడా! ఆయుధములు లేనివాడా యనుట, లేక, ప్రాణులను హింసించును గావున కిరు లనగా రోగములు, వానిని విశేషించి ఖండించువాడా యనికొందఱు, వికిరద = బాణములను నెదచల్లి చంపవలసిన వారిఖండించువాడా యని కొందఱు, విలాపిత=ఎఱ్ఱఁదనములేనివాడా ఎఱ్ఱఁదనములేని సగముదేహముగలవాడా యనుట, సగము నీలవర్ణమును సగమురక్త వర్ణమును ఐన దేహముగలవాడాయని భావము, లేక, కాలుష్యములేనివాడా, నిర్వికారుడా యని కొందఱు, భగవః=ఇట్టి భగవంతుఁడవగు ఓరుద్రుడా! లే, నమః, అస్తు. ఇట్లు పరమార్థమున నీకు ఒక్కయాయుధ మేనియులేదు, ఐనను జగదుపసంహారాదినమయమందు, లే, సహస్రమ్, హేతయః, యాః=ఏవిగలవో, తాః, అస్తల్, అన్యమ్, నివపస్తు. లేక, పరమార్థమున నీకు వికారహేతు వేమియులేదు, ఆయినను, దుష్టనిగ్రహార్థము, లే, సహస్రమ్, హేతయః = హింసలు, యాః = ఏవిగలవో, తాః, అస్తల్, అన్యమ్, నివపస్తు = పీడించుగాక. మేము ఎల్లప్పుడును నీనిగ్రహమునకుఁ బాత్రులు గాకుండవలయునని ప్రార్థన.

ఈమంత్రమునకు ఋషి పులహాఁడు, దేవత శంఖువు, ఛందస్సు అనుష్టుప్, మూఁడురాత్రులు చరుభోజయై పదిపేలు జపింపవలెను. పిమ్మట, నీమంత్రము జపించుచుఁ బదిపేలు ప్రదక్షిణములు చేయునది, అంశం బురశ్చరణ మగును.

మహాజనవిరోధము గలిగినప్పుడు, దధిమధుఘృతాక్షములగు నానావిధ యోగ్యసమిధలు పదిపేలువేల్చినచో తద్భయమునశించును. సర్వమును జయింపఁ గోరువాడు కాపిలాజ్యముచేఁ దడుపఁబడిన యుత్తరేను సమిధలు లక్ష వేల్వ వలయును. జయముగలుగును. ఇందుచేతనే వరాహాది మృగములను వశ్యము లగును. తిర్యగ్గుంతువుల జయింపఁగోరినవాడు దధిమధుఘృతాక్షంబులగు బిల్వ సమిధలు లక్ష వేల్చునది. జలముజయింపఁగోరినవాడు జలమధ్యమునఁ దనయగ్ని

ప్రతిష్ఠించి యందుఁ గపిలాక్షీరముచే లక్షహోమము నేయునది. జలముపలన భయముకలుగదు. ఇట్లు, ఇంక నేదేది జయింపఁ గోరునో దానిపేరు గ్రహించి కపిలాభ్యుముచే లక్షహోమముచేసినచోఁ దత్తజ్జయము నొందును.

ధ్యానము.

ప్రసన్నవదనం సౌమ్యం రచితోద్వాహమణ్డనమ్,
అమృతా సహితం ధ్యాయేత్సురసజ్ఞై రభిష్టుతమ్.

ప్రసన్నముఖముగలవాఁడును శాంతుండును వివాహాలంకారముగలవాఁడును పార్వతితోఁగూడినవాఁడును దేవసమూహముచే బొగడఁబడినవాఁడునుగురుదుని ధ్యానింపవలెను. అని దీనియర్థము. ౧౧

స హ స్రాణి స హ స్ర ధా బా హు వో స్త వ హే
త యః, తా సా మి శా నో భ గ వః ప రా చీ నా
ము ఖా కృ ధి.

సహస్రాణి - సహస్రధా - బాహువోః - తవ - హే
తయః - తాసామ్ - ఈశానః - భగవః - పరాచీనా -
ముఖా - కృధి.

౧౨

ఇతి శ్రీయజుస్సంహితాయాం - చతుర్థకాండే
పంచమప్రపాతకే, దశమానువాకః.

!

భగవః=భగవంతుఁడా ! తవ=నీయొక్క, బాహువోః=చేతులయందు,
హేతయః=ఆయుధములు, సహస్రధా = వేసవేల విధములయినవిగాను, సహ
స్రాణి=వేలసంఖ్య గలవిగాను, విద్యంతే (అధ్యాత్మతము)=ఈన్నవి, ఈశానః=

సమర్థుడనైన, త్వష్ (అభ్యాహృతము) = నీవు, తాసామ్ = ఆఆయుధముల యొక్క, ముఖా = ముఖములకు, మొనలనుట, పరాచీనా = పెడమొగముగల వానిగా, కృధి = చేయుము.

భగవంతుడా! నీహస్తములందుండు ఆయుధములు వేల కొలది సుఖ్యగలవి వేలకొలది భేదములుగలవి; నీవు వానికి ప్రభుడవు కాబట్టి, ఆయాముధముల మొనలను మామీదికి రాకుండునట్లు గావింపుము.

భ. తవ, బాహువోః, హేతయః, సహస్రాశి = లెక్కలేని యనుట, సహస్రధా = వేయివిధములుగలవి, బాహువోః అనుచో ద్వివచనము తదభిప్రాయము గావని మున్నె చెప్పబడినది. లేక, పెక్కుచేతులాయుధభరములున్నను రెండేసిచేతులే ప్రహారమునం దుపయోగపడును. లేక, సహస్రాశి = ఒక్కొక్క యాయుధమును వేవేలనుట. హేతయః = హింసలు, నీచేతులు చేయుహింసలు పెక్కులు పెక్కువిధములు అయియెవను జెప్పవచ్చును. భగవః, ఈశానః = సమర్థుడవగునీవు, వానిని ప్రయోగించుటకును ఉపసాహరించుటకును సమర్థుడవనుట, తాసాం, ముఖా = మొనలకు, హింసాపక్షమును, ఆయుధముల నని యర్థము. పరాచీనా, కృధి.

ఈమంత్రమువకు ఋషి నారదుడు, లేక కణ్వుడు, రుద్రుడు దేవత, ఛందస్సు అనుష్టుప్. అర్థకృచ్ఛము చరించి పదునైదుపేలు జపించి నచోఁ బురశ్చరణమగును.

ఈమంత్రముచే రాజులవలని యుపద్రవములకు శాంతిచేయదగును. శాల్మలీవీకంకతసమిధలచేగాని యూజ్యముచే దడుపబడిన వ్రీహియవతిలచేగాని పదిపేలువేల్వలయును. రాజులవలన భయము నశించును. రాజులవలన బ్రధానపురుషునకు మరణభయము గలుగునప్పుడు దక్షిణామూర్తిని ధానమున నీమంత్రము లక్ష జపించునది. లేక, వల్లికమృత్తికచే లింగముగావించి యది

కరగ్రహణకు నీమంత్రముచే నభిషేకించి యామృత్తిక నదిలోఁ గలిపి తత్తీరంబున స్వాన్నియందు నేలితోడఁడుపఁబడిన శుద్ధతండులములచేఁ బదిపేలాహుతులు వేల్వవలయును. మరణభయము నశించును. వైయడవియందుఁ బోవలయు నేని యామంత్రముచే నెనిమిదిపేలమార్లభిమంత్రించి దానిచే శరీరమంతయుఁ బూసికొనిపోవునది, అతని కేధయమునుగలుగదు. కృష్ణచతుర్దశియందు రాత్రి శక్తకానంబున “రాక్షసేభ్యోబలి ముపహరామి” రాక్షసులకు బలియొసంగెదను అని పలుకుచు ఓదనసహితంబగు బిడాలమాంసముచే బలియొందినచో రాక్షసులవలన భయముగలుగదు. రాజునకు చైవోపద్రవముగలుగు నేని, మహాశాస్త్రసన్నాధానమున నాజ్యముచే నెనిమిదిపేలాహుతులు వేల్వవలయును. కుక్కుటమాంసముచే బలియిచ్చునది, హోమమునకుఁ దొమ్మిదివస్త్రములును నుపస్త్రాదికమును దక్షిణయావలెను. ఆచార్యునకు నిష్కములు మూడుగాని యొకటిగాని రాజ్యమునందు శతతహంశముగాని యియ్యవలెను. ఇతరులకు చైవోపద్రవము గలుగునపుడు, ఆజ్యముచే నెనిమిదిపేలువేల్చునది. చైవోపద్రవములు నశించును.

ధ్యానము.

సర్వపాపహరం దేవం సర్వాభరణభూషితమ్,

సర్వాయుధధరం ధ్యాయేత్సర్వలోకమహేశ్వరమ్.

ఎల్ల పాపములను హరించువాఁడును సమస్తభూషణములచే నలంకరింపఁబడినవాఁడును సమస్తాయుధంబులను ధరించినవాఁడును సమస్తలోకంబులకును మహేశ్వరుండునగు దేవుని రుద్రుని ధ్యానింపవలెను. అని యర్థము.

ఇది శ్రీనుకృతవాటోపనామ సుందరరామ ప్రణీతం బగు

శ్రీరుద్రాధ్యాయంధ వివరణమునందు దశమానువాకము.

ఓం నమోభగవతే రుద్రాయ.

ఏ కా ద శా ను వా కః.

దశమానువాకమునందు ఋగ్వచంబులగు కొన్ని మంత్రములు పఠింపఁబడినవి. ఇతర సీయనువాకమునందు మిగిలిన ఋక్కులును మిగిలిన యజుస్సులును బఠింపఁబడును.

సహస్రాణి సహస్రశోయే రుద్రా అధిభూ
మ్యామ్, తేషామ్ సహస్రయోజనే ౭ వ
ధన్వాని తన్వసి.

సహస్రాణి - సహస్రశః - యే - రుద్రాః - అధి - భూ
మ్యామ్ - తేషామ్ - సహస్రయోజనే - అవ - ధన్వాని -
తన్వసి.

అధిభూమ్యామ్ = భూమిమీఁద, యే = ఏ, రుద్రాః = రుద్రులు, సహ
స్రాణి = వేనవేలసంఖ్యగలవారలును, సహస్రమ్ = వేనవేలవిధములుగలవారలును,
సన్తి (అధ్యాహృతము) = ఉన్నారో, తేషామ్ = ఆ రుద్రులయొక్క, ధన్వాని =
ధనుస్సులను, సహస్రయోజనే = వేయియోజనములుగల దేశమునందు, వేయి
యోజనములదూరమునందనుట, అవతన్వసి = మోపెడలించి పెట్టుచున్నాము.

భూమిమీఁద వినాయకులు స్రమథులు నంది మొదలగు
వేనవేలు జాతులుగలవారలును ఒక్కొక్కజాతియందును వేన
వేల సంఖ్యగలవారలునగు రుద్రులెవ్వరుగలరో వారలయందఱి
ధనుస్సులను మాకు ఎంతమాత్రమును బాధచేయుకుండునట్లు

మాను వేయియోజనములదూరమున నల్లెత్రాడు సడలించి
యుంచెదము.

భ. ఈయనువాకము అవతానమనుపేరుగలది. అందుఁ బెక్కులూ
నుష్టములు. అందు “లేహగ్ంసహస్రయోజనే” అనును త్రైతార్థము అన్నిటి
కిని అనువర్తించును. జపాదికమునందు ఆద్యంతములూత్తమే పతింపఁ
బడును. పెనుక మూఁడు యజుస్సులు. ఇచట, బ్రహ్మదేవునిచే బ్రార్థితుడగు
దేవునిచే నృప్తులయి దేవతల్యులగు రుద్రులు సమస్త చరాచరవర్ణములను
రక్షించుట పోషించుట యుపసంహరించుట మొదలగుకార్యములనుచేయుచు
బ్రాణాలకుఁ గర్తానురూపమయిన ఫలము నొసంగుచు బ్రహ్మాండమందంతటను
వాయువులు రత్తులు మనుష్యులు మొదలగు నానావిధరూపంబుల విహరించె
దరు, వార లీయనువాకమునఁ బ్రసన్నులుగాఁజేయబడుచున్నారని చెప్పెదరు.
భగవంతుండు భక్తులనుగ్రహించుటకొఱకు వారియభిసంధి కధీనుడై నూఱు
విధములుగాను వేయివిధములుగాను లక్షవిధములుగాను దన్న విభజించుకొని
వారలొక్కొక్కరికి సాక్షాత్కరించుటయభిమతమొనంగుట మొదలగు నను
గ్రహముసేయుచున్నాఁడు. ఆట్లువిభక్తులగురుద్రులు సంసారమనాదియగుటం
జేసి లెక్కమీఱినవారై లోకానుగ్రహార్థము ప్రవర్తించుచుందురు. వారల
నధికరించి యీమంత్రములు పతింపఁబడుచున్నవని కొందఱు. లోకముల సంహ
రించునట్టి రుద్రుని క్రోధస్వరూపముయొక్క స్ఫులింగములు ప్రాణులహిం
సించుటకై సర్వలోకములయందును సంచరించుచుండును. ఇవి తత్ప్రసాదసము
లని కొందఱుపదించెదరు. మఱికొందఱు, రుద్రసదృశులు గణేశ్వరులగు రుద్రు
లిందు ప్రసన్నులు చేయఁబడుచున్నారని వక్కాణించెదరు.

సహస్రాణి = పెక్కువేలకొలదిగలవారలును, సహస్రశః = పేసవేలు
గానున్నవారలును, ఒక్కొకరును పెక్కువేలకొలదిగలవారలును పెక్కువేల
రూపములుగలవారలును అనుట, అగు, యే రుద్రాః = విరుద్రులు, అధిభూ

మ్యామ్=భూమిమీద, లేక, భూమియందు ఈశ్వరులయి, కర్తానురూపముగాఁ బ్రాణుల ననుగ్రహించుచు నిగ్రహించుచు భూమియందు ఈశ్వరులయి, సన్తి = 'ఉన్నారో, లేహం, ధన్వాని, సహస్రయోజనే = వేయియోజనముల దూరమునందు, అవతన్తసి. మేముండుచోటికిఁ జుట్టు వేయియోజనముల దూరమువఱకు వారలధనుస్సులను అల్లెత్రాడుసడలించినవానిగాఁ గావించెదము. అంతకావలనుండువారి ధనుస్సులు మోపెట్టినవిగానే యుండుగాక, యనిభావము. లేక, వేయియోజనముల దూరమునున్నవారి ధనుస్సులనుగూడ మోపెడలినవానిగాఁ గావించెద మనగా, అంతకీవలనున్నవారి ధనుస్సుల నట్లుగావించెద మని చెప్పవలసినదే లేదనిభావము. స్తోత్రములచేతను నమస్కారములచేతను హవిఃప్రదానములచేత ఆరుద్రులను తమధనుస్సుల మోపెడలించునట్లు ప్రసన్నులం గావించుకొనెద మనుట.

అన్తిన్త హ త్యర్ణ వేన్త రిక్షే భవా అధి.

అన్తిక్ - మహతి - అర్ణవే - అంతరిక్షే - భవాః - అధి. ౨

అన్తిక్ = ఈ, కనఁబడుచున్నయనుట, మహతి = గొప్పదైన, అర్ణవే = సముద్రముతో సమానమయిన, అంతరిక్షే = ఆకాశమునందు, అధి=అధిష్ఠించి, యే(అధ్యాపృతము) = ఏ, భవాః = రుద్రులు, సన్తి (అధ్యాపృతము) = కలరో, లేహం సహస్రయోజనే అను పూర్వబుక్కు ను త్తరార్థము తొమ్మిదవ బుక్కువఱకు ననువర్తించును. లేహం, ధన్వాని, సహస్రయోజనే, అవతన్తసి.

మనకుఁ గనఁబడుచున్న మహాసముద్రసదృశమయి యనంతమగునాకాశమునందున్న రుద్రమూర్తు లెవ్వరుగలరో, వారల ధనుస్సును మాకు వేయియోజనములదూరము లోపల నున్నవాని అల్లెత్రాడు సడలించినవానిగా వించెదము.

భ. అస్మిన్, మహతి, అష్టవే = జలముగల, వర్ష జలముగలయనుట,
అకరితే = ఆకాశమునందు, అధి = మీఁద, లేక, ఈశ్వరులయి, యే, భవాః =
రుద్రులు, సన్తి. తక్కినది సమానము. ౨

నీలగ్రీవాశ్చిత్రకణ్ఠాశ్శర్వాఅధఃక్షమాచరాః.

నీలగ్రీవాః - శిత్రకణ్ఠాః - శర్వాః - అధఃక్షమాచరాః. 3

నీలగ్రీవాః=నల్లనికంఠముగలవారలును, నల్లనికంఠమునందలి యేకదేశము
గలవారలుననుట, శిత్రకణ్ఠాః = తెల్లనికంఠముగలవారలును, తెల్లనితక్కినకంఠ
భాగము గలవారలుననుట, అధఃక్షమాచరాః = భూమిక్రిందఁదిరుగువారలును,
పాతాలమునందుఁ దిరుగువారలుననుట, అగు, యే=నీ, శర్వాః=రుద్రులు,
సన్తి=కలరో, లేహః=ధన్వాని, సహస్రయోజనే, అవతన్తసి.

కాలకూటమును ధరించుటచేఁ గంఠమునం దేకదేశమున
నల్లనై తక్కినకంఠమున తెల్లనై యుండువారలును భూలోకము
నకుఁ గ్రిందఁ బాతాలమున విహరించువారలునగు రుద్రమూర్తు
లెవ్వరుగలరో, వారల ధనుస్సులను వేయి యోజనముల
దూరమువఱకు మోపెడలించెదము.

భ. సమానము.

3

నీలగ్రీవాశ్చిత్రకణ్ఠాదివగ్రుద్రాఉపశ్రితాః.

నీలగ్రీవాః - శిత్రకణ్ఠాః - దివమ్ - రుద్రాః - ఉపశ్రితాః. ౪

నీలగ్రీవాః, శిత్రకణ్ఠాః, దివమ్=స్వర్గమును, ఉపశ్రితాః=పొందినవారలు
నగు, యే, రుద్రాః, సన్తి. లేహమ్, ధన్వాని, సహస్రయోజనే, అవతన్తసి.

కంతమునందు ఏకదేశమునమాత్రము నల్లనై తక్కిన కంతమునఁ దెల్లనై గుండ్ల వారలును స్వర్ణమున విహరించు వారలునగు రుద్రులెవ్వరుగలరో, వారలధనుస్సుల వేయియోజనములవఱకు మోపు సడలించెదము.

భ. అర్థాదికము సమానము.

ఈనాలుగుమంత్రములకు ఋషి దుర్వాసుఁడు, రుద్రుఁడు దేవత. ఛందస్సు అనుష్టుప్. దేవశుద్ధికొఱకుఁ జాంద్రాయణకృచ్ఛము చేరించి పిమ్మట నైదువేలు జపించినచోఁ బురశ్చరణమగును.

ఈమంత్రములచే నాభిచారికర్త చేయునది, రాజు స్వదేశజులగు బ్రాహ్మణులచేఁ జేయింపవలెను. జిల్లేడుదూదిచేఁ జాట్టఁబడినవి కుందేటి నెత్తుటం దడుపఁబడినవగు శాల్మలీసాలవేత్ర వేణుశరంబుల సమిధలు లక్ష వేల్వవలయును. సూక్ష్మమగుపిచ్చముచే శత్రుప్రతిమను గావించి ప్రాణస్థాపనముచేసి, క్రమముగాఁచేదించి వానిచే నెనిమిదివేలు వేల్వవలయును. అంత శశరుధిరా క్రములగు దర్భలచే నెనిమిదివేలువేల్చునది. ఈప్రయోగములచే శత్రువులు నశింతురు. శత్రుకృతాభిచారమునకుఁ బ్రతిక్రియ గోరినవాఁడు, దధిమధుఘృతాక్రములగు దూర్వలైదువేలు వేల్వవలయును. అట్లుచేయించురాజునకు నభిచారదోషములు నశించును.

ధ్యానము.

దంష్ట్రాకరాశపదనం జ్వలజ్వలనమూర్ధజమ్,

బిభ్రాణం త్రిశిఖం దీపం ధ్యాయే ద్భుజగభూషణమ్.

కోటలచే భయంకరమయిన ముఖముగలవాఁడును మండచున్ననిప్పు మంటి వెండు కలుగలవాఁడును మూఁడుజ్వాలలుగలదీపమును ధరించువాఁడును సర్పములు అలంకారముగాఁ గలవాఁడు నగురుద్రుని ధ్యానింపవలెను. అని దీనియర్థము.

యే వృక్షేషు సస్పిష్టారా నీలగ్రీవా విలోహితాః.

యే - వృక్షేషు - సస్పిష్టారాః - నీలగ్రీవాః - విలోహితాః. ౫

వృక్షేషు = వృక్షములయందు, లోకములయందువలె వృక్షములయందును రుద్రులున్నారనుట, సస్పిష్టారాః = లేతగడ్డివలె పింజరవర్ణముగలవారును, ఎఱుపుమించిన పసపువర్ణము పింజరమనఁబడును, నీలగ్రీవాః = నల్లనికంఠము గలవారలును, విలోహితాః = మిక్కిలి యెఱునివారలును, యేరుద్రాః = ఏరుద్రులు, సన్తి = కలరో, తేహమ్, ధన్వాని, సహస్రయోజనే, అవతన్తసి.

వృక్షములందున్న రుద్రులు కొందఱు లేతకసపువలె పింజరవర్ణముగలవారలును, కొందఱు కంఠమున నల్లనైనవారలును, కొందఱు మిక్కిలి యెఱునివారలు నగువార లెవ్వరు గలరో, వారలధనుస్సులను మాకు వేయి యోజనములదూరము వఱకు మోపు సడలించెదము.

భ. వృక్షేషు = స్థావరజంగమాత్మకులగు జీవులందు, లేక, చెట్లయందు, సస్పిష్టారాః = లేతగడ్డివలె పింజరవర్ణముగలవారును, లేక, లోకపీడకులగు వారలను జీర్ణింపఁజేయువారలును, లోకములకుఁ గీడుగావించువారి వధించు వారలుననుట, నీలగ్రీవాః, విలోహితాః = నానావిధముగా ఎఱునైనవారలును, లేక, కాలుష్యములేనివారలనగు, యేరుద్రాః, సన్తి, తక్కినది సమానము. ౫

యే భూతానామధిపతయో విశిఖాసః కపర్దినః.

యే - భూతానామ్ - అధిపతయః - విశిఖాసః - కపర్దినః. ౬

భూతానాం = భూతములకు, అంతర్ధానశక్తిగలపై మనుష్యులకు నుపద్రవముసేయు గణవిశేషము లిచ్చుట భూతములనఁబడుచున్నవి. అధిపతయః = ప్రభువులును, విశిఖాసః = జుట్టులేనివారలును, కపర్దినః = జటాజూటము

గలవారలునగు, యేరుద్రాః = ఏరుద్రులు, సన్తికలరో, లేహమ్, ధన్వాని, సహస్రయోజనే, అవతన్తసి.

భూతములకు నాధులగు రుద్రులు కొందఱు ముండితమయిన శిరస్సుగలవారలును కొందఱు జటాజూటముదాల్చినవారలు నగువార లెవ్వరుగలరో వారలధనుస్సులను వేయి యోజనములవఱకు అల్లెత్రాడు సడలించియుంచెదము.

భ. భూతానామ్=పంచమహాభూతములకు, లేక, గణవిశేషములకును, అధిపతయః=నియామకులు, అవిప్రసర్తించుటకును నివర్తించుటకును కారణములయినవారు, వానికి సుఖము నిచ్చువారలు, విశిఖాసః = జుట్టులేనివారలును, లేక, నానావిధమయిన కిరణములుగలవారలును, కవర్దినః = జటామకుటముగలవారలును, యేనన్తి, తక్కినది సమానము. ౬.

యే అన్నే ఘ వి విధ్యన్తి పాత్రే ఘ పి బ త్రో జ నాన్.

యే - అన్నేఘ - వి - విధ్యన్తి - పాత్రేఘ - పిబతః - జనాన్ ౭

యే రుద్రాః = ఏరుద్రులు, అన్నేఘ = భుజించు ఎస్తువులయందు, అవస్థితాః (అధ్యాహతము) = ఉన్నవారలయి, జనాన్ = భుజించుచున్న జనులను, వివిధ్యన్తి = విశేషించి బాధించుచున్నారో, యే (అధ్యాహృతము)=ఏరుద్రులు, పాత్రేఘ=త్రాగదగినవానియందు, అవస్థితాః (అధ్యాహృతము) = ఉన్నవారలయి, పిబతః=త్రాగుచున్న, జనాన్=జనులను, వివిధ్యన్తి=విశేషించి బాధించుచున్నారో, లేహమ్, ధన్వాని, సహస్రయోజనే, అవతన్తసి.

ఏరుద్రులు భుజించదగిన అన్నములయందును త్రాగదగినక్షీరాదులయందును ఉన్నవారలయి పాపులగు భుజించు జనులను త్రాగునట్టి జనులను ధాతువైషమ్యము మొదలగు.

ఎ నిగలిగించి వారిపాపమునకుఁ దగునట్లుగా నానావిధంబుల బాధించుచుందురో, వారలధనుస్సులను వేయియోజనంబుల కీవలఁ గలవానినంతయు మోపెడలించెదము.

భ. పాత్రేషు = త్రాగఁదగినక్షీరాదులయందు, లేక, పాత్రలయందు. తక్కినది, సమానము.

ఈమూఁడు మంత్రములకును ఋషి దేవలుఁడు, దేవత రుద్రుఁడు, ఛందస్సు అనుష్టుప్. వీని పురశ్చరణాదిక మంతయు మునుపటి నాల్గింటికి వలె గ్రహింపవలెను.

యే ప థాం ప థి ర క్ష య వి ల బ్ధ దా య వ్య ధః.

యే - పథామ్ - పథిరక్షయః - విలబ్ధదాః - యవ్యధః. ౮

పథామ్ = మార్గములయొక్క, అన్ని మార్గములయొక్క యనుట, పథి రక్షయః = మార్గముల రక్షించువారలును, లాకీకములు వైదికములు అను మార్గముల రక్షించువారలుననుట, పృత్యంతర్భూతమున కావృత్తి సాకల్య ద్యోతనార్థము, కొన్ని మార్గములు మాత్రమే కాదు, అన్ని మార్గములకును రక్షకులు ననుట, విలబ్ధదాః = ఇరయనఁగా అన్నము, రలలక భేదము, దాని సమూహము విలము, విలమును భరించువారలు కావున విలభృతులు, భకార మునకు బకారము తకారమునకు దకారము ఛాందసము అన్నసమూహమును భక్తుల కిచ్చుటకై భరించియుండువారలును, యవ్యధః=యువులనఁగా శత్రువులు, వారలతోఁ యుద్ధము సేయువారలునుకను, యేరుద్రాః=విరుద్రులు, సుస్తి, లేహిమ్; ధన్వాని, సహస్రయోజనే, అవతన్నసి.

నానావిధములగు లాకీకవైదికమార్గముల నన్నింటిని రక్షించువారలును భక్తులఁ బోషించుటకై అన్నసమూహము

ధరించి యుండువారలును శత్రువులతోఁ బోరువారలునగు ఏరుదులుగలరో, వారిధనుస్సులను వేయి యోజనములపర్యంత ముండువానిని మోపెడలించెదము.

భ. విలబ్ధిదాః = అన్నసమూహము సన్నాగమున నుండువారల కిచ్చుటకై ధరించినవారలు, లేక, అన్నసమూహమును బోషించువారలును, దానికి బ్రభువులుననుట, యవ్యుధః = యశావనము గలవారితోనే యుద్ధమునేయు వారలును లేక, యూయస్తే, శరీరేంద్రియ ప్రాణము లిందుచే జేర్పబడుచున్నవి అనువ్యుత్పత్తిచేత, యువశబ్దముచే ఆయువు చెప్పబడుచున్నది. దాని ప్రహరించువారలు, ఆకారలోపము ఛాందసము, లాకికవైదిక మార్గముల నున్నవారలకుఁ గర్తానుగుణముగాఁ గొందఱి కన్న మొసంగుచుఁ గొందఱియన్న మపహరించుచు కొందఱి కన్న మొసంగి యాయువు నపహరించుచు కొందఱి కాయువునొసంగి యన్నము నపహరించుచు కొందఱికి అన్నము నాయువును రెంటిని ఒసంగుచు కొందఱికి రెంటిని అపహరించుచు విహరించు రుద్రులెవ్వరుగలరో అని తాత్పర్యము. యవ్యుధః=యల్ విధ్యన్తి, ఏది కొట్టెదగి నదో దానినే కొట్టువారలు, కొంచెమయినను ఒకప్పడైనను మర్యాద నతిక్రమింపనివారు. ఇతరము సమానము.

యే తీర్థాని ప్రచరన్తి సృకావన్తః నిషజ్జీణః.

యే - తీర్థాని - ప్ర - చరన్తి - సృకావన్తః - నిషజ్జీణః.

యేరుద్రాః=ఏరుదులు, సృకావన్తః=బాకుగలవారలయి, నిషజ్జీణః= ఖడ్గముగలవారయి, తీర్థాని=తీర్థములను, రక్షితుం= (అధ్యావృత్తము) కాపాడుటకు, ప్రచరన్తి = తిరుగుచున్నారో, లేమిం, ధన్వాని, సహస్రయోజనే, అవతన్నసి.

ఏరుద్రులు హస్తముల బాకును ఖడ్గమును ధరించు వారయి, కాశీ ప్రయాగాది దివ్యతీర్థముల రక్షించుటకై యచటఁ దిగుగుచుందురో, వారల ధనుస్సులను వేయియోజనములదూరమున మోపెడలించియుంచెదము.

భ. యేరుద్రాః, తీర్థాని. సృకావస్తః = ఆయుధముగలవారలయి, నిషగ్గణః = ఖడ్గముగలవారయి, తీర్థాని, కొందఱికి తీర్థఫలము నిచ్చుటకు కొందఱికి తీర్థఫలము లేనట్లుచేయుటకు ననుట, ప్రచరన్తి. తక్కినది సమానము.

ఈమంత్రములకు ఋషి దేవలుఁడు, దేవత రుద్రుఁడు, ఛందస్సు అనుష్టుప్. ప్రాజాపత్యకృచ్చిము చరించి యైదుపేలు జపించినచోఁ బురశ్చరణ మగును.

ఋతుగమన దినమునందు స్నానముచేసి, తనయగ్నియందు ఆజ్యమిశ్రమగు కపిలాక్షీరముచే నెలిమిదివేలాహుతులు వేల్వవలయును. పిమ్మట ఋతుగమనముపొందునది, అతనికి విద్వాంసుఁడు వంశకరుఁడు నగుపుత్రుండు గలుగును. తీర్థమూత్రకుఁబోవువాఁడు, తనయగ్నియందు ఆజ్యముచే దడుపఁబడిన శుద్ధశంకులములచే బదివేలాహుతులు వేల్చి మానముధరించి తీర్థమునకుఁబోయి స్నానముచేసివచ్చి యగ్ని నారాధించి మానము వదలవలెను. యథోక్తమగు తీర్థఫలముఁ బొందును. ధ్యానము పూర్వోక్తము తెలియునది.

య ఏ తా వస్త శచ్చ భూయా గ్ం స శచ్చ ది శో
రుద్రా వి తస్థి రే, తే మా గ్ం స హస్త యోజనే
౭ వస్త ధన్వా ని తస్త సి.

యేః - ఏతావస్తః - చ - భూయాంసః - చ - దిశః - రుద్రాః -
వితస్థిరే - తేమామ్ - సహస్తయోజనే - అవ - ధన్వాని -
తస్తసి.

యే = ఏ, రుద్రాః = రుద్రులు, ఏతావంతశ్చ = ఇప్పుడు చెప్పబడినంతమాత్రమువారును, భూయాంశ్చ = ఇంక నధికులును, అధికసంఖ్యగలవారలుననుట, దితః = దిక్కులను, విశస్థితే = అధిష్ఠించియున్నారో, లేవాఁ, ధర్వాని, సహస్రయోజనే, అవతన్నసి.

ఇప్పుడు ఈమంత్రములయందు వేనవేలుజాతులుగలిగి యొక్కొకజాతియందు వేనవేలసంఖ్య గలవారలయి యున్నారని చెప్పబడిన సంఖ్యగలవారలును అంతకన్నను అధికసంఖ్యగలిగి సంఖ్యకు మీటియున్నవారలును, ఏరుద్రులు సమస్తదిక్కులయందును వ్యాపించియున్నారో, ఆరుద్రుల యందటే ధనుస్సులను, మాకు వేయియోజనములదూరమునకు లోబడి యున్నవానినెల్ల మోపెడలించి యుంచెదము.

భ. లేక, ఏతావంతశ్చ = ఇంతమాత్రమువారని పరిచ్ఛేదించుట కలవిగావున్నను ఇంతమాత్రమువారని పూర్వమంత్రముల చెప్పబడినవారలును, భూయాంశ్చ = అన్నివిధంబులను ఈపరిచ్ఛేదముల నతిక్రమించియున్నవారలును, తక్కినది సమానము.

ఈమంత్రమునకు ఋషి దేవలుఁడు, రుద్రుఁడు దేవత, ఛందస్సు అనుష్టుప్, పురశ్చరణము ప్రయోగము మొదలగునవియంతయుఁ బూర్వమంత్రోక్తములె గ్రహింపవలెను.

న మో రు ద్రే భ్యో యే పృ థి వ్యా ం యే ౭ స్త రి
క్షే యే ది వి యే షా మన్నం వా తో వర్ష మిష
వ స్తే భ్యో ద శ ప్రా చీ ర్ష శ ద క్షి ణా ద శ ప్ర తీ
చీ ర్ష శో దీ చీ ర్ష శో ధ్వా స్తే భ్యో న మ స్తే నో

మృడయస్తుతేయం ద్విష్టాయశ్చనో ద్వేష్టి
తం నో జమ్భేదధామి.

నమః - రుద్రేభ్యః - యే - పృథివ్యామ్ - యే - అస్త
రిక్షే - యే - దివి - యేషామ్ - అన్నమ్ - వాతః -
వర్షమ్ - ఇషవః - తేభ్యః - దశ - ప్రాచీః - దశ -
దక్షిణాః - దశ - ప్రతీచీః - దశ - ఉదీచీః - దశ -
ఉర్ధ్వాః - తేభ్యః - నమః - తే - సః - మృడయస్తు - తే -
యమ్ - ద్విష్టః - యః - చ - సః - ద్వేష్టి - తమ్ - వః -
జమ్భే - దధామి.

౧౧

ఇతి శ్రీయజుస్సంహితాయాం - చతుర్థకాండే

పశ్చిమప్రపాతకే, ఏకాదశోనువాకః.

పశ్చిమప్రపాతక స్సమాప్తః.

ఈమంత్రము మూడుయజుస్సులు, నమోరుద్రేభ్యః అనుటయు, దశ
ప్రాచీరిత్యాదియు మూటికిని సమానము. యేపృథివ్యాం యేషామన్నమిషవః
అనునవి మొదటిదానిని, యేస్తరిక్షే, యేషాంవాతఇషవః అనునది రెండవదాని
కిని, యేదివి. యేషాంవర్షమిషవః అనునది మూడవ యజుస్సునకును విశేషము.
కావున మొదటియజుస్సు, నమోరుద్రేభ్యో యేపృథివ్యాం యేషామన్నమిష
వస్తేభ్యో దశప్రాచీర్దశ దక్షిణాదశ ప్రతీచీర్ది శోదీచీర్దశోర్ధ్వాస్తేభ్యోనమస్తేనో
మృడయస్తుతేయం ద్విష్టాయశ్చనో ద్వేష్టి తం నో జమ్భేదధామి, రెండవది,
నమోరుద్రేభ్యోయేస్తరిక్షే యేషాంవాతవర్షమిషవస్తేభ్యోదశ...మూడవది,
నమోరుద్రేభ్యోయేదివియేషాంవర్షమిషవస్తేభ్యోదశ..అని పృథివ్యాదిలోక

భేదమువలనను ఇషుభేదమువలనను మూడుయజుస్సుల పాఠక్రమము తెలియు నది. ఇక వీనికి గ్రమముగా నర్థము వ్రాయఁబడును.

యే=నిరుద్రులు, పృథివ్యామ్ = భూమియందు, వర్తన్తే (అధ్యాహృతము) = ఉన్నారో, యేషామ్ = ఎవరికి, అన్నమ్ = అన్నము, ఇషవః= బాణములూ, హింసాసాధనములూఅనుట; ఎవ్వరు తామెవ్వరిహింసించఁదలఁతురో వారిచే అపభ్రమగునన్నముభక్షింపఁజేయుటచేతను, అన్నార్థము దొంగతనము చేయించుటచేతను వారల హింసించురో, అని తాత్పర్యము. తేభ్యః= అట్టి, రుద్రేభ్యః=రుద్రులొకఱకు, నమః=నమస్కారము, అస్తు (అధ్యాహృతము) = అగుఁగాక. ఇక నమస్కారమునకు విశేషణము చేయఁబడుచున్నది. దశ=పది, ప్రాచీ=తూర్పు మొగమైన అంగుళులు, తూర్పు మొగమై అంజలి చేయఁగా, పదియంగుళులు తూర్పు మొగములగుచున్నవి, తూర్పు మొగమయిన అంజలియనుట. ఇట్లుముందును గ్రహించునది. దశ=పది, దక్షిణాః=దక్షిణదిక్కు మొగమైన అంగుళులు. దశ=పది, ప్రతీచీ=పడమర మొగమయిన అంగుళులు. దశ=పది, ఉదీచీ=ఉత్తరదిక్కు మొగమైన అంగుళులు. దశ=పది, ఊర్ధ్వాః=ఊర్ధ్వదిక్కు మొగమయిన అంగుళులు. వీనిచేతనని యధ్యాహార్యము. తేభ్యః= అరుద్రులొకఱకు, నమః=నమస్కారమగుఁగాక. తే=అరుద్రులు, నః=మమ్ము, మృడయన్తు=సుఖంపఁజేయుదురుగాక. తే=అట్టి, వయమ్ (అధ్యాహృతము)= మేము, యమ్=ఎవ్వని, ద్విష్టః=ద్వేషించుచున్నా మో. యశ్చ=ఎవ్వఁడును, నః = మమ్ము, ద్వేష్టి = ద్వేషించుచున్నాఁడో. తమ్ = అట్టిశత్రువును, వః=మీయొక్క, రుద్రులయొక్క, జమ్భే=తెఱవఁబడిననోటియందు, దధామి= ఉంచుచున్నాను.

ఏరుద్రులు భూమియందున్నారో మఱియు వారియం దెవ్వరు అపభ్రాన్తము దినిపించియు అన్నముకొఱకు దొంగతనము మొదలగునవి చేయించియు పాపులహింసించుచు

అన్నమె హింసచేయునాయుధముగాఁ గల్గియున్నారో అట్టి భూమియందున్న రుద్రులకును అన్నమె యాయుధముగా గల రుద్రులకును నమస్కారము. ఎట్లనగా తూర్పున ఒక అంజలియు దక్షిణాదిక్కున ఒక యంజలియుఁ బడమర నొకయంజలియు సుత్తరమున నొకయంజలియు సూర్యదిక్కున నొకయంజలియు నిట్లు సర్వదిక్కులయందునున్న యారుద్రుల కంజలులు గావించి నమస్కారము చేసెదను. ఓరుద్రులారా! ఇట్లు నమస్కారముచేసిన మేము ఎవ్వనిమీఁదఁ బగగొనియున్నామో, ఎవ్వఁడు మామీఁదఁ బగగొనియున్నాఁడో, అట్టి మాశత్రువును మీఁతెఱవఁబడిననోట వేయుచున్నాను.

భ. ఈయజుస్సుచే లోకత్రయవర్తులగు రుద్రుల నమస్కరించి వారల వలన తనకు సుఖమును తనదేవులకు నాశమును బ్రార్థింపఁబడుచున్నది. యే, పృథివ్యామ్, వర్తస్తే, యేషామ్, అన్నమ్, ఇషవః=బాణములో, బాణస్థాసీయములూ అనుట, హింసాసాధనమనిభావము, కొందఱకు అపఖ్యభక్షణాదులు గల్గించి వ్యాధులఁ బుట్టెను, కొందఱి కన్నములేనట్లుచేసి ఆకలిచే బాధ కలిగెను, కొందఱు అన్నార్థము దొంగతనము మొదలగునవిచేయించి రాజుచే శిక్షఁబొందినారు. ఇట్లు పాపులను హింసించుటకు ఎవ్వరికి అన్నము సాధనమో అనితా. లేషామ్, నమః, అస్తు. ఇక నమస్కారమునకు విశేషణము చేయఁబడుచున్నది. దశ, ప్రాచీః, దశ, దక్షిణాః, దశ, ప్రతీచీః, దశ, ఉదీచీః, దశ, ఊర్ధ్వాః, ప్రతిదిక్కునందును ఇట్టి యంగులచే నేదిచేయఁ బడుచున్నదో అట్టియీ, నమః=నమస్కారము, తేభ్యః, అస్తు. లే, నః, సృడయస్తు లే, యమ్, ద్విష్టః యశ్చ, నః, ద్వేష్టి, తమ్, వః, జప్యే=దంతమునందు, కోఱయందని కొందఱు, దధామి=కంచుచున్నాను. ప్రాచీః, ఇత్యాది స్థలము

నందు, కుర్తః=చేయుచున్నాము. అని కొందఱు వ్యాఖ్యానముచేసెదరు. మఱి కొందఱు, 'మొదట "నమో దుద్రేభ్యః" అనుటచే వాచికనమస్కారము, దశ ప్రాచీన్త్యాదికముచే కాయికము, వెనుక తేభ్యో నమః అనుటచే మానసికము చేయఁబడుచున్నది. వెనుక, తేనోమృడయన్ద్విత్వాదికముచే స్వాభిమతము ప్రార్థింపఁబడుచున్నది" అని వచించెదరు. ౧

యే, అస్తరిశ్చే = ఆకాశమునందు, వర్తస్తే=ఉన్నారో, యేషామ్=ఎవ్వరికి, వాతః=వాయువు, ఇషనః = బాణములూ, వాయువుచే రోగాదులం బుట్టించి హింసించెదరో, లేక, ప్రాణాదిపంచవాయువులను వికారముగలిగించి వానిచే హింసించుటరో అని భావము, తేభ్యః, దుద్రేభ్యః, నమః, తక్కినది సమానము. ౨

యే, దివి=స్వర్గమునందు, వర్తస్తే, యేషామ్, వర్షమ్, ఇషనః, అనివృష్టి యనావృష్టి మొదలగునవిగలిగించి వర్షముచే బ్రజు బాంధింతురో. తేభ్యః, నమః. తక్కినది సమానము.

ఈయజుస్త్రయాత్తకమయిన మాత్రమునకు ఋషియు దేవతయు భగవంతుఁడు, ఛందస్సు అనుష్టుప్. ఇతఁ బురశ్చరణము అందు మొదటనిరు పదియైదుదినములు ఆహారనియమము ధరించియుండవలెను. మొదటియైదు దినములు తీరముమాత్రమే యాహరించునది, రెండవపంచకము ఫలము, మూడవది పెరుంగు, నాలవదియుఫలము నాహరించునది. ఐదవది యుపవాస ముండునది. వెనుక నిరుపదియొకదినములు హవిష్యభోజియై, నిలుచుండి యెల్లప్పుడును జపింపవలెను. పిమ్మట నైదుదినములు కంఠములూఁతునీళ్లలో నిలుచుండి జపించునది, అటుపిమ్మట నొకదిన మఘనుర్న రాగిధానమున జపించునది, ఆచార్యునకు పదినిష్కము లీవలెను. అంతఁ దత్తుల్యమయిన శుక్రావగామిచు నది. పురశ్చరణసిద్ధుఁడగును. అటుపిమ్మట, ప్రతిదినమును దనయగ్నియందు ఆజ్యముచే నెరిమిదివేలుగాని యెరిమిదివందలుగాని యాహుతులు వేల్చుచు యావజ్జీవము ననన్యమనస్కుడై జపమునేయుచుండవలయును.

ఇక నీమంత్రముచే జేయవలసిన ప్రయోగము చెప్పబడుచున్నది. ఇట్లు సిద్ధుడగువాడు అమావాస్యయందుఁ దనయన్నియందుఁ గపిలాజ్యముచే నెనిమిదివేలాహుతులు వేల్వవలయును. అంతఁ గేశములకు లేపము గావించి యెనిమిదివందలు వేలుచునది. అంత నధర్వశిరస్సునందుఁ జెప్పబడినచొప్పున నారాధింపవలెను. అందువలన రక్తాంగియు నెఱ్ఱని పెండ్లుకలు గలదియు ఎఱ్ఱని కన్నులుగలదియు నగుకృత్య ప్రాదుర్భవించును, ఆశక్తిని మున్నెసిద్ధముగానుంచిన యజారుధిరపూర్ణులగు నాటగుకుంభములచే దృష్టినొందింపవలెను. లేనిచో నాశక్తిచే దాను నశించును. దానిచే స్వాభిమతమంతయు సాధించుకొనవచ్చును. మఱియును, ఆజ్యముచే బదివేలాహుతులు వేల్చినచోఁ గాలజ్ఞానముగలుగును. సమగ్రమయిన యాయుఃకిప్రమాణము సిద్ధించును. కాశిలక్ష్మీరముచే బదివేలువేల్చినయెడ జాతిస్తరుడగును. మఱియు నీమంత్రముచే సర్వమును సాధ్యమగునని దేవుడు భగవంతుడగు శంభువు పలికెను.

ధ్యానము.

వృషాధిరూఢం దేవేశం సర్వలోకైకకారణమ్,

ధ్యాయేద్భ్రష్టాదిభిస్తున్యత్యం పార్వతీసహితం శివమ్.

వృషభము నారోపించినవాడును దేవతలకు నియామకుండును సమస్త లోకములకును మూలకారణమయినవాడును బ్రహ్మమొదలగువారలచేఁబొగడఁదగినవాడును పార్వతితోఁ గూడినవాడునగు శివుని ధ్యానింపవలెను. అని దీనియర్థము.

సమష్టిరుద్రాధ్యాయ జపహోమాది క్రమము.

ఈరుద్రసముదాయము జపమాత్రముననె సిద్ధించును. మూడుకాలములయందు స్నానముసేయుచు జపించినయెడ పంచమహాపాతకములచే విముక్తుడగును. ఇక సర్వకామార్థము కొనకొక్కప్రయోగము చెప్పబడుచున్నది.

పూర్వోక్తవిధిచే మంత్రస్యాసాదికము గావించి ప్రథమాత్ర పరిమాణ కలశములను గంధాక్షత సహితంబులు జలపూర్ణంబులు గావించి మున్నుచెప్పిన చొప్పున దేవు నారాధించి దేవునిపార్శ్వమున ప్రథమానువాక మంత్రములచే నాజ్యాహుతులువేల్చి పదునొకండుమాటులు రుద్రమును జపింపవలెను, స్కృక మాటు జపించినపుడును అంతమున చమకము పదునొకండునువాకములలో నొక్కొక యనువాకము జపించునది. పిమ్మట బంచామృతములచేతను అటు పిమ్మట బంచగవ్యముచేతను నభిషేకించునది. అంత నమస్తే అను మొదటి ఋక్తుచే సర్వోపచారములఁ గల్పింపవలెను. శదనంతరము రుద్రాధ్యాయులగు బ్రాహ్మణులను యథాశక్తి భుజింపఁజేయునది. సమస్తకామితంబులును సిద్ధించును. రుద్రచూహరుద్రాతిరుద్రములయొ దేదేని జపించి యుక్తసంఖ్యచే బాయసహోమము సేయునది. అటుగానియెడ, యథాశక్తి తీరముచేతను ఆజ్యముచేతను అభిషేకించునది, లేక, రుద్రాధ్యాయముచే నభిమంత్రితమగు నాజ్యసహితపాయసముచే బదివేలు వేల్పునది. సర్వకామంబులు సిద్ధించును. దుష్టగ్రహోచ్ఛాటనమునందును ఈవిధానమే గ్రహించునది. ఫట్ కారముచే సర్వకార్యముల నారంభింపవలెను. రాజ్యకాముఁడగురాజు, ప్రముఖృధనస్వంశ అనుమంత్రముచేత శివుని శిరస్సున రక్తచందనముచేతను శ్వేత చందనముచేతను దిగ్గంబులగు కమలసౌగంధికోత్పలంబులు లక్ష పూజించినయెడ రాజ్యలక్ష్మీజెందును. మఱియు నమోహకరికేధ్యు అనుమంత్రముచేత ఘృతాక్తంబులగు తిలతండులముల లక్షహుతులు వేల్చినచో రాజ్యమునొందును. ఇంక బోధాయనోక్తప్రయోగము. రుద్రచూహరుద్రాతి రుద్రముల నేదేని జపించి ఆజ్యసిక్తంబులగు యవలచే బదివేలు వేల్పుటచే రాజ్యశ్రీ లభించును. శ్రీకాముఁడగు వాఁడు రుద్రచూహరుద్రాతిరుద్రంబుల నేదేని జపించి పాయసముచే పదివేలు వేల్వవలయును. శ్రీప్రాసించును. ధనకాముఁడు ఇమాగ్ంరుద్రాయ అనుమంత్రముచే లక్ష తిలహోమముసేయునది. కాళికాపురాణమున ససత్కుమారుఁడు. బ్రాహ్మణుఁడు స్నానముచేసి యంగన్యాసాదులుచేసి నదీతీరంబున, బళ్ళి

మాభిముఖము వృషభాది పరివారరహితమగు లింగమును యథావిధిఁ బూజించి జలముచేతను బివ్వుట వలకతమితంబగు పంచగవ్యముచేతను అటునివ్వుట మరల జలముచేతను అభిషేకించి ధ్యానముచేసి గోరోచనాదులచే తల్లిలింగమునకు లేప నముగావించి స్తిగ్ధములు నశిధిలములనగు బిల్వపత్రములచేఁ బూజించునది, పూజాంతమందు దక్షిణాభిముఖుండై మొదటిపదునొకండుదినములు ఆజ్యసహితములగు బిల్వదలములచేతను రెండవ పదొకండుదినములు నీలోత్పలములచేతను మూడవ పదొకండుదినములు గమలములచేతను పోమము గావించునది. మఱియును శివప్రియంబగుగంగులుపు నాజ్యసహితంబుగా దహించునది. ఇట్లు ముప్పదిమూడుదినములు గావించవలెను. సిద్ధుఁడగును. ఎప్పుడు విత్తముగోరునో అప్పుడు వృక్షములను గాఁగించుకొని శివునిధ్యానించుచు రుద్రముజపించినచో నావృక్షములు బంగారమగును. లేక, స్వయంభువును పశ్చిమాభిముఖమునగు లింగమును బంకజములచే నాచ్ఛాదించి పదునొకండుదినములు జపించునది. అది వఱకు నింద్యమగు పశువును జూదను స్పృశింపను గూడదు. వ్రతాంతమనందు దేనిఁచూచునో అది బంగారమగును. అన్నకామునకు శౌనకుఁడు. అసౌయస్తామ్రః అసౌయోఽపసర్పలి అనురెండుమంత్రములచేతఁ బ్రతిదినము నుదయాస్తమయంబుల నాదిత్యు నుషస్థానము గావించుచుండునది. అక్షయమగు నన్నము గలుగును. మఱియును బోధాయనుఁడు, రుద్రమహారుద్రాతిరుద్రములలో నేదేని జపించి తేనెతోఁడడుఁబడిన యదుంబరసమిధలచే తంత్రోక్తసంఖ్యను పోమముచేసినచో నన్నవంతుఁడగును. వృష్టికామునకు శౌనకుఁడు. ఉదకము కాకము యవలు నాహారముగాఁగొని, అసౌయస్తామ్రః అనువానిచే గుడతీ రాక్తములుగాని షట్టివిగాని వేతససమిధలు పదివేలు వేల్వవలయును. ఆయుష్కముఁడు, పూర్వోక్తవిధిచే దేవునారాధించి యన్ని దిక్కులయందును రక్తపీత కృష్ణబలుల నొసంగి రుద్రైకాదశిని బదునొకండుమాణులు జపించి ఆరాత్రేగోఁఘ్నే అనుమంత్రముచే పోడశోపచారములు కల్పించి దానినే సహస్రము జపించునది. వ్యాధిగ్రస్తుఁడు సిద్ధుఁడగు బ్రాహ్మణునకు దక్షిణయొసంగి

వానిచే నహస్రము జసింపఁజేయునేని నర్వవ్యాధివిముక్తుండై శతాయు
వగును. పుత్రకాముఁడు పరిణోరుద్రస్య అనుదానిచే వటనమిధలు పదివేలు
వేలుచునది. గోవులుగోరువాఁడు నమోనః కిరికేభ్యః అనుదానిచే పెరుంగు
చేఁ దడుపఁబడిన వికంకతోదుంబర సమిధలు పశివేలు వేలువలయును
వాక్కుగోరువాఁడు మహాచతుష్పథమందు వత్తికమృత్తికచే లింగము
స్థాపించి పంచగవ్యముచే నభిషేకించి నమోవఃకిరికేభ్యః అనుదానిచే నభి
మంత్రించి మానస్తోకే అనుమంత్రముచే ఘృతపాయసమును బిల్వఫలము నుప
హారమొసంగునది. దక్షిణామూర్తినన్ని ధానమున నుత్తమగు వస యొకపలము
చూర్ణముచేసి తామ్రపాత్రలోనుంచి కపిలాఘృతముతో తర్జనిచేఁ గలిపి
లతాభిమంత్రితముగావించి త్రాగవలెను. ద్రాపేఅన్ధసస్పతే అనుమంత్రముచే
లక్షహోమముచేసినచో నక్షతములగు వస్త్రములు గలుగును. వశ్యకామునకు
బోధాయనుఁడు. రుద్రమహారుద్రాతి రుద్రముల నేదేని జపించి శ్వేతకుసు
మంబులు వేల్చునది. జగమునంతయు వశీకరింపఁదలంచువాఁడు, నాభిమాత్ర
జలముననున్నవాడై పెక్కుమార్లు రుద్రము జపించి నియమమున శివుని
బూజించియు సూర్యాభిముఖుండై జితేంద్రియుండై నిరంతరము రుద్రము
జపించుచుండునది, వానికి శివుఁడు సాక్షాత్కరించును. ఆరోగ్యకాముఁడు
మానోమహాంతమ్ అను మంత్రముచే తిలాహుతులు పదివేలు వేలుచునది.
బాలురకును బరిజనులకు నారోగ్యమగును. భయవిముక్తిఁ గోరువాఁడు
ఇమాగ్ం రుద్రాయ అనుమంత్రముచే దధిమధుపాయసము లొక్కొకటిచేఁ
బదివేలాహుతులు వేలుచునది. శాంతికాముఁడు మానోమహాంతమ్ అను
మంత్రముచేఁ బ్రతిసంవత్సరము నశ్లక్షసమిధలు పదివేలు వేల్వవలయును.
యాత్రకుఁబోవునపుడును అట్లుగావించునది. నమోభవాయ నమోజ్యేష్ఠాయ
యనుమంత్రములచే భస్మయభిమంత్రించి కుమార గ్రహాదిగ్రస్తులకు దానిచే
రక్షగావించి రాత్రికాలమున జుట్టు ముడివేసియుంచునది. కుమారగ్రహాది
భయము తొలఁగును. చోరభయము మొదలగునవి సంభవించినపుడు, మీధు

ష్టమ శివతమయనుమంత్రము మనస్సునజపించునది. ఇమాగ్ం రుద్రాయయను మంత్రముచే లేతదూర్వాంకురములచే లక్షవేల్చినచో మహాజ్వరగ్రస్తుడై గతాయువైనను దీర్ఘాయువుగును. యా లేరుద్ర శివాతనూ? అనుమంత్రముచే ప్రతిసరము సహస్రామంత్రితముగావించి పదునొకండుముళ్లువేసి బాలురకును గర్భిణులకును హస్తబున బంధించునది, వారలకు ఊమమగును. గోష్ఠ మధ్యమున నగ్నింబ్రతిష్ఠించి ఇమాగ్ంరుద్రాయ అనుమంత్రముచే వికంకత సమిధలు పదిపేలు వేల్చినచో గోవులకు శాంతియగును. ఇట్లే నమస్తే రుద్రమన్యవే అనుమంత్రముచేగాని హోమమునేయవచ్చును. చతుష్పాజ్ఞాతువుల కన్నిటికిని ఇదేశాంతి. ఇది ద్విగుణముగావించిన మహాశాంతియగును. ఇది శౌనకోక్తము. ఇక మేరుకంత్రోక్తము. నమస్తేరుద్ర అగ్నావిష్ఠా అను ప్రశ్నములుగెండును ఆవర్తనము చేయుటచే గంగాస్నానఫలము గలుగును. ప్రతిదినము నావర్తనాభిషేకము చేయుచుండువానికి ఆయాదినమునందు దైవప్రకోపముచే గలుగు నశుభమునశించును. ఆవర్తనమెట్టివరగా, నమస్తే రుద్రమన్యవే అను నధ్యాయము నొక్కొకమాటు పఠించినప్పుడును అగ్నావిష్ఠాఅనునధ్యాయము నందలి యొక్కొక్కయనువాకము క్రమముగా బఠింపవలెను. ఇట్లు నమస్తే పదునొకండుమాటులు పఠించినచో అగ్నావిష్ఠా పదునొకండు అనువాకములును సరిపోవుచున్నవి. ఇది యావర్తన మనఁబడును. ఇది రుద్రియనఁబడును. ఇట్లు ఒకసంవత్సరము ప్రతిదినమును అభిషేకముచేసినచో సర్వజన్మకృతపాపములును నశించును. ఇట్లు పదునొకండురుద్రులు లఘురుద్ర మనఁబడును. దీనిచే శివు నభిషేకించినవారు యమునిఁ జూడరు. ఇవి పదునొకండైనచో మహారుద్రమగును. అది మహాపాతకముల నశింపఁజేయును. ఏకాదశమహా రుద్రము లతిరుద్ర మనఁబడును. ఇందుచే నశింపనిపాపముగాని దోషముగాని యేదియు గానరాదు. పాపనాశమున కింతకన్నను వేటుపాయంబును లేదు. పాపమనఁగానేమి? కష్టము కలిగించునది. కావున ఫలప్రదమయి బంధరూప

మహాకష్టము గలిగించునది కావునఁ బుణ్యమును బాపమెయని తలంపవలెను. ఈపుణ్యపాపరూపమైనమలము నశించుటచేఁ జిత్తశుద్ధియగును. చిత్తశుద్ధిచే జ్ఞానేచ్ఛ గలుగును. జ్ఞానముచే మోక్షమని సర్వోపనిషదాఘోషము. కావున రుద్రపాతము మోక్షమునకు ముఖ్యోపాయము. ఇచ్చట “యశ్శతదుద్రీయ మధీతే-స్సోన్నిహతో భవతి-సురాపానాఘ్నో భవతి - బ్రహ్మహత్యాత్నూ తో భవతి-కృత్యాకృత్యాత్నూతో భవతి - తస్మాదవిముక్తమాశ్రితో భవతి. అత్యాశ్రమీసర్వదాసకృద్వాజపేత్ - అనేన జ్ఞానమాప్నోతి సంసారార్ణవ నాశనమ్. అను శ్రీకైవల్యోపనిషదుపదేశ మనుసంధేయము.

ఇది శ్రీమత్ప్రవాటోపనామ సుందరరామ ప్రణీతం బగు శ్రీరుద్రభాష్యాంధ్రవివరణమునందు ఏకాదశానువాకము.

నమకభాష్యాంధ్రవివరణము సమాప్తము.

శ్రీ.

శ్రీగణేశ కారదా గురుభ్యో నమః.

శ్రీరుద్రాధ్యాయము, చమకము

ఆంధ్రవ్యాఖ్యానసహితము.

శమ్భో! సకలాన్ దోషాన్ తమస్వ కృపయా ప్రమాదతః ప్రాప్తాన్,
దేహి చ నిఖిలా సర్థాన్ వాత్సల్యా ద్భక్తసజ్జేషు.

అ గ్నా విష్ణూ స జోష నే మా వ ర్ధ స్తు వాం గి రః,
ద్యు మ్నై ర్వా జే భి రా గ త మ్.

అగ్నావిష్ణూ - సజోషసా - ఇమాః - వర్ధస్తు - వామ్ -
గిరః - ద్యుమ్నైః - వాజేభిః - ఆగతమ్.

అగ్నావిష్ణూ=అగ్నావిష్ణువులారా ! అగ్నియును విష్ణువునుజేరి అగ్నావిష్ణువు లనఁబడుదురు, యువామ్ (అధ్యాహృతము) = మిఁరలు, సజోషసా= సమానప్రీతిగలవారలు, భవతమ్ (అధ్యాహృతము) = కండు. వామ్= మిఁయొక్క, ఇమాః=ఈ, గిరః=స్తుతివాక్యములు, విష్ణుగుఱించిన స్తుతివాక్యములనుట, వర్ధస్తు=వృద్ధిబొందుఁగాక. యువామ్ (అధ్యాహృతము)=మిఁరలు, ద్యుమ్నైః = ధనములతోను, వాజేభిః = అన్నములతోను, యుక్తా (అధ్యాహృతము) = కూడినవారలయి, ఆగతమ్=రండు.

అగ్నా విష్ణువులారా! మీరిద్దఱును మామీద సమానమైన
ప్రీతియుంచుడు, అందుచే మిమ్ముగూర్చి మేముచేయు స్తుతి
వాక్యములు వృద్ధిబొందుఁగాక, మఱియు, మీరలు ధనములను
అన్నములను దీసికొని మాయొద్దకు రండు.

ఇక ఏకాదశానువాకాత్మకమగు మంత్రము పఠింపఁబడుచున్నది.
యజ్ఞభిన్నమగు నుపాసనాదికర్తము మంత్రభేదముచే ననుష్ఠేయంబను నభి
ప్రాయంబున ననువాకభేదకల్పనమని యెఱుంగునది.

వాజశ్చ మే ప్రసవశ్చ మే ప్రయతిశ్చ మే ప్రసితిశ్చ మే
ధీతిశ్చ మే క్రతుశ్చ మే స్వరశ్చ మే శ్లోకశ్చ మే శ్రావశ్చ మే
శ్రుతిశ్చ మే జ్యోతిశ్చ మే సువశ్చ మే ప్రాణశ్చ మేఽపానశ్చ
మే వ్యానశ్చ మేఽనుశ్చ మే చిత్తం చ మ ఆధితం చ మే వాక్ చ
మే మనశ్చ మే చక్షుశ్చ మే శ్రోత్రం చ మే దక్షశ్చ మే బలం
చ మ ఓజశ్చ మే సహశ్చ మ ఆయుశ్చ మే జరా చ మ ఆత్మా
చ మే తనూశ్చ మే శర్మ చ మే వర్మ చ మేఽఙ్గాని చ మేఽస్థాని
చ మే పరూగ్ంషి చ మే శరీరాణి చ మే.

వాజః = అన్నము, చకారమునకు వక్ష్యమాణమగు ప్రసవాకముతో
సముచ్చయమర్థము, మే = నాకు, కల్పితామ్ = కలుగుఁగాక, ఈక్రియ దశ
మానువాకమునందలిది, ఆంకటను అన్వయించును. ఇట్లు ముందును ఎఱుంగునది.
చ మే అనుపదములు ప్రసవము మొదలగు ప్రతిశబ్దమునకును ఆవృత్తమగును.

అంతటను ఇష్టము వ్రాయఁబడినయర్థమే తెలియునది. ప్రసవః = అన్నము
యొక్క అభ్యున్నజ్ఞ, ఇయ్యఁబడుఁగాక భుజింపఁబడుఁగాక ఇత్యాకారకము.
ప్రయతి=శుద్ధి. ప్రసతి=అనక్తి, అన్నమునందలి యుత్పత్తితయనుట. ధీతిః =
అన్నముధరించుట. క్రతుః = అన్నమునకుఁ గారణమయినయజ్ఞము. స్వరః=
ఉదాత్తాదిస్వరము. శ్లోకః = స్తోత్రము. శ్రావః = వినిపించుకత్తి. శ్రుతిః =
వినునట్టిసామర్థ్యము. బోధితి=ప్రకాశము. సువః=స్వర్గము. ప్రాణి, అపానః,
వ్యానః=ఈమూఁడును వాయువుయొక్క వ్యాపారభేదములు. అనుః=అవ్యా
పారములుగల వాయువు. చిత్తమ్=మనస్సువలనఁ బుట్టుజ్ఞానము. ఆధీతమ్ =
ఆజ్ఞానమునకు విషయమయినద్రవ్యము. వాక్ = వాగింద్రియము. మనః =
మనస్సు. చక్షుః = నేత్రేంద్రియము. శ్రోతమ్ = శ్రోత్రేంద్రియము.
దక్షః = జ్ఞానేంద్రియములందలి సామర్థ్యము. బలమ్ = కర్మేంద్రియములందలి
సామర్థ్యము. ఓజః = బలమునకుఁ గారణమయిన యెనిమిదవధాతువు. సహః =
శత్రువుల నెదిరించుట. ఆయుః=ఆయుస్సు. జరా=ముసలితనము, ముసలితనము
గలుగువఱకు బ్రతికియుండుట యనుట. ఆత్మా=పరమాత్మ, తనూః = దేహము,
మంచిదేహమనుట. శర్మ = సుఖము. వర్మ=కవచము. అశ్లాని=అవయవములు,
సంపూర్ణములైన యవయవములనుట. అస్థాని = అస్థులు, అద్యైస్థానములఁ
జక్కుఁగా బలవంతములైనయస్థులనుట. పరూషి=వ్రేళ్లు మొదలగువానిపర్వ
ములు, లేక. గుఱులు. శరీరాణి=దేహముయొక్క అవయవములు, ఇదివఱకుఁ
జెప్పనియవయవములనుట.

అన్నము మొదలగునవి యన్నియు నాకుఁ గలుగుఁగాక.

జ్యైష్ఠ్యం చ మృత్యుః ఆధిపత్యం చ మేమనుశ్చ మే భామశ్చ
మేమశ్చ మేమృశ్చ మే జేమా చ మే మహిమా చ మే

వరిమా చ మే ప్రధిమా చ మే వర్షా చ మే ద్రాఘుయా చ
 మే వృద్ధం చ మే వృద్ధిశ్చ మే సత్యం చ మే శ్రద్ధా చ మే
 జగచ్ఛ మే ధనం చ మే వశశ్చ మే త్విషిశ్చ మే క్రీడా చ మే
 మోదశ్చ మే జాతం చ మే జనిష్యమాణం చ మే సూక్తం చ
 మే సుక్తతం చ మే విత్తం చ మే వేద్యం చ మే భూతం చ
 మే భవిష్యచ్ఛ మే సుగం చ మే సుపథం చ మే ఋద్ధం చ మే
 ఋద్ధిశ్చ మే క్షత్తం చ మే క్షప్తిశ్చ మే మతిశ్చ మే సుమతిశ్చ మే.

జైర్విష్టమ్ = ప్రశస్తృడగుట. అధిపత్యమ్ = ప్రభుత్వము. మన్యుః =
 మానసకోపము. భామః = బాహ్యకోపము, ఈకోపములచే నితరులకు భయము
 గలుగుటయనుట. అమః = అప్రమేయత్వము, శత్రువుల కింతటివాడనని తెలియ
 నలవిగాకుండుట. అమ్భుః = జలము, చల్లదనము తియ్యదనముగల జలమనుట.
 జేమా = జయించు సామర్థ్యము. మహిమా = గొప్పదనము, జయముచేగలిగిన
 ధనాదిసంపత్తియనుట. పరిమా = పూజ్యత్వము. ప్రధిమా = గృహక్షేత్రాదుల
 యతిశయము. వర్షా = శరీరము, ద్రాఘుయా = పుత్ర పౌత్రాదులదీర్ఘత్వము, అవి
 చ్ఛిన్నమయిన సంతతియనుట. వృద్ధమ్ = అధికమయిన యన్నమును ధనమును.
 వృద్ధిః = విద్య మొదలగుగుణములచే గలుగునుత్కర్షణము. సత్యమ్ = యథార్థము
 జెప్పట. శ్రద్ధ = పరలోకముగలదనువిశ్వాసము. జగత్ = గోవులు మొదలగు జంగ
 మరూపమయిన ధనము. ధనమ్ = బంగారము మొదలగునది. వశః = అందఱును.
 స్వాధీనులై యుండుట. త్విషిః = దేహకాలి. క్రీడా = జూదమాడుట మొదలగు
 నది. మోదః = దానివలనగలుగు సంతోషము. జాతమ్ = ఇదివఱకుఁబుట్టిన సంతా
 నము. జనిష్యమాణమ్ = పుట్టుబోవు సంతానము. సూక్తమ్ = ఋక్కులసమూహము.

సుకృతమ్ = పుణ్యము, దానిచేగలుగు నపూర్వమనుట. విత్తమ్ = ఇనివతికుఁ
బొందఁబడిన ద్రవ్యము. వేద్యమ్ = ఇఁకమీఁదఁ బొందఁగిన ద్రవ్యము.
భూతమ్ = ఇనివతికు సిద్ధమయిన క్షేత్రాదికము. భవిష్యత్ = ఇఁకమీఁద
సిద్ధించునట్టిది. సుగమ్ = చక్కగాఁబొందఁగిన బంధు గ్రామము మొదలగునది.
సుపథమ్ = మంచిమార్గము, చోరాదులులేనిమార్గమనుట. ఋద్ధమ్ = పృథ్వి
నొందినధనాదికము, లేక, అనుష్ఠించినకర్తయొక్కఫలము. ఋద్ధిః = అనుష్ఠింపఁ
బోవునత్రయాగాదుల ఫలము. క్షప్తః = స్వకార్యమందు సమర్థమయినద్రవ్యము.
కృష్టిః = తనసామర్థ్యము. మతిః = సాధారణమైన పదార్థముల నిశ్చయజ్ఞానము.
సుమతిః = దుర్ఘటములయిన రాచకార్యములు మొదలగువాని నిశ్చయించు
జ్ఞానము.

ఈజ్యైష్ఠ్యము మొదలగునవి యన్నియు నాకుఁ గలుగుఁ
గాక.

శం చ మే మయశ్చ మే ప్రియం చ మే నుకామశ్చ
మే కామశ్చ మే సామనశ్చ మే భద్రం చ మే శ్రేయశ్చ మే
వస్యశ్చ మే యశశ్చ మే భగశ్చ మే ద్రవిణం చ మే యంతా
చ మే ధర్తా చ మే క్షేమశ్చ మే ధృతిశ్చ మే విశ్వం చ మే
మహశ్చ మే సువిచ్చ మే జ్ఞాత్రం చ మే సూశ్చ మే ప్రసూశ్చ
మే సీరం చ మే లయశ్చ మ ఋతం చ మే మృతం చ మే
యత్తం చ మే నామయశ్చ మే జీవాతుశ్చ మే ద్విధాయుత్వం
చ మే నమిత్రం చ మే భయం చ మే సుగం చ మే శయనం
చ మే సూషా చ మే సుదినం చ మే.

శమ్=విహికనుఖము. మయః=పరలోకనుఖము. ప్రియమ్=సంతోషము
నకుఁగారణమయినవస్తువు. అనుకామః=అనుకూల మగుటచేఁ గోరఁబడువస్తువు,
ఈ ప్రియానుకామములురెండుమ విహికములు. కామః=ఆముష్మికయిన స్వర్గాది
కము. సౌమనసః = మనస్సునకు నెమ్మదిగలిగించు బంధువర్గము. భద్రమ్ =
ఇహలోకమందు రమణీయమయిన వస్తువు. శ్రేయః = పరలోకహితము. వస్యః
= నివాసమునకు సాధనమయిన గృహము మొదలగునది. యశః=కీర్తి. భగః =
సౌభాగ్యము. ద్రవిణమ్ = ధనము. యంతా = నియామకుఁడు, ఆచార్యుఁడు
మొదలగు వారనుట. ధర్తా = ఐోషకుఁడు, తండ్రి మొదలగువారు. క్షేమః =
ఉన్న ధనమును గాపాడుకొనుశక్తి. ధృతిః=ధైర్యము, అపదలయందు చలనము
లేకుండుట. విశ్వమ్ = సమస్తజనులును అనుకూలురై యుండుట. మహాః =
పూజ. సువిత్ = వేదశాస్త్రాదులజ్ఞానము. జ్ఞాత్రమ్ = తెలుపునట్టిసామర్థ్యము.
నూః = కొడుకులు మొదలగువారలఁ బ్రేరేపించు సామర్థ్యము. ప్రనూః =
భృత్యులు మొదలగువారలఁ బ్రేరించుశక్తి. సీరం = నాఁగలియెద్దులుమొదలగు
కృషిసాధనములసంపత్తి. లయః = వానిప్రతిబంధములనాశము. ఋశమ్ =
యజ్ఞముమొదలగుకర్త. అమృతమ్ = ఆయాగాదులఫలము. అయత్తమ్ = రాజ
యత్త మొదలగు గొప్పవ్యాధులు లేకుండుట. అనామయత్ = జ్వరముమొదలగు
స్వల్పవ్యాధులు లేకుండుట. జీవాతుః = బ్రతుకుటకుఁ గారణమయిన యోష
ధము. దీర్ఘాయుత్వమ్=దీర్ఘ మయిన యాయుస్సుగలిగియుండుట, అపమృత్యువు
లేకుండుట యనుట. మిత్రమ్ = శత్రువులులేమి. భయమ్ = భయములేమి.
సుగమ్=మంచినిడచి, అందఱకును సమ్మతమయిన యాచారమనుట. శయనమ్=
శయ్యతలగడ మొదలగువానిసంపత్తి. సూహ=మంచి ప్రాతఃకాలము, స్నాన
సంధ్యావందనాదియు క్తమైనదనుట. సుదినమ్ = మంచిదినములు, యజ్ఞ
దానాధ్యయనాది సంపన్నమనుట.

ఈయైహిక సుఖము మొదలగునవి యన్నియు నాకుఁ
గలుగుఁగాక.

ఊర్క్మ మే సూనృతా చ మే పయశ్చ మే రసశ్చ మే.
 ఘృతం చ మే మధు చ మే సగ్ధిశ్చ మే సవీతిశ్చ మే కృషిశ్చ
 మే నృప్తిశ్చ మే జైత్రం చ ము బౌద్ధిద్యం చ మే రయిశ్చ మే
 రాయశ్చ మే పుష్టం చ మే పుష్టిశ్చ మే విభు చ మే ప్రభు చ
 మే బహు చ మే భూయశ్చ మే పూర్ణం చ మే పూర్ణతరం చ
 మేఽక్షితిశ్చ మే కూయవాశ్చ మేఽన్నం చ మేఽక్షుచ్చ మే
 వ్రీహయశ్చ మే యవాశ్చ మే మాషాశ్చ మే తిలాశ్చ మే
 ముద్గాశ్చ మే ఖల్వాశ్చ మే గోధూమాశ్చ మే మసురాశ్చ మే
 ప్రియంగవశ్చ మేఽణవశ్చ మే శ్యామా కాశ్చ మే నీవా
 రాశ్చ మే.

౪

ఊర్క్=సామాన్యమైన అన్నము. సూనృతా=ప్రియపచనము. పయః=పాలు. రసః=దానియందలిసారము. ఘృతమ్=నెయ్యి. మధు=తేనె. సగ్ధిః=బంధువులతోఁగూడి భుజించుట. సవీతిః=బంధువులతోఁగూడి పానము చేయుట. కృషిః=నేడ్యము. నృప్తిః=వర్షము, ఇవిరెండును అన్నమునకు హేతువులు. జైత్రమ్=జయించుస్వభావముగలది. సుత్రైత్రమనుట. బౌద్ధిద్యమ్=వృక్షగుల్తాదులయుత్పత్తి. రయిః=బంగారము, రాయః=రత్నము. ముత్తైములు మొదలగునది. పుష్టమ్=సమృద్ధమయిన సువర్ణము. పుష్టిః=దేహపోషణము. విభు=అధికమయిన ధాన్యము. ప్రభు=అంతకన్నను అధికమైన ధాన్యము. బహు=అంతకన్నను అధిక ధాన్యము. భూయః=మఱియధికమైన ధాన్యము. పూర్ణమ్=నిండిన ధాన్యము. పూర్ణతరమ్=మిక్కిలిపూర్ణ ధాన్యము.

అక్షితిః = ధాన్యములునశించుకొనుట. కూయవాః = కుల్పితములయినయవలు.
 అన్నమ్ = అన్నము. అక్షుత్ = అక్షిలలేకుండుట, అన్నముండుటచేననుట.
 ప్రీహయః = పడ్లు. యవాః = యవలు. మాషాః = ఉడ్డులు. తిలాః = నువ్వులు.
 ముద్గాః = పెసలు. భల్వాః = పెసలకన్నను పెద్దలైన ధాన్యవిశేషము, లేక, సెనగలు.
 గోధూమాః = గోదుమలు. మసురాః = పెసలవంటి ధాన్యవిశేషము. ప్రియజ్ఞవః =
 కొఱ్ఱలు. అణవః = సన్నవరి శ్యామాకాః = గ్రామమునందుఁగలుగు తృణ
 ధాన్యవిశేషము, చామలు. నీవారాః = అరణ్యమునందుఁగలుగు తృణధాన్య
 విశేషము.

ఈయన్నము మొదలగునవి యన్నియు నాకుఁ గలుగుఁ
 గాక.

౪

అశ్చా చ మే మృత్తికా చ మే గిరయశ్చ మే పర్వతాశ్చ
 మే సికతాశ్చ మే వనస్పతయశ్చ మే హిరణ్యం చ మే యశ్చ
 మే సీసు చ మే త్రపుశ్చ మే శ్యామం చ మే లోహం చ మే
 ఽగ్నిశ్చ మే ఆవశ్చ మే వీరుధశ్చ మే ఓషధయశ్చ మే కృష్ట
 పచ్యం చ మే ఽకృష్టపచ్యం చ మే గ్రామ్యాశ్చ మే పశవ ఆర్
 ణ్యాశ్చ యజ్ఞేన కల్పంతాం విత్తం చ మే విత్తిశ్చ మే భూతం చ
 మే భూతిశ్చ మే నసు చ మే వసతిశ్చ మే కర్తృ చ మే శక్తిశ్చ
 మే ఽర్థశ్చ మే ఏమశ్చ మే ఇతిశ్చ మే గతిశ్చ మే.

అశ్చా = రాయి. మృత్తికా = మట్టి. గిరయః = కులపర్వతములు. పర్వతాః =
 ఇతరములైన పర్వతములు. సికతాః = ఇసుక. వనస్పతయః = వృక్షములు. హిర

ఇన్ద్రమ్ = బుగారము, లేక, వెండి. ఆయః = ఇసుము. సీనమ్ = సీనము. త్రపుః =
 తగరము. శ్యామమ్ = కాఱినుము. లోహమ్ = రాగి మొదలగు లోహము.
 అగ్నిః = నిప్పు. ఆపః = జలములు. వీరుధః = లతలు. ఓషధయః = ఫలించిన
 తోడనే నశించునట్టి చెట్లు. కృష్టపచ్యమ్ = దున్నినకయ్యయందు ఫలించునట్టి
 ధాన్యాదికము. అకృష్టపచ్యమ్ = దున్ననిచోట ఫలించునట్టిది. మే = నాకు,
 గ్రామ్యశ్చ = గ్రామమునందుఁబుట్టినవియు, ఆరణ్యాశ్చ = అడవియందుఁ
 బుట్టినవియు నగు, పశవః = పశువులు, యజ్ఞేన = యజ్ఞముచేత, కల్పంతామ్ =
 సమర్థములగుఁగాక. నాకు గ్రామ్యపశువులును అర్యణపశువులును యజ్ఞము
 నందుపయుక్తములయి సఫలములగుఁ గాక యని తా. విక్తమ్ = మున్నుపొందఁ
 బడినది. విత్తిః = రాఁబోవులాభము. భూతమ్ = విశ్వర్యముతోఁగూడినపుత్రులు
 మొదలగునది. భూతిః = స్వకీయమయిన యైశ్వర్యము. వసు = నివాసమునకు
 సాధనమయిన గోవులు మొదలగునది. వసతిః = నివాసమునకు ఆధారమయిన
 గృహము మొదలగునది. కర్త = అగ్నిహోత్రము మొదలగుకర్త. శక్తిః = దాని
 ననుష్ఠించుసామర్థ్యము. అర్థః = ప్రయోజనము. ఏమః = పొందవలసినసుఖము.
 ఇతిః = ఇష్టమైనదానిఁ బొందునుపాయము, గతిః = ఇష్టప్రాప్తి.

ఈ అశ్తము మొదలగునవి యన్నియు నాకుఁ గలుగుఁ
 గాక.

౫

అగ్నిశ్చ మ ఇన్ద్రశ్చ మే సోమశ్చ మ ఇన్ద్రశ్చ మే
 సవితా చ మ ఇన్ద్రశ్చ మే సరస్వతీ చ మ ఇన్ద్రశ్చ మే ఘాతా
 చ మ ఇన్ద్ర మే బృహస్పతిశ్చ మ ఇన్ద్రశ్చ మే మిత్రశ్చ మ
 ఇన్ద్రశ్చ మే వరుణశ్చ మ ఇన్ద్రశ్చ మే త్వష్టా చ మ ఇన్ద్రశ్చ

మే ధాతా చ మ ఇద్దశ్చ మే విష్ణుశ్చ మ ఇద్దశ్చ మే
శ్వినా చ మ ఇద్దశ్చ మే మరుతశ్చ మ ఇద్దశ్చ మే విశ్వే చ
మే దేవా ఇద్దశ్చ మే పృథివీ చ మ ఇద్దశ్చ మే స్తరిక్షం చ
మ ఇద్దశ్చ మే ద్యాశ్చ మ ఇద్దశ్చ మే దిశశ్చ మ ఇద్దశ్చ
మే మూర్ధా చ మ ఇద్దశ్చ మే ప్రజాపతిశ్చ మ ఇద్దశ్చ మే.

ఇందు అన్ని మొదలగువారలు ప్రసిద్ధదేవతలు. ఇంద్రుడు వీరలయందు
దత్తితోను సమానభాగము గలవాడగుటవలన, వీరియొక్కొక్కరితోను కూడఁ
బడిరివలననుచున్నాఁడు. అగ్నిః=అగ్ని దేవుఁడు. ఇంద్రః=ఇంద్రుఁడు. సోమః=
చంద్రుఁడు. సవితా = సూర్యుఁడు. సరస్వతీ = సరస్వతీదేవి. పూషా=పూష
యనుదేవత. బృహస్పతిః=బృహస్పతియనుదేవత. మిత్రః=మిత్రుఁడు. వరుణః
=వరుణుఁడు. త్వష్టా = విశ్వకర్త. ధాతా=దేవతావిశేషము. విష్ణుః = విష్ణువు.
అశ్వినా = అశ్వినదేవతలు. మరుతః = వాయువులు. విశ్వేదేవాః = విశ్వదేవులు
అనుదేవతలు. పృథివీ = భూమి. అస్తరిక్షమ్ = ఆకాశము. ద్యాః = స్వర్గము.
దిశః=నాలుగు దిక్కులు. మూర్ధా=ఊర్ధ్వదిక్కు. ప్రజాపతిః = ప్రజాపతి
యనుదేవత.

వీరలందఱు నాకు అభిముఖు లగుదురుగాక.

౬

అగ్ంశుశ్చ మే రశ్మిశ్చ మే దాభ్యశ్చ మే ధి పతిశ్చ
మ ఉప్లాగ్ంశుశ్చ మే స్తర్వామశ్చ మ వింద్రవాయువశ్చ మే

మైత్రా వరుణశ్చ మ ఆశ్వినశ్చ మే ప్రతిప్రస్థానశ్చ మే శుక్ర
 శ్చ మే మృధీ చమ ఆగ్రయణశ్చ మే వైశ్వదేవశ్చ మే ధ్రువశ్చ
 మే వైశాన్వరశ్చ మ ఋతుగ్రహశ్చ మేతి గ్రాహ్యశ్చ మ
 విద్వాగ్నశ్చ మే వైశ్వదేవశ్చ మే మరుత్వతీయాశ్చ మే మా
 హేంద్రశ్చ మ ఆదిత్యశ్చ మే సావిత్రశ్చ మే సారస్వతశ్చ మే
 సౌప్త్యశ్చ మే సాత్వివతశ్చ మే హరియోజనశ్చ మే. ౭

ఇందు, అంశువు మొదలగునవి సోమగ్రహవిశేషములు,
 సోమప్రకరణమునందుఁ బ్రసిద్ధములు. ఇవియన్నియు నాకుఁ
 గలుగుగాక. ౭

ఇధ్మశ్చ మే బర్హిశ్చ మే వేదిశ్చ మే ధిష్ణియాశ్చ మే
 స్రుచశ్చ మే చమసాశ్చ మే గ్రావాణశ్చ మే స్వరవశ్చ మ ఉప
 రవాశ్చ మే ధిషవణేచ మే ద్రోణకలశశ్చ మే వ్యాయవ్యాని
 చ మే పూతభృచ్చ మ ఆధవనీయశ్చ మ ఆగ్నిధ్రం చ మే హవి
 ర్ధానం చ మే గ్రహశ్చ మే సదశ్చ మే పురోడాశాశ్చ మే
 పచతాశ్చ మే వభృథశ్చ మే స్వగాకారశ్చ మే. ౮

ఇద్మము మొదలగునవి యజ్ఞాంగ ద్రవ్యములు. యజ్ఞప్రకరణమునఁ
 బ్రసిద్ధములు. గ్రహః=పత్నికాలమొదలగునవి. సదః=సదస్సు. పురోడాశాః=

హవిస్సులు. పచతాః=కామిత్రులు మొదలగువారలు. అవబృధః = యాగాంత
స్నానము. స్వగాకారః=శంయువాకము.

ఈయిద్ధము మొదలగునవి నాకు సమృద్ధములయి
యుండుఁగాక.

అగ్నిశ్చ మే ఘర్షశ్చ మేఽర్కశ్చ మే సూర్యశ్చ మే
ప్రాణశ్చ మే ఽశ్వమేధశ్చ మే పృథివీ చమేఽదితిశ్చ మే దితిశ్చ
మే ద్యౌశ్చ మే శక్వరీరజ్జులద్యౌ దిశశ్చ మే యజ్ఞేన కల్పంతా
మృక్చ మే సామ చ మే స్తోమశ్చ మే యజుశ్చ మే దీక్షా చ
మే తపశ్చ మే ఋతుశ్చ మే వ్రతం చ మే ఽహోర్తాత్రయో
ర్వృష్ట్యా బృహద్రథంతరే చ మే యజ్ఞేన కల్పేతామ్.

అగ్నిః=చయనము చేయునట్టివహ్ని. ఘర్షః=ప్రవర్ణము. అర్కః=
“ఇన్ద్రా)మూర్కవతే పురోడాశమ్” అని విహితమయిన యాగము. సూర్యః=
సౌర్యంచరుమ్” అని విహితమయిన యాగము. ప్రాణః = “ప్రాణాయ స్వాహా”
అని విహితమయిన హోమము. అశ్వమేధః=అశ్వము పశువుగాఁగల యాగము.
పృథివీ=భూమి. అదితిః, దితిః, ద్యౌః=దేవతావిశేషములు. శక్వరీః=ఛందోవిశేష
ములు. అజ్గులయః = విరాట్పురుషునకు వ్రేళ్ల వంటివైన, దిశః=దిక్కులు, ఇట
చకారముచే విదిక్కులును. మే=నాయొక్క, యజ్ఞేన=యజ్ఞముచేత, కల్ప
ంతామ్ = సమర్థములగుఁగాక, తమతమవ్యాపారములందు సమర్థములగుఁగాక
యనుట. ఋక్, సామ=మంత్రవిశేషములు. స్తోమః=సామావృత్తి రూపమైన
స్తోత్రము. యజుః=మంత్రవిశేషము. దీక్షా=యజమానుని సంస్కారము. తపః=

పాపక్షయార్థముచేయు నుపవాసముమొదలగునది. ఋతుః=యాగాంగభూత
మయనకాలము. వ్రతః=వ్రతము. ఆహారాత్రయోః = పగటియొక్కయు
రాత్రియొక్కయు, పృష్ఠ్య=ఋష్యముచేత. మదీయమ్ సస్యంకల్పతామ్=నాదైన
వైరు సమర్థమగుఁగాకయని కేషము. బృహద్రథంతరే = సామవికేషములు.
మే=నాయొక్క, యజ్ఞేన = యాగముచేత, కల్పేతాం=సమర్థములగుఁగాక,
తమవ్యవహారమునందు సమర్థములగుఁగాక.

F

గర్భాశ్చ మే వ్రతాశ్చ మే త్ర్యవిశ్చ మే త్ర్యవీ చ
మే దిత్త్యవాత్ చ మే దిత్త్యా హీ చ మే ఋచ్చావిశ్చ మే ఋచ్చావీ
చ మే త్రివ్రతాశ్చ మే త్రివ్రతా చ మే తుర్వవాత్ చ మే
తుర్వాహీ చ మే ఋష్టవాత్చ మే ఋష్టా హీ చ ముక్షతా చ మే
వశా చ మ ఋషభశ్చ మే వేహచ్చ మే నద్వాన్ చ మే
ధేనుశ్చమ్ ఆయుర్యజ్ఞేన కల్పతామ్, ప్రాణో యజ్ఞేన కల్పతా
మసానో యజ్ఞేన కల్పతాం వ్యానో యజ్ఞేన కల్పతాం చతుర్వ
జ్ఞేన కల్పతాగ్ం శ్రోత్రం యజ్ఞేన కల్పతాం మనో యజ్ఞేన కల్ప
తాం వాగ్యజ్ఞేన కల్పతా మూర్తా యజ్ఞేన కల్పతాం యజ్ఞో
యజ్ఞేన కల్పతామ్.

౧౦.

గర్భాః=తల్లికడుపుననుండుదూడలు. వత్సాః=పుట్టినదూడలు. త్ర్యవిః=
ఒకటియు నరసంవత్సరము ఈడుగలమగదూడ. త్ర్యవీ=ఆటియూడుదూడ.
దిత్త్యవాత్ = రెండుసంవత్సరములయీడుగలకొడె. దిత్త్యాహీ = ఆటువంటి.

పెయ్య. పశ్చాది = రెండున్నరసంవత్సర మీడుగలకోడె. పశ్చాదీ = అటువంటి
 పెయ్య. త్రివత్సరి = మూడేండ్లవయసుగలకోడె. త్రివత్సా = అట్టితెయ్య. తుర్య
 వాత్ = మూడునరసంవత్సరమువయసుగలమగదూడ. తుర్యోహి = అట్టియూడు
 దూడ. ఋష్టవాత్ = నాలుగేండ్లమగదూడ - పశ్చాదీ = అట్టియూడుదూడ.
 ఉత్తా = వీర్యసేచనముసేయ సమర్థమగువృషభము. పశా = గొడ్డుటావు. ఋషభః =
 ఉత్తముకన్నను అధికమయినవయస్సుగలయెద్దు. వేహత్ = ఈచుకపోవునట్టి
 యావు, గర్భమునొందినఃప్టుట అబోతుపైకొనుటచే నష్టగర్భయగునావనుట.
 అనడాన్ = బండిలాగునట్టియెద్దు. ధేనుః = క్రొత్తగా ఈసినఆవు. ఇవన్నియు
 మే = నాకు, కల్పతామ్ = సంపన్నమగుఁగాక, యాగార్థము కలుగుఁగాక యనుట.
 ఆయుః = ఆయుస్సు, యజ్ఞేన = యజ్ఞముచేత, కల్పతామ్ = సమర్థమగుఁగాక.
 ప్రాణః = ప్రాణము, యజ్ఞేన = యజ్ఞముచేత, కల్పతామ్ = సమర్థమగుఁగాక.
 అపానః = అపానము, యజ్ఞేన, కల్పతామ్. వ్యానః = వ్యానము, యజ్ఞేన, కల్ప
 తామ్. చక్షుః = నేత్రేంద్రియము, యజ్ఞేన, కల్పతామ్ శ్రోత్రమ్ = శ్రోత్రేం
 ద్రియము, యజ్ఞేన, కల్పతామ్ మనః = మనస్సు; యజ్ఞేన; కల్పతామ్. వాక్ =
 వాగింద్రియము; యజ్ఞేన; కల్పతామ్ అత్తా = శరీరము, యజ్ఞేన, కల్పతామ్.
 ఈయాయస్సు మొదలగునవియన్నియు నాయజ్ఞముచే కార్యసమర్థములగు
 గాకయనితా. యజ్ఞః = చేయబోవునశ్వమేధాదియాగము, యజ్ఞేన = ఇప్పుడు
 చేయబడుయాగముచేత, కల్పతామ్ = స్వకార్యసమర్థమగుఁగాక. ౧౦

ఏకా చ మే త్రిస్రశ్చ మే పశ్చా చ మే సప్త చ మే న
 వ చ మృషకాదశ చ మే త్రయోదశ చ మే పంచదశ చ మే
 సప్తదశ చ మే నవదశ చ మృ ఏకవిగ్ం శతశ్చ మే త్రయో
 విగ్ం శతశ్చ మే పశ్చావిగ్ం శతశ్చ మే సప్తవిగ్ం శతశ్చ మే

నవవిగ్ం శతిశ్చ మ ఏకత్రిగ్ం శచ్చ మే త్రయస్త్రిగ్ం శచ్చ మే
 చతస్రశ్చ మే ఽష్టా చ మే ద్వాదశ చ మే షోడశ చ మే విగ్ం
 శతిశ్చ మే చతుర్విగ్ం శతిశ్చ మే ఽష్టావిగ్ం శతిశ్చ మే ద్వాత్రిగ్ం
 శచ్చ మే షట్త్రిగ్ం శచ్చ మే చత్వారిగ్ం శచ్చ మే చతుశ్చత్వా
 రిగ్ం శచ్చ మే ఽష్టా చత్వారిగ్ం శచ్చ మే వాజశ్చ ప్రసవశ్చాపి
 జశ్చ క్రతుశ్చ సువశ్చ మూర్ధా చ వ్యశ్చియశ్చాన్తాయ
 నశ్చాన్త్యశ్చ భావనశ్చ భువనశ్చాదిపతిశ్చ. ౧౧

ఇతి శ్రీయజుస్సంహితాయాం - చతుర్థకాండే,

సప్తమప్రపాతక స్సమాప్తః.

ఏకామైదలగునవిసంఖ్యాపరములు. ఏకా = ఒకటి. త్రిస్ర = మూడు.
 పంచ = అయిదు. సప్త = ఏడు. నవ = తొమ్మిది. ఏకాదశ = పదునొకండు. త్రయో
 దశ = పదుమూడు. పంచదశ = పదునైదు. సప్తదశ = పదునేడు. నవదశ =
 పందొమ్మిది, ఏకవింశతి = ఇరువదియొకటి. త్రయోవింశతి = ఇరువదిమూడు.
 పంచవింశతి = ఇరువదియైదు. సప్తవింశతి = ఇరువదియేడు. నవవింశతి = ఇరువది
 తొమ్మిది. ఏకత్రింశత్ = ముప్పదియొకటి. త్రయస్త్రింశత్ = ముప్పదిమూడు.
 ఈ బేసిసంఖ్యలు నాకుఁ గలుగుఁగాక యని తా. నాకుఁగల పదార్థములన్నియు
 ఈ బేసిసంఖ్యలతోఁ గూడినవిగానే యుండవలయునని భావము. చతస్రః =
 నాలుగు. అష్టా = ఎనిమిది. ద్వాదశ = పంద్రెండు. షోడశ = పదునాఱు. వింశతి
 = ఇరువది. చతుర్వింశతి = ఇరువదినాలుగు. అష్టావింశతి = ఇరువదియెనిమిది.
 ద్వాత్రింశత్ = ముప్పదిరెండు. షట్త్రింశత్ = ముప్పదియారు. చత్వారింశత్ =

నలువది. చతుశ్చత్వారింశత్ = నలువదినాలుగు. అష్టాచత్వారింశత్ = నలువది యెనిమిది. ఈయుగ్మసంఖ్యలతోఁ గూడినపదార్థములె నాకుఁ గలుగవలెనని భావము. ఇందుచే, ఈసంఖ్యలయందు శుభవిశేషము బోధితమగుచున్నది. వాజి = అన్నము. ప్రసవః = అన్నముయొక్కయుత్పత్తి. ఆపిజః = ఆయన్నమునకే మాటిమాటికిఁకత్పత్తి. క్రతుః = భోగాదివిషయమయినసంకల్పము, లేక, యాగము, సువః = అన్నోత్పత్తికారణమయిన యాదిత్యుఁడు. మూర్ధా = ఆకాశము. వ్యశ్నియః = వ్యశ్న మనఁగా ఆకాశము. అందుఁ బుట్టినవాయువు. అంత్యియః = అంతమునందుఁబుట్టినది. అంత్యః = అంతమున నుండునది. భౌవనః = జగత్తునందుఁబుట్టినచరము ఆచరము. భువనః = జగదాత్మకుఁడగుదేవుఁడు. అధిపతిః = అధిష్ఠించిపాలించువాఁడు, రాజు అని అవశోబల భాష్యమునందుఁ జెప్పఁబడినది. మేనన్తు (అని యధ్యాహృతము) = నాకుఁ గలుగుఁగాక. లేక, ఈవ్యాజాదులు చైత్రాదిమాసములకు నామవిశేషములు. అప్పుడు. లే, సర్వే, ప్రీణన్తు = అవియన్నియు సంతోషించుఁ గాక, యని వాక్యము పూరింపఁ దగును.

ఇది శ్రీమత్ఫలాటోపనామ సుందరరామ ప్రణీతంబగు

శ్రీయద్రభాష్యాంధ్రవివరణమునందు

చమకభాష్యవివరణము.

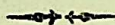
శ్రీయద్రభాష్యాంధ్రవివరణము

సమాప్తము.

చెన్నపురి : వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు ఆండ్ సన్స్ వారి

'వావిళ్ల' ప్రెస్సున ముద్రితము.—1937.

సంస్కృత గ్రంథములు.

పురాణములు. ౭౭

	ప్రతి 1-కి రు. అ.	
అధ్యాత్మరామాయణము, మూలము	...	1 0
అధ్యాత్మరామాయణము, ఆంధ్ర టీకాతాత్పర్యసహితము	...	8 0
సుందరకాండము, మూలము, చిన్ననైజు	...	1 0
శ్రీమద్రామాయణము, మూలము, చక్కనికూర్పు	...	6 0
శ్రీమహాభారతము, గచ్చద్వావ్యాఖ్యానసహితము, 3 సంపుటములు	...	30 0
శ్రీమద్భాగవతము, శ్రీధరీయవ్యాఖ్యానసహితము, 2 వాల్యములు	...	10 0
శ్రీమద్రామాయణము, వ్యాఖ్యానచతుష్టయవిశిష్టము, 2 సంపుటములు, చిన్ననైజున చక్కగముద్రితము	...	15 0
శ్రీమద్రామాయణము, ఉత్తరకాండసహా, ఆంధ్ర తాత్పర్య సహితము 7 వాల్యములు	...	17 0
డిటా బాలకాండము, ఆంధ్ర తాత్పర్యసహితము	...	2 0
డిటా అయోధ్యాకాండము	...	3 0
డిటా ఆరణ్యకాండము	...	2 0
డిటా కిష్కింధాకాండము	...	2 8
డిటా సుందరకాండము	...	2 0
డిటా యుద్ధకాండము	...	4 0
డిటా ఉత్తరకాండము	...	2 8

కార్తీకమాహాశ్మయము, ఆంధ్ర తాత్పర్యసహితము	...	0	12
గరుడపురాణము, సవ్యాఖ్యానాంధ్ర తాత్పర్యము	...	1	0
దేవీభాగవతము, సవ్యాఖ్యానము	...	12	0
పద్మపురాణాంతర్గత మాఘపురాణము, సాంధ్ర తాత్పర్యము...	...	2	0

జ్యోతిష గ్రంథములు. ౨

అటువదినవత్సరముల (ప్రభవనుండి ఆశ్వియవజకును)

ద్యుగణితపంచాంగములు, ఒకేబైండు	...	8	0
సారావళి, సాంధ్ర తాత్పర్యము	...	3	0
కాలామృతము, సటీక, చక్కనికూర్పు	...	1	0
శ్రీపతి, సాంధ్ర తాత్పర్యము	...	1	8
బృహజ్జాతకము, ఆంధ్ర టీకాతాత్పర్యవ్యాఖ్యానసహితము, చక్కని			
ప్రతి, నూతనముద్రితము	...	2	0
ముహూర్తదర్పణము, సటీక, చక్కనికూర్పు	...	0	12
జాతకచంద్రిక, గోపాలరత్నాకరము, సాంధ్ర తాత్పర్యము	...	0	8
సర్వార్థచింతామణి	...	0	12
భవన్నము, ప్రశ్నకాస్త్రము, ఆంధ్ర తాత్పర్యసహితము	...	0	6
షోడశప్రశ్నరత్నావళి, నెహలియన్ అనుష్ఠించినప్రశ్నగ్రంథము			
నకు తెనుగు	...	0	3
నక్షత్రచూడామణి, చక్కనిప్రతి	...	0	6
భృగునూత్రములు, సాంధ్ర తాత్పర్యము	...	0	6
భావార్థచంద్రిక	...	0	8
లఘుతాచకము	...	0	12
వృద్ధపరాశరము	...	0	10
అష్టకవర్ణ, సాంధ్ర తాత్పర్యము, చక్కనిప్రతి	...	0	1
కేరళప్రశ్నము, ఆంధ్ర తాత్పర్యసహితము	...	0	3
సనత్కుమారగృహవాస్తువు	...	0	3

మయవాస్తువు, ఆంధ్ర తాత్పర్యసహితము	...	0	3
వాస్తుసర్వస్వము	"	0	4
జలార్థ శకాస్త్రము	"	0	4
వనమాల (వర్ష ఫణి)	"	0	3
గౌళికాస్త్రము, తెనుగు	...	0	2
శకునశాస్త్రము, (శిఖనరసింహశతకము)	...	0	4
స్వప్నశాస్త్రము, ఆంధ్ర తాత్పర్యసహితము	...	0	3

❧ వేదాంత గ్రంథములు. ❧

అష్టాత్తరశతోపనిషత్తులు, మూలము, చక్కనికూర్పు	...	6	0
శాంకరగీతాభాష్యము, క్రొత్తకూర్పు	...	1	8
ఉపదేశసాహస్రి, ఆంధ్ర తాత్పర్యవివరణసహితము	...	2	8
కామకలావిలాసము	...	2	0
జ్ఞానవాసిష్ఠము, ఆంధ్ర తాత్పర్యసహితము	...	8	0
జీవన్ముక్తిప్రకాశిక, ఆంధ్ర తాత్పర్యసహితము	...	2	0
నైష్యర్మ్యసిద్ధి, సురేశ్వరాచార్యకృతము, టీకాతాత్పర్యసహితము	...	3	8
పంచదశీ ప్రకరణము, ఆంధ్ర టీకా తాత్పర్యసహితము	...	5	0
బ్రహ్మసూత్రములు, మూలము, చిన్ననైజా	...	0	3
బ్రహ్మసూత్రభాష్యము, సంస్కృతము, శారీరకమీమాంసాభాష్యము తోడను, శ్రీ గోవిందానంద భగవత్పాదవిరచిత రత్నప్రభాఖ్య వ్యాఖ్యతోడను, శ్రీ సదాశివేంద్రవిరచిత బ్రహ్మతత్త్వప్రకాశిక వృత్తితోడను, గ్రంథాంతమున శ్రీ సుబ్రహ్మణ్యసూరివిరచిత భాష్యార్థరత్నమాలయును చేర్చి ముద్రించినారము	...	8	0
బ్రహ్మసూత్రార్థచంద్రిక, తెనుగువచనము, శ్రీ శంకరాచార్యులవారి భాష్యము అందరికిని తెలియుట దుర్లభమని తలచి చక్కనికైలి లో అనేకవృత్తుల ననుసరించి తెనుగువ్యాఖ్యానమును ప్రక టించిినారము 2 సంపుటములు	...	12	0
మహావాక్యదర్పణము, శంకరాచార్యవిరచితము, ఆంధ్ర టీకా తాత్పర్యసహితము	...	1	8

వాసుదేవమననము, తెనుగువచనము	...	0 12.
శంకరవిజయము, సవ్యాఖ్యానము, నూతనముద్రితము	...	2 0.
సదాముక్తిసుధార్ణవము	...	0 8.
హతయోగప్రదీపిక	...	2 8.
అపరోక్షానుభూతి, సాంధ్రతాత్పర్యము, చిన్ననైజు	...	0 4.
వివేకచూడామణి, ఆంధ్రతాత్పర్యము	...	0 12.
హరిమీదేస్తవము, సటీక, చక్కనికూర్పు	...	0 4.
ఆత్మబోధము	...	0 4.
సౌందర్యలహరి, ఆంధ్రటీకాసహితము, చక్కనికూర్పు	...	0 4.
శివగీతా, సాంధ్రతాత్పర్యము, చిన్ననైజు	...	0 12.
రామగీతా, సటీక	...	0 6.
భగవద్గీతలు, ఆంధ్రతాత్పర్యసహితము, చిన్ననైజు	...	0 8.
డిటో కాల్జోబైండు	...	1 4.
భగవద్గీతలు, శ్రీరామచంద్ర సరస్వతీకృత ఆంధ్రటీకాతాత్పర్యసహితము, మత్త్రయభాష్యములనుండి అనేక అంశము లిందుచేర్చి శ్లోకానుక్రమణికతో చక్కగ ముద్రింపబడినది ...	2 12.	
భగవద్గీతలు, చిన్ననైజు, శ్రీఆనీబిసెంటుగారి ఇంగ్లీషుకర్ణామృతసహితము	0 8.	
ఉత్తరగీతా, సటీక, చిన్ననైజు, మంచికాగితములు	...	0 12.
అద్వైతోపదేశపంచరత్నములు, సాంధ్రతాత్పర్యము	...	0 2.
అద్వైతానుభూతి	...	0 2.
ఆత్మనాత్మవివేకము	...	0 4.
ఆత్మవిద్యావిలాసము	...	0 6.

— సంస్కృతకావ్యములు - నాటకములు. —

సంస్కృత (నాగరి) బాలశిక్ష	...	0 3.
హితోపదేశము, చక్కనికూర్పు	...	0 8.
భాషామంజరి, సటీక	...	0 4.
రఘువంశము, 6. సర్గలు, పదచ్ఛేదము అర్థము ఆకాంక్షాశబ్దసమాస తాత్పర్యవ్యాఖ్యానసహితము, మేలుప్రతి	...	5 0.

రఘువంశము, 10 సర్గలు, సవ్యాఖ్యానము	...	1	0
మేఘసందేశము, సవ్యాఖ్యానము	...	0	6
మేఘసందేశము, సంస్కృతాంధ్ర వ్యాఖ్యానసహితము	...	0	12
ఋతుసంహారము, ఆంధ్ర టీకాతాత్పర్యసహితము	...	0	8
పుష్పబాణవిలాసము, సంస్కృతాంధ్ర వ్యాఖ్యానసహితము	...	0	4
కుమారసంభవము, సవ్యాఖ్యానము, చక్కనికూర్పు	...	0	14
కుమారసంభవము, సంస్కృతాంధ్ర టీకాతాత్పర్యసహితము...	...	1	8
మాఘము, సవ్యాఖ్యానము, 6 సర్గలు, చక్కనికూర్పు	...	1	0
మాఘము, 3 సర్గలు, శబ్దసమాసతాత్పర్యసంస్కృతాంధ్ర వ్యాఖ్యానసహితము	...	2	0
భారవి, సవ్యాఖ్యానము, 9 సర్గలు, చక్కనికూర్పు	...	0	12
నైషధము, సవ్యాఖ్యానము, 6 సర్గలు, చక్కనికూర్పు	...	1	0
కాదంబి	...	1	8
పంచబాణవిజయము, చక్కనికూర్పు	...	0	4
వసంతతిలకభాణము, చక్కనికూర్పు	...	0	4
ప్రహసనము	...	0	4
విక్రమార్కచరిత్ర, ఆంధ్ర టీకాతాత్పర్యసహితము	...	1	0
భోజచరిత్ర, ఆంధ్ర టీకాతాత్పర్యసహితము	...	1	8
రామాయణచంపు, సవ్యాఖ్యానము, చక్కనికూర్పు	...	2	0
భారతచంపూ,	...	2	0
దశకుమారచరిత్రము, కొత్తకూర్పు	...	0	12
భర్తృహరినుభాషితము, ఆంధ్ర పద్యతాత్పర్యసహితము, అట్టబైండు	...	0	14
డిబొ సవ్యాఖ్యానాంధ్ర టీకాతాత్పర్యము, వినుగలత్తణకవి, ఎలకూచి బాలసరస్వతి, పుష్పగిరి తిమ్మన-ఈముగ్గురి ఆంధ్ర పద్య ములుగూడ నిండు చేర్పబడినవి.	...	2	0
విశ్వగుణాదర్శము, సవ్యాఖ్యానము	...	1	0
బిల్వణచరిత్ర, సటీక, చక్కనికూర్పు	...	0	8
అధర్వణకారి కావళీ, ఆంధ్ర టీకాతాత్పర్యసహితము	...	1	0
లఘుకాముది, చక్కనికూర్పు, సటిప్పణము	...	0	12

ఆంధ్రీకృతలఘుకాముది	...	2	0
శబ్దమంజరి, చక్కనికూర్పు, శుద్ధప్రతి	...	0	4
తిజస్తమజ్ఞరీ, ధాతుమజ్ఞరీ	...	0	4
ఆంధ్రీకృతన్యాయదర్శనము, ప్రథమభాగము	...	1	0
ప్రతాపరుద్రీయము	...	1	12
చంద్రాలోకము, సుస్కృతాంధ్రటీకాసహితము	...	0	8

శ్లోత్రములు.

శ్రీగుణరత్నకోశము, సటీక	...	0	4
ముకుందమాలా, సటీక, చిన్ననైజు	...	0	4
సనాతనమానవధర్మములు, సాంధ్రతాత్పర్యము, చిన్ననైజు...	...	0	4
ప్రాతశస్త్రరణ, ఆంధ్రతాత్పర్యసహితము	...	0	2
నవగ్రహస్తోత్రము	...	0	4
పరమేశ్వరస్తోత్రకదంబము, శుద్ధప్రతి	...	0	6
దేవీస్తోత్రకదంబము, చిన్ననైజు	...	0	6
శంకరాచార్యస్తోత్రాది	...	0	3
లక్ష్మీహృదయము, నారాయణహృదయము	...	0	3
ఇంద్రాక్షశివకవచము	...	0	2
మృత్యుంజయమానసికపూజ	...	0	1
రామబ్రహ్మమానసికపూజ, చిన్ననైజు	...	0	1
విష్ణుసహస్రనామస్తోత్రము, నామావళీసహా	...	0	4
విష్ణుసహస్రనామము, శంకరభాష్యాంధ్రటీకాతాత్పర్యము	...	2	0
లలితాసహస్రనామము, త్రిశతీ, పంచదశీస్తోత్రమువగైరా, నామావళీ సహితము, చిన్ననైజు	...	0	8
లలితాసహస్రనామము, ఆంధ్రటీకాతాత్పర్యవిపరణసహితము	...	2	12
సహస్రనామకదంబము	...	0	12
దేవీభద్రమాల	...	0	1
భజగోవిందము, ఆంధ్రటీకాతాత్పర్యసహితము	...	0	2
రామకర్ణామృతము, ఆంధ్రపద్యతాత్పర్యసహితము, శుద్ధప్రతి	...	1	8
కృష్ణకర్ణామృతము, ఆంధ్రటీకాతాత్పర్యసహితము	...	1	8

శివానందలహరి, సంస్కృతాంధ్రటీకాతాత్పర్యసహితము ...	0 12
నీతికాస్త్రము, ఆంధ్రతాత్పర్యసహితము ...	0 2
సనత్కుజాతీయము, ఆంధ్రటీకాతాత్పర్యసహితము ...	0 8
శ్రీకృష్ణలీలాతరంగిణీ, ఆంధ్రతాత్పర్యసహితము ...	1 8
లక్ష్మీస్తోత్రయము, శ్రీలక్ష్మీప్రభావతరశతనామస్తోత్రము, శ్రీస్తుతి—శ్రీలక్ష్మీహృదయము, నారాయణహృదయము, ఆంధ్రటీకాతాత్పర్యసహితము, కాలికోబైండు ...	0 12
స్తోత్రరత్నపంచకము, ఆంధ్రతాత్పర్యసహితము, ఇందు వేంకటేశ సుప్రభాతలు, శ్రీకృష్ణావతారఘట్టము, గోపికాగీతలు, ముకుంద మాల, గజేంద్రమోక్షము కలవు ...	0 6

— ౧౦ నిఘంటువులు. ౧౦ —

అమరము, మూలము, మూడుకాండలు, శుద్ధప్రతి ...	0 8
అమరము, మూలము, ప్రథమకాండము, పెద్దచ్చు ...	0 2
,, ప్రథమకాడ, టీక, రఫ్ ...	0 4
,, ,, గ్లేజు ...	0 6
అమరము, సటీక, ఇంగ్లీషుఅర్థసహితము, చక్కనిప్రతి ...	1 0
డిటూ మేలుప్రతి, కాలికోబైండు ...	1 12
గురుబాలప్రబోధిక, చిన్ననైజున రామాశ్రమియాద్యనేక గ్రంథముల సహాయముతో చక్కగ పరిష్కరించి అకారాదిఅనుక్రమణికతో ముద్రించి యున్నారము, కాలికోబైండు ...	4 0
నానార్థరత్నమాల, చక్కనిహర్పు ...	1 0
ధనంజయనిఘంటువు, ఆంధ్రటీకానుక్రమణికాసహితము ...	0 12
త్రికాండశేషము, ఆంధ్రటీకానుక్రమణికాసహితము ...	1 12
విశ్వకోశము, ఆంధ్రటీకానుక్రమణికాసహితము ...	2 8
హారావళి, ఏకాక్షరీకోశము ,, ...	0 8
మేదినికోశము ,, ...	4 0

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రిలు అండ్ సన్స్,
 292, ఎన్.జి. నేడ్, చెన్నపురి.
 ANA SIMHASAN ANANANDOR
 LIBRARY

వైదిక గ్రంథములు.

	ప్రతి 1-3	పు. అ.
ఆమావాస్యకర్పణము	...	0 2
ఆవస్తంబగృహ్యసూక్తములు	...	0 3
ఆంధ్రద్రావిడసంధ్యావందనము	...	0 3
ఋగ్వేదదేవతార్చన, బ్రహ్మయజ్ఞము, సస్వరము	...	0 3
ఋగ్వేదపూర్వప్రయోగాదర్శము	...	2 8
ఋగ్వేదశ్రాద్ధప్రయోగము, చిన్ననైజా	...	0 4
ఋగ్వేదసంధ్యావందనము, సటీక	...	0 3
లిఖిమంత్రములు, (ఆరాధ్యులది)	...	0 2
పంచోపనిషత్తులు, తైత్తిరియము, సస్వరము	...	0 12
దేవతార్చన, చిన్ననైజా	...	0 2
పంచసూక్తములు, సస్వరము	...	0 2
పంచోపనిషత్తులు, బ్రహ్మమేధసహితము	...	0 6
పితృకర్పణము, చిన్ననైజా	...	0 2
బ్రహ్మయజ్ఞము, సస్వరము	...	0 3
మహాన్యాసము, సస్వరము, చిన్ననైజా	...	0 12
డిటా సస్వరము (వికాగ్నికాండ)	...	0 6
తైత్తిరియ ఆరణ్యకోపనిషత్తులు, పితృమేధము, మంత్రభస్మములు	...	3 0
సహా, సస్వరము	...	2 8
యాజుర్పూర్వప్రయోగచంద్రిక, సస్వరము	...	3 0
యాజుర్వేదసంధ్యావందనము, మూలము, సస్వరము	...	0 6
డిటా పురుషసూక్తము, క్రిసూక్తము, ఆంధ్రజీకాతాత్పర్యము	...	0 8
డిటా అద్వికమంత్రములు	...	0 8

ప్రతి 1-కి రూ. అ.

మంత్రప్రశ్నములు, మూలము	...	0	3
శ్రీవైష్ణవాహ్నికము, చిన్నపైజా	...	0	6
శ్రీవైష్ణవశాస్త్రయోగము	...	0	6
సూర్యసమస్కారము, చిన్నపైజా	...	0	2
రుద్రము—నమకము, చమకము, సస్వరము, చిన్నపైజా...	...	0	3
రుద్రాధ్యాయము, సటిక	...	1	8
మంత్రప్రశ్నము, సటిక	...	0	2
యజుర్వేదసంధ్యావందనభాష్యము	...	0	12

జ్యోతిష గ్రంథములు.

అయివది (గత) సంవత్సరముల పంచాంగము (1867-1926)	10	0
అష్టకవర్ణ, సాంధ్రతాత్పర్యము	...	0 4
ఆరూఢరత్నసీద్ధాంతజనము	...	0 12
కాలామృతము, సేనిప్రతి	...	2 0
కృష్ణవాస్తుశాస్త్రము, అప వాస్తుసారసంగ్రహము	...	1 0
శేరళప్రశ్నము, సాంధ్రతాత్పర్యము	...	0 4
గౌళికాస్త్రము, తెనుగు	...	0 3
చపిష్టము, ప్రశ్నకాస్త్రము, తాత్పర్యసహితము	...	0 6
జలార్ధకాస్త్రము, ఆంధ్రటీకాసహితము	...	0 6
కాశకచంద్రిక, గోపాలరత్నాకరము, సాంధ్రతాత్పర్యము...	...	0 12
జ్యోతిషార్థవనవనీకము	...	2 0
నక్షత్రమాదామణి, చక్కనిప్రతి	...	0 6
పుష్పబంధము, సాధారణప్రతి	...	0 8
బృహద్యోగరత్నాకరము, తెనుగువచనము	...	0 12

ప్రతి 1-3 రు. అ.

బృహజ్ఞాతకము, అంధ టీకాతా వ్యా సహితము	...	3	8
మయవాస్తువు	..	0	3
భృగుసూత్రములు	..	0	6
భావార్థచంద్రిక, ఆం టీకా తా	...	1	0
పుద్గపారాశర్యము, సాంధ్ర తాత్పర్యము	...	1	0
లఘుతాచకము	..	0	12
వనమాల (వర్ణఫణి)	..	0	4
వాస్తుసర్వస్వము	..	0	6
శకునశాస్త్రము, (శిఖనరసింహశతకము)	...	0	4
రెట్టమతశాస్త్రము, సాంధ్ర తాత్పర్యము	...	1	0
ముహూర్తదర్పణము, సటీక	...	1	8
బోదశక్తప్రశ్నరత్నావళి, నెపోలియన్ అనుష్ఠించిన			
ప్రశ్నగ్రంథమునకు తెనుగు	...	0	4
ననమ్మమారగృహవాస్తువు, సాంధ్ర తాత్పర్యము	...	0	4
ననమ్మమారశిల్పిశాస్త్రము	..	0	4
నవమ్మశాస్త్రము	..	0	3
నర్వార్థచింతామణి	...	1	0
డిటా సటీక	...	3	8
సారావళి, సాంధ్ర తాత్పర్యము	...	3	8
సాముద్రికశాస్త్రము, సటీక	...	0	6
డిటా తెనుగుపద్యకావ్యము	...	0	6
హోరారత్నమాల, సాంధ్ర తాత్పర్యము	...	0	12

ఇంకను అనేక సంస్కృతాంధ్ర గ్రంథములు, వాచకములు, నిఘంటువులు, నాగరిలిపిగ్రంథములు మావద్ద దొరుకును.

వావిళ్ల రామస్వామికాస్తులు అండ్ సన్స్,

292, ఎన్.జి.రోడ్, చెన్నపురి.

